Digitized by Google

31
6-A
14

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
29 A
26

.47.5

A. 14

P V B.
TERENTIVS
A F E R.

THEODO. PVLMANNI
Cranenburgenſis ſtudio accuratiſſimè
caſtigatus, & annotationibus
variis * deſignatis,
illuſtratus.

*Cum Indice verborum veterum, & rarò
vſitatorum apud eundem.*

VENETIIS,
Apud Hæredes Melchioris Seſſæ.
M D LXXVIII.

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E. ROMA
BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA
Conv. S.ta Mariæ de Scala

THEODORVS PVL-
MANNVS CRANEN-
BVRGENSIS

Lectori S.

NE mireris candide Lector, ſicubi in hoc noſtro Terentio nonnulla mutata, atque diuerſam à vulgata tum lectionem, tum ſcripturã paſſim inueneris: nam hæc, quæ ex eruditiſſimis priſcorum, & neotericorum ſcriptorum commentarijs ſtudioſè repoſui, in vetuſtiſſimis codicibus inuenta, & doctiſſimorum virorum iudicio recepta eſſe, ſi diligenter animum intenderis, cõperies. ne igitur ea, vt praua, aut corrupta ſtatim damnes, atroque carbone notes, velim. Hoc te ſcire volui. Vale.

P. TERENTII VITA, EX ÆLIO DONATO.

PVBLIVS Terentius Afer Carthagine natus ſeruiuit Romę Terẽtio Lucano ſenatori : à quo ob ingeniũ,& formã nõ inſtitutus modò liberaliter , ſed & maturè manumiſſus.Quidam captũ eſſe exiſtimant:qđ fieri nullo modo potuiſſe,Feneſtella docet: cum in fine ſecundi belli Punici,&ante initium tertii natus ſit,& mortuus:nec,ſi à Numidis,aut Gætulis captus ſit , ad ducem Romanũ peruenire potuiſſet nullo cõmercio ĩter Italicos,&Afros, niſi poſt delatam Carthaginem , cœpto.Hic cũ multis nobilibus familiariter vixit,ſed maximè cũ Scipione Africano,& cũ Lęlio, q̃bus etiã corporis gratia cõciliatus exiſtimatur.Quod & ipſum Feneſtella arguit,cõtendẽs vtroq; maiorẽ natu fuiſſe:quamuis Cornelius Nepos ęquales omneis fuiſſe tradat,& Porcius ſuſpicionẽ de conſuetudine per hæc faciat.

Dũ laſciuiã nobiliũ, & fucoſas laudes petit,
Dũ Africani voci diuinę ĩhiat auidis auribꝰ,
Dũ ad Furiũ ſe cęnitare &Lęliũ,pulcrũ putat,
Dum ſe amari ab hiſce credit, crebrò in Alba
num rapi (dactus eſt.
Ob florem ętatis ſuę:ad ſummã inopiam re-
Itaq; è conſpectu omnium abiit Græciam in
terram vltimam.
Mortuus eſt in Stymphalo Arcadiæ oppido:

BIBLIOTECA NAZIONALE ... ROMA

nil Publius
Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillimè:
Eorum ille opera ne domum quidē habuit conductitiam,
Saltem vt eſſet, quò referret obitum domini (ſeruulus.

Scripſit comœdias ſex, ex quibus primā Andriā cū Aedilibus daret, iuſſus antè Cęcilio recitare ad cęnātē cū veniſſet, dictus eſt initiū quidē fabulæ, q; erat cōtēptiore veſtitu, ſubſellio iuxta lectulū reſidēs, legiſſe: poſt paucos verò verſus inuitatus vt accumberet, cœnaſſe vnà, deinde cætera percurriſſe, non ſine magna Cęcilii admiratione: & hāc aūt, & quinq; reliquas ęqualiter populo probauit. Quamuis Volcatius de enumeratione omnium ita ſcribit.

Sumetur Hecyra ſexta ex his fabula.

** Id eſt, Octo H.S. ducentorum, p̄tiū eſt. Prælatus Menandro Terentius.*

Eunuchus quidē bis acta eſt, meruitq; pretium quantū nulla antea cuiuſquā Comędia, *videlicet, octo millia nummū: ꝓpterea ſūma quoq; titulo adſcribitur. Nam Adelphorū principiū Varro et præfert principio Menādri. Nō obſcura fama eſt, adiutū Terentiū in ſcriptis à Lelio & Scipione, quibuſcū familiariter vixit. Eandē ipſe auxit: nunquam enim niſi leuiter ſe tutari conatur, vt in prologo Adelphorum.

Nā qđ iſti dicunt maleuoli, hoīes nobiles
Hunc adiutare, aſſidueque vna ſcribere:
Qđ illi maledictum vehemens exiſtimant,
Eā laudē hic ducit maximā: cùm illis placet,
Qui vobis vniuerſis, & populo placent:
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quiſque tempore vſus eſt ſine ſupbia.

Videt' aūt ſe leuius defendiſſe, quia ſciebat, Læ-

lio &

lio & Scipioni nõ ingratã eſſe hanc opinionẽ: quæ tñ magis, & vſque ad poſteriora tempora valuit. Q. Memmius ĩ oratione ꝓ ſe ait. Publiꝰ Africanus, q à Terẽtio pſonã mutuatus, q̃ domi luſerat, ipſe noĩe illius in ſcenã detulit. Nepos auctore certo cõperiſſe ſe ait. C. Læliũ quõdã in Puteolano Calendis Martijs admonitũ ab vxore, tẽporius vt diſcumberet, petijſſe ab ea, ne interpellaretur: ſeriùs tandẽ ingreſſũ tricliniũ, dixiſſe, nõ ſæpè in ſcribẽdo magis ſucceſſiſſe ſibi: deĩde rogatũ vt ſcripta illa ꝓferret, ꝓnũtiaſſe verſus, q ſunt in Ἑαυτοντιμωρουμένῳ.

Satis pol proteruè me Syri ꝓmiſſa huc ĩduxerunt. Senera Terentiũ exiſtimat, ſi modò ĩ ſcribendo adiutoribus indiguerit, non tã Scipione & Lælio vti potuiſſe, qui tũc adoleſcẽtuli fuere, q Sulpicio Gallo, hoĩe docto, & qui *cõſularibꝰ ludis initium fecerit fabularũ dandarũ: vel Q. Fabio Labeone, & M. Popillio, conſulari vtroq; ac poeta. Ideo ipsũ non iuuenes deſignaſſe: qui ſe adiuuiſſe dicerentur, ſed viros, quorũ operã & in bello, & in otio, & in negotio populus ſit expertus. Poſt editas Comędias nondũ quintũ atq; trigeſimũ egreſſus annũ, cauſa euitãdę opinionis, * quia videbat aliena ꝓ ſuis edere, ſeu pcipiendi Græcorũ inſtituta, moresq́; quos p inde exprimeret ĩ ſcriptis, egreſſus vrbe eſt, neque ampliꝰ redijt. De morte eiꝰ Volcatiꝰ tradit.

*Fortè Conſualibus.

*qua

Sed vt Afer ſex populo edidit Comędias,
Iter hinc in Aſiam fecit: nauim cùm ſemel
Conſcendit, viſus nunquã eſt, ſic vita vacat.

Terẽtij mors

Quintus Cõſetius redeunte è Græcia periiſſe in mari dicit cum centũ & octo fabulis cõuerſis à Menãdro. Cęteri, mortuũ eſſe in Arcadię Stymphalo, ſiue Leucadia, tradunt, Cn. Cornelio Dolabella.

labella, M. Fuluio nobiliore Cóſulibus, morbo implicitũ acri, dolore, ac tædio amiſſarũ fabularũ, quas in naui præmiſerat, ac ſimul fabularũ, quas nouas fecerat. Fuiſſe dicitur mediocri ſtatura, gracili corpore, colore fuſco. Reliquit filiã quæ equiti Romano nupſit. Ité hortulos xx. iugerũ, via Appia ad Martis villã. Quo magis miror Porcium ſcribere. Nil Publius.

Fecellimè agentos appellat diuites, ac potentes.

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.
Eorũ ille opera ne domum quidem habuit conductitiam:
Saltem vt eſſet, quò referret obitum domini (ſeruulus.
Hunc Afranius quidem omnibus Comicis præfert ſcribens in Compitalibus.
Terentio non ſimilem dices quempiam.

Volcatius aũt non ſolum Næuio, & Plauto, & Cęcilio, ſed Licinio quoque poſtponit. Cicero in Limone hactenus laudat.

Tu quoque, qui ſolus lecto ſermone Terenti
Cóuerſũ, expreſſũq; Latina voce Menãdrum
In medio populi ſedatis vocibus effers,
Quidquid come loqués, ac oĩa dulcia dicens.

Item. C. Cæſar,

Tu quoq; tu in sũmis ò dimidiate Menãder
Poneris, & meritò, puri ſermonis amator.
Lenibus atq; vtinã ſcriptis adiũcta foret vis
Comica, vt æquato virtus polleret honore
Cũ Græcis, neq; in hac deſpect⁹ parte iaceres
Vnũ hoc maceror, & doleo tibi deeſſe Teréti.

Hęc Suetoni⁹ Trãquillus. Nã duos Terétios poetas fuiſſe ſcribit Metius: quorũ alter Fregellan⁹ fuerit Terétius Libo, alter Libertinus Terétius, Afer patria, de quo nũc loquimur. Scipionis fa

bulas

bulas edidiſſe Terētiū, Valgius in Actçone ait.

Hæ quç vocantur fabulæ, cuius ſunt?
Non has, qui iura populis recenſens dabat
*Summo honore affectus, fecit fabulas?

Duæ ab Apollodoro tranſlatæ eſſe dicuntur Comico, Phormio, & Hecyra: quatuor reliquæ à Menādro, ex q̃bus magno ſucceſſu, & ꝑtio ſtetit Eunuchus. Hecyra ſępè excluſa, vix acta eſt.

Honore ſummo.

PAEDAGOGIS S.

NVllus eſt omnino ſcriptor in Latina lingua, quem tantopere cognoſci, ediſci q; retulerit, atq; Terētiū. Nā cū prima virtus in oratione ſit, ꝓpriè loqui, nec proprii ſermonis artificē meliorē Terentio habeamus, dignus plane eſt, in quo perdiſcēdo plurimū operæ, ac ſtudij ponamus. Et ab iis, qui docent pueros, ſuperſtitioſam ēt diligentiā in hoc auctore euarrandꝰ requiro. Primum prodeſt monere, q̃ Comœdiæ natura ſit, quidue ſpectarint Comœdiarū auctores: nomē vñ factū ſit. Atque hęc idē Donatus copiosè expoſuit. Conuenit aūt inter omneis, auctores Comœdiarū voluiſſe & cōiū morū, & caſuū exempla proponere, quibus velut admoniti, prudentius iudicemus de rebus humanis: & genere orationis facundiam locupletare. Quæ inculcabunt profeſſores eò diligētiùs, vt ſciant pueri, quid ex illis petere debeāt. quē fructū facturi ſint legēdis Comœdiis. Nam quò propriùs cognorint & vim literarū & vtilitatē, eò impenſius iuuat diſcere. Porrò nomē Comœdia factum eſt (vt plurimi dicunt) ἀπὸ τȣ̃ κώμȣ, i. à comeſſatione, & ἀπὸ τῆς ὠδῆς, id eſt à carmine, vt ſit conuiuiale carmen.

Comœdia vnde dicta.

Ná cõuiuiis primú iocoſe quodã carmine ciuiũ vitia iuuẽtus liberius taxabat: poſteà ars acceſſit, & theatrorũ conſuetudo. Ariſtoteles περὶ ποιητικῆς de nominis origine aliter ſentit, nec piget aſcribere eius verba: ὡς κωμῳδοὺς οὐκ ἀπὸ τοῦ κωμάζειν λεχθέντας, ἀλλὰ τῇ κατὰ κώμας πλάνῃ ἀτιμαζομένους ἐκ τοῦ ἄστεος. Cętera Donatus. In recenſendis argumẽtis fabularũ, cõſiliũ poetę ſumma cura exponendũ eſt: quarũ pſonarũ deſcriptiones in primis admirationẽ mereãtur, in quibus locis plurimũ cõmoretur poeta, vbi plurimũ neruorũ plurimũ eloquentiæ oſtentet: quos locos ita cõmendent pueris, vt & familiariter ament, & tanq̃ digitos ſuos

Propoſitio. *Intentio.* *Conuerſio.*

norint. Et ob hanc cauſã fabularũ oĩum argumenta veteri more in πρότασιν, ἐπίτασιν, καὶ καταστροφὴν partiantur, vt diſtributa faciliùs aſſequat᷑ iuuentus. Ferè aũt fabulæ continent periculũ quoddã. Nuſquã.n.conſilio locus eſt, niſi in dubiis rebus. Neq; verò aliud eſt Comędia niſi humanorũ conſiliorũ, & euentuũ imago q̃dã. In Andria periclitatur Pãphilus, vt Glycerio fidẽ promiſſam præſtet, poſtq̃ patri per errorẽ pollicitus eſt, futurũ ſe in eius poteſtate, ac ductutũ quã vellet. Eſtq; hæc veluti στάσις fabulæ. Cõſilia oĩa, querelæ oẽs, argumenta oĩa huc referenda ſunt. Et tota fabula ſimilis eſt oratio ni generis ſuaſorij: Nã variè de tota cauſa conſultant ſenes, adoleſcentes, ac ſerui. Sed vt argumentum propiùs cernere queant pueri, ordine ſingulas parteis referemus.

PERICVLVM PROTASIS.

Cum amaret Pãphilus Glyceriũ, eiq; fidẽ dediſſet ducturũ ſe eſſe vxorẽ: pater qui amare filium

liũ cõpererat, conſiliũ capit abſtrahendi eius à Glycerio: ſimulat ſe vxorẽ daturum, poſcitq; vt ne filius id recuſet. Is cũ & patrẽ vereret͂, & Glyceriũ deſerere parũ piũ iudicaret, pendet animi nec habet quò ſe vertat. Ibi Dauus intelligẽs ſimulari rẽ à patre, cõſulit herili filio, vt polliceatur p̃ri ſe in eius p̃tāte futurũ: periculi nihil eſſe, q̃nquidẽ ſimulent̃ nuptię. Filius obſequit̃, q̃-quã ægrè: pollicet̃ patri, ducturũ ſe quã vellet.

EPITASIS.

Intereà ſpargitur de Pãphili nuptiis rumor: reſciſcũt & mulierculæ, quibus cũ Glycerio cõſuetudo erat. Et pater cũ à filio, qđ voluerat, extorſiſſet, non iam ſimulat rem, ſed ſerio fabulã orditur. Chremetẽ orat, vt gnatã det vxore ſuo filio. Facilè impetrat. Hic de Pãphilo actũ fuit: maturare nuptias pater ſtudet: & filius pollicitus erat, ſe in patris poteſtate futurũ eſſe. Quæſo, quomodo ex his turbis ſe explicet? quid faciat Pamphilus? Hic Dauus, cuius imprudentia periculum contractum erat, cum dolus nõ ſucceſſiſſet, Chremetem deterret à nuptiis, fidem faciens amari aliam à Pamphilo.

CATASTROPHE.

At pater rẽ vrget: & ꝓceſſiſſet, niſi caſus, qui ſępe plus valet, q̃ ratio, dubiis rebus opẽ attuliſſet. Venit quiſpiã Crito, q̃ docet, Glyceriũ Chremetis filiã eſſe, gratum omnibus nuntium. Nuptiæ ex ſententia Pamphili conficiuntur. Vide ex quanto periculo, caſu euaſerit Pamphilus.

Eſt aũt in more Terentio, in prima ferè ſcena lõga narratione cõmemorarę occaſionẽ fabulę, atq; eas narrationes plurimi fecerunt veteres. Sic ĩ Andria exponit Pãphili amores, & p̃ris cõſiliũ, quo is filium à Glycerio diuulſurus erat. In

reliquis

reliquis ſcenis pergit conſilium exequi. Sunt aſperſa narrationi illi primæ multa rhetorica ornamenta. Eſt enim mirabiliter aucta commemoratione morum, ſtudiorum, ſodalitii Pamphili, qua occaſione Pamphilus deperire in Glycerium cœperit, vbi pater id primùm depreħéderit. Hęc accuratè expédet profeſſor, & velim hic immodicè ét anxium eſſe, καὶ πολυπραγμονεῖν interpretem. Eſt enim modis omnibus efficiendum, vt mirentur, vt ament hunc auctorem pueri. Id ita fiet, ſi rectiſſimè intellexerint. Exigendum ab ipſis pueris, vt ſuo Marte argumenta fabularum condant, vt locos aliquos retexant & pluribus exponant, & tanquam ceram refingant: quæ exercitatio præterquam quod familiariorem hunc poetam facit, facundiam etiam alit. Finguntur hic cordati ſenes: Dauus veterator: honeſta ac pia mente præditus adoleſcens Pamphilus. Verùm vt Pamphili ingenium rectius perſpici poſſet, & vt aliquantò plus in fabula turbæ eſſet, confertur cum eo Charinus Pamphili diſſimilimus: nihil moderatum in hoc, nihil conſilij: contrà in illo moderatiora omnia, penè quam vel ętas poſcit, vel ſinit amor.

In primis mirantur eloquentiam poetæ in Pamphili querelis, in ſenis narrationibus, cóſultationis & obiurgationibus. Ab his exemplis & verba, & figuras Latini ſermonis, & dicendi rationem aſſueſcant petere adoleſcétes: feliciùs haud dubiè collocaturi operam, quàm ſi intereà velut formicæ Indicæ aurum conueherent.

FABVLAE INTERLOQVVTORES.

SIMO, ſenex.	BYRRHIA, ſeruus.
SOSIA, libertus.	LESBIA, obſtetrix.
DAVVS, ſeruus.	GLYCERIVM, meretrix.
MYSIS, ancilla.	CHREMES, ſenex.
PAMPHILVS, adoleſcẽs.	CRITO, hoſpes.
CHARINVS, adoleſcẽs.	DROMO, lorarius.

C. SVLPICII APOLINARIS PERIOCHA.

Iambici trimetri.

SOROREM falsò creditam meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pamphilus:
Grauidaq́; facta, dat fidem vxorem ſibi
Fore hanc: nam aliam pater ei deſponderat,
Gnatam Chremetis, atq; vt amorem comperit,
Simulat futuras nuptias, cupiens, ſuus
Quid haberet animi filius, cognoſcere.
Daui ſuaſu non repugnat Pamphilus.
Sed ex Glycerio natum vt vidit puerulum
Chremes, recuſat nuptias, generum abdicat:
Mox filiam Glycerium imperatò agnitam,
Dat Pãphilo hanc, aliam Charino coniugem.

A N-

ANDRIAE TERENTII.

ACTA LVDIS MEGALENSIB. M. FVLVIO, ET M. GLABRIONE AEDILIB. CVRVLIB. EGERVNT L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATILIVS PRAENESTINVS, MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII, *TIBIIS PARIB. DEXTRIS, ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRAECA, EDITA. MARCEL. CN. SVLP. COSS. ANNO AB VRBE CONDITA D. LXXXVIII.

Vide Petri Nāni Miſce. lib. 1.

*PROLOGVS.

Iambici trimetri.

** Prologus hic relatiuus eſt quando maledicta in aduerſarium regeruntur. Exordium. cogi ſe ad reſpondendum aduerſario.*

POETA cùm primùm animum ad ſcribendum appulit,
Id ſibi negoti' credidit ſolũ dari,
Populo vt placerent, quas feciſſet fabulas:
Verùm aliter euenire multo intelligit:
Nã in prologis ſcribundis operam abutitur.
Non qui argumentũ narret, ſed qui maleuoli
Veteris poetæ maledictis reſpondeat.
Nunc, quã rẽ vitio debet, q̃ſo aĩum aduortite.
*Menander fecit Andriam, & Perinthiam.
Qui vtramuis rectè norit, ambas nouerit:
Non ita diſſimili ſunt argumento, ſed tamen
Diſſimili oratione ſunt facta, ac ſtylo.
Quæ conuenere, in Andriam ex Perinthia
Fatetur tranſtuliſſe, atque vſum pro ſuis.
*Id iſti vituperant factũ: atque in eo diſputãt,
Contaminari non decere fabulas.

** Vitium poetæ obiectum.*
** Operam, legit Diomed.*
** Narratio.*
** Iſti id*

Fa-

Faciuntne intelligendo, vt nihil intelligant
*Qui cùm hunc accuſant, Næuium, Plautum, Ennium
Accuſant: quos hic noſter auctores habet:
Quorum æmulari exoptat negligentiam
Potius, quàm iſtorum obſcuram diligẽtiam.
Dehinc vt quieſcant porrò, moneo, & deſinant
Maledicere, malefacta ne noſcant ſua.
*Fauete, adeſte æquo aĩo, & rem cognoſcite,
Vt pernoſcatis, ecquid ſpei ſit reliquum,
Poſthac quas faciet de integro Comœdias,
Spectandæ, an *exigendæ ſint vobis prius.

ACTVS I. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Simo narrat liberto primùm honeſtam filij vitã: deinde amatoriam. Ad poſtremum ẽt aperit, quo cõſilio ſe daturum illi vxorem ſimulare ſtatuerit.

* *Iambici trimetri.*

SIMO, SOSIA.

*Vos iſthæc intro auferte: abite. Soſia,
Adeſdum, paucis te volo. So. dictum puta:
Nempe vt curentur rectè hæc. SI. imò aliud. So. quid eſt.
Quod tibi mea ars efficere hoc poſſit amplius?
SI. Nihil iſthac opus ẽ arte ad hãc rẽ, quã paro
Sed his, quas ſemper in te intellexi ſitas,
Fide, & taciturnitate. SO. expecto, quid velis.
SI. *Ego poſtq̃ te emi à paruulo, vt ſemper tibi
Apud me iuſta, & clemens fuerit ſeruitus,
Scis. feci, è ſeruo vt eſſes libertus mihi,
Propterea quòd ſeruibas liberaliter,
Quod habui ſummũ pretium, perſolui tibi.
So. In memoria habeo. SI. haud *muto factum. SO. gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, qđ placet Simo: &

** Purgat exemplu.*

** Modeſta maledictorũ imprecatio.*

** Ab auditoribus fauorẽ captat.*

** Exigendæ, id eſt, explodendæ vt in Hecyra. Partim ſum earum exactus*

** Hic protatiua perſona inducitur, Soſia ſcilicet, quæ deinceps nuſquam apparet.*

** Exordij beneuolentia à meritis captatur.*

** Muto, id eſt reprehendo. Nõn. Miſc. lib. 4.*

Id gratum fuiſſe aduerſum te, habeo gratiam.
Sed mihi hoc moleſtum eſt: nã iſtęc cõmemora
Quaſi exprobratio eſt ĩmemoris benefici.. (tio,
Quin tu vno verbo dic, quid eſt quod me velis.
s. Ita faciam: hoc primũ in re hac prędico tibi,
Quas credis eſſe has, non ſunt veræ nuptiæ
so. Cur ſimulas igitur? si. * rem omnem à prin cipio audies.

** Propoſitio conſilij.*

Eo pacto & gnati vitam, & conſilium meum
Cognoſces, & quid facere in hac re te velim.
* Nam is poſtquàm exceſſit ex ephebis Soſia,
Liberiùs viuendi fuit poteſtas. nam anteà
Qui ſcire poſſes, aut ingenium noſcere,
Dum ætas, metus, magiſter ꝓhibebãt? so. ita eſt
si. Quod plerique omnes faciunt adoleſcẽtuli,
Vt aĩum ad aliquod ſtudiũ adiũgãt, aut equos
Alere, aut caneis ad venandũ, aut ad* philoſo-
Horum illi nihil egregiè præter cætera, (phos.
Studebat: & tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam. so. non iniuria: nam id arbitror
Apprimè ĩ vita eſſe vtile. vt NE QVID NIMIS
si Sic vita erat: facilè omneis perferre ac pati:
Cum quibꝰ erat cumq; vnà, his ſeſe dedere,
Eorum obſequi ſtudiis, aduerſus nemini,
Nunquam pręponens ſe illis: ita, vti facilimè
Sine inuidia laudem inuenias, & amicos pares
so. Sapienter vitam inſtituit: namq; hoc tẽpore
OBSEQVIVM AMICOS, veritas odiũ pa-
si. Intereà mulier quædã abhinc trienniũ. (rit.
Ex Andro commigrauit* huic viciniæ,
Inopia, & cognatorum negligentia
Coacta, egregia forma, atq; ætate integra.
so. Hei vereor, ne quid Andria apportet mali.
si. * Primùm hæc pudicè vitã, parcè, ac duriter
Agebat, lana, ac tela victum quæritans.

** Narratio, qua exponit amores gnati, et conſiliũ ſuum de nuptijs. Eſt autem amplificata narratio occaſionibus omnibus.*

** Eclipſis eſt Terentiana: poteſt enim ſub intelligi, animum applicare, adire.*

** huc.*

** Nemo repẽtè fuit turpiſſimus: gradatim enim in vitia labimur.*

Sed

Sed poſtquàm amans acceſſit,pretiũ pollicens,
Vnus,& itidem alter,ita vt ingeniũ eſt omniũ
Hominum à labore procliue ad lubidinem,
Accepit conditionem: dein quęſtum occipit.
Qui tum illam amabant,fortè,ita vt fit,filium
Perduxere illuc ſecum,vt vnà eſſet,meum. *Eclipſis.
*Egomet continuò mecum:certè captus eſt: * Sedulit.
Habet.*obſeruabam mane illorum ſeruulos paterna er,
Venienteis,aut abeunteis:rogitabã,heus puer, filium.
Dic ſodes,q̃s heri Chryſidẽ habuit? nã Andriæ
Illi id erat nomẽ.so.teneo s.Phędrũ,aut Cliniã * Symbol
Dicebant,aut Neiceratum;nã hi tres tũ ſimul ſymbola,
Amabãt:ehò,quid Pamphilus?quid* ſymbolũ ſymbolũ,
Dedit,cęnauit.gaudebam.item alio die paruum nu-
Quærebam : comperiebam nihil ad Pamphilũ miſma aut
Quidquam attinere;enimuero* ſpectatũ ſatis ſignum ali-
Putabam,& magnum exemplum *continẽtiæ. quod,vt an-
Nam qui cum ingeniis conflictatur eiuſmodi, nulus.
Neque commouetur animus in ea re tamen, Ἐπιφώνημα
Scias poſſe habere iam ipſum ſuæ vitæ modũ * Pamphili
Cùm id mihi placebat , tum vno ore omnes* continentia.
omnia
*Bona dicere,& laudare fortunas meas, * Scoppa in
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum. Appendice
Quid verbis opus eſt,hac fama impulſus Chre- Collectaneo-
mes, rum cap. 7.
Vltrò ad me venit, vnicam gnatam ſuam omnia.
Cum dote ſumma filio vxorem vt daret. *Bene ominã
Placuit,deſpondi,hic nuptiis dictus eſt dies. tis vox,quod
so.Quid igitur obſtat,cur nõ verè fiãt?s.audies Græci vnico
Ferè in diebus paucis,quibus hæc acta ſunt, verbo
Chryſis vicina hæc moritur . so. ò factũ bene : Εὐφημεῖν
Beaſti:metui à Chryſide.s i.ibi tum filius offerunt.
Cum illis,qui amabant Chryſidem,vnà aderat Vide Nãnij.
frequens, Miſcel.li. 1.

Cu-

Curabát vnà funus:triſtis interim,
Nónunquá collacrumabat: placitū id mihi.
Sic cogitabam: hic paruæ conſuetudinis
Cauſa mortem huius tam fert familiariter:
Quid, ſi ipſe amiſſet? qd hic mihi faciet patri?
Hæc ego putabam eſſe oīa * humani ingenii?
Máſuetiq; animi officia. quid multis moror?
Egomet quoque eius cauſa in funus prodeo,
Nihil ſuſpicans etiam mali. So. hem, quid eſt?
SI. ſcies.
Effertur: *imus. intereà inter mulieres,
Quæ ibi aderant, fortè vnam aſpicio adoleſcentulam.
Forma, so. bona fortaſſe. SI. & vultu Soſia
Adeò modeſto, adeò venuſto, vt nihil ſuprà,
Quia tum mihi lamentari præter cæteras
Viſa eſt, & quia erat fortuna præter cæteras
Honeſta, & liberali, accedo ad pediſequas.
Quæ ſit, rogo. ſororem eſſe aiunt Chryſidis.
Percuſſit illico animum. atat, hoc illud eſt.
Hinc illæ lacrumæ, hæc illa eſt miſericordia
So. Quá timeo, quorsū euadas. SI. funus īterim
Proceditur: ſequimur: ad ſepulcrū venimus:
In ignē impoſita eſt, fletur. intereà hæc ſoror,
Quam dixi, ad flámam acceſſit imprudentius,
Satis cū periclo. ibi tum exanimatus Páphilus
Bene *diſſimulatū amorem, & celatum indicat:
Accurrit: mediam mulierem complectitur.
Mea Glyceriū, inquit, qđ agis? cur te is ꝑditū?
Tū illa vt conſuetū facile amorem cerneres,
Reiecit ſe in eum, flens quàm familiariter.
So. Quid ais? SI. redeo īde iratus, atq; ægrè ferēs
Nec ſatis ad obiurgandum cauſæ. diceret,
Quid feci? quid commerui, aut peccaui pater?
Quæ ſeſe in ignem iniicere voluit, prohibui,

Simo humanitati falsò adſcripſit, quod erat amoris.

** Mira orationis breuitas.*

Δεικτικῶς.

**Amor Pāphili erga Glyceriū proditur.*

Seruaui,honeſta oratio eſt.SO.recte putas:
Nam ſi illum obiurges, vitæ qui auxiliũ tulit:
Quid facias illi,qui dederit damnũ, aut malũ?
SI.Venit Chremes poſtride ad me,clamitans,
Indignum facinus,comperiſſe, Pamphilum,
Pro vxore habere hãc peregrinã. ego illud ſedu
Negare factum.ille inſtat factum.denique (lò
Ita tum diſcedo ab illo,vt qui ſe filiam
Neget daturum.SO.non tu ibi*gnatum? SI.ne *Chremes agnerũ abdicat*
hæc quidem.
Satis vehemẽs cauſa ad obiurgandũ.SO.q cedo? **Eclipſis.*
SI.Tute ipſe his rebus finem*præſcripſti pater: **Pierius præſcribſti legit Caſtigatio.in 2.Geor vir.*
Prope adeſt,cũ alieno more viuendũ eſt mihi:
Sine nunc meo me viuere intereà modo.
SO.Quis igitur relictus eſt obiurgandi locus?
SI.*Si propter amorem vxorem nolit ducere, **Prudens Simonis conſilium.*
Ea primùm ab illo animaduertẽda iniuria eſt.
Et nunc id operam do, vt per falſas nuptias
Vera obiurgandi cauſa ſit,ſi deneget:
Simul ſceleratus Dauus,ſi quid conſilii
Habet,vt conſumat nunc,cũ nihil obſint doli:
Quẽ ego credo manibus, pedibusq; obnixè oĩa
Facturũ,magis id adeò, mihi vt incommodet,
Quàm vt obſequatur gnato. SO. quapropter?
SIMO.rogas?
*Mala mens, malus animus. quem quidẽ ego
ſi*ſenſero.
Sed quid opꝰ eſt verbis?ſin eueniat,quod volo, **Argumentum à natura.*
In Pamphilo vt nihil ſit moræ:reſtat Chremes
Qui mihi exorandus eſt.& ſpero confore.
Nunc tuum eſt officium,has bene vt aſſimules **Apoſiopeſis graue pœnã minantis.*
nuptias,
Perterrefacias Dauum,obſeruet filium,
Quid agat,quid cũ illo cõſilij captet.SO.ſat eſt:
Curabo.eamus iam nũc intrò.SI.i præ,ſequar.

ACTVS I. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Filij amorem explorat pater: ſimulat futuras nuptias: interminatur Dauo piſtrinum, ſi quid fallacia in ipſis conatus fuerit nuptijs.

Iambici ſenarij & octonarij dimeter vnus, omnes acatalecti.

SIMO, DAVVS.

** Spargitur res in perſonas, & inſtitutum conſilium exequitur ſenex.*

*Non dubium eſt, quin vxorem nolit filius:
Ita Dauum modò timere ſenſi, vbi nuptias
Futuras audiuit. ſed ipſe exit foras.
DA. Mirabar. hoc ſi ſic abiret & heri ſẽper leni
Verebar quorſum euaderet. (tas
Qui poſtquam audierat non datum iri filio
vxorem ſuo,
Nunquam cuiquam noſtrũ verbum fecit, ne-
que id ægrè tulit.

**Callida Daui ſuſpicio.*

SIMO. At nunc faciet, neque, vt opinor, ſine
tuo magno malo. (gaudio
D. *Id voluit, nos ſic nec opinanteis duci falſo
Speranteis iá amoto metu, intereà oſcitanteis
opprimi, (ptias:
Ne eſſet ſpatiũ cogitandi ad diſturbandas nu-

**Sic Horat. epi. li. 1. epi. 7. denique, quòd nõ prouidiſſet eũ.*

Aſtutè. SI. carnufex quæ loquitur? DA. her[9] eſt,
neque *prouideram.
SI. Daue DA. hẽ q̃d eſt? SI. ehodũ ad me. D. quid
hic vult? SI. quid ais? DA. qua de re? SI. rogas
Meum gnatum rumor eſt amate. DA. id popu-
lus curat ſcilicet.

**Agis, ideſt, audis: donatus alij, pro facis, poni cõtendunt.*

SI. Hoccine *agis, an non? DA. ego verò iſtuc. SI.
ſed nunc ea me exquirere.
Iniqui patris eſt nam, quod ante hac fecit, ni-
hil ad me attinet.

**Indulgẽtia patris.*

*Dum tempus ad eam rem tulit, ſiui, animum
vt expleret ſuum

Nunc

Nunc hæc dies aliam vitam affert, alios mores poſtulat.

Dehinc poſtulo, ſiue ęquum eſt, te oro Daue, vt redeat iam in viam,

Hoc quid ſit? omnes qui amát, grauiter ſibi da ri vxorem ferunt.

DA. Ita aiunt. SI. tum ſi quis magiſtrum cepit ad eam rem improbum,

Ipſum animum ægrotum ad deteriorem parté plerunque applicat.

DA Non hercle intelligo. SI. non? hem. DA. nó. *Danus ſum, non Oedipus.

SI nēpe ergo apertè vis, quę reſtant, me loqui? DA. ſanè quidem.

SI. Si ſenſero hodie quidquá in his te nuptiis Fallaciæ conari, quò fiant minùs:

Aut velle in ea re oſtendere, quam ſis callidus:

Verberibus cæſum te in piſtrinum Daue dedá vſque ad necem,

Ea lege, atq; omine, vt, ſi te inde exemerim, ego pro te molam.

Quid, hoc intellextin? an nondum etiá ne hoc quidem? DA. imò callide.

Ita apertè ipſam rem modò locutus, nil circuitione vſus es. (ludier.

SI. Vbiuis facili⁹ paſſus ſim, quá ĩ hac re, me de

DA. *Bona verba quæſo. SI. irrides? nihil me fallis: ſed dico tibi,

Ne temere facias, neque tu haud dicas tibi non prædictum, caue.

*Eclipſis, deeſt enim, quaru.

*Adagium, oedipus enim ſolus Spingis anigma ſoluit.

*Bene ominantis. vide Nan. Miſc. lib. 1.

ACTVS PRIMI, SCENA III.

ARGVMENTVM.

In hac ſcena deliberat Dauus, velitne Pamphilo eſſe adiutor, an auſcultare ſeni.

Iambici octonarij & ſenarij.

DAVVS.

*Conſultatio Daui, filium ne adiuuet an ſeni auſcultet.

ENIMVERO Daue nihil loci eſt ſegnitiæ, neque ſocordiæ,
Quantum intellexi modò ſenis ſententiam de nuptiis.
Quæ ſi non aſtu prouidentur, me, aut herũ peſſundabunt.
Nec, quid agam, certũ eſt: Pamphilumne adiutem. an auſcultem ſeni.
Si illũ relinquo, eius vitæ timeo; ſin opitulor, huius minas:
Cui *verba dare difficile eſt. primùm iã de amore hoc comperit:
Me infenſus ſeruat, ne quam faciam in nuptiis fallaciam.
Si ſenſerit, perii: aut ſi lubitum fuerit, cauſam ceperit
Quo iure, quaq́; iniuria præcipitem me in piſtrinum dabit
Ad hæc mala hoc mihi accedit etiã: hęc Andriã
Siue iſta vxor, ſiue amica ẽ, grauida ẽ Pãphilo
Audireq́; eorũ eſt operæ pretium audaciã. (eſt
NAM inceptio eſt, amẽtium, haud *amantiũ.
Quidquid peperiſſet, decreuerunt tollere.
Et fingunt quandam inter ſe nunc fallaciam,
Ciuem Atticam eſſe hãc. fuit olim quidã ſenex
Mercator: nauem is fregit apud Andrũ inſulã.
Is obiit mortem: ibi tum hanc eiectã Chryſidis
Patrem recipiſſe orbam, paruam. fabulæ.
Mihi quidem hercle non fit veriſimile: atqui ipſis commentum placet.
*Sed Myſis ab ea egreditur. at ego hinc me ad forum, vt
Conueniam Pamphilũ, ne de hac re pater imprudentem opprimat.

*Verba dare, id eſt, decipere.

*Paronomaſia eſt quæ à Cicerone agnominatio dicitur.

*Hic paraſceue eſt, id eſt, præparatio ad aliam ſceuam.

ACTVS I. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Narrat Miſis quamobrem a Glycerio exierit: & hic docet Terentius immoderatum vini vſum fugiendum eſſe ijs, qui ſerijs præſunt negotijs. Nihil eſt enim, quod rectè agi ab ebrio poſſit.

Trochaici octonarij catalectici.

MYSIS.

AVDIVI Archylis, iamdudum Lesbiam adduci iubes.
Sanè pol illa temuléta eſt mulier, & temeratia:
Nec ſatis digna, cui committas primo partu mulierem.
Tamen eam adducam. importunitatem ſpectate aniculæ,
*Quia compotrix eius eſt Dii date facultatem obſecro
Huic pariundi, atq; illi in aliis potiùs peccandi locum.
Sed quidnam Pamphilum exanimatũ video? vereor quid ſiet:
Opperiar, vt ſciam, nunquidnã hæc* turba triſtitiæ afferat.

**Occonomia expoſtulat, ut obſtetrix accerſatur, & conueniatur Pamphilus.*

**Argylis.*

**Apoſiopeſis.*

**Turba, id eſt, turbatio, contio.*

ACTVS I. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Habet hæc ſcena Pamphili dolorem de nuptijs: fidem Glycerio ſeruaturum pollicetur, vel inuito, ſi res ita exigat, patre.

Iambici, & trochaici octonarij, variè miſti, monometer vnus, & dimetri quatuor.

PAMPHILVS, MYSIS.

*HOCCINE EST humanum factum, aut inceptum? hoccine officium patris?
MY. Quid illud eſt?

Querela Pãphili. Pamphilus ob nuptias perturbatus.

PAM. Pro Deum, atq; hominum fidé: quid eſt,
ſi non hæc contumelia eſt?
Vxorem decrerat dare ſeſe mihi hodie: nonne oportuit
Præſciſſe me antè? nonne prius communicatũ oportuit?
MY. Miſeram me, quod verbum audio!
PAM. Quid? Chremes, qui denegarat ſe commiſſurum mihi
Gnatam ſuam vxoré: id mutauit, quia me immutatum videt.
*Itane obſtinate operam dat, vt me à Glicerio miſerum abſtrahat?
Quod ſi fit, pereo funditus.
Adeon hominem eſſe* inuenuſtum, aut infelicem quenquam, vt ego
Sum? pro Deum, atq; hominum fidem.
Nullon ego Chremetis pacto affinitatem effugere potero?
Quot modis* contemptus, ſpretus? facta, tranſacta omnia hem,
Repudiatus repetor. quamobrem? niſi ſi id eſt, quod ſuſpicor·
Aliquid* monſtri alunt. ea quoniã nemini obtrudi poteſt,
Itur ad me. M. oratio hæc me miſeram exanimauit metu.
PAM. Nam quid ego dicam de* patre? ah
Tantamue rem tam negligenter agere? præteriens modò
Mihi apud forum, vxor tibi ducenda eſt Pamphile hodie, inquit: para,
Abi domum. id mihi viſu eſt dicere, abi citò, & ſuſpende te.
*Obſtupui, cenſen vllũ me verbũ potuiſſe proloqui?
Aut

Ex abrupto incepit propoſitioné iniuria.
A patris perſona.
* *Mirè poeta hic magnas turbas facit quo cataſtropha maiore gaudio compleãtur.*
**Id eſt, infortunatũ Nannius Miſcel. lib. 1.*
* *Exageratur indignitas.*
Propria, & pathetica.
* *Cõtumelia vehemens.*
**Parẽtis negligentiam carpit.*
* *Ægrè amantes de re vxoria audiunt.*
**Vetuſtè.*

Aut vllam cauſam, ineptam ſaltem, falſam, iniquam? obmutui.
* Quòd ſi ego reſciſſem id priùs, quid facerē? ſi quis nunc me roget:
Aliquid facerem, vt hoc ne facerem. *ſed nunc quid primùm exequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meum animum diuerſe trahunt:
Amor, miſericordia huius, nuptiarū ſolicitatio
Tum* patris pudor, qui me tam leni paſſus eſt animo vſque adhuc,
Quæ meo cunquæ animo lubitum eſt, facere. ei ne ego vt aduerſer? hei mihi,
Incertum eſt quid agam. M. miſera timeo, hoc incertum quorſum accidat.
Sed nunc peropus eſt: aut hunc cū ipſa, aut me aliquid de illa aduerſum hunc loqui.
Dum in dubio eſt animus, * paulo momento huc, vel illuc impellitur.
P. Quis hic loquitur? Myſis ſalue. M. ò ſalue Pāphile. P. quid agit? M. rogas?
Laborate è dolore, atq; ex hoc miſeria ſolicita eſt, diem—
Quia olim in hunc ſunt conſtitutæ nuptiæ: tū autem hoc timet,
Ne deſeras ſe. P. hē, *egone iſthuc conari queā?
Ego propter me illam decipi miſeram ſinam?
Quæ mihi ſuū animū, atq; omnē vitā credidit:
Quam ego animo egregiè caram pro vxore habuerim—:
Bene, & pudicè eius doctū, atq; eductum, ſinā,
Coactum egeſtate ingenium, immutarier?
Non faciam. M. haud vereor, ſi in te ſolo ſit ſitū
Sed vim vt queas ferre. P. adeon' me ignauum putas?

** Deliberatio & eius partes.*

** Diſſolutio ſeu articulus deficiētibus copulis.*

*Conſultatio ſequitur * querelā, fingit enim cor datum adoleſcentem.*

** Patris indulgentiam arguit.*

** Metaphora a mole ponderis in ſtatera pendentis.*

** Lenta, & mœſta reſpōſio.*

Magna vis eſt in pronominib' iſtis: nec, præcipitāter, ſed interruptè proferēda ſunt.

Confirmatio ab honeſto et totus locus mirè patheticus. *Adeon' porrò ingratum, aut inhumanum aut ferum,
Vt neq; me cõſuetudo, neq; amor, neq; pudor
Commoueat, neq; commoneat, vt ſeruẽ fidem?
M. Vnum hoc ſcio, hanc meritã eſſe, vt memor eſſes, ſui.
P. Memor eſſem? ò Myſis Myſis, etiã nunc mihi
Scripta illa dicta ſunt in animo Chriſidis
De Glycerio. iam fermè moriens me vocat:
Acceſſi, vos ſemotæ, nos ſoli. incipit:
Proſopopœia eſt, & principium à blãdimento. *Mi Pamphile, hius formam, atq; ætatẽ vides:
Nec clam te eſt, quam illi vtręq; res nũc vtiles
Et ad pudicitiam, & ad rem tutãdam ſient.
Quod ego per hanc te dexteram oro, & genium tuum,
Per tuam fidem, perq́; huius ſolitudinem
Te obteſtor, ne abs te hãc ſegreges, neu deſeras,
Si te in germani fratris dilexi loco,
maximum, Siue hæc te ſolum ſemper fecit *maximi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus,
Te iſti virum do, amicum, tutorem, patrem:
Bona noſtra hæc tibi cõmitto, tuæ mãdo fidei.
Hanc mihi in manum dat mors continuò ipſam occupat.
Accepi: acceptam ſeruabo. M. ita ſpero quidem.
Concludit partem deliberationis ſua per electionem. P. Sed cur tu abis ab illa? M. obſtetricem acceſſo. *propera: atq; audin'?
Verbum vnum caue de nuptiis, ne ad morbũ hoc etiam. M. teneo.

ACTVS II. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Charinus intelligit Pamphilo nupturam Philumenam. Idem rogat Pamphilum, ne ducat. Hic Charinus, & Byrria fabulæ adijciuntur, ne ſpreta relinquatur Philumena.

Iambici ſenarij, & octonarij, & vnus dimeter. Item Trochaici Iambicis permiſti.

CHARINVS, BIRRIA, PAMPHILVS.

*QVID ais Byrria? daturne illa hodie Pamphilo
Nuptū? A. ſic eſt. C. qui ſcis? B. apud forū modò
De Dauo audiui. C. væ miſero mihi, vt aīus in
Spe, atq; in timore vſq; antehac* attētus fuit,
Ita, poſtquàm adempta ſpes eſt, laſſus, cura cōfectus ſtupet.
B. *Quæſo* ędepol Charine, quando nō poteſt id fieri, (lo, niſi
Quod vis, id velis, quod poſſit. C. nihil aliud vo
Philumenam. B. ah, quantò ſatius eſt,
Te id dare operam, qui iſtum amorem ex animo dimoueas tuo,
Quàm id loqui, quò magis lubido fruſtra incēdatur tua.
C. facilè omnes, cū valemus, recta conſilia ægrotis damus:
Tu ſi hic ſis, aliter ſentias. B. agè agè, vt lubet.
C. ſed Pamphilum
Video. omnia experiri certum eſt priùs, quàm pereo, B. quid hic agit?
C. Ipſum hūc orabo, huic ſupplicabo, amorem huic narrabo meum:
Credo impetrabo, vt aliquot ſaltem nuptiis* prodat dies.
Intereà fiet aliquid, ſpero. B. id aliquid nihil eſt. C. Byrria,
Quid tibi videtur? adeon' ad eum? B. quid? niſi nihil impetres,
Vt te arbitretur ſibi paratum mœchum, ſi illā duxerit. (ſcelus.
C. Abi hinc in malam rem cū ſuſpicione iſtac,

Hic velut omiſſo argumēto pricipali admiſcet Charinū, vt plus in fabula ſit turba.

Vide Nan. Miſc. lib. I.

Sanum Byrrhiæ conſiliū attēdant tū amatores tū phyſici.

Alij edepol, ecaſtor, ecere abſque diphtōgo ſcribunt.

Sic Donatus, & Nannius.

P. Cha-

Artificioſè conſiliũ poſtponit. P.Charinnm video.ſalue.C. ò ſalue Pamphile.
Ad te venio ſpem,ſalutem,auxilium, *conſiliũ
expetens.
P.Neque Pol conſilii locum habeo,neque auxilii copiam.
Sed iſtuc quidnam eſt?C.hodie vxorem ducis?
P.Aiunt.C.Pamphile,
Si id facis,hodie poſtremùm me vides.P. quid ita?C.hei mihi,
Vereor dicere:huic dic quæſo Byrrhia. BY. ego dicam.P.quid eſt?
B.ſponſam hic tuam amat.P.næ iſte haud mecum ſentit.ehodum dic mihi,
** Scilicet abs te eſſe cognitam.* Num quidnam ampliùs tibi cum illa fuit Charine?CH.ah.Pamphile,
Nihil.P.*quàm vellem CH.nunc te per amicitiam & per amorem obſecro,
Principiò vt ne ducas. P. dabo equidem operá.
CH.ſed ſi id non potes,
Aut tibi nuptiæ hæ ſunt cordi.P.cordi?CH.ſaltem aliquot dies
Profer, dum proficiſcor aliquò, ne videam.P.
audi nunc iam:
Ego, Charine, neutiquam officium eſſe liberi puto,
**Promereat, ꝓ promereatur, quod & Seruius in 6.Æn.agnoſcit.* Cum is nihil * promereat, poſtulare id gratiæ apponi ſibi.
Nuptias effugere ego iſtas malo, quam tu adipiſcier.
C.Reddidiſti animum.P. nũc ſi quid potes aut tu,aut hic Byrrhia,
** Mirè exprimit affectũ nuptias recuſantis.* *Facite,fingite,inuenite,efficite,ꝗ detur tibi:
Ego id agam,mihi qui ne detur.C.ſat habeo.P.
Dauum optume
Video,cuius conſilio fretus ſum.C.at tu hercle
haud

haud*quidquam mihi'
Niſi ea, quæ nihil opus ſunt ſcire' fugin' hinc? B. ego verò ac lubens.

*Eclipſis, ſcilicet, dicis.

ACTVS II. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Dauus cùm ex varijs coniecturis, & ſignis comperiſſet nuptias non cohaerere, Pamphilum toto quærens oppido, exultat inſolentius.

Trochaici Tetrametri catalectici.

DAVVS, CHARINVS, PAMPHILVS.

DII boni, boni quid*porto? ſed vbi inueniã Pamphilum,
Vt metum, in quo nunc eſt, adimam, atque expleam animum gaudio?
C. Lętus eſt, neſcio quid. PAM. nihil eſt: nondũ hæc reſciuit mala.
DA. Quem ego nunc credo, ſi iam audierit ſibi paratas nuptias.
CA. Audin' tu illum? DA. toto me oppido exanimatum quærere.
Sed vbi quæram? aut quò nunc primùm intendam. CA. ceſſas alloqui
D. *Abeo. P. Daue ades, reſiſte. D. *quis homo eſt, qui me? ò Pamphile,
Teipſum quæro euge, ò Charine: ambo opportunè: vos volo.
P. *Daue, perii. D. quin tu hoc audi. P. interii. D. quid timeas, ſcio.
C. Mea quidem hercle certè in dubio vita eſt. D. *& quid tu ſcio.
P. Nuptiæ mihi. D. *& id ſcio. P. hodie. D. obtundis, tametſi intelligo
Id paues, ne ducas tu illam: tu autem, vt ducas. C. rem tenes.

*Portamus, et corpore, et animo. Recto ordine prius metus tollitur, quã gaudium infundatur.

*Habeo Donatus, vt ſit deliberatio-nis cõcluſio.

*Seruiliter exultat Dauus: idq; vice exordij e.

*Mira cõmedia cõtrahit hic poeta, nec tamẽ affectus perſonarũ perdit.

*Et quid tu, ſcio, deeſt, timeas.

*Bemb. & ſi, ſcio.

P. Iſthuc

P. Iſtuc ipſum. D. *atq; iſtuc ipſum, nihil peri-
cli eſt me vide.

P. Obſecro te, quàm primùm hoc* me libera mi
ſerum metu. D. hem,
Libero: vxorem tibi iam non dat Chremes. P.
qui ſcis? D. ſcio.
Tuus pater modò me prehendit: ait tibi vxorẽ
dare ſe (di locus.
Hodie: item alia multa, quę nunc nõ eſt narrã-
Continuò ad te properans percurro ad forum,
vt dicam tibi hæc.
Vbi te non inuenio, ibi aſcendo in quendam
excelſum locum:
Circunſpicio: nuſquam fortè ibi huius video
Byrrhiam:
*Rogo: negat vidiſſe. mihi moleſtũ. quid agam
cogito.
Redeunti intereà ex ipſa re mihi incidit ſuſpi-
cio. hem, (ptiæ?
Paululũ obſoni', ipſus triſtis, de improuiſo, nu
C. Non cohęrent. P. quorſumnã iſtuc. D. egomet
continuò ad Chremem.
Cùm illò aduenio, ſolitudo ante oſtium: iam
id gaudeo.
C. Rectè dicis. P. perge. D. *maneo: intereà in-
troire neminem
Video, *exire neminem, matronam nullam. in
ædibus
Nihil ornati, nihil tumulti. acceſſi intro aſpe-
xi. P. ſcio. (nuptiis?
Magnum ſignũ. D. num videtur conuenire hęc
P. Non, opinor Daue. D. opinor, narras? non re-
ctè accipis
Certa res eſt. etiam puerum inde abiens conue
ni* Chremis,

**Propoſitio.*

**Perfecta ſecuritas liberatio vocatur, ideo dicitur, Libera me.*

** Mira, & imitãda breuitas: συναθρισμὸς.*

**Rogo, id eſt, interrogo.*

**Calidũ Daui factum.*

**Nota argumentum a ſequentibus.*

**Dau. Chremi.*

Olera

Olera, & piſciculos minutos ferre obulo in cœnam ſeni.
C. Liberatus ſum Daue hodie tu pauper. DA. ac *nullus quidem.
C. Quid ita? nempe huic prorſus illam nō dat. D. ridiculum *caput:
Quaſi neceſſe ſit, ſi huic non dat te illam vxorem ducere.
Niſi *vides, niſi ſenis amicos oras, *ambis. CA. bene mones.
Ibo, etſi hercle ſæpè iam me ſpes hæc fruſtrata eſt vale.

ACTVS II. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Suadet Pamphilo, atque etiā perſuadet Dauus, vt patri dicat, vxorem ſe ducturum.
Trochaici tetrametri catalectici, Iambici, ſenarij, & octonarij acatalectici.

PAMPHILVS, DAVVS.

*QVID igitur ſibi vult pater, cur ſimulat? DA. *ego dicam tibi.
Si id ſuccenſeat nunc, quia non det tibi vxorē Chremes
Ipſus ſibi eſſe iniuriꝰ videatur: neq; id iniuria,
Priùs, quàm tuum vt ſeſe habeat, animum ad nuptias perſpexerit.
Sed ſi tu negaris ducere, ibi culpam in te trāsferet:
Tum illæ turbę fient. P. quid? vis, patiar? DA. pater eſt Pamphile.
Difficile eſt. tū hæc ſola eſt mulier. *dictum ac factum inuenerit
Aliquam cauſam, quamobrem eiiciat oppido. P. eiiciat. D. citò,
P. Cedò igitur, quid faciā, Daue? D. dic de ducturum. P. hem. D. quid eſt?

P. Egone

**Nullus, pro non. Ita in Et act. 2. Sc. Hac. Act. 1. Sc. 2. nullus dixeris.*

**Eclipſis, deeſt enim, nihil efficies.*

** Hæc in manu ſcriptu cū ſuperioribus coniūcta ſunt.*

**Cogitabundus, et ſtomachosè hæc dicit. Sic Virg. 6. Æn. Quid vult concurſus ad amnem:*

**Conſiliū ſerui, quo Pamphilus īſciēs in periculū coniÿcitur.*

**Dictū ac factū, id eſt, celeriter.* ἅμα ἔπος ἅμα ἔργον.

P.Egone dicam? D.cur non? P. nunquam faciã.
D.ne nega.
P.Suadere noli. G.ex ea re quid fiat,vide.
*Vt ab illa excludar, *huc cõcludar. D.nõ ita é.
Nempe hoc ſic eſſe opinor dicturum patrem.
Ducas volo hodie vxorem. tu,ducam,inquies.
Cedò,quid iurgabit tecum? hic reddes omnia,
Quæ nunc ſunt certa ei cõſilia, incerta vt ſiēt,
Sine omni periculo: nam hocce haud dubium eſt quin Chremes
Tibi nõ det gnatam:nec tu ea cauſa*minueris
Hæc,quæ facis,ne is ſuam mutet ſententiam.
Patri dic velle:vt,cùm velit,tibi iure iraſci nõ queat.
Nam quod tu*ſperas,propulſabo facilè.vxoré his moribus
Dabit nemo. inueniet inopem potiùs,te corrũpi ſinat.
Sed ſi te æquo animo ferre accipiet,negligenté feceris.
Aliam otioſus quæret: intereà aliquid acciderit boni.
P.Itane'credis? D.haud dubium id quidem eſt.
P.vide,quò inducas. D.quin taces?
P.Ducam.puerum auté ne reciſcat mihi ex illa *cautio eſt.
Nam pollicitus ſum ſuſcepturum. D.ò facinus audax. P.hanc fidem
Sibi,me obſecrauit,qui ſe ſciret nõ deſertutũ, vt darem.
D.*Curabitur.ſed pater adeſt:caue te eſſe triſté ſentiat.

**Vide Nannũ Miſcell. lib. 1.*

**Speras, id eſt times. Virgil. 1. Æn. At ſperate Deos.*

**Cautio eſt, id eſt, cauendum eſt Donat.*

**Curabitur, imperſonaliter, tanquã arduum, & graue.*

ACTVS II. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Hac ſcena conſiliorũ executionẽ habet. Monet Pãphilum

philum Dauus, apud patrem ne titubet, ſed animo præſenti loquatur.

Iambici trimetri.

SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

REVISO quid agant, aut quid captẽt cõſilii.
D. Hic nũc nõ dubitat, quin te ducturũ neget. *
*Venit meditatus alicunde ex ſolo loco,
Orationem ſperat inueniſſe ſe‿,
Qua*differat te. proin' tu face, apud te vt ſies.
P. Modò vt poſſim Daue, D. crede inquam, hoc
mihi Pamphile‿,
Nunquam hodie tecũ * commutaturum patrẽ
Vnũ eſſe verbum, ſi te dices ducere‿.

ACTVS II. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Pamphilum Byrrhia obſeruat: idem Pamphilus patri reſpondet; ſe facturum quæ volet ille omnia: Charino eadem renuntiat Byrrhia.

Iambici ſenarij.

BIRRIA, SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

*HERVS me, relictis rebus, iuſſit Pamphilum
Hodie obſeruare: vt, quid ageret de nuptiis,
Scirem. id propterea nunc hunc venientem ſe-
quor.
Ipſum adeò præſtò video cum Dauo. hoc agã.
S. Vtrunque adeſſe video. D. hem ſerua. S. Pam-
phile‿.
D. Quaſi de improuiſo reſpice ad eum. P. hem
pater
D. probè. S. hodie vxorem ducas, vt dixi volo.
B. Nunc noſtræ parti timeo, quid hic reſpon-
deat.
PAM. *Neque iſtic, neque alibi tibi vſquã erit
in me mora. B hem‿.
D. Obmutuit. B. quid dixit? S. facis, vt te decet,

Cùm

** Actio tribus rebus conſtat, S, cogitando, dicendo, gerendo.*

**Differat, id eſt, diſturbet.*

**Cõmutare verba, eſt pro bonis dictis mala ingerere.*

** Iterum mirè, cùm oẽs cõſultiſſimè ſibi agere videantur, oẽs inopinato rerum exitu ludificãtur.*

**Vafrum Pãphili reſponſum.*

Cùm iſtuc, quod poſtulo impetro cum gratia.
D.Sũ verus? B.herus quãtũ audio, vxore excidit.
S.I iam nunc intrò. ne in mora, cũ opꝰ ſit, ſies.
P.Eo. B.*nullane in re eſſe homini cuiquã fidẽ?
Verum illud verbum eſt volgò quod dici ſolet.
OMNES SIBI malle meliùs eſſe, quã alteri.
Ego illam vidi virginem: forma bona
Memini videre: quo ęquior ſum Pamphilo,
Si ſe illã in ſomnis, quã illũ, amplecti maluit.
Renunciabo, vt pro hoc malo, mihi det malũ.

Ἐπιφώνημα. *Sic Virgilius 4. Æn. Nuſquã tuta fides. Iuuenal. Frõti nulla fides.*

ACTVS II. SCENA VI.

ARGVMENTVM.

In hac ſcena Dauus Simonem, & Dauum Simo fallit: quæ res non iniucunda eſt.

Eiuſdem metri.

DAVVS, SIMO.

*HIC nũc me credit aliquam ſibi fallaciam
Portare, & ea me hic reſtitiſſe gratia:
S.Quid Dauus narrat? D.æque quidquam nunc quidem.
S.Nihilne? hem. D.nihil prorſus. S. atqui expectabam quidem.
D.Præter ſpem euenit, ſentio: hoc malè habet virum.
S.Potin'es mihi verum dicere? D.nihil facilius.
S.Num illi moleſtæ quidpiam hæ ſunt nuptiæ
Propter hoſpitæ huiuſce conſuetudinem?
D.Nihil hercle: aut ſi adeò, *bidui, aut tridui ẽ
Hæc ſolicitudo: noſtin'; deinde deſinet:
Etenim eam ſecum rem recta reputauit via.
S.Laudo. D.dum licitũ eſt ei, dumq; ætas tulit,
Amauit: tũ id clam: *cauit, ne vnquã infamiæ
Ea res ſibi eſſet, vt virum fortem decet:
Nunc vxore opus eſt, animũ ad vxorẽ appulit
S.*Subtriſtis viſus eſt eſſe aliquãtulùm mihi.

**Dauus ita loqui videtur, vt Spectator tantũ audiat, ſic tamen ait, vt velit audiri a Simone.*

**Fallacia alia aliã ſtruit.*

**Quid in amore cauendum.*

**Subſignificatum temperat, vt Subridit.*

D.Nihil

D. Nihil propter hanc rem: ſed eſt, quod ſubcenſeat tibi.
S. Quidnā eſt? D. puerile eſt. S. quid eſt? D. nihil.
S. quin dic, quid eſt?
D. Ait nimiū parcè facere ſūptū. S. mène? D. te.
Vix, inquit, *drachmis obſonatus eſt decem:
Num filio videtur vxorem dare?
Quem, inquit, vocabo, ad cœnā meorū æqualiū
Potiſſimum nunc? & quod dicendū hic ſiet,
Tu quoque* perparcè nimiū* nō laudo. S. tace.
D. Commoui. S. ego, iſtæc rectè vt fiant, videro.
Quidnam hoc rei eſt? quidnam hic volt* veterator ſibi? (caput.
Nā ſi hic mali eſt qdquā, hem illic eſt huis rei

Drachma ex 18. ſiliquis cōſtat, id eſt, ex tribus ſcrupulis: eſt autem planè denarius.

**Priſcia. lib. 1. de Syntaxi, parcè per nimium.*

**Modeſtia vtitur; non enim dicit reprehendo.*

Veterator in duratus et tritus ī aſtutia.

ACTVS III. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Simo præ nimia ſagacitate mirum in modum fallitur, partum ſimulari credens, qui verus erat.

Eiuſdem generis.

MYSIS, SIMO, DAVVS, LESBIA, GLYCERIVM.

*I T A pol quidem res eſt, vt dixti Lesbia:
Fidelem haud fermè mulieri inuenias virum.
S. Ab Andria ē ancilla hęc. qd narras? D. ita eſt.
M. Sed hic Pamphilus. S. quid dicit? M. firmauit fidem. S. hem.
D. Vtinā aut hic ſurdus, aut hæc muta facta ſit.
M. Nā quod peperiſſet, iuſſit tolli. S. ò Iupiter,
Quid ego audio, actum eſt, ſiquidem hæc vera prædicat.
L. Bonū ingeniū narras adoleſcētis. M. optimū.
Sed ſequere me intrò, ne in mora illi ſies. L. ſequor
D. Qđ remediū nūc huic maloīueniā? S. q̄d hoc?

**Oeconomia Comicorū ſæpe ſic ſe habet ut caſu putetur eueniſſe quod cō ſilio factum ſit.*

Adeon'eſt demens? ex peregrina? iam ſcio: ah
Vix tandẽ ſenſi ſtolidus. D. quid hic ſenſiſſe ait?
S. Hęc primùm adfert iã mihi ab hoc * fallacia.
Hanc ſimulãt parere, quo Chremetẽ abſterreãt.
G. Iuno Lucina fer opem: ſerua me obſecro.
S. Hui, tam cito? ridiculũ poſtquàm ante oſtiũ
Me audiuit ſtare, approperat. non ſat cõmodè.
Diuiſa ſunt tẽporibus tibi Daue hæc. D. mihin'?
S. Num * immemor es * diſcipli? D. ego, quid narres, neſcio.
S. Hiccine me ſi imparatum in veris nuptijs
Adortus eſſet, quos mihi ludos redderet?
Nunc huius periculo fit, ego * in portu nauigo.

ACTVS III. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Leſbia ęgrediẽs narrat, quo in ſtatu ſit Glyceriũ puerpera, ſimul agit de danda illi potione, imitata medicos, qui praſcribere ſolent ægrotis omnia ad eſum, potumq́; pertinentia. Deinde Simo, & Dauus de puero nato callide altercantur.

Trochaici Iãbici miſti ſenarij, & octonarij, acatelectici & catalectici, quibus interpoſiti ſuis locis dimetri duo.

LESBIA SIMO, DAVVS.

ADHVC * Archylis, q̃ * adſolẽt, quæq́; oportet
Signa ad ſalutem eſſe, omnia huic eſſe video.
Nunc primum fac iſtæc vt lauet: poſt deinde
Quod iuſſi ei dare bibere, & quãtum imperaui,
Date: mox ego huc reuertar.
Perecaſtor, ſcitus puer natus eſt Pamphilo.
Deos quęſo, vt ſit ſuperſtes: quãdoquidẽ ipſe eſt ingenio bono,
Cumq́; huic veritus eſt optimæ adoleſcenti facere iniuriam.
S. * Vel hoc q's nõ credat, qui norit te, abs te eſſe ortum?

** Deceptionis ex ſuſpicione.*
** immemores*
** Diſcipli, id eſt, Pãphili.*
** Metaphora ex maris quiete.*
** Argylis,*
** Adſolent, cõſuetudinis. oportet, neceſſitatis. Medici adhuc futurarũ rerũ icerti pſentibus indicijs firmam valetudinẽ pollicentur.*
** Vel, id eſt, etiã locus ab incõgruentia rei tẽporisq́;.*

ortum? D. quidnam id eſt? (peræ:
S. Nō imperabat corām, q̄d op⁹ facto eſſet puer-
Sed poſtquàm egreſſa eſt, illis, quę ſunt int⁹, clamat de via.
O Daue, itan' contemnor abs te? aut itane tandem idoneus
Tibi videor eē, quē tā aptè fallere īcipias dolis?
Saltem accuratè, vt metui videar. certè, ſi reſciuerim.
D. Certè herclè nūc hic ſe ipſus fallit, haud ego.
S. edixin' tibi?
Interminatus ſum, ne faceres? num * veritus? quid rettulit?
Credo ne tibi hoc, nūc peperiſſe hāc ē Pāphilo?
D. Teneo, quid erret: quid ego agam, habeo. S. quid taces?
D. Quid credas? quaſi non tibi renuntiata ſint hęc ſic fore,
S. * Mihine quiſquam? D. ehò, an tute intellexti hoc adſimulari? S. irrideor.
D. Renūtiatū eſt: nā q. iſthęc tibi īcidit ſuſpicio?
S. Qui? quia te noram. D. quaſi tu dicas, factum id conſilio meo.
S. Certè enim ſcio. D. non ſatis me pernoſti etiā, qualis ſim Simo.
S. Egone te? D. ſed ſi quid narrare occepi, continuò dari
Tibi verba cenſes. S. falsò. D. itaque hercle nihil iam mutire audeo.
S. Hoc ego ſcio vnum, neminem peperiſſe hic. D. intellextin'?
Sed nihilo ſecius mox * deferent puerū huc ante oſtium.
Id ego iam nunc tibi renuntio, here futurum, vt ſis ſciens:

Dauus hæc ſecum.

* *Verecundia liberi eſt, ſerui verò metus*

* *Mihine. hoc ad ſenis perſpicaciā ſpectat: quaſi dicat ego ipſe intelligo.*

* *Iſta pronomina vehementiam habent.*

* *Vbi ſentit ſeni nondum pſuaſum hāc parere, affirmat ſeruus eam parere, & tamen ita narrat, ut opinionem ſenis faciat ſimulari partum.*

Ne tu hoc poſteriùs mihi Daui factum conſilio, aut dolis.
Prorſus à me opinionem hanc tuam ego eſſe amotam volo.
s. Vnde id ſcis? D. audiui, & credo. s. Multa concurrunt ſimul,
Qui *coniecturam hanc nunc facio: iam primũ hæc ſe è Pamphilo
Grauidam dixit eſſe. inuẽtum eſt falſum. nũc, poſtquàm videt
Nuptias domi adaptari, miſſa eſt ancilla illico
Obſtetricem accerſitum ad eam, & puerum vt afferret ſimul.
D. Hoc niſi fit, puerum vt tu videas, nihil *mouentur nuptiæ.
s. Quid ais? cùm intellexeras
Id cõſilij capere, cur nõ dixti extẽplò Pãphilo?
D. *Quis igitur eum ab illa abſtraxit, niſi ego? nam omnes nos quidem
Scimus, quam miſere hanc amarit, nunc ſibi vxorem expetit.
Poſtremò id mihi da negoti. tu tamen idẽ has nuptias
Perge facere ita, vt facis: & id ſpero adiuturos Deos.
s. Imò abi intrò, ibi me opperire, & quod parato opus eſt, para.
*Nõ impulit me, hæc nũc omnino vt crederẽ:
Atque haud ſcio, an quę dixit, ſint vera omnia.
Sed paruipendo: illud mihi multò maximũ eſt,
Qđ mihi pollicitus eſt ipſi⁹ gnatus. nũc Chremẽ
Conueniam: orabo gnato vxorem, ſi impetro,
Quid alias malim, quã hodie has fieri nuptias?
Nam gnatus quod *pollicitus eſt haud dubium eſt mihi.

*Multis ſignis cõiectura cõſtat.

*Mouentur id eſt, perturbantur.

*Pãphilum ab amore diuertiſſe aſſerit.

*Vide quàm diſertè, & Latine Simo hæc ſecum.

*Pollicitatio eſt magnarũ rerum promiſſio.

Si nolit, quin eum meritò poſſim cogere.
Atq; adeò in ipſo tempore eccũ ipſum obuiã.

ACTVS III. SCENA III.

ARGVMENTVM.

In hac ſcena congreſſu duorum ſenum ex falſis vera fiunt nuptiæ.

Iambici octonarij & ſenarij acatalectici, vnus dimeter, ad finem octonarij cattelectiri.

SIMO, CHREMES.

*IVBEO Chremetem. C. oh, teipſum quærebã.
S. & ego te. C. optato aduenis:
*Aliquot me adiere, ex te auditum qui aiebãt,
hodie filiam (ſaniant.
Meã nubere tuo gnato: id viſo, tune, an illi in-
S. Auſculta pauca: & quid ego te velim, & tu
quod quæris, ſcies.
C. Auſculto: loquere quid velis. (me
S. Per ego te Deos oro, & noſtrã* amicitiã Chre
Quæ incepta à paruis cum ętate accreuit ſimul
Perq; vnicam gnatam tuam, & gnatum meũ,
Cuius tibi poteſtas ſumma ſeruandi datur,
Vt me adiuues in hac re, atq; ita, vti nuptiæ
Fuerant futuræ, fiant. C. *ah, ne me obſecra:
Quaſi hoc te orando à me impetrare oporteat.
Alium eſſe cẽſes, nũc me, atq; olim, cùm dabã?
*Si in re eſt vtriq;, vt fiant, accerſi iube.
Sed ſi ex ea re plus mali eſt, quàm commodi
Vtriq;, id oro te, in commune vt conſulas,
*Quaſi illa tua ſit, Pamphiliq; ego ſum pater.
S. Imò ita volo, itaq; poſtulo vt fiat, Chreme:
Neq; poſtulẽ abs te, niſi ipſa res moneat. C. qd
S. Irę sũt inter Glyceriũ, & gnatũ. C. audio. (eſt?
S. Ita magnæ, vt ſperem poſſe auelli. C. fabulę.
S. Profectò ſi ę eſt, C. ſic hercle vt dicam tibi:

Iubemus verbis: volumus animo.
Ex fictis nuptijs vera fient, idq; initium eſt epitaſeos periculi in fabula.
Commendatio amicitiæ à vetuſtate, et eſt obteſtatio à rebus de quibus agitur.
Vox plena officij, & caritatis.
Ab vtili accurata locutio.
Suauiſſima cõmutatio eſt à poſſibili.

AMANTIVM IRAE, amoris integratio eſt.
S. Hem, id te oro, vt antè eamꝰ, dũ tẽpus datur,
Dumq́; eius libi do occluſa eſt contumeliis,
Priùs quàm *harum ſcelere, & lacrumæ confictæ dolis,
Reducant animum ægrotum ad miſericordiã.
Vxorem demus. ſpero conſuetudine,
Et coniugio liberali deuinctum Chreme,
Dehinc facilè ex illis eſſe emerſurum malis.
C. Tibi ita hoc videt̃: at ego nõ poſſe* arbitror.
Neq; illũ hãc perpetuò habere, neq; me ꝑpeti.
S. Qui ſcis ergo iſtuc, niſi periculum feceris?
C. At iſtuc periculum in filia fieri, graue eſt.
S. Nempe incommoditas deniq; huc oĩs redit,
Si eueniat, *quod Dij prohibeant, diſceſſio.
At ſi corrigitur, quod commoditates, vide:
*Principiò amico filium reſtitueris:
Tibi generum firmum, & filiæ inuenies virũ.
C. quid iſtuc? ſi ita iſtuc aĩum induxti eſſe vtile
Nolo tibi vllum commodum in me claudier.
S. Meritò te ſemper maxumi feci Chreme.
C. Sed quid agis? S. quid? C. qui ſcis eos nunc diſcordare inter ſe?
S. Ipſus mihi Dauos, qui * intumus eſt eorum conſiliis, dixit.
Et is mihi ſuadet, nuptias, quantùm queam, vt maturem.
Nũ cẽſes faceret, filiũ niſi ſciret eadẽ hęc velle?
Tute adeò iam eius audies verba. heus euocate huc Dauum.
Sed eccum, video ipſum foras exire.

** Inuidioſe de vna tantùm loqtur.*

** Chremes Pamphili amorẽ ſuſpectum habet.*

** Parentheſis per euphoniſmon, ab honeſto, & vtili.*

**Diluit ſummatim omnes obiectiones.*

**Teſtis commendatio.*

ACTVS III. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Dauus ſeni inſultãs, hortatur eũ ad faciẽdas nuptias: nõ enim putabat fore, vt ſic ageretur. Quùm

igitur videt herum ſeriò de tradenda filia colloqui cum Chremete, anxius, & exanimatus redditur.

Iambici octonarij, & dimeter vnus.

DAVVS, SIMO, CREMES.

*A D te ibam. s quidnam eſt?
D. Cur vxor nõ acceſſitur? iam aduesperaſcit. s. audin' tu illum?
*Ego dudum nonnihil veritus ſum Daue abs te, ne faceres idem,
Qđ volg⁹ ſeruorũ ſolet, dolis vt me deluderes,
Propterea quòd amat filius. D. egon' iſtuc facerem? s. credidi:
Idq; adeò metuens vos celaui, quod nunc dicam. D. quid? s. *ſcies.
Nam propemodũm habeo iã tibi fidem. D. tandem cognoſti, qui ſiem.
s. Non fuerant nuptiæ futuræ D. quid non? s. ſed ea gratia
Simulaui, vos vt pertentarem, D. quid ais? s. ſic eſt res. D. vide,
Nunquam iſtuc quiui ego intelligere. vah conſilium callidum.
s. Hoc audi: vt hinc te introire iuſſi, opportunè hic fit mihi obuiam.
D. Hem numnam perimus? s. narro huic, quę tu dudum narraſti mihi.
D. Quidnam *audio? s. gnatam vt det *oro, vixq; id exoro. D. occidi.
s. Hem, quid dixti? D. optumè inquam factũ. s. nunc per hunc nulla eſt mora.
C. Domum modò ibo: vt apparentur, dicam: atque huc renuntio.
s. Nunc te oro, Daue, quoniam ſolus mihi effeciſti has nuptias.

*Adepitaſin periculi pertinet, φ eo res redit, vt Daui cōſilia obſint Pamphilo.

*Grauis oratio ab hoc ꝓnomine plerunque exorditur.

* Simo rem Dauo aperit.

*Verſita Daui diſſimulatis.

* Donatus, audiam?

* Sic alibi. Orator ad vos venio, ſi-nite exorator vt ſiem.

P. ego vero ſolus. S. corrigere mihi gnatum porrò enitere.
D. *Faciam hercle ſedulò. S. potes núc, dum animus *irratatus eſt.
D. Quieſcas. S. age igitur: vbi nunc eſt ipſus? D. *mirum, ni domi eſt.
S. Ibo ad eum, atque eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam *itidem illi. D. nullus ſum.
*Quid cauſæ eſt, quin hinc in piſtrinum recta proficiſcar via?
Nihil eſt preci loci relictũ: iam perturbaui oĩa:
Herum feſelli: in nuptias cõieci herilem filiũ:
Feci, hodie vt fierent, inſperante hoc, atque inuito Pamphilo.
*Hẽ aſtutias. q̄ ſi quieſſẽ, nihil eueniſſet mali.
Sed eccum ipſum video, occidi.
Vtinam mihi eſſet aliquid hic, quò nunc me præcipitem darem.

*Pollicetur, quod minime intẽdit.
*Irito ab ira deducitur, vt & iraſcor.
*Cautè Dauus callidã interrogationẽ excipit.
*eadem
*Ad hũc modum ferè fingit Terẽtius conſilia calliđiſsima fallere.
*Ironia eſt: ſibi enim omne malũ adſcribit.

ACTVS III. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Stomachatur Pamphilus, quòd doloſum Daui cõſiliũ ſecutus, reſponderit patri, ſe ducturũ vxorẽ.

Iambici Tetametri permiſtis Trochaicis.

PAMPHILVS, DAVVS.

VBI illic ſcelus eſt, qui me perdidit? D. perii. P. atque hoc confiteor
Iure obtigiſſe: quandoquidem tam iners, tam nulli conſili
Sum. ſeruon' fortunas meas me cõmiſiſſe *futili?
Ergo pretium ob ſtultitiam fero: ſed inultum id nunquam auferet.
D. Poſthac incolumen ſat ſcio fore me, hoc nũc ſi deuito malum:
P. Sed quid ego nunc dicã patri? negabon' velle me, modò

*Metaphoricos à vaſe futili, et rimoſo ductũ, ĩ sũmo periculo vſurpatum.

Qui

Qui ſum pollicitus ducere? qua fiducia id facere audeam?
*Nec, quid me nunc faciam, ſcio. D. nec quidẽ me atque id ago ſedulò.
Dicam aliquid iam inuenturum, vt huic malo aliquam producam moram. P. oh.
D. Viſus ſum. P. ehodum bone vir, *quid ais? vi de me tuis conſiliis
Miſerum impeditum eſſe? D. at iam expediam. P. expedies? D. certè Pamphile
P. Nempe vt modò. D. imò melius ſpero. P. oh, tibi ego vt credam furcifer?
Tu rem impeditam, & perditam reſtitues? hem, quo fretus ſiem.
Qui me hodie ex tranquilliſſima rẽ cõieciſti in nuptias.
An nõ dixi hoc eſſe futurum? D. dixti. P. quid* meritus? D. *crucem.
Sed ſine paululùm ad me redeã: iam aliquid* diſpiciam. P. hei mihi,
Cùm non habeo ſpatium, vt de te ſumam ſupplicium, vt volo:
Namq; hocce temp⁹ præcauere mihi me, haud te vlciſſi ſinit,

ACTVS IIII. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Hæc ſcena potiſſimum cõtinet iurgium Charini in Pamphilum.

Initio cretici, poſteà octonarij Trochaici & Iambici, demum Iambici ſenarij & rurſus octonarij.

CHARINVS, PAMPHILVS, DAVVS.

*Hoccine credibile eſt, aut memorabile,
Tanta *vecordia innata cuiquam vt ſiet,
Vt malis gaudeat, atq; ex incommodis.
Alte-

**Vterque expers eſt conſilij.*

**Grauis eſt interrogatio cum ironia.*

**Sic Seruiꝰ in illud Vir. 1. Æne. Orãtes veniãt. Donat. ve. ò, meritis ſupra illud xi. Ænei. Meritus vacat his tibi ſolus, Fortunæq; locus.*

**Vide Nãn. Miſcel. li. 2.*

**Sic Donat. Eſt autem diſpicere, diſquirere conſiliũ.*

**Exordiũ narrationis ad Pamphilũ inſtitutæ. Pathos à perſidiæ deteſtatione: eſtq́; locus communis.*

**Vide Nãn. Miſcel. li. 1.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Alterius ſua comparet vt commoda? ah,
Idne eſt verũ? imò id gen⁹ hominũ eſt peſſumũ,
In denegãdo modò queis pudor eſt paululùm:
*Pòſt vbi tempus promiſſa eſt iam perfici,
Tum neceſſariò ſe aperiunt, & timent,
Et tamen res cogit denegare. ibi
Tum impudentiſſima eorum oratio eſt:
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus,
Proximus ſum egomet mihi. attamẽ, vbi fides,
Si roges, nihil pudet. hic, vbi opus eſt,
Non verentur: illic vbi nihil opus eſt, ibi verentur.
Sed quid agam? adeamne ad eum, & cum eo iniuriam hanc expoſtulem?
Ingeram mala multa, atque aliquis dicat, nihil promoueris.
Multum, moleſtus certè ei fuero, atq; animo morem geſſero.
P. *Carine, & me, & te imprudens, niſi quid Dij reſpiciunt, perdidi.
C. *Itane imprudens? tandem inuenta eſt cauſa; ſoluiſti fidem.
P. Quí tandem? C. etiam nunc me * ſubducere iſtis dictis poſtulas?
P. Quid iſtuc eſt? C. poſtquàm me amare dixi, cõplacita eſt tibi.
Heu me miſerum, cùm tuum animum ex animo ſpectaui meo.
P. Falſus es CA. nonne tibi ſatis eſſe hoc viſum ſolidum eſt gaudium,
Niſi me lactaſſes amantẽ, & falſa ſpe ꝓduceres?
*Habeas. P. habeam? ah, neſcis quantis in malis verſer miſer,
Quantasq; hic ſuis cõſilijs mihi confecit ſollicitudines.

** Id vſu venis inter fœdifragos.*

** Defenſio ab imprudẽtia.*

** Propoſitio.*

** Subducere Græca figura pro decipere: illi enim eodem modo vſurpant* ὑπάγειν.

** Permiſſio ironica.*

Meus

Meus carnufex. C. quid iſtuc tam mirum eſt, de te ſi exemplum capit?

P. Haud iſtuc dicas, ſi cognoris vel me, vel amorem meum.

C. Scio, cum patre*altercaſti dudum, & is nunc propterea tibi. *Alterco actiui.

Subcenſet: nec te quiuit hodie cogere, illam vt duceres.

P. *Imò etiá, quò tu minùs ſcis ęrumnas meas, *Pamphilus excuſat imprudentiam.

Hæ nuptiæ non apparabantur mihi,

Nec poſtulabat nunc quiſquam vxorem dare.

C. *Scio: tu coactus tua voluntate es. P. mane, *Carinus arguit volũtatem.

Nondum etiam ſcis. C. ſcio equidem illam ducturum eſſe te.

P. Cur me enecas? hoc audi. nunquam deſtitit *Inſtare, ſuadere, orare, cum vehemẽtia dicit.

*Inſtare, vt dicerem me eſſe ducturum patri:

Suadere, orare, vſq; adeò, donec perpulit.

C. Quis homo iſtuc? P. Dauos. C. *Dauos. P. interturbat. C. quamobrem? P. neſcio: *Dauos cum admiratione pronunciandum.

Niſi mihi Deos ſatis ſcio fuiſſe iratos, qui auſcultauerim.

C. Factum eſt hoc Daue? D. factum. C. hem, quid ais ſcelus?

At tibi Dij dignum factis exitium duint *Hoc ſemper iniurioſum.

Ehò, * dic mihi, ſi omnes hunc coniectum in nuptias Verg. Dic mihi Damæta cuiũ pecus?

Inimici vellent, quod, niſi hoc, conſiliũ darẽt?

D. Deceptus ſum, at non defatigatus. C. *ſcio. *Scio, Ironicè dicẽdum.

D. Hac non ſucceſſit, al ia aggrediemur via:

Niſi id putas, quia primò proceſſit parum,

Non poſſe iam ad ſalutem conuerti hoc malũ. *Officiũ fidelis ſerui.

P. Imò etiam: nam ſatis credò, ſi aduigilaueris,

Ex vnis geminas mihi conficies nuptias. *Seruitium, pro ſeruitute, poſuit.

D. *Ego, Pamphile, hoc tibi pro ſeruitio debeo,

Conari manibus, pedibus, nocteiſque, & dies

Capi-

Sedulò, id est sine dolo.

Capitis periculum adire, dum proſint tibi.
Tuum eſt ſiquid prçter ſpem euenit, ignoſcere.
Parum ſucceſſit, quod ago, at facio *ſedulò:
Vel melius tu aliud reperi, me miſſum face.
P. Cupio. *reſtitue in quem me accepiſti locũ.
D. Faciã. P. at iam hoc opus eſt. D. hem, *eſt ma
ne; concrepuit à Glycerio oſtium.
P. Nihil ad te. D. quçro. P. hem, nunccine demũ?
D. at iam hoc tibi inuentum dabo.

** Reſtitue, id eſt, omnia mihi ſalua redde.*

** St. ſilentij nota. Sic Haut. Act. 3. Sc. 3. eſt in ueni nuper quandam.*

ACTVS IIII. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Pollicetur hic pamphilus Myſidi, nunquam ſe deſerturum Glycerium: etiam ſi omneis homines ſibi ob id infeſtos ſit habiturus.

Iambici tetrametri catalectici.

MYSIS, PAMPHI. CHARINVS, DAVVS.

** Confirmatur animus Pamphili, ne deſerat Glycerium, cum accerſitur.*

** Mollis, & blanda oratio.*

*IAM, vbi vbi erit, inuentum tibi curabo, & mecum adductum
Tuum Pamphilum. *tu modò, anime mi, noli te macerare
P. Myſis. M. quid eſt? hem Panphile, optumè mihi te offers.
P. Quid eſt? M. orare iuſſit, ſi ſe ames, hera, iam ad ſeſe venias:
Videre ait te cupere. P. vah, perii: hoc malum integraſcit.
Siccine me, atq; illam opera tua nunc miſeros ſollicitarier?
Nam idcirco accerſor, nuptias quod mihi apparari ſenſit.
C. Quib⁹ quidem quàm facilè poterat quieſci, ſi hic quieſſet.
D. Agè, ſi hic non inſanit ſatis ſua ſponte, inſtiga. M. atque ædepol.

Ea res eſt. proptereaq; nunc miſera in mœro-
re eſt P. Myſis.
Per omneis tibi adiuro Deos, nunquam eã me
deſerturum.
Non, ſi capiundos mihi ſciam eſſe inimicos
omneis homines.
Hanc mihi expediui, contingit: cõueniunt mo
res; valeant,
Qui inter nos diſſidiũ volunt: hanc, niſi mors,
mihi adimet nemo.
C. Reſipiſco. P. non Apollinis magis verum, at-
que hoc, reſponſum eſt.
Si poterit fieri, vt ne pater me ſteriſſe credat,
Quò minus hæ fierent nuptiæ, volo. ſed ſi id
non poterit,
Id faciam, *in procliui quod eſt, per me ſtetiſſe
vt credat.
Quis videor? C. miſer æquè, atque ego. D. conſi
lium quæro C. fortis.
Scio. S. quid conere. D. hoc ego tibi profectò effe
ctum reddam.
P. Iam hoc opus eſt. D. quin iã habeo. C. qd eſt? *P:
D. huic, non tibi, habeo, *ne erres.
C. Sat habeo. P. quid facies? cedo. D. dies hic mi-
hi vt ſit ſatis, vereor,
Ad agendum; ne vacuum eſſe me nunc ad nar-
randum credas:
Proinde hinc vos amolimini: nam mihi impe
dimento eſtis.
P. Ego hanc viſam. D. quid tu? quò hinc te agis?
C. verum vis dicam? D. imò etiam
Narrationis incipit mihi initiũ. C. qd me fiet?
D. Ehò tu impudens, non ſatis habes, quòd ti-
bi dieculam addo,

*Plautus in Captiuis, & Ceſer, procliue, p facile, ſimpliciter dixit.

*Deterret Charinum.

*Callidus ſeruus dominis imperat.

Quan-

Quantùm huic promoueo nuptias? C. Daue, attamen. D. quid ergo.
C. Vt ducam. D. ridiculum. C. huc face ad me venias, ſi quid poteris.
D. Quid veniam? nihil habeo. C. attamẽ ſi quid. D. * agè, veniam. C. ſi quid,
Domi ero. D. tu Myſis, dum exeo, parumper opperire me hic.
M. Quapropter? D. ita facto opus eſt. M. matura. D. iam, inquam, hic adero.

Agè, Vix concedentis eſt.

ACTVS IIII. SCENA III.

ARGVMENTVM.

In hac ſcena Dauus puerũ defert ante oſtium Simonis, vt ita Chremes deterreatur a nuptijs. Et conſiſtit hac ſcena in geſtu magis, quàm in oratione.

Iambici ſenarij.

MYSIS, DAVVS.

NIHILNE eſſe proprium cuiquã? Dij voſtrã fidem.
Summum bonum eſt fieræ putabam hunc Pamphilum,
* Amicum, amatorem, virum, in quouis loco
Paratum. verùm ex eo nunc miſera quem capit
Dolorem? facile hic pl⁹ mali eſt, quã illic boni.
Sed Dauos exit. mi homo, quid iſtuc obſecro eſt?
Quò portas puerũ? D. Myſis, * nunc opu eſt tua
Mihi ad hãc rẽ exprõpta memoria, atq; aſtutia.
M. Quidnã incepturu's? D. accipe à me hũc ocyus,
Atq; ante noſtram ianuam appone. M. obſecro,
Humine? D. ex ara hinc ſume verbenas tibi,
Atq; eas ſubſterne. M. quamobrem id tute non facis?
D. Quia, ſi fortè opus ſit ad herũ * iurãdũ mihi
Non appoſuiſſe, vt liquidò poſſim. M. intelligo.
Noua nunc * religio in te iſthæc inceſſit, cedò?

Amicus eſt animi. amator corporis.

Audax cõſiliũ, quo res magis perturbata fuiſſet, niſi caſu emerſiſſet ex his malis Pãphilus.

Sic Donatus.

Seruũ nolle mẽtiri, noua religio ẽ.

D. Moue

D. Moue ocius te, vt, quid agã, porrò intelligas.
Pro Iupiter M. quid D. ſponſę pater interuenit:
Repudio conſiliũ, quod primum* intenderam.
M. Neſcio q̃d narres. D. ego quoq; hîc ab dextra
Venire me adſimulabo: tu; vt ſubſeruias.
Orationi, vtcunq; opus ſit verbis, vide.
M. Ego, quid agas, nihil itelligo: ſed, ſi quid eſt,
Quod mea opera op⁹ ſit vobis, aut tu pl⁹ vides,
Manebo: ne quod voſtrũ * remorer cõmodum.

**Metaphora à venatoribus ſumpta.*

**Remorer id eſt, retineã, à remora piſce nauim ſiſtente.*

ACTVS IIII. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

In hac ſcena Chremes puerum ex Glycerio natum audit: & illam ciuem eſſe Atticam, vt ſic à nuptijs deterreatur.

Iambici ſenarij, quibus admiſti videntur bini ſeptenarij.

CHREMES, MYSIS, DAVVS.

*REVERTOR, poſtquam, quæ opus fuere ad nuptias
Gnatæ, paraui, vt iubeam accerſi. ſed quid hoc?
Puer hercle eſt. mulier, tũ' appoſuiſti hũc M. vbi
Illic eſt? C. non mihi reſpondes? M. hem nuſquã eſt, vę miſeræ mihi.
Reliquit me homo, atq; abijt. D. Dii voſtrã fidẽ,
Quid turbæ eſt apud forum? quid illic hominũ litigant?
Tum annona cara eſt. quid dicam aliud, neſcio. *
M. Cur tu, obſecro, hic me ſolã? D. hem, quæ hæc eſt fabula?
Ehò Myſis, puer hic vnde eſt? qſue huc attulit?
M. ſatin' ſanus es, qui me id rogites? D. quem ego igitur rogem,
Qui hic neminẽ aliũ * video? C. miror, vnde ſit.
D. Dicturane quod rogo? M, * au. D. concede ad dexteram.

**Summa nuptiarum poteſtas in patre puella ſita eſt.*

** Admiratio cũ exclamatione.*

** Videam?*

**Au, interiectio eſt conſternata mulieris.*

Deli-

**Præter, pro* M.Delitas.non tute ipſe? D.verbum ſi mihi
præterea. Vnum *præter, quàm quod te rogo faxis, caue.
**Maledicis,* M.*Maledicis. D.vnde eſt, dic clare. M. à vobis.
pro commi- D.ha ha hæ.
naris. orna- Mirũ verò, impudẽter mulier ſi facit meretrix.
tus ſermo. C.Ab Andria eſt ancilla hæc, quãtùm ĩtelligo.
D.Adeon videmur vobis eſſe idonei,
In quibus ſic illudatis? C.veni in tempore.
D.Propera adeò puerum tollere hinc ab ianua.
Maue: caue quoquam ex iſthoc exceſſis loco.
M.Dij te eradicent: ita me miſeram territas.
**Daui ver-* D.*Tibi ego dico, an non? M. quid vis?. D.at
ſutia iurgiũ etiam rogas?.
repetit. Cedò, cuium puerũ hic appoſuiſti? dic mihi.
M.Tu neſcis? D.mitte id qđ ſcio: dic, qđ rogo.
** Apoſiope-* M.Veſtri. D.cuius? noſtri? M. Pãphili. D.hem,
ſis. quid? Pamphili?. (nuptias.
M.Ehò, an non eſt? C.rectè ego ſemper fugi has
** Nannius* D.*O facinus animaduertẽdũ. M.qđ clamitas?
Miſcel lib. 2. D.Quẽne egõ heri vidi ad vos afferri veſperi?
cãtharũ Sub M.O hominẽ audacẽ. D. vt cum vidi * Cãtharã
farcinatum. Subſarcinatam. M. Dijs poi habeo gratias,
Cùm in pariundo aliquot affuerunt liberæ.
D.Næ illa illũ haud nouit, cuius cã hæc incipit
**Tertiã pſõ* Chremes, ſi poſitum puerũ ante ædeis viderit,
nã de ſe facit Suam gnatã nõ dabit. tãtò hercle magis dabit.
**Nã. miſce.* C.*Nõ hercle faciet. D. nũc adeò, vt tu ſis ſciẽs,
lib. 1. proluã. Ni puerum tollis, iam ego hũc in mediam viã
** Prouerbiũ* Prouoluam, teq; ibidem *peruoluam in luto.
cui ſubiacet, M.Tu pol homo non es ſobrius. D.*.fallacia
mendacẽ me- Alia aliam trudit. iam ſuſurrari audio,
morem eſſe Ciuẽ Atticã eſſe hãc. C.hem. D.coactus legibus
oportere. Eã vxorẽ ducet. M.au, obſecro, an nõ ciuis eſt?
**Daui calli-* C.Iocularitũ in malũ inſciens penè incidi. (nis
ditas. D.* Quis hic loqtur? ò Creme, ꝑ tẽpus adue-

Au-

Auſculta. C. audiui omnia. D. * an hæc tu oĩa?
C. Audiui inquam à principio. D. audiſtin' obſecro? hem
Scelera, hâc iã oportet in cruciatũ hinc abripi.
Hic* ille eſt: non te credas Dauum ludere.
M. Me miſeram: nihil pol falſi dixi, mi ſenex.
C. Noui rem. ſed eſt Simo intus? D. eſt. M. ne me *attingas
Sceleſte, ſi pol Glycerio non omnia hæc.
D. Ehò inepta, neſcis quid ſit actũ. M. qui ſciã?
D. Hic ſocer eſt: alio pacto haud poterat fieri,
*Vt ſciret hæc quæ volumus. M. hem, p̄diceres.
D. Paulùm intereſſe cenſes, ex animo omnia,
Vt fert natura, facias, an de* induſtria?

ah, ne tu omnia.
**Ille, emphaſim habet, ſed p ironiã dicitur. Sup palpitatio mulieris*
**Vetuſtè.*
**Apoſiopeſis.*
**Induſtria id eſt, prouidentia.*

ACTVS IIII. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Crito veniens ex Andro Athenas de Glicerio percontatur, an parentès repererit ſuos: audiens nondum reperiſſe, dolet: quòd videat hoc ſibi obſuturum in adeunda hæreditate.

Iambici ſenarij.

CRITO, MYSIS, DAVVS.

*IN hac habitaſſe platea dictũ eſt Chryſidem.
Quæ ſeſe inhoneſtè optauit *parare hic diuitias
Potiùs, quàm in patria honeſtè pauper viuere.
Eius morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos pereonter video. ſaluete. M. obſecro,
Quẽ video? eſtne hic Crito ſobrinus Chriſidis?
Is eſt. C. ò Myſis ſalue M. ſaluos ſis Crito.
C. *Itan' Chryſis? hem. MY. nos quidem pol miſeras perdidit.
C. Quid vos? quo pacto hic? ſatin' rectè? M. noſne?
VT QVIMVS, aiunt, quando, vt volumus, non licet.
C. Quid Glyceriũ? iã hic ſuos parentes repperit?

**Occaſio cataſtrophes, nã ſenex caſu interueniens, diſcutit periculum.*
**Vide Ioan. Riuium.*
**Itan' Chryſis? ſcilicet (ſic periÿt.*
**Hæc ſingula emphaſim habent.*

M. Vtinam. C. an nondum etiam? haud auſpicatò huc me appuli,
*Nã pol, ſi id ſciſsẽ, nũquã huc tetuliſsẽ pedẽ.
Semper enim eius dicta eſt hęc, atq; habita eſt ſoror.
Quæ illius fuere, poſſidet. nunc me hoſpitem
Lites ſequi, quàm hic mihi ſit facile, atq; vtile,
Aliorum exempla commonent. ſimul arbitror,
Iam eſſe aliquẽ amicũ, & defenſorẽ ei: nã ferè
Grandiuſcula iam profecta eſt illinc, clamitẽt,
Me *ſycophantam, hæreditatem perſequi,
Mendicum: tum ipſam deſpoliare non licet.
M. optime hoſpes pol Crito, *antiquum obti
CR. Duc me ad eã, qñ huc veni, vt videã. (nes.
MY. maximè.
D. Sequar hos: nolo me in tpe hcc videat ſenex.

Sycophantam, id eſt, calumniatorem.

Antiquũ, ſcilicet morem, aut ingenium.

ACTVS V. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Simo cupit fieri nuptias: generum recuſat Chremes ob natum ex Glicerio puerum.

Trochaici tetrametri catalectici.

CHREMES, SIMO.

*SATIS iam, ſatis Simo ſpectata erga te amicitia eſt mea:
Satis pericli cœpi adire. orandi iam finem face.
Dum ſtudeo obſequi tibi, penè illuſi vitã filiæ.
S. Imò enim maximè abs te poſtulo, atq; oro Chreme,
Vt beneficiũ verbis initũ, nũc dudũ re cõprobes.
C. Vide, quàm iniquus ſis præ ſtudio, dum efficias id, quod cupis. (gitas.
Neq, modũ benignitatis, neq; qd me ores, co-
Nam ſi cogites, remittas iã me onerare iniuriis.
S. Quibus? C. ah' rogitas? perpuliſti me, vt homini adoleſcentulo,

Ad finem epitaſeos facit hæc noua turba.

Accuſatio eſt, & enumeratio iniuriarum ſcilicet ob amorem meretricis.

In alio occupato amore, abhorrēti ab re vxoria,
Filiā darē in ſeditionē, atq; incertas nuptias:
Eius labore, atque eius dolore gnato vt medica
rer tuo.
Impetraſti: incepi, dum res tulit: nunc non
fert, feras.
Illam hinc ciuem eſſe aiunt: puer eſt natus:
nos miſſos face
S. Per ego te deos oro, vt ne illis animum indu-
cas credere
*Quibus id maximè vtile eſt, illum eſſe quàm
deterrimum. *Defenſio & coniecturā.
Nuptiarum gratia hęc ſunt ficta, atque incepta
omnia.
Vbi ea cauſa, quamobrem hæc faciunt, erit adē
pta his, deſinent.
C. *Erras. cum Dauo egomet vidi iurgantem
ancillam. S. ſcio. C. at *Reprehēſio Simonis cū Dauè teſtimonio.
Vero voltu, cùm, ibi me adeſſe, neuter tum prę
ſenſerat.
S. Credo, & id facturas Dauus dudum prædixit
mihi.
Et neſcio quid tibi ſum oblitus hodie, ac vo-
lui, dicere.

ACTVS V. SCENA II.

ARGVMENTVM.

In hac ſcena Simo cum audit veniſſe, qui Gliceriū dicat ciuē eſſe Atticam: ira accenſus, Dauum intro raptū cōijcit ī vincula: & miro hic artificio patris, ac domini offenſi conſuetudinē exprimit Terentius.

Trochaici octonarij catalectici, & ad finem Iambici ſenarij.

Otium, ſecuritas eſt: negotium verò, ſolicitudo.

DAVVS, CHREMES, SIMO, DROMO.
ANIMO iam nūc* otioſo eſſe impero. C. hem
Dauum tibi,

S. Vnde egreditur? D. meo præſidio, atq; hoſpi-
tis. S. quid illud mali eſt?
D. Ego commodiorem hominem, aduentũ, tem
pus non vidi. S. *ſcelus
Quemnam hic laudat? D. omnis res eſt iam in
vado. S. ceſſo alloqui?
D. Herus eſt: quid agam? S. ò ſalue bone vir. D.
hem Simo, ò noſter Chreme,
Omnia apparata iã ſunt intus. S. curaſti *probè.
D. Vbi voles, *arceſſe. S. bene ſanè. id enimuero
hinc nunc abeſt.
Etiam tu hoc reſpondes? quid iſtic tibi negoti
eſt? D. mihin'? S. ita.
D. Mihine? S. tibi ergo. D. modò introii. S. quaſi
ego, quàm dudum, rogem.
D. Cum tuo gnato vnà. S. anne eſt intus Pam-
philus? crucior miſer.
Ehò, non tu dixti eſſe inter eos inimicitias, car
nifex?
D. Sunt. S. cur igitur hic eſt? C. *quid illum cen-
ſes? cum illa litigat.
D. *Imò verò indignum Chreme iam facinus
faxo ex me audias.
Neſcio q̃ ſenex modò venit: ellũ, cõfidẽs, cat*
Cũ faciẽ videas, videt̃ eſſe quantiuis preti: (des:
Triſtis ſeueritas ineſt in vultu, atq; in verbis fi
S. Quidnã apportas? D. nihil equidẽ, niſi quod
illum audiui dicere.
S. Quid ait tandem? D. Glycerium ſe ſcirẽ ciuem
eſſe Atticam.
S. *Hem, Dromo, Dromo. DR. qd eſt? S. Dromo.
D. audi. S. verbum ſi addideris Dromo.
D. Audi obſecro. DR. quid vis? S. ſublimem hũc
intrò rape, quantum potes.
DR. Quem? S. Dauũ. D. quamobrẽ? S. quia lubet.

Hic ſcelus ad ſenſum retulit: nam propter ſenſus verba ſunt, non propter verba ſẽſus.

**Probè, indignanter dicitur.*

**Sic Pierius In illud Virg. 10. Æneid. ne arceſsite.*

**Chremes Simonem irridet.*

Audet pluſculum ſeruus, quia nihil reſtare periculi putat — ſed non fert eum impunè.

**Vide Nãn. Miſcel. lib. 1.*

**Daui verbo commotus ſeruum lorarium vocat, qui loris, id eſt, corijs alios ſeruos verberat.*

rape, inquam. D. quid feci? s. rape
D. Si quidquam mentitum inuenies, occidito. s. nihil audio.
Ego iam te commotum reddam. D. tametſi hoc verum'eſt. s. tu tamen
Cura adſeruandum vinctum: atq; audin' quadrupedem conſtringito.
Agè, nunc iam ego pol hodie, ſi viuo, tibi
Oſtendam, herum quid ſit pericli fallere, &
Illi patrem. c. ah, ne ſæui tantopere. s. Chreme,
Pietatem gnati, nonne te miſeret mei?
Tantum laborem capere ob talem filium?
Age Pamphile: exi Pamphile: ecquid te pudet.

Decorum Comicum ſeruat, non procedendo vltra vincula, ad necē, quod Tragicum erat.

ACTVS V. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Simo acriter obiurgat filiū: confeſſus crimē filius veniā petit, ac ſe totū paternæ ſubijcit volūtati. Nimis commotum Simonem placare nititur Chremes.

Iambici ſenarij & ad finē Trochaici tetrametri.

PAMPHILVS, SIMO, CHREMES.

Qvis me vult? perii: pater eſt. s. quid ais* omnium. C. ah,
Rem potiùs ipſam dic, ac mitte malè loqui.
s. Quaſi quidquam in hūc iā graui⁹ dici poſſiet.
Ain' tandem, ciuis Glyceriū eſt? P ita prędicant
s. Ita prædicant? ò ingentem confidentiam.
Num cogitat, quid dicat? num facti piget?
*Vide, num ei⁹ color pudoris ſignum vſquam indicat?
Adeò impotenti eſſe animo, vt, præter ciuium
Morem, atque* legem, & ſui volūtatem patris,
Tamē hanc habere* ſtudeat cū ſummo probro?
P. Me miſerū. s. modo ne, id demū ſēſti Pāphile?
Olim iſtuc, olim, cùm ita animū induxti tuū,
Quod cuperes, aliquo pacto efficiendum tibi,

** Omnium. aposiopesis, irato familiaris, quando pro dignitate peccati non inuenitur conuitiū competens.*

**Videquomodo aſſurgat.*

**Vide Nān. Miſcel. li. 1.*

**cupiat.*

Eodem die iſtuc verbum verè in te accidit:
Sed quid ego?cur me excrucio?cur me macero?
Cur meam ſenectuté huius ſollicito amẽtia?an
Vt pro huius peccatis ego ſuppliciũ ſufferam?
Imò habeat,valeat,viuat cum illa. P. mi pater.
S.*Quid mi pater?quaſi tu hui⁹ indigeas patris
Domus,vxor,liberi inuenti inuito patre:
Adducti, qui illam ciuem hinc dicant.viceris.
P.pater,licètne pauca?S.quid dices mihi?
CH.Attamẽ,Simo audi.S.ego audiam? quid ego audiam,
Chreme?CH.attamẽ dicat ſine.S.age,dicat:ſino.
P.Ego me amare hanc fateor:ſi id peccare eſt,fateor id quoque.
Tibi pater me dedo.q̃duis oneris impone, impera.
Vis me vxorem*ducere? hanc vis amittere? vt potero,feram.
Hoc modò te obſecro,vt ne credas à me allegatum hunc ſenem.
Sine me expurgem,atq; illum huc coram* adducam.S.adducas?P.ſine pater.
C.Æquum poſtulat:da veniã.P.ſine te hoc exorem.S.ſino.
Quiduis cupio,dum ne ab hoc me falli comperiar Chreme.
CH.PRO PECCATO magno paululùm ſupplicii ſatis eſt patri.

*Mira grauitate hic ſenſus exãgeratur: nã pluraliter de vno tantũ loquitur pater oratio pudoris plena.

*Amphibologia eſt.

*Difficultatem rei oſtendit reſumpto verbo per indignationem.

ACTVS V. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Hac ſcena cõtinet Andrij Critonis cũ Simone et Chremete cõgreſsũ,in quo error oĩs fabula aperitur: nam Glycerium oſtenditur hic filia eſſe Chremetis.

Trochaici & Iambici quadrati,hi acatalectici,illi catalectici,Iambicus dimeter vnus.

CRITO,CHREMES,SIMO,PAMPHILVS.

*Mitte

*Mitte orare. vna harum quęuis cauſa me,
vt faciam, monet,
Vel tu; vel quod verum eſt, vel quòd ipſe cupio
Glycerio.
CH. Andriū ego Critonē video?* et certè is eſt.
ſaluus ſis Crito·
Quid tu Athenas inſolens? CR. euenit. ſed hiccí-
ne eſt Simo
CH. *Hic. S. men' quæris? eho, tu Glyceriū hinc
ciuem eſſe ais?
CR. Tu negas? S. Itane huc paratus aduenis? CR.
quare? S. rogas?
Tunc impunè hoc facias? tūc hic homines ado-
leſcentulos,
Imperitos rerū, eductos liberè, in fraudē illicis?
Sollicitando, & pollicitando eorum animos la-
ctas? CR. ſanusne es?
S. Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?
P. Perij: metuo, vt ſubſtet hoſpes. CH. ſi Simo
hunc noris ſatis,
Non ita arbitrere. * bonus hic eſt vir. S. hic vir
ſit bonus:
*Itane attēperatè venit hodie in ipſis nuptijs,
Vt veniret antehac nūquàm? eſt verò huic cre-
dendùm Chreme?
P. Ni metuam patrem, habeo pro illa re, illum
quod moneam probè.
S. Sycophāta. CR. hem. CH. ſic Crito eſt hic: mit-
te CR. videat, qui ſiet.
Si mihi pergit, quæ volt, dicere: ea, quę nō volt,
audiet.
Ego* iſthæc moueo, aut curo? *nō tu tuum ma-
lum æquo animo *feres?
*Nam, ego quæ dixi, vera, an falſa audieris, iá
ſciri poteſt.

Crito hic Pāphilum alloquitur, ſic rogātē verum vt de Glycerio dicat. Cataſtrophe.

*Nann. Miſcell. lib. 2.

* *Critonem aggreſſus acriter inueſat.*

* *Ironia.*

* *Plerunque caſus imitatur induſtriam, vt hic.*

*Bemb. *iſtuc.*

*num.

*feras?

* *Narratio hac pars eſt argumenti.*

Atticus quidam olim, naui fracta apud Andrũ eiectus eſt,
Et iſthæc vnà parua virgo. tum ille egens, fortè applicat
Primum ad Chryſidis patrem ſe. s. fabulam inceptat. CH. ſine.
C. Itane verò obturbat? CH. perge. CR. tum is mihi cognatus fuit
*Confirmatio veritatis. Qui eũ recepit, ibi ego audiui *ex illo, ſeſe eſſe Atticum:
Is ibi mortuus eſt. CH. eius nomen? C. nomen tã citò tibi?
Phania. CH. hem, perii. CR. verũ hercle, opinor fuiſſe Phaniam:
* Rhamnus, pagus eſt Attica maritimus, inde. * Rhamnuſius. Hoc certò ſcio, *Rhamnuſiũ ſe aiebat eſſe. CH. ô Iuppiter.
CR. Eadem hæc Chreme multi alii in Andro tũ audiuere. CH. vtinam id ſit,
Quod ſpero. ehò dic mihi, quid eá tum, ſuamne eſſe aiebat? CR. non.
*Cuiam, vetuſto more dixit CH. *cuiam igitur? CR: fratris filiam.
CH. Certè mea eſt. CR. quid ais? SI. quid tu ais?
*Prouerbiũ. Metaphora à pecudibus aures arrigentibus. P. *arrige aureis Pamphile.
S. Qui credis. CH. Phania ille, frater meus fuit.
S. noram, & ſcio
CH. Is hinc bellum fugiens meq; in Aſiam perſequens proficiſcitur.
Tum illam hic relinquere eſt veritus. poſt illa nunc primùm audio,
*Illo, ſcilicet fratre meo Phania. Quid *illo ſit factum. P. vix ſum apud me ita animus commotus eſt metu.
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.
*Affectus amantis. S. Nę iſtam multi modis tua inueniri gaudeo
P. credo pater.

Ch.At mihi vnus* ſcrupulus etiam reſtat, qui
• me malè habet.P.dignus es.

*Vide Nannium. Miſcel. li. 1.

Cum tua religione,odium.nodũ in ſcirpo quæ
ris Cr.quid iſtuc eſt?
Ch.Nomen nõ conuenit.Cr.fuit hercle aliud
huic paruæ.Ch quod Crito?
*Nũquid meminiſti?Cr.id quæro.P.egone hu-
ius memoriam patiar meæ

*Amoris Pãphili affectus exprimitur.

Voluptati obſtare, cũ ego poſſim in hac te me-
dicari mihi?
Non patiar,heus Chreme:quod quæris,Paſibu
la eſt.Cr.ipſa eſt.Ch.ea eſt.
P.*Ex ipſa milies audiui.S. omneis nos gaude-
re hoc Chreme,

*Notatur frequentiſſima, Tampiili cũ Glicerio conſuetudo.

Te credo credere.Ch.ita me Dij ament. credo.
L.quid reſtat pater?
S.Iamdudum res reduxit me ipſa in gratiam.P.
ò lepidum patrem.
De vxore ita,vt poſſedi,nihil mutat Chremes.*
Ch causa optima eſt:

* Simo cum Pamphilo iã redit in gratiam.

Niſi quid pater aliud ait.P.nempe.S.id ſcilicet.
Ch.dos eſt Pamphile,
Decem talenta.P.accipio. Ch. propero ad filiã.
ehò mecum Crito:
Nam illam me haut noſſe credo.S. cur non illã
huc transferri iubes?
P.Rectè admones. *Dauo iſtuc dedam iã nego
ti.S.non poteſt.

*Mirè Daui mentionẽ facit, vt ſoluatur.

P.Qui?S.quia habet aliud magis ex ſeſe,& ma-
ius P.quidnam?S vinctus eſt.
P.pater,nõ rectè vinctus eſt.S.haud ita: iuſſi.P.
iube ſolui obſecro.
S.Agè fiat P.at matura.S. ego intrò. P. *o fauſtũ,
& felicem hunc diem.

* Exclamatio amotoru.

ACTVS V. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Dauo narrat Pamphilus Glycerium inuentã eſſe ciuem Atticam, ſeque illam ducturum uxorẽ. Charinus oſtendit per Pamphilũ facilè ſe impetraturum à Chremete Philumenam. Hac ſcena alterum generum Chremeti comparat, ne aut Charinus triſtis abeat, aut non prouiſum Philumenæ ſit.

Iambici & Trochaici octonarij permiſti.

CARINVS, PAMPHILVS, DAVVS.

**Carini, & Pamphili colloquium ideo inducitur, vt vna narratione Charini quoque negotiũ tranſigatur.*

*PROVISO, quid agat Pamphilus: atque eccum. P. aliquis forſan me putet
Non putare hoc verum: at mihi nunc ſic eſſe hoc verum lubet.
Ego vitam Deorum propterea ſempiternam eſſe arbitror,
Quòd voluptates eorum propriæ ſunt. nam mihi immortalitas
Parta eſt, ſi nulla ægritudo huic gaudio interceſſerit.
Sed quem ego potiſſimum exoptem nunc mihi, cui hæc narrem, dari?
C. Quid illuc gaudi eſt. P. Dauum video: nemo eſt quem mallem omnium:
Namq; hunc ſcio mea ſolidè ſolum gauiſurũ gaudia.
D. Pamphilus vbinam hic eſt? P. Daue. D. quiſnã homo eſt? P. ego ſum. D. ò Pamphile.
P. Neſcis quid mihi obtigerit? D. certè: ſed, quid mihi obtigerit, ſcio.
P. Et quidem ego. D. more hominum euenit, vt, *quod ſim nactus mali,
* Bemb. ad. Prius reſciſceres tu, quam ego, quod tibi euenit boni.
P. Mea Glyceriũ ſuos parentes repperit. D. ò factum

ctum bene. c. hem

P. Pater amicus ſummus nobis. D. quis? P. Chremes. D. narras probè.

P. Nec mora vlla eſt, quin iam vxorem ducam. C. num ille ſomniat

Ea. *quæ vigilás voluit? P. tum de puero, Daue? D. ah, deſine: *Prouerbiũ ex re natum*

Solus eſt, quem diligunt Dij. C. ſaluus ſum, ſi hæc vera ſunt.

Colloquar. P. quis homo eſt? Carine, in tempore ipſo mihi aduenis.

C. *Bene factũ. P. hem, audiſtin'? C. omnia. agè, me in tuis ſecundis rebus reſpice. *Gratulatio compendioſa.*

Tuus eſt nucc Chremes. facturum, quæ voles, ſcio eſſe omnia.

P. Memini: atque adeò longum eſt, nos illum expectare; dum exeat: *Lętus Comœdiæ exitus.*

Sequere hac me. intus apud Glycerium eſt nũc. tu Daue abi domum:

Properè accerſe, hinc qui auferant eam. quid ſtas? quid ceſſas? D. eo.

Ne expectetis, dum exeant huc: intus deſpondebitur:

Intus trãſiget, ſi quid eſt quod reſtet. plaudite.

FINIS ANDRIÆ.

ARGVMENTVM EVNVCHI.

Comœdia, vt hominum vitam, caſus, conſilia imitentur, pericula continent: quòd & conſilijs, & fortuna in periculis maximè locus eſt. Itaque cùm diſcutere periculum ratione contendāt perſonæ, varia finguntur conſilia, in quibus alia fallunt, alia felicia ſunt. Sæpe plus caſus poteſt, quam ratio. Dominatur ferè in rebus fortuna.

Superiori fabula propoſuit modeſti adoleſcentu exemplum. Is de officio ſuo honeſtè conſultat. Hic nulla ſunt honeſta exempla, nullum honeſtum conſilium. Nam meritricij amores deſcribuntur: vt in hoc exēplo cernant iuuenes tanquā in ſpeculo, amentiam huiuſmodi amatorum. Eſt autem duplex propemodum fabula, propterea geminum argumentum recenſeo.

Primus Thraſo in hac fabula tenet. Ei cùm pollicita eſſet Thais, facturam ſe ſui copiā dies aliquot, fallitur is tamen. Eaq́; protaſis fabulæ eſt.

Cum Thraſone confertur Phædria: niſi enim riualē haberet Thraſo, nihil periclitaretur in amore.

Epitaſis fabulæ eſt, cum minatur ille ſe oppugnaturum vi ædeis Thaidis.

Cataſtrophe ridicula ē. Nā Thraſo iā fractꝰ precibꝰ, īpetrat, vt aliqua ſaltē ī parte apud Thaidē hæreat.

Porrò quia hæc fabula varia eſt, multumq́; habet turbarum, caſu exoritur alius tumultus: vitiatur virgo, quam Thaidi miles donarat. Sed eſt læta eius quoque periculi cataſtrophe: nam vxor datur hæc adoleſcenti, qui eam compreſſerat. Vt Thraſonem ridiculum amatorem fingeret, addit Gnathonem, qui eius mores mirifice depingit, vt ardelionē agnoſcas. In

In ſuperiori fabula plurimæ ſunt cōſultationes, & tota ferè conſiſtit in genere deliberatiuo. Hic plus eſt expoſtulationum, & accuſatorio, ſeu iudiciali ſimilior eſt. Nullum autem vitæ genus eſt, vbi nō plurimùm Thraſonum reperias: neque vlli ferè rebus humanis pernicioſiores ſunt, quàm id genus, ſi contingat imperare. In templis, in aulis, in rebuſpublicis omnibus omnia miſcent, vt emereantur vulgi plauſum. Quare diligenter eſt intuenda, contemplandaq́; Traſonis imago in hac fabula, vt diſcas, quàm nihili ardeliones iſti. Somnia verius hominum, quàm homines dicas. Refert autē conferre cū hac ſimileis alicubi deſcriptiones: qualis eſt Martialē Attali, apud Catullum Suffeni: nec piget adſcribere, vt ediſcant pueri.

AD VARVM.

Suffenus iſte, Vare, quem probe noſti,
Homo eſt venuſtus, & dicax, & vrbanus:
Idemq́; longè plurimos facit verſus:
Puto eſſe ego illi millia aut decem, aut plura
Perſcripta, nec ſic, vt fit in palimpſeſto,
Relata: chartæ regiæ, noui libri,
Noui vmblici, lora rubra, membrana
Directa plumbo, & pumice omnia æquata.
Hæc cum legat, tum bellus ille, & vrbanus
Suffenus, vnus caprimulgus, aui foſſor
Rurſus videtur: tantùm abhorret, ac nutat.
Hoc quid putemus eſſe? qui modò ſcurra,
Aut ſi quid hac re triſtius, videbatur:
Idem infaceto eſt infacetior rure.
Simul poemata attigit, neque idem vnquam
Æque eſt beatus, ac poema cum ſcribit:
Tam gaudet in ſe, tamq́; ſe ipſe miratur.
Nimirum idem omnes fallimur: neq́; eſt quiſquam.

Quem

Quem non in aliqua re videre Suffenum
Poſsis. ſuus cuique attributus eſt error.
Sed non videmus, mantica, quod in tergo eſt.

IN ATTALVM.

Declamas belle, cauſas agis Attale bellè,
Hiſtorias bellas, carmina bella facis,
Componis bellè mimos. epigrammata bellè:
Bellus grammaticus, bellus es aſtrologus.
Et bellè cantas, & ſaltas Attale bellè,
Bellus es arte lira, bellus es arte pilæ.
Nil benè cùm facias, facis attamen omnia bellè.
Vis dicam quid ſis? magnus es ardelio

EVNVCHI PERSONAE.

PHAEDRIA, adoleſcens.
PARMENO, ſeruus.
THAIS, meretrix,
GNATHO, paraſitus.
CHAEREA, adoleſcens.
THRASO, miles,
PYTHIAS, ancilla.
CHREMES, ſenex.
ANTIPHO, adoleſcens,
DORIAS, ancilla.
DORVS, eunuchus
SANGA, ſeruus.
SOPHRONA, nutrix.
*LACHES, ſenex.

C. SVLPICII APOLLI-
NARIS PERIOCHA.

Iambici trimetri.

SORORE M falsò dictitatam Thaidis,
Idipſum ignorans, miles * aduexit Thraſo, *abduxit.
Ipſiq; donat. erat hæc ciuis Attica.
Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi iubet
Thaidis amator Phædria, ac rus ipſe abit,
Thraſoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater phædriæ, puellulam
Cùm deperiret dono miſſam Thaidi,
Ornato Eunuchi induitur: ſuadet Parmeno:
Introijt: vitiat virginem: ſed Atticus
Ciuis repertus frater eius, collocat
Vitiatam ephebo. Phędriam exorat Thraſo.

Αδυλον, & ἄμετρον.

Meretrix adoleſcentem, cuius mutuo amore tenebatur, excluſit: eique reuocato excluſionis cauſas reddidit. Eius frater minor natu, virginem, quam miles meretrici dono miſerat, amare cœpit: deductusq; in domum meretricis pro Eunucho, vitiat, Re itaq; cognita, cùm illuſam ſe meretrix doleret, ab eodem adoleſcente placatur: interuentuque fratris eius ciuem cognitam Athenienſem, duxit vxorem. Miles quoque in partem meretricij amoris receptus, illuditur.*

* ſcilicet Charea.

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E. ROMA

*Habeo alia multa, *quæ nunc condonabimꝰ;
Quæ proferentur pòſt, ſi perget lædere
Ita, vt facere inſtituit. *nunc quã acturi ſumus
Menandri Eunuchũ, poſtquàm ædiles ederũt,
Perfecit, ſibi vt inſpiciundi eſſet copia.
Magiſtratus cùm ibi adeſſet, occepta eſt agi.
Exclamat, furem, non poetam fabulam
Dediſſe, & nihil dediſſe verborum tamen:
*Colacem eſſe Næui, & Plauti veterẽ fabulam,
Paraſiti perſonam inde ablatam, & militis.
Si id eſt *peccatum, peccatum imprudentia eſt
Poetæ, non qui furtum facere ſtuduerit.
It ita eſſe, vos iam *iudicare poteritis.
Colax Menandri eſt, in ea eſt paraſitus *Colax,
Et miles glorioſus: eas ſe non negat
Perſonas tranſtuliſſe in Eunuchum ſuam
Ex Græca: ſed eas fabulas factas priùs
Latinas ſciſſe ſeſe, id verò pernegat.
Quòd ſi perſonis iiſdem vti aliis non licet:
Qui magis licet currentes *ſeruos ſcribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Paraſitum edacem, glorioſum militem,
Puerum ſupponi, falli per ſeruum ſenem,
Amare, odiſſe, ſuſpicari? denique
NVLLVM eſt iam dictum, quod non dictum ſit priùs.
*Quare æquũ eſt vos cognoſcere, atq; ignoſcere
Quę veteres factitarunt, ſi faciant noui.
Date operam, & cum ſilentio animaduortite,
Vt pernoſcatis, quid ſibi Eunuchus velit.

*A poeta modeſtia beneuolentiam captat.
*Plau. Bacchidibus, Si quam debes, te condono. Al. queis.
*Narratio.
*Vide Nannij Miſcell. lib. 1.
*Peccatum prius nomen eſt: poſterius verbum.
*Purgatio.
*Colax, Latine adulator dicitur.
*Comicorum materia, perſonaq́.
*Epiphonema.

ACTVS I. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Phædria excluſus conſultat, an redire debeat ad Thaidem. Huic Parmeno ſuadet, vt animo æquo amo-

amoris moleſtias ferat.

Iambici trimetri.

PHAEDRIA, PARMENO.

*QVID igitur faciã? non eã? ne nũc quidem,
Cum accerſor vltro? an potius ita me comparẽ,
Non perpeti meretricum contumelias?
Excluſit, reuocat. redeam? non, ſi me obſecret.
P. Si quidẽ hercle poſſis, nihil prius, neq; fortiꝰ:
Verùm ſi incipies, neq; *pertendes gnauiter,
Atq; vbi pati non poteris, cùm nemo expetet,
Infecta pace, vltro ad eam venies, indicans
Te amare, & ferre non poſſe: actum eſt, ilicet,
*Periſti: eludet, vbi te victum ſenſerit.
PH. Proin tu, dũ eſt tẽpꝰ, etiã atq; etiam cogita.
P. Here, quæ res in ſe neq; conſiliũ, neq; modũ
Habet vllum, eam conſilio regere non potes.
In amore hæc omnia inſunt vitia; iniuriæ,
*Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rurſum: incerta hæc ſi tu poſtules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm ſi des operam, vt cum ratione inſanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:
*Egone illã? q̃ illũ? quę me? quę nõ? ſine modò:
Mori me malim: ſentiat qui vir ſiem.
Hæc verba vna mehercle falſa lacrumula,
Quã, oculos terrẽdo miſere, vix vi expreſſerit,
Reſtinguet: & te vltro accuſabis, & dabis ei
Vltro ſuppliciũ. PH. *ò indignũ facinꝰ: nũc ego
Et illam ſceleſtam eſſe, & me miſerum ſentio,
Et tædet: & *amore ardeò: & prudens, ſciens,
Viuus, videnſq; pereo: nec, quid agam, ſcio.
P. Quid agas? niſi vt te redimas *captum, quàm queas
Minimo. ſi nequeas paululo, at quanti queas:
Et ne te afflictes. PH. itane ſuades? P. ſi ſapis,

**Opponit militi riualem, quem fingit ægrè concedere dies aliquot, dum à milite Thais munus extorqueat.*

Cariſius, pol tendes, legit: perficies.

**Dialogiſmos, quaſi ad alterum.*

**Similis congeries eſt in Plauti Mercatore.*

**Apoſiopeſis celeberrima.*

**Extenuatio ad auxeſim ſpectans.*

**Amoris dementia.*

**Perſtat in metaphora bellica.*

Neque

Neque, prçterquàm quas ipſe amor moleſtias
Habet, addas: & illas, quas habet, rectè feras.
Sed ipſa egrédit̃ noſtri fundi* calimitas:
Nam quod non capere oportet, hæc intercipit.

*Vide Nãnij Miſc. lib. 1.

ACTVS I. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Thaidis blãdo ſermone victus Phædria, pollicetur ſe biduum rus conceſſurum, vt Thraſoni interim locus ſit apud illam.

Iambici trimetri.

THAIS, PHAEDRIA, PARMENO.

*MISERAM me, vereor ne illud grauius Phçdria
Tulerit, neue aliorſum, atq; ego feci, acceperit;
Quòd heri intromiſſ⁹ nõ eſt. PH. tot⁹ Parmeno
Tremo: horreóq;. poſtquam aſpexi hanc P. bono animo es?
Accede ad ignem hunc, iam caleſces plus ſatis.
TH. Quis hic loquitur? ehem, tun' eras hic mi Phçdria?
Quid hic ſtabas? cur non recta intr oibas? P. cçterùm
De excluſione verbum nullũ. TH. quid taces?
PH. Sanè, quia verò hç mihi patent ſemp̃ fores,
Aut q̃a sũ apud te prim⁹. TH. miſſa iſthçc face.
PH. Quid miſſa? ò Thais, Thais vtinã eſſet mihi
Pars æqua amoris tecum, ac pariter fieret,
Vt aut hoc tibi doleret itidem, vt mihi dolet:
Aut ego iſtuc abs te factum nihili penderem:
TH. Ne cruciã te obſecro, anime mi, Phædria.
Nõ pol, quò quenquã pl⁹ amẽ, aut plus diligã,
Eò feci: ſed ita erat res: faciundum fuit.
P. Credo, vt fit, miſera præ amore excluſit hũc foras.
TH. Siccine ais Parmeno? agè, ſed huc qua gratia,

*In hac ſcena exponitur occaſio fabulæ, vt Terentio initio fabularum mos eſt: ſimul cauſa, cur miles ſit placãdus, recenſetur.

Te accerſi iuſſi,auſculta.P.fiat.TH.dic mihi

**Reponit Thaidi vicē, tanquam falſum dictura ſit.*

Hoc primũ,potin'eſt hic tacere?P.*egone? optumè.
Verùm heˀ tu,lege hac tibi meã adſtringo fidẽ:
Quæ audiui,taceo,& contineo optumè.
Sin falſũ,aut vanũ,aut fictũ eſt,cõtinuò palã ẽ?

**Metaphora à vaſe futili.*

Plenus rimarum ſum,hàc atq; illàc*perfluo.
Proin tu,taceri ſi vis,vera dicito. (di,

** Narratio.*

TH.*Samia mihi mater fuit:ea habitabat Rho
P.poteſt taceri hoc.TH.ibi tum matri paruolã
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptã.PH.ciuẽne?T.Harbitror:
Certum non ſcimus:matris nomen,& patris
Dicebat ipſa:patriam,& ſigna cętera

**Baſis figura eſt hic quando inter narrandum omnia pedetētim dicuntur.*

*Neq; ſcibat,neq; per ętatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat,è prædonibus,
Vnde emerat ſe audiſſe abreptam è Sunio.
Mater vbi accepit,cępit ſtudioſè omnia
Docere,educare ita,vti ſi eſſet filia.
Sororem plerīq; eſſe credebant meam.
Ego cũ illo,quo cũ vno rẽ habebã tum hoſpite,
Abii huc:qui mihi reliq̃t hęc, quæ habeo,oĩa.

** Meretrice notat.*

P.Vtrũq; hoc falſũ eſt*effluet.TH.q̃ iſtuc?P.q̃a
Neque tu vno eras contenta,neq; ſolus dedit:
Nã hic quoq;.bonã,magnãq; partẽ ad te attulit.
TH.Ita eſt:ſed ſine me peruenire,quò volo.

** Aſtutè meretrix, vbi dixit, q̄ amatorem vrgebant, blandimenta ſubijcit.*

Intereà miles,qui me amare occeperat,
In Cariam eſt profectus:te intereà loci
Cognoui.*tute ſcis poſt illã,quàm intumum
Habeam te,& mea cõſilia vt tibi credã omnia.
PH.Ne hoc quidem tacebit Parmeno.P.oh,dùbiumne id eſt? (eſt.
TH.Hoc agite amabo. mater mea illic mortua

**Commendatio puellæ.*

Nuper:eius frater aliquantũ ad rẽ eſt auidior.
Is vbi hanc forma videt*honeſta virginem

Et fidibus ſcire, pretium ſperans, illico
Producit, vendit. fortè fortuna affuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum, ignarusq; omniū:
Is venit: poſtquàm ſenſit me tecum quoq;
Rem habere, fingit cauſas, ne det, ſedulò:
Ait, ſi fidem habeat, ſe iri prępoſitùm tibi
Apud me, ac non id metuat, ne, vbi acceperim,
Seſe relinquam, velle ſe illam mihi dare,
Verùm id vereri. ſed, ego quantùm ſuſpicor,
Ad virginē animū adiecit. P. *etiamne ampliꝰ? *Eclipſis.
TH. Nihil: nā quæſiui nunc ego eā, mi Phędria,
*Multę ſunt cauſæ, quamobrē cupio abducere. *Cur puellā
Primùm, quòd ſoror eſt dicta: præterea, vt ſuis abducere q̃-
Reſtituā, ac reddā. ſola ſum: habeo hic nemine. rat.
Neq; *amicū, neq; cognatū. quamobrē Phędria *Amicus pętuò? ama-
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo. tor ad tēpus.
Id *amabo adiuta me, quo id fiat facilius.
Sine illum priores parteis hoſce aliquot dies *Vide quàm
Apud me habere. nihil reſpondes? PH. peſſuma, leniter preca-
Egon' quidquam cum iſtis factis tibi reſpōdeā? tur, & blan-
P. Heu noſter, laudo. tandem perdoluit: vir es. dè.
PH. At ego *neſcibam quorſum tu ires. paruola *Indignāter
Hinc eſt abrepta: eduxit mater pro ſua: omnia repe-
Soror eſt dicta: cupio abducere, vt reddā ſuis. tit.
Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt deniquc.
Ego excludor, ille recipitur: qua gratia? (mes,
Niſi illū *plùs amas, quam me: & iſtā nunc ti-
Quæ aduecta eſt, ne illum talē præripiat tibi.
TH. Egon' id timeo? PH. quid te ergo aliud ſollicitat? cedo. *Id eſt, fru-
ſtrari. Vide
Num ſolus ille dona dat? nuncubi meam Mureti An
Benignitatem ſenſiſti in te claudier? nota. in Te-
Nonne, vbi mihi dixti cupere te ex Æthiopia rent.

Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quęſiui? Eunuchum porrò dixti velle te,
Quia ſolæ vtuntur his reginæ: repperi.
Heri minas viginti pro ambobus dedi:
Tamẽ cõtẽpt⁹ abs te, hæc habui in memoria:
Obhęc facta abs te ſpernor. TH. quid iſtuc Phędria?
Quanquam illam cupio adducere, atq; hac te arbitror
Id fieri poſſe maxumè: veruntamen
Poti⁹, quàm te inimicũ habeã, faciã, vt iuſſeris.
PH. Vtinã iſtuc* verbũ ex aïo, ac verè diceres,
Potiùs quàm te inimicũ habeã: ſi iſtuc crederé
Syncere dici, quiduis poſſem perpeti.
P. Labaſcit, victus vno verbo. quàm cito.
TH. *Ego non ex animo miſera dico? quã ioco
Rem voluiſti à me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem vt cõcedas ſolum. PH. ſi quidem biduũ;
Verùm ne fiant iſti viginti dies.
TH. Profectò non plus biduum, *aut. PH. aut? nihil moror. (cet
TH. *Non fiet: hoc modo ſine te exorẽ. PH. ſcili-
Faciũdũ eſt, qđ vis. T. bñ facis. meritò te amo.
PH. *Rus ibo: ibi hoc me macerabo* biduum:
Ita facere certum eſt: mos gerũd⁹ eſt Thaidi.
Tu Parmeno huc fac illi adducant. P. maximè.
PH. In hoc biduum Thais vale. TH. mi Phędria,
Et tu: nũquid vis aliud? PH. egone quid velim?
Cum milite *iſto præſens, abſens vt ſies:
Dies, noctesq; me ames: me deſideres:
Me ſomnies: me expectes: de me cogites:
Me ſperes: me te oblectes: mecum tota ſis:
Me⁹ fac ſis poſtremò anim⁹, quãdo ego ſũ tu⁹.
T. Me miſerã, forſitã hic mihi paruã habeat fidẽ

Verbũ, pro dicto, ponitur.

**Ego, emphaſim habet.*

**Apoſiopeſis.*

**Omnia hac vim amoris exprimunt.*

**Biduũ, tanquam bienniumſit.*

**Iſto, per cõtemptũ, quaſi odioſe.*

Atque ex *aliarum ingenijs nunc me iudicet.
Ego pol, quæ mihi ſum conſcia, hoc certò ſcio,
Neq; me finxiſſe falſi quidquam: neque meo
Cordi eſſe quenquam cariorem hoc Phædria.
Et quidquid huius feci, cauſa virginis
Feci: nã me eius fratrem *ſpero propemodũm
Iam reperiſſe, adoleſcentem adeò nobilem: &
Is hodie venturum ad me conſtituit domum.
Cõcedã hinc intrò, atq; expectabò, dum venit.

** Meretrix bona hic inducitur.*

**Spero, id eſt, credo.*

ACTVS II. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Phædria rus cõcedit, id quod Thaidi ſe facturum dixerat. Illius ex amore immutationẽ miratur Parmeno: & militis donum ita laudat, vt heri ſui Eunucho præferat.

Trochaici Iambicis permiſti, cum octonarij, tum ſenarij; vnus etiam dimeter.

PHAEDRIA, PARMENO.

FAC, ita vt iuſſi, deducantur *iſti. PA. faciam.
PH. at diligenter.
PA. Fiet. PH. at maturè. PA. fiet. PH. ſatin' hoc mã-
datum eſt tibi?
PA. Ah, rogitare? quaſi difficile ſit.
Vtinã tã aliqd inuenire facilè poſſis, Phędria,
Quàm hoc peribit. PH. ego quoq; vnà pereo, qđ
mihi eſt *carius.
Ne iſtuc tam iniquo patiare animo. PA. mini-
mè: quin
Effectum dabo. ſed nunquid aliud imperas?
PH. Munus noſtrũ ornato verbis, *q; poteris: &
Iſtũ æmulum, quòd poteris, ab ea pellito. PA.
Memini, tametſi nullꝰ moneas. PH. ego rꝰ ibo,
atque ibi manebo.
P. Cenſeo. PH. ſed heus tu. PA. quid vis? P. cen-
ſen' poſſe me obfirmare, &c.

** Iſti, ſcilicet Eunuchus, et Æthiopiſſa.*

Vt riualẽ apponit, ita & munus, ſed decebat militiũ munus vincere.

** Figuratè, pro qui mihi ſum carior.*

** Quod, id eſt quoad, per craſim. Vide Nang. lib. 1.*

Perpeti, ne redeam intereà? P. tene? non hercle arbitror:

Nam aut iam reuertere, aut mox noctu te adigent horſum inſomnia.

PH. Opus faciam, vt defatiger, vſq; ingratus vt dormiam.

P. Vigilabis laſſus. *hoc plus facies. PH. abi ſis: ah, nihil dicis Parmeno.

*Id eſt, tantũ proficies, hoc plus habebis.

Eiiciunda hercle hęc molities animi: nimis* me indulgeo.

Nam Miſc. lib. 1. Vetuſt: me, pro mihi. Sic Heaut. Act. 5. Sc. 2. te indulgebant.

Tandem ego non illa caream, ſi ſit opus, vel totum triduum? P. hui,

Vniuerſum triduũ? vide, quid agas. PH. ſtat ſententia.

P. Dii boni, q̃d hoc morbi eſt? adeon' homines immutarier.

Ex amore, vt* non cognoſcas eundem eſſe? hoc nemo fuit

*Laus Phædriæ ab acta ætate.

Minus ineptus, magis ſeuerus quiſquam, nec magis continens.

Sed quis eſt hic, qui huc pergit? at at, hic quidẽ eſt paraſitus Gnatho (pe,

Militis. *ducit ſecũ vnà virginẽ dono huic: pa-

* Oeconomia ad futurum amorem.

Facie honeſta. mirum, ni ego me turpiter hodie* hic dabo

* hinc.

Cum meo decreptio hoc Eunucho. hęc ſuperat ipſam Thaidem.

ACTVS II. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Quaſi ambulãtem Gnathonis perſonam inducit, ſub cuius verbis corrupti hominum mores oſtendun tur: maximè aſſentatorum, qui patellam ſequũtur, & ad prandia præſto ſunt.*

*epulas.

Tro-

Trochaici, & Iambici tetrametri catalectici, additis aliquot Iambicis acatalecticis.

GNATO, PARMENO.

DII immortales, *homini homo q̃d pręſtat? ſtulto intelligens
Quid intereſt? hoc adeò ex hac re venit in mentem mihi:
Conueni hodie adueniens quendam mei loci hinc, atque ordinis
Hominem, *haud impurum, itidem patria qui abligurierat bona:
Video ſentum, ſqualidum, ægrum, pannis, annisq; obſitum.
Quid iſtuc, inquam, ornati eſt? quoniã miſer, quod habui, perdidi. hem,
Quò redactus ſum? *omnes noti me, atq; amici deſerunt.
Hic ego illum contempſi præ me: quid homo, inquam, ignauiſſime? (tibi?
Itane paraſti te, vt ſpes nulla reliqua in te ſiet
Simul conſilium cum re amiſti? viden' me ex eodem ortum loco?
Qui color, nitor, veſtitus, q̃ habitudo corporis?
*Omnia habeo, neque quidquam habeo: nihil cùm eſt, nihil deſit tamen.
*At ego infelix neque ridiculus eſſe, neque plagas pati (via.
Poſſum. q̃d tu his rebus credis fieri? tota erras
Olim iſti fuit generi quondam quæſtus apud ſeclum prius.
*Hoc nouum eſt aucupium: ego adeò hanc primus inueni viam.
Eſt genus hominum, qui eſſe primos ſe omniũ rerum volunt,

Gnathonis deſcriptio.

**Haud impurum: id eſt, nõ auarum: Dialogicos hac dicũtur.*

**Omnia hæc ex media ſumuntur conſuetudine.*

**Metaphoricos à peregrinantibus.*

**Vide. Nannij Miſcell. lib. 1.*

**Glorioſos, & iactabundos carpit.*

Nec ſunt: hoc conſector: hiſce ego nō paro me,
vt rideant,

Adulatorū Sed his vltro arrideo, & eorum ingenia admi-
officium. ror ſimul:

Quidquid dicunt, laudo: id rurſum ſi negant,
laudo id quoque.

Negat quis, nego: ait, aio. poſtremò imperaui
egomet mihi.

* *Sententia* *Omnia aſſentari: is quæſtus nunc eſt multò
veriſſima, vberrimus.

hac praſer- P. Scitum hercle hominem: hic homines pror-
tim tempeſta ſum ex ſtultis inſanos facit.

te. vide hic G. Dum hæc loquimur, intereà loci ad macellū
Caſt. Io. Riu. vbi aduenimus,

Concurrunt læti mi obuiam Cupedinarii oēs,
Antiptoſis, Cetarij, lanij, coq, fartores, piſcatores, aucupes
aduentū, pro Quibus & re ſalua, & perdita profuerā, & pro
aduentui. ſum ſæpè:

Vetus eſt, pro Salutant, ad cęnā vocant, *aduentū gratulātur:
in tanto hono Ille vbi miſer, famelicus, videt me eſſe in tan-
re. In poteſta tum honorem,

tē dixit Cic. Et tam facilè victum quærere: ibi homo cœpit
pro in poteſta me obſecrare,

te. Vt *ſibi liceret diſcere id de me. ſectari iuſſi,
Sibe, pro ſi- Si pote, tanquam philoſophorum habent diſci
bi. plinę ex ipſis

Oſſum, id Vocabula, paraſiti itidē vt Gnathonici vocētur.
eſt, os. Vide P. Viden' *oſſum, & cibus quid faciat alienus?
Bemb. lib. de G. Sed ego ceſſo

Terētianis fā Ad Thaidem hanc deducere, & rogitare ad cœ-
bulis, & Vi- nam vt veniat.

ctor. Variarū Sed Parmenonē ante oſtiū Thaidis triſtē video,
lectionū, lib. Riualis ſeruum: ſalua res eſt: nimirum hi ho-
7. ca. 12. Al. mines frigent,

otium. Nebulonem hunc certū eſt ludere. P. * hice hoc

munc

munere arbitrantur

Suam Thaidem eſſe. G. plurima ſalute Parmenonem

Summum *ſuum *impertit Gnato. quid agitur? *Suũ, id eſt, porcorũ. Lege Scoppa Appẽdicem Coll. cap. 6.

P. ſtatur. G. video.

Nũquid nam hic, quod nolis, vides? P. te. G. credo. at nunquid aliud?

P. Qui dum? G. quia triſtis es. P. nihil equidem. *Paraſitica elegantia.

G. ne ſis: ſed quid videtur

*Hoc tibi mancipium? P. non malum hercle. G. vero hominem. P. vt falſus animi eſt.

GN. Quàm *hoc munus gratum Thaidi arbitrare eſſe? P. hoc nunc dices, *Laudatio mimica.

Eiectos hinc nos: OMNIVM RERVM heu' viciſſitudo eſt. *Gnatho inſultat Parmenoni.

G. Sex ego te totos Parmeno hos menſeis quietum reddam,

Ne ſurſum, deorſum curſites; neue vſque ad lucem vigiles.

Ecquid beo te? P. men' (papæ. GN. *ſic ſoleo amicos. PA. laudo. *Eclipſis, ſcilicet beare.

G. Detineo te; fortaſſe tu *profectur' aliò fueras. *profectus.

P. Nuſquam. G. tum tu igitur paululum da mihi operæ; *fac, vt admittar *Ironicè.

Ad illam. P. agè, modò nunc tibi patet fores hę, quia iſtam ducis.

G. Num quem euocari hinc vis foras? P. *ſine, biduum hoc prætereat: *Submiſſius pronũciãdũ.

Qui mihi nunc vno digitulo *fores aperis fortunatus *A cõtrarÿs, et eſt hiperbole expreſſiſſima. *forem.

Næ tu iſtas faxo calcib? ſæpè iſultabis fruſtra,

G. Etiam tu hic ſtas Parmeno? ehò, numnam tu hic relictus cuſtos,

Ne quis fortè internuntius * clàm à milite ad iſtam curſitet? *Ironicos.

P. Facetè

P. Facetè pictum, mira verò, miliri quæ placeát.
*Sed video herilem filiũ minorẽ huc aduenire.
Miror, quid ex Peiræo abierit: nam ibi custos
publicè eſt nunc.
Non temere eſt: & propeiás venit: neſcio quid
circunſpectat.

* *Paraſceue ad aliam ſcenam.*

ACTVS II. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Charea laudat fortè conſpectam virginem: quæritur ſubductam: Parmeno oſtendit, qui fieri poſſit, vt illa potiatur.

Iambici octonarij, & ſenarij, item Trochaici octonarij, & vnus Iambicus dimeter.

CHAEREA, PARMENO.

*OCCIDI.
Neq; virgo eſt vſquam: neq; ego, qui illã è conſpectu amiſi meo.
Vbi quęram? vbi inueſtigem? quem percõter? *quam inſiſtam viam?
Incertus ſum vna hæc ſpes eſt? vbi vbi eſt, diu celari non poteſt.
*O faciem pulcram: deleo omneis dehinc ex animo mulieres.
Tædet harum quotidianarum formarum. P. ecce autem alterum,
Neſcio quid de amore loquitur. ò infortunatũ ſenem.
Hic verò eſt, q ſi amare occeperit, ludũ, iocũq;
Dices fuiſſe illum alterũ, *prꝫut huius rabies quæ dabit.
CH. Vt illum Dij, deęq; ſenium perdant, qui me hodie remoratus eſt,
Meq; adeò, qui rꝫſtiterim; tum autem qui illum * flocciſecerim.

Occaſio tan quã noua fabula, & noui motus in hac comœdia: eſt autem oratio plena affectibus.

**Satis amatoriè, qui ſe quoque perdidit, dum illam non inuenit.*

**qua inſiſtã via? Virginis laus à forma.*

** Vide Donat. & Ioãn. Riuium.*

Sed eccum. Parmenoné. ſalue. P. quid tu es triſtis? quidue es alacris?
Vnde is? C. ego neſcio hercle, *neq; vnde eam, neque quorſum eam
Ita prorſum oblitus ſum mei.
P. Qui quæſo? C. amo. P. hem. C. nunc te Parmeno oſtendes, qui vir ſies.
Scis te mihi ſæpè pollicitū eſſe Chærea, aliquid inueni
Modò, quod ames: in ea re vtilitatem ego faciam vt cognoſcas meam:
Cùm in cellulam at te patris penum omnem congerebam clanculum.
P. Agè ineptè. C. hoc hercle factum eſt. fac, ſis, nunc promiſſa appareant,
Siue adeò digna res eſt, vbi tu neruos intendas tuos.
*Haud ſimilis virgo eſt virginum noſtrarum: quas matres ſtudent.
Demiſſis humeris eſſe, vincto pectore, vt *gracilès ſient.
Si qua eſt habitior paulò, pugilé eſſe aiunt, deducunt cibum.
Tametſi bona eſt natura, reddūt curatura iunceas:
Itaq; ergo amãtur. P. q̃d tua iſthæc? C. noua figura oris. P. pape.
C. *Color verus, corpus ſolidum, & ſucci plenum P. anni? C. anni? ſexdecim.
P. Flos ipſe. C. hanc tu mihi, vel vi, vel clàm, vel precario,
Fac tradas: mea nihil refert, *dū potiar modo.
P. Quid, virgo cuia eſt? C. neſcio hercle. P. vnde eſt? CH. tantundem. P. vbi habitat?
C. Ne id quidem. P. vbi vidiſti? CH. in via. P. qua ratione *amiſti? C. id equidem

*Perturbatio ex amore.

*Reprehēdit induſtria cultum, & laudat pulcritudinem naturæ.

*Prob[9] legit, gracila, à nominatiuo gracila. Vide Coſti. Ioan. Riu.

*Deſcriptiò formoſæ puellæ.

*Affectus amatorius.

*Amiſti, per ſyncopen, pro amiſiſti.

Aduc

Cuique ſua iniuria: maxime videntur. Adueniens mecum ſtomachabar modò: *neq; Quemquam eſſe ego hominẽ arbitror, cui magis bonæ
Felicitates omnes aduerſæ ſient.
Quid hoc eſt ſceleris: perii. P. quid factum eſt CH. rogas?
**Quidni? correptio.* Patris cognatum, atq; equalem Archidemidẽ Noſtin'? P. *quid ni? CH. is, dum ſequor hãc fit mihi obuiam.
P. incómode hercle. C. imo enim vero infeliciter
**Hypotypoſis odioſi ſenu.* Nam incommoda alia ſunt dicenda Parmeno. Illum liquet mihi deierare his menſibus
Hyperbole ex faſtidio orta. Sex ſeptem prorſum non vidiſſe proximis, Niſi nunc, cũ minimè vellẽ, minimeq; op⁹ fuit.
Eho nonne hoc monſtri ſimile eſt? quid ais? P. maxumè.
C. Continuo accurrit ad me, quàm longè quidẽ, *Incuruus, tremulus, labiis demiſſis, gemens; Heus heus, tibi dico Chærea, inquit: reſtiti. Scin' quid ego te volebam? dic. *cras eſt mihi Iudicium. quid tum? vt diligenter nunties Patri, aduocat⁹ mane mihi eſſe vt meminerit.
**loquitur.* Dum hæc* dicit, abiit hora. rego, nũquid velit Rectè, inquit abeo. cũ huc reſpicio ad virginẽ, Illa ſeſe intereà commodùm huc aduerterat, In hãc noſtrã plateã. P. mirũ, ni hãc dicit, modò Huic quæ data eſt dono. C. huc cũ aduenio, nulla erat.
**Verùm, hic inceptiua particula eſt, nõ relatiua.* P. Comites ſecuti ſcilicet ſunt virginem? C. *Verùm para ſit⁹ cũ ancilla. P. ipſa eſt, ſcilicet Deſine: iam conclamatum eſt. C. alias res agis. P. iſtuc ago quidẽ. C. noſtin' q̃ ſit? dic mihi: aut Vidiſtin'? P. vidi, noui ſcio quò abducta ſit.
**Noſtin? repetitio amatoria.* C. Ehò Parmeno mi, *noſtin? P. noui. C. & ſcis vbi ſiet?

P. Huc

P. Huc deducta eſt ad Thaidem meretricem ? eî
dono data eſt.
C. Quis is eſt, tam potens cum tanto munere ? *Munus affectate laudat.*
hoc? P. miles Thraſo,
Phædriæ riualis. C. duras fratris parteis predi-(cas.
P. imò enim, ſi ſcias quod donum huic dono
contrà comparet,
Tum magis id dicas. C. quodnã quæſo hercle? P.
Eunuchum, C. illumne obſecro
* Inhoneſtum hominem quẽ mercatus eſt* he-
ri, ſenem, mulierem? *Gemina vituperatio, ab ætate, et ſexu.*
P. Iſthũc ipſum. C. homò quatietur certè cũ do
no foras.
Sed iſtam Thaidem non ſciui nobis, vicinam. P. *Herò, proheri.*
haud diu eſt.
C. Perii, nunquàmne etiam me illam vidiſſe?
ehodum, dic mihi.
Eſtne, vt fertur, forma? P. ſanè. C. at nihil ad no
ſtram hanc. P. alia res eſt.
C. Obſecro hercle Parmeno, fac vt potiar. P. *fa
ciam ſedulò, ac *Parmeno diligentiam pollicetur.*
Dabo operam :* adiuuabo. nunquid me aliud
vis? C. quò nuncis? P. domum, *adiutabo.*
Vt mancipia hæc, ita vt iuſſit frater, deducam
ad Thaidem.
C. *O fortunatum iſtum Eunuchum, qui quidẽ
in hanc detur domum. *Occaſio conſilij, & noui motus.*
P. Quid ita ? C. rogitas ? ſumma forma ſemper
conſeruam domi
*Videbit, colloquetur, aderit vna in vnis ædi-
bus, *Quinque amorũ gradus.*
Cibum nonnunquàm capiet cum ea, interdũ
propter dormiet.
P. Quid, ſi nunc tute fortunat⁹ fias? C. qua re Par
meno?

Reſponde. P. capias tu illius veſtem. C. veſtem? quid tum poſteà?

P. Pro illo te ducam. C. audio. P. te eſſe illum dicam. CH. intelligo.

P. Tu illis fruare commodis, quibus tu illū dicebas modò:

Cibum vnà capias, adſis, tangas, ludas, propter dormias:

**Quiſquam fœm. gene. ponitur.*

Quandoquidem illarum neque * quiſquam te nouit, neque ſcit qui ſies.

Prætereà forma, ætas ipſa eſt, facilè vt pro Eunucho probes:

C. Dixti pulcrè: nunquàvidi meli⁹ cōſiliū dari.

Agè, eamus intrò nunc iam: orna me, abduc, duc, quantùm potes.

**Vafer ſeruus, non vult videri ſceleris auctor.*

P. Quid agis * iocabar equidem. C. garris. PA. perij, quid ego egi miſer?

Quò trudis? perculeris iam tu me? tibi equidē dico, mane.

**Calid. ἐτεμόν. Græci, pro periculoſo, dicunt. ſic & Cic. 1. Officior.*

C. Eamus. P. pergin'? C. certum eſt. P. vide, ne nimium * callidum hoc ſit modò.

C. Nō eſt profectò * ſitle. P. at enim iſthęc in me cudetur faba. ah,

*Flagitium, facinus. C. an id flagitium eſt, ſi in domum meretriciam

** Flagitium facimus.*

Deducar, & illis * crucibus, quæ nos, noſtramq; adoleſcentiam

**Crucibus, id eſt, tormētis.*

Habent * deſpicatam, & quæ nos ſemper omnibus cruciant modis,

Nunc referam gratiam, atq; eas itidem fallam, vt ab illis fallimur?

** Argumentum à conſequentibus.*

* An potiùs hæc pati? ah, æquū eſt fieri, vt à me ludantur dolis.

Quod qui reſcierint, culpent? illud meritò factum omnes putent.

s. Quid

P. Quid iſtuc? ſi certum eſt facere, facias: verùm
ne poſt conferas
Culpam in me. C. non faciam. P. iubesne? C. iu-
beo, cogo, atque impero.
*Nunquam defugiam auctoritatem: PA. ſeque-
re Dij vortant bene.

ACTVS III. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Aſſentatur Gnatho, aſſentanti credit Thraſo, ſeque & facta ſua immodicè iactat. Cõſulit itẽ Gnatho, ne miles purget ſe Thaidi de amore Pamphilæ, imò potius augeat ſuſpitionẽ, ita par pari relaturus.

Iambici ſenarij.

THRASO, GNATHO, PARMENO.

*MAGNAS verò agere gratias Thais mihi?
G. Ingenteis. T. ain' tu, læta eſt? GNA. non tã ipſo
quidem
Dono, quàm abs te datum eſſe: id verò ſeriò
Triumphat. P. huc prouiſo, vt ibi tempus ſiet,
Deducam, ſed eccum militẽ. T. eſt* iſtuc datum
Profectò, vt grata ſint mihi quæ facio omnia.
G. Aduorti hercle animũ. T. vel rex ſemper ma-
ximas
Mihi agebat, quicquid feceram, aliis non item,
G.* Labore alieno magno partam gloriam
Verbis ſæpè in ſe* transmouet, qui habet ſalẽ
*Quod in te eſt. T. habes. GNA. rex te ergo ĩ ocu-
lis. T. ſcilicet.
G. Geſtire. T. verùm credere omnem exercitum,
*Conſilia. G. mirum. tum ſicubi eum ſatietas
Hominũ, aut negotij ſi quando odium ceperat,
Requieſcere vbi volebat, quaſi noſtin'? G. ſcio.
Quaſi vbi illam expueret miſeriam ex animo.
TH. tenes.

**Id eſt, fatebor me auctore factũ eſſe. Vid M. Ant. Mureti Annotat. & Victorij Variarũ Lect. libr. 5. cap. 22.*

** Antea depinxit paraſitũ, nũc inſulſum, & ineptũ Thraſonẽ deſcribit.*

** Miles glorioſus à fato, & Deorũ dono ſe laudat.*

**Aſſentatio mordax tñ.*

**Bemb. tranſfert.*

**Sic Seruius ĩ illud Virgi. 1. Aen. Spumas ſalis ære ruebant. Qđ. id eſt, q̃ res. Vide Riuij & Fabricij Caſtig.*

** Bemb. Geſtare. T. vtro.*

* *Amara &* Tum me conuiuā ſolū abducebat ſibi.G. * hui,
regis,et Thra Regem elegantem narras.T. imò ſic homo eſt
ſonis irriſio. Perpaucorū hominū. G. imò nullorū arbitror,
Si tecum viuit.T.inuidere omnes mihi,
Mordere clanculum.ego flocci pendere:
Illi inuidere miſere: verùm vnus tamen
Impensè elephantis quem Indicis præfecerat,
Is vbi moleſtus magis eſt, quæſo, inquā, Strato
Eone es ferox, quia habes imperium in beluas?
G.Pulcrè me hercule dictum, & ſapiēter, Papæ:
Iugularas hominem: quid ille?T. mutus illico.
G.Quidni eſſet?P.Dii voſtram fidem, hominem
perditum,
Miſerumque, & illum ſacrilegū.T. quid, illud
Gnatho,
Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio,
* *Nunquam* * Nunq̄d tibi dixi?G.nūquā.ſed narra obſecro.
* *Hyperbole* * Plus millies iam audiui.T. vnà in conuiuio
ex faſtidio Erat hic, quem dico, Rhodius adoleſcentulus:
narrantis. Fortè habui ſcortum : cępit ad id *alludere.
**ludere,* Et me irridere. quid *ais, inquam, homo impu-
**Ioā.Riuius* dens?
legit agis.Vi Lepus tute es, & pulpamētū quęris.G.ha ha hæ.
cius Caſti. T.Quid eſt?G.facetè, lepidè, lautè, nihil ſuprà.
* *Ridicula* Tuum obſecro ne hoc dictū erat?vetus credidi.
militis ver- T.Audieras?G.ſępe & fert in primis.T *meū eſt
ba. G.Dolet dictū imprudēti adoleſcenti, & libero.
P.At te Dii perdant.G. quid ille quæſo? T. per-
ditus.
Riſu omnes qui aderant, emori.denique
* *ſuſpicata* Metuebant omnes iam me.G. non iniuria.
eſt? T.Sed heus tu, purgon *ego me de iſtac Thaidi,
* *Paraſceue* Quòd eā me amare *ſuſpicatur?G.nihil minus,
in prima fa- Imò auge magis ſuſpicionem.T.cur?G.rogas?
bula parte. Scin, * ſi quando illa mentionem Phædriæ

Facit,

Facit, aut ſi laudat, te vt malè vtat? T. ſentio.
G. Id vt ne fiat, hæc res ſola eſt remedio.
Vbi nominabit Phedriam, tu Pamphilam
Continuò. ſi quando illa dicet Phædriam
Intromittamus comeſſatum: tu, Pamphilam
Cantatum prouocemus. ſi laudabit hæc
Illius formam, tu huius contrà. denique
* Par pari referto, quod eam mordeat.
TH. Si quidem me amaret, tum iſtuc prodeſſet Gnatho.
G. Qn̄ illud, quod tu das, expectat, atque amat.
Iamdudum amat te: iamdudum illi facilè fit,
Quod doleat: metuet ſp, quem ipſa nunc capit
Fructum, ne quando iratus tu *alio conferas.
TH. Bn̄ dixti: at mihi iſtuc nō in mentē venerat.
G. Ridiculum: non enim cogitaras. cæterùm
Idē hoc tute melius *quanto inueniſſes Thraſo.

ACTVS III. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Parmeno Eunuchum, & Aethiopiſſam, Phædriæ munera, tradit Taidi, & vti iuſſus erat, verbis ornat. Eidem Thraſo & paraſitus inſultant.

Iambici ſenarij.

THAIS, THRASO, PARMENO, GNATHO, PYTHIAS.

AVDIRE vocem *viſa ſum modò militis.
Atq; eccū. ſalue mi Thraſo. THR. o Thais mea.
Meum *ſuauium, quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina iſthac? P. *quàm venuſtè quod dedit
Principium aduenies. TH. plurimū merito tuo.
G. Eamus ergo ad cœnā: quid ſtas? P. hem, alterū,
Ex homine hunc natum dicas. TH. vbi vis, non moror.
P. Adibo, atque adſimulabo, quaſi nunc exeam.

** Comeſſatū ītromittam.*
** Riuius. Tu par pari: Seruius verò ſupra illud Vir. 1. Aen. quādo hac te cura remordet, legit: Par pari referto, quod eam remordeat.*
** Alio, locū, pro perſona poſuit.*
** Quantò, cū pondere pronunciandū.*
** Viſa ſum, de omni ſenſu dici poteſt.*
** φίλημα Grecè, quod ſimul et oſculū, & amorē ſignificat. Nāni, Miſcell. lib. 1.*
** Ironia.*

Hūc, Mirè pronomē inuenit. ne quē quam lædat.

Ituran' Thais quopiam es? TH. hem Parmeno,
Bene feciſti: hodie itura. P. quò? T. quid?* hunc vides?
P. Video, & me tædet. vbi vis, dona adſunt tibi
A Phædria. THR. qd ſtamus? cur nō imus hinc?
P. Quæſo hercle vt liceat, pace quod fiat tua,
Dare huic quæ volumus, cōuenire, & colloqui.
THR. Perpulchra credo dona, haud nr̄is ſimilia.
P. Res indicabit. heus, iubete iſtos foras
Exire, quos iuſſi. ocyus procede tu huc.
*Ex Æthiopia ē vſq; hęc. THR. hic ſūt tres minę.

**Cōmendatio à longinquitate loci.*

GNA. Vix.. vbi tu es Dore? accede huc. hem Eunuchum tibi
Quàm liberali facie, quàm ætate integra.
THA. Ita me Dii ament, honeſtus eſt. P. quid tu ais Gnatho?
Nunquid habes, quod contemnas? quid tu autem Thraſo?
Tacent: ſatis laudant. fac periclum in literis,
*Fac in Paleſtra, in muſicis: quæ liberum

**Olim his artibus liberi erudiebātur.*
**Honeſta eclipſis ob Thaidis præſentiam.*

Scire æquum eſt adoleſcentem, ſolertem dabo.
THR.* Ego illū Eunuchū, ſi fiet opꝰ, vel ſobrius.
P. Atque hæc qui miſit, non ſibi ſoli poſtulat
Te viuere, & ſua cauſa excludi cæteros:
Neque pugnas narrat, neque cicatrices ſuas
Oſtentat, neque tibi obſtat, quod quidam facit:
Verùm, vbi moleſtum non erit, vbi tu voles,
Vbi tempus tibi erit, ſat habet, ſi tum recipit.
THR. Apparet ſeruum hunc eſſe dn̄i pauperis,

**Aſſentator probat militis dictum.*
**Vetus adagiū in adulatores.*

Miſeriq; G. nam hercle nemo poſſet, * ſat ſcio,
Qui haberet, qui pararet alium, hunc perpeti.
P. Tace tu, quē ego eſſe īfra īfimos omneis puto
Homines: nam, qui huic animum aſſentari induxeris,
*E flamma te petere cibum poſſe arbitror.

Tu

THR. Iamne imus? THA. hos prius introducam,
&c, quæ volo,
Simul imperabo: *poſteà continuò exeo. *Pòſt, huc.
THR. Ego hinc abeo: tu iſtanc opperire. P. haud
conuenit
Vnà ire cum amica imperatorem in via.
THR. Quid tibi ego multa dicã? dñi ſimilis es.
G. Ha, ha, hæ. P. Quid rides? G. iſtuc, quod dixti
modo:
Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.
Sed Thais exit. THR. abi, præcurre, vt ſint domi
Parata. G. *fiat. THA. diligenter Pythias *Eclipſis ethica, quæ plus vultu, quam verbis ſignatur.
Fac cures, ſi Chremes huc fortè aduenerit,
Vt ores, primũ vt maneat: ſi id nõ cõmodũ eſt,
Vt redeat: ſi id non poterit, ad me adducito.
PY. Ita faciã. THA. quid? qd aliud volui dicere?
*Hem. curate iſtam diligenter virginem: *Bemb. Ehẽ.
Domi adſitis, facite. TH. eamus. THA. *vos me *Vos, ad pediſſequas refertur.
ſequimini.

ACTVS III. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Chremes probatus adoleſcens amari ſe à Thaide ſuſpicatus, quem amorem effugere ſtudet.

Iambici ſenarij.

CHREMES, PYTHIAS.

*PROFECTO quanto magis magiſq; cogitò, *Oratio cogitabũdi, & futura multò antè ſecũ volutantis.
Nimirùm dabit hæc Thais mihi magnũ malũ:
Ita me video ab ea aſtutè labefactarier.
Iam tum, cùm primùm iuſſit me ad ſe accerſier
(Roget quis, quid tibi cum illa? ne norã quidẽ)
Vbi veni, cauſam, vt ibi *manerem, repperit. *Manerem, honeſti⁹, quã dormirem.
Ait rem diuinam feciſſe, & rem ſeriam
Velle agere mecum. iam tum erat ſuſpicio,
Dolo malo hæc fieri omnia. ipſa accumbere
Mecum, mihi ſeſe dare, ſermonem quærere.

Vbi friget, huc euaſit, quàm pridem pater
Mihi & mater mortui eſſent. dico, iam diu.
Rus Sunij ecquod habeam, & q̃ longè à mari.
** Auellere,* Credo ei placere hoc: ſperat ſe à me* auellere,
tāquā à perti- Poſtremò, ecqua inde parua periſſet ſoror,
naciter poſſi- Ecquis cum ea vnà, quid habuiſſet, quũ perijt,
dente. Ecquis eam poſſet noſcere. hæc cur quæritet?
Niſi illa ſortè, quæ olim perijt paruula
Soror, hanc ſe intendit eſſe, vt eſt audacia.
Verùm ea ſi viuit, annos nata eſt ſexdecim,
Nō maior: Thais, ego quàm ſum maiuſcula eſt.
Miſit porrò orare, vt venirem ſeriò.
Aut dicat quid vult, aut moleſta ne ſiet:
** Bem. heus* Nō hercle veniā tertiò. * heꝰ heus. P. hic qs eſt?
heus. C.* Ego ſum Chremes P. ò capitulū lepidiſſimū
ecquis hic ē? C. Dico ego mihi īſidias fieri? P. Thais maximo
Ego. Te orabat opere, vt cras redires. C. rus eo.
**Simplex ru-* P. Fac amabo. C. non poſſum, inquam. P. at apud
ſtici reſpōſio. nos hic mane,
Dū redeat ipſa. C. nihil minꝰ. P. cur mi Chremes?
**Indignatur* C. * Malā ī rē hinc ibi. P. ſi iſtuc ita certū ī tibi,
à attrectatio- Amabo, vt illuc tranſeas, vbi illa eſt. C. eo.
ne Pythiæ. P. Abi Dorias, citò hunc deduce ad militem.

ACTVS III. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Inducit perſonam, cui narraturus eſt Chærea, quæ intus patrarit. Hoc ideo fit, vt populus percipiat auribus, quod honeſtè oculis ſubijci nequit.

** Eſſemus à verbo ſum. Plautus: Minore nuſquā bene fui diſpendio. Et ſæpè alias.*

Iambici tetrametri catalectici.

ANTIPHO.

HERI aliquot adoleſcentuli coimus in Piræo,
In hunc diem vt de ſymbolis* eſſemus: Chæreā ei rei.
Præfecimꝰ: dati annuli: locus, tp̄s cōſtitutū eſt.

Præterijt

Præterijt tempus: quo in loco dictum eſt, parati nihil eſt.
Homo ipſe nuſquam eſt: neq́, ſcio, quid dicã, aut quid coniectem.
Nunc mihi hoc negoti cæteri dedere, illum vt quæram;
Ibo ad eum, viſam, ſi domi eſt * quiſnam hinc à Thaide exit?
Is eſt, an non eſt? ipſus eſt. quid hoc hominis? qui hic ornatus eſt?
Quid illud mali eſt? nequeo ſatis mirari, neq; conijcere.
Niſi, q̃dquid eſt, procul hinc libet prius, quid ſit, ſciſcitari.

**Charea ſub Eunuchi habitu virgine vitiata vix cognitus.*

ACTVS III. SCENA V.

ARGVMENTVM

Charea foras ꝓſiliẽs, exultat, q̃d virgine potitus ſit. Q̃ ĩtus patrarit, narrat forte obuio Antiphoni. Trochaici, & Iambici tetrametri acatalecti & catalectitici.

CHAEREA, ANTIPHO.

*NVNQVIS hic eſt? nemo eſt. nunquis hinc me ſequitur? nemo homo eſt.
Iáne *erũpere hoc licet mihi gaudiũ? ꝓ Iupiter,
*Nunc tempus eſt profectò, quum perpeti me poſſum interfici.
*Ne hoc gaudiũ cõtaminet vita ęgritudine aliq̃
*Sed neminẽne curioſum itęruenire nũc mihi,
Qui me ſequaẽ, *quoquò eã rogitãdo obtũdat, *enecet,
Quid geſtiam, aut quid lętus ſim, quò pergam vnde emergam, vbi ſiem
Veſtitum hunc nactus, quid mihi quæram, ſanus ſim, anne inſaniam,

**Hac verba geſtum, vultũq́, indicãt excuntis.*
**Nonius rũpere hoc mihi licet.*
**Inſtabilitatem fortunæ timet.*
** Exordium patheticum.*
**quiquẽ iã. Bẽb. quoque eam.*

Occaſiōe ob uiæ perſonæ, quæ turpiter geſta ob oculos poni non licebat, ſpectatoribus narrantur.

A. *Adibo. atque ab eo gratiam hanc, quam video vel'e, inibo.
Chærea, quid eſt, quòd ſic geſtis? quidue ſibi hic veſtitus quærit?
Quid eſt, quòd lætus ſis? quid tibi vis? ſatiſne ſanus? quid me
Aſpectas? quid taces? C. o feſta dies hoīs: amice
Salue: nemo eſt omnium, quem ego magis nūc cuperem, quàm te.
A. Narra iſtuc, quæſo, quid fiet. C. imò ego te obſecro hercle, vt audias.

Narratio, qua exponitur protaſis ſecundæ partis in fabula.

*Noſtin' hanc, quam amat frater? A. noui, nēpe opinor Thaidem.
C. Iſtam ipſam. A. ſic cōmemineram. CH. hodie quædam eſt ei donō data
Virgo. quid ego eius tibi nunc faciem prædicē, aut laudem Antipho,
Cùm ipſum me noris, quàm elegans formarū ſpectator ſiem?

Narratio flagitij.

In hac commotus ſum. AN. ain' tu? C. *primam dices, ſcio, ſi videris.
Quid multa verba? amare cœpi. fortè fortuna domi
Erat quidam Eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi:
Neque is deductus etiam tum ad eam. ſubmonuit me Parmeno

Correptio interceipiēs narrationem.

Ibi ſeruos, quod ego arripui. A. q̄d id eſt? C. *tace ſis, citius audies.

Illò, pro illuc.

Vt veſtem cum eo mutem, & pro illo iubeā me *illo ducier.
A. Pro Eunuchon'? C. ſic eſt. A. quid ex ea re tandem vt caperes commodi?

Res amāti gratiſſima.

C. Rogas? *viderem, audirem, eſſem vnà, quā cū cupiebam Antipho.

Num

Num parua cauſa, aut parua ratio eſt? traditus
ſum mulieri.
Illa illico vbi me accepit, læta verò ad ſe abducit domum,
Commẽdat virginem. A. cui? tibine? C. mihi. A.
ſatis tutò tamen.
C. Edicit, ne vir quiſquam ad eam adeat: & mihi, ne abſcedam, imperat,
In interiore parte vt maneam ſolus cum ſola, annuo,
Terram intuens modeſtè. A. miſer. C, ego, inquit, ad cœnam hinc eo:
*Abducit ſecum ancillas: paucę, quæ circum illam eſſent, manent
Nouitiæ puellę. cõtinuò *hęc adornãt, vt lauet.
Adhortor, properent. dum apparatur, virgo in
conclaui ſedet,
Suſpectans *tabulam quandam pictam, vbi inerat pictura hæc Iouem
Quo pacto Danae miſiſſe aiunt quodam in gremium imbrem aureum
Egomet quoque id ſpectare cępi. & quia conſimilem luſerat
Iam olim ille *ludum, impendio magis animus gaudebat mihi,
Deum ſeſe in hominem conuertiſſe, atque per alienas tegulas
Veniſſe clanculum per impluuium, fucum factum mulieri.
At quem Deum? qui * templa cęli ſumma ſonitu concutit.
Ego homuncio hoc non facerem? ego illud verò ita feci, ac lubens
Dum hæc mecum reputo, acceſſitur lauatũ interea virgo,

*Occaſio à ſolitudine

*Neutrũ p feminino, licentia poetica. Ita Heaut. Act. 4. Sc. 7. Porrò hæc talẽta dotis adpoſcent duo.

*Tabula de Ioue, & Danae digna lupanari.

*Ludum, non ſcelus dixit, Ioui & ſibi de nequitia blandiens.

*Templa, cælum ipſum ſignificant.

It, lauit,

Ijt, lauit, redijt: d̄inde illā ī lecto illæ collocāt.
Sto expectans, ſiquid mihi imperēt. venit vna, heus tu. inquit, Dore
Cape hoc flabellum, & ventulum huic ſic facito, dum lauamur:
Vbi nos lauerimꝰ, ſi voles, lauato. accipio triſtis.
AN. Tum equidem iſtud os tuum impudens videre nimium vellem,
Qui eſſet ſtatus, flabellū tenere te aſinū tantū.
Mos familia petulātis. C. Vix elocuta hoc ē, foras ſimul oēs ꝓruūt ſe:
Abeunt lauatū, perſtrepunt, ita vt fit, domini vbi abſunt.
Clauſo gutture explicata narratio. Intereà ſomnus virginem opprimit: ego limis aſpecto
Sic per flabellum clanculum, & ſimul alia circunſpecto,
Satī explorata ſint. video eē; peſſulū oſtio obdꝰ.
A. Quid tum? C. quid tum? fatue. A. fateor. C. an ego occaſionem
Mihi oſtentatam tantā, tā breuem, tam optatā, tam inſperatam
Amitterem? tum pol ego is eſſem verè, *qui aſſimulabar.
*Qui pcul, antique. ANT. Sanè hercle vt dicis: ſed interim de ſymbolis quid actum eſt?
C. Paratum eſt. AN. frugi es. vbi? domin? C. imò apud libertum Diſcum.
A. Perlongè eſt. C. ſed tantò ocyus properemus. muta veſtem,
C. Vbi mutem? perij: nam domo exulo: nunc A. metuo fratrem.
Ne itus ſit: porrò autē, pater ne rure redierit iā.
Adme id ē ī domū meā. AN. Eamus ad me, ibi proximū eſt vbi mutes.
C. rectè dicis.

Eamus:

Eam⁹:& de iſtac ſimul quo pacto porrò poſſim
Potiri, cōſilium volo capere vnà tecum. A. fiat.

ACTVS IIII. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Dorias ancilla hic narrat, quid in conuiuio militis actum ſit. *Eiuſdem rationis.*

DORIAS.

Ita me Dij bene ament, quantùm ego* illum vidi, nonnihil timeo miſera,
Ne quam ille hodie inſanus turbam faciat, aut vim Thaidi.
Nam poſtquàm iſte aduenit Chremes adoleſcens frater virginis,
Militem rogat, vt eum admitti iubeat: ille continuò iraſci,
Neque negare audere: Thais porrò inſtare, vt hominem inuitet.
Id faciebat retinendi illius cauſa: quia illa quę cupiebat.
De ſorore eius indicare, ad eam rem tēpus non erat.
Inuitat triſtis. manſit ibi. illa cum illo ſermonem* illico,
Miles verò ſibi putare *adductum ante oculos æmulum,
Voluit facere contrà huic ægrè. heus, inquit, puer, Pamphilam
Accerſe, vt delectet hic nos. illa exclamat, minimè gentium.
In conuiuiū illā? miles* tēdere: inde ad iurgiū.
Intereà aurum ſibi clam mulier* demit: dat mihi, vt auferam:
Hoc eſt ſigni, vbi primū poterit, ſe illinc ſubducet, ſcio,

*Illū, ſcilicet militem Thraſonē, infinitū pro finito.

* occipit

*Locus agnoſcendæ virginis.

*Tendere, id eſt, peruicaciter nitebatur. Verg. Vaſto certamine tendunt.

*Bēb. demet pro demit.

Actus

ACTVS IIII. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Secum cogitans Phædria, quæ ſit intercepi amoris paſſurus incommoda, ſi totum biduum ruri manſerit, vincente amore in vrbem redit.

Iambici ſenarij.

PHAEDRIA.

Tempus poſtulat Phædria reditũ, vbi acta ſũt ea, quæ illius abſentiã deſiderabant.

*DVM rus eo, cœpi egomet mecum inter vias,
Ita vt fit, vbi quid in animo eſt moleſtiæ,
Aliam rem ex alia cogitare, & ea omnia in
Peiorē partem. quid opus verbis? dũ hæc puto,
Præterii imprudēs villam. longè iam abieram,
Cùm ſenſi. redeo rurſum, malè verò me habēs.
Vbi ad ipſum veni *diuerticulum, conſtiti:
Occepi mecum cogitare. hem, biduum hic
Manendum eſt ſoli, ſine illa? quid tum poſteà?
Nihil eſt. quid? nihil? ſi non tangendi copia eſt,
Ehò, ne videndi quidem erit? ſi illud non licet,
Saltem hoc licebit: certè *extrema linea,
Amare, haud nihil eſt. villam prætereo ſciens.
Sed quid hoc eſt, quòd timida ſubitò egreditur
Pythias?

Quinq; amoris lineæ, viſus, colloquiũ. tactus, oſcula, concubitus.

ACTVS IIII. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Pãphylã ab Eunucho vitiatã magnoperè queritur Pythias, miratur Phædria: atque ita ex illius q̃rela, & huius errore, multũ delectationis ſpectator capit.

Iambici tetrametri miſti Trochaicis, Iambicus ſenarius vnus, dimetri duo.

PYTHIAS, DORIAS, PHEDRIA.

Suprà ipſe Chærea narrauit ſuũ factũ, hic in perſonas ſpargitur, & idem factũ narratur diſsimili figura orationis.

VBI ego illum ſceleroſum miſera, atque impiũ
inueniam? aut vbi quæram?
Hoccine tã audax facinus facere eſſe auſum? perij. PH. hoc quid ſit, vereor.

PY. *Quinetiam inſuper ſcelus, poſtquàm ludiſicatus eſt virginem,

Veſtem omnem miſerè diſcidit: tum ipſam capillo conſcidit.

P. Hem. PY. qui nunc ſi detur mihi,

Vt ego unguibus facilè illi in oculos inuolarē ueneſico.

PH. Neſcio quid profectò abſente nobis turbatum eſt domi.

Adibo. quid iſtuc? quid feſtinas? aut quem quæris Pythias?

PY. *Hem Phædria, egon' quem quæram? i hinc quò dignus es cum donis tuis

Tam *lepidis. P. quid iſtuc eſt rei?

PY. Rogas me? *Eunuchum quem dediſti nobis, quas turbas dedit?

Virginem, quam heræ dono dederat miles, viciauit. P. quid ais?

PY. Perii. P. temulenta es. PY. vtinam ſic ſint, q̄ mihi malè volunt.

D. Au, obſecro mea Pythias, quid iſtucnam mōſtri fuit?

P. Inſanis. qui iſtuc facere Eunuchus potuit? PY. ego illum neſcio

Qui fuerit: hoc quod fecit, res ipſa indicat.

*Virgo ipſa lacrumat: neque cum rogites quid ſit, audet dicere.

Ille autem *bonus vir nuſquàm apparet. etiam hoc miſera *ſuſpicor,

Aliquid domo abeū tem abſtuliſſe. PH. nequeo mirari ſatis,

Quò ille abire ignauos poſſit longius, niſi domum

Fortè ad nos rediit. PY. viſe, amabo, num ſit. PH. faxo ſcies.

*Hic uideas, quāta ſit poeta copia.

*Phædria in ſonti crimen imputat.

*illepidis.

*Eunuchum quem, antiptoſis.

*Argumētis factū oſtēdit.

*Ironicos.

*Omnes ſuſpitiones ad Eunuchū reuocat.

DO. Perij, obſecro tam infandum facinus mea tu, ne audiui quidem.

PY. At pol ego amatores audieram eſſe mulierum eos maximos.

*Sic Priſcianus legit.

Sed nihil* poteſſe: verùm miſeræ non in mentem venerat.

Nam illum aliquò concluſſem, neque illi commiſiſſem virginem.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Hic ridiculo quodam, & periucundo errore ſpectatores oblectantur. Phædria enim credit Eunuchum quæri, quē dono Thaidi dederat, & hūc iratus adoritur; vt virginis ſtupratorē. ſignis tandē, & argumentis, comperit à Charea fratre perpetratum ſcelus.

Iambici ſenarij, & trochaici tetrametri.

PHAEDRIA, DORVS, PYTHIAS, DORIAS.

*Vt narratio et lōgior fiat, & magis ridicula, pgit in perſonas ſpargere.

*Exi foras ſceleſte. at etiam reſtitas

Fugitiue? pdi malè cōciliatè. D. obſecro. PH. oh,

Illud vide, os vt ſibi diſtorſit carnufex.

Quid huc reditio eſt? quid veſtis mutatio eſt?

Quid narras? paululùm ſi ceſſaſſem Pythias,

Domi nō offendiſſem, ita iam adornabat fugā:

PY. Habeſne hominē amabo? PH. qdni habeā?

PY. o factum bene.

*Error vtriuſq;, Phædriæ ſcilicet, & Pythiæ.

D. iſtud pol verò bene? PY.* vbi eſt? PH. rogitas? non vides?

PY. Videam obſecro, quem? PH. hūc ſcilicet. PY. quis hic eſt homo?

PH. Qui ad vos deduct⁹ hodie eſt. PHY. hūc oculis ſuis

*Noſt. nūquā qſquā, id eſt, nulla ex nob.

*Noſtrarum nunquam quiſquā vidit Phędria.

PH. Nō vidit? PY. An tu hūc credidiſtieē, obſecro.

Ad

Ad nos deductum? PH. náque alium habui neminem. PY. au,
Ne cóparandus hic quidé ad illum eſt. ille erat
*Honeſta facie, & liberali. PH. ita viſus eſt
Dudum, quia varia veſte exornatus fuit:
Nunc eo tibi vr̃ fœdus, quia illam non habet.
PY. Tace obſecro, quaſi verò paululũ interſiet.
Ad nos deductus hodie eſt adoleſcentulus,
Quem tu verò videre velles Phædria.
*Hic eſt vetus, vietus, veternoſus, ſenex,
Colore muſtellino. PH. hem, quę hęc eſt fabula?
Eò redigis me, vt, quid egerim, egomet neſciã.
Eho tu emin' ego te? DO. emiſti. P. iube mihi d̃nuo
Reſpondeat. PH. roga. PY. veniſtin' hodie ad nos? negat.
At ille alter venit annos natus ſexdecim,
Quem ſecum adduxit Parmeno. PH. agedũ, hoc mihi expedi.
Primum iſtã quã hẽs, vnde habes, veſtem? taces?
*Mõſtrũ hominis, nõ dicturus? DO. venit Chęrea.
PH. Fraterne? DO. ita. PH. quando? DO. hodie. PH. quàm dudum? DO. modò.
PH. Qui cum? DO. cum Parmenone. PH. noraſne eum priùs?
D. Non: nec, quis eſſet, vnquam audierã dicier.
PH. Vnde igitur fratrem meũ eſſe ſciebas? DO. Parmeno
Dicebat, eum eſſe * is dedit hanc mihi veſtem. PH. occidi.
DO. Meã ipſe induit: pòſt vnà ambo abierunt foras.
PY. Iam ſatis credis ſobriam eſſe me, & nihil mentitam tibi?
Iam ſatis certum eſt, virginem vitiatam eſſe? P. agè nunc bellua,

*Elegãs Cha rea dſcriptio ab ignota.

*Eunuchi deformis deſcriptio.

*Obliqua interrogatiões quibus teſtimonia deriuare nititur.

*Eunuchus rem aperit.

Credis

Credis huic, quod dicat? PY. quid iſti credam? res ipſa indicat.

P. Concede iſtuc paululùm. audin'? etiam nunc paululùm. ſat eſt.

Sic interrogat, vt ea negari uellet. *Dicdum hoc rurſum, Chærean' tuam veſtẽ detraxit tibi?

DO. factum. PH. *& ea eſt indutus? DO. factum, P. & pro te huc deductus eſt? DO ita.

Exclamatio biſariam accipienda. P. *Iupiter magne, ò ſceleſtum, atq; audacẽ hominem. PY. væ mihi,

Etiam nunc non credis indignis nos eſſe irriſas modis?

P. Mirum, ni tu credis, quod iſte dicat. quid agam, neſcio.

Heus tu negato rurſum. poſsúmne ego hodie ex te exculpere

Amplificatio, & dilatio quæſtionis. Verum, *vidiſtin' fratrem Chęream? DO. non. P. non poteſt

Sine malo fateri, video: ſequere hac: modò ait, modò negat.

Ora me. DO. obſecro te verò Phædria. P. I intro. DOR. *hoi, hei.

Deploratio. P. Alio pacto honeſtè quo hinc abeam, neſcio.

Actum eſt ſiquidem. tu me hic etiam nebulo ludificabere?

PY. Parmenonis tam ſcio eſſe hanc technam, quam me viuere.

DOR. ſic eſt PY. inueniam pol hodie, parem vbi referam gratiam.

Sed nunc quid faciendum cenſes Dorias? DO. de iſtac rogas

Virgine? PY. ita, vtrum taceamne, an prędicem? DO. tu pol, ſi ſapis,

Sanum conſilium. *Quod ſcis, neſcis, neque de Eunucho, neque de vitio virginis.

Hac

Hac re & te omni turba euolues, & illi gratum feceris.
Id modo dic, abiſſe Dorum. PY. ita faciam. DO. *ſed videon' Chremem?
Thais iam aderit. PY. quid ita? DO. quia, cũ inde abeo, iam tum inceperat
Turba inter eos. P. tu aufer aurum hoc: ego ſcibo ex hoc, quid ſiet.

Occonomia ad futurũ fabulæ exitum

ACTVS IIII. SCENA V.

ARGVMENTVM.

A cœna militu vino ſemigrauis egreditur Chremes adoleſcens. in cuius perſona Terentius exprimit egregiè temulentorum conſuetudinem. qui priorum memores, in præſentibus titubant.

Iambici octonarij.

CHREMES, PYTHIAS.

*AT at, data hercle verba mihi ſunt. vicit vinum quod bibi.
Ac dũ accubabam, quàm videbar mihi eſſe pulchrè ſobrius.
Poſtquàm ſurrexi, *neque pes, neque mẽs ſuum ſatis officium facit.
P. Chreme. C. quis eſt? ehem Pythias, vah, quantò nunc formoſior
Videre mihi, quàm *dudum. P. certè tu quidem pol multò hilarior.
C. Verbum hercle hoc verũ eſt: SINE CERERE ET LIBERO *FRIGIT VENVS.
Sed Thais multo añ venit? P. an abiit iã à milite?
CHR. * Iamdudum ætatem. lites ſunt inter eos * factæ maxumæ.
P. Nihil dixit tum, vt ſequerere ſeſe? C. * nihil, niſi abiens mihi innuit.

At at, interiectio ẽ paulatim percepti mali.
Temulenti conditio.
Dudum, id eſt, paulò antè.
* *Frigit, pro friget, antiquè.*
**Iamdudum ætatẽ, id eſt longo tẽpore.*
* *Simplex omnino Chremes inducitur.*

PY. Eho, nonne id ſat erat? C. at neſciebam id dicere illam, niſi quia
Correxit miles, quod intellexi minus: nam me extruſit foras.
Sed eccã ipsã: miror, vbi ego huic ãnuerterim.

ACTVS IIII. SCENA VI.

ARGVMENTVM.

Colloquuntur Thais & Chremes: contra militẽ ſe muniunt, quem venturum putant, vt virginem eripiat. Timidior hic Chremes inducitur, quàm Thais.

Trochaici & Iambici octonarij, Trochaicus dimeter & Iambicus dimeter.

THAIS, CHREMES, PYTHIAS.

CREDO equidem illũm iam affuturum eſſe, vt illam à me eripiat* ſine, (co
Veniat: atq; ſi illã digito attigerit vno, oculi illi
Effodiẽtur.; vſque adeò ego illius ferre poſſum ineptias,
Et magnifica verba, verba dum ſint: verũ enim ſi* ad rem,
Conferentur, vapulabit.
C. Thais, ego iamdudum hic ſum. T. o mi Chreme, teipſum expecto.
Scin' tu turbam hanc te propter eſſe factam? & adeò ad te attinere hanc
Omnem rem? C* ad me? qui? quaſi iſtuc. T. quia dum tibi ſororem ſtudeo
Reddere, & reſtituere, hæc atque huiuſmodi ſum multa paſſa.
C. Vbi eſt? T. domi apud me. C. hem. T. quid eſt?
Educta ita, vti teq;. illaq; dignum eſt. C. quid ais? T. id quod res eſt.
* Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa quicquam abs te pretij.

** Paraſceue eius motus, quẽ miles excitabit, oppugnaturus ædes.*
** Ad rẽ id ẽ, ad opus Na. Miſcel. li. 1.*
** Vt ruſticus pudens, & timidus, turbatus eſt his verbis.*
** Beneficiũ exhibet, non pretio ſecum agit.*

C. Et habetur, & refertur à me Thais tibi, ita vti merita es, gratia.
T. At enim caue, ne prius, quàm hanc à me accipias, amittas Chreme: *Ad bellum futurũ animat.
Nam hæc ea eſt, quam miles à me vi nũc ereptũ venit.
Abi tu, ciſtellam Pythias domo effer cum* monumentis. *Monumẽta ſunt, q̃ inepti inſtrumẽta vocant.
C. Viden' tu illum Thais? P. vbi ſita eſt? T. in riſco. odioſa ceſſas?
C. Militẽ ſecum ad te quantas copias adducere?
At at. T. num *formidoloſus obſecro es mi homo? C. *apageſis, *Timoris indicium
Ego formidoloſus? nemo eſt hominum, qui viuat, minus *Apageſis uerbũ Comicũ, ſiue aduerbiũ Græcum ideſt, recede.
T. Atque ita opus eſt. au, metuo, qualem tu me eſſe hominem exiſtumes.
T. Imò hoc cogitato qui cum res tibi eſt, peregrinus eſt,
*Minus potens, quàm tu, minus notus, amicorum hic habens minus. *Facilẽ victoriam proponit.
C. Scio iſtuc, SED TV QVOD cauere poſſis, ſtultum admittere eſt.
Malo ego nos proſpicere, quàm hunc vlciſci accepta iniuria.
Tu abi, atque oſtium obſera intus, *ego dum hinc tranſcurro ad forum. *Fugiẽdi occaſionẽ quærit.
Volo ego adeſſe hic aduocatos in turba hac. T. mane, mane.
C. Melius eſt. T. mane. C. omitte, iam adero. T. nihil opus eſt iſtis Chreme:
Hoc modò dic. *ſororem eſſe illam tuam, & te paruam, virginem *A iuſto, & poſſibili.
Amiſiſſe, nunc cognoſſe. ſigna oſtẽde. P. adſunt.
T. cape.

Nam violẽta, ciuiliter reſiſti ſolet.

*Si vim faciet, in ius ducito hominem. intellextin'? c. probè.
T. fac animo hæc præſenti dicas. c. faciam. T. at tolle pallium.
Perii, huic ipſi eſt opus patrono, quem defenſorem paro.

ACTVS IIII. SCENA VII.

ARGVMENTVM.

Inepti militis vanitatem optimè hic exprimit Terentius. cum furenti ſimilis ad amicam, tanquam ad hoſtilem pergit exercitum.

Iambici & Trochaici octonarij.

THRASO, GNATHO, SANGA. CREMES, THAIS.

* *Epitaſis priorũ partiũ ĩ fabula. Eſt autẽ perridicula. Thraſone digna.*
* *Dorax.*
* *Gnatho ad omnia aſſentatur.*
* *Vetuſti codices.*
* *Sic Priſci. lib. 7. legit.*
* *Antiquè, cornum.*
* *Ridẽdo hæc Sanga dicit,*
* *Donatus, domi. Vide Riuium.*

*HANCCINE ego vt contumeliam tam inſignẽ in me accipiam gnatho?
Mori me ſatius eſt. Simalio, *Donax, Syriſce, ſequimini.
Primùm ædeis expugnabo. GN. recte. THR. virginem eripiam. G. * probè.
THR. Malè *mulctabo ipſam. G. pulcrè. THR. in medium huc agmen * cum vecti Donax.
Tu Simalio ĩ ſiniſtrũ *cornu, tu Syriſce ĩ dxtrũ.
Cedò alios. vbi centurio eſt Sanga, & manipulus furum? S. eccum adeſt.
TH. Quid ignaue? peniculon' pugnare, q̃ iſthunc huc portes, cogitas?
S. Egone? imperatoris virtuté noueram, & vim militum:
Sine ſanguine hoc fieri non poſſe, qui abſtergerem * vulnera.
THR. Vbi alii? S. qui (malum) alii? ſolus Sannio ſeruat *domi.
THR. Tu hoſce ĩſtrue; hic ego ero poſt principia:

inde

Inde omnibus ſignum dabo.
G. * Illhuc eſt ſapere: vt hoſce inſtruxit, ipſus ſibi cauit loco.
Thr. * hoc iam Pyrrhus factitauit. c. viden' tu Thais, quam hic rem agit?
Nimirum conſilium illud rectum eſt de occludendis ædibus.
Tha. Sanè, quòd tibi nunc vir videatur eſſe, hic nebulo magnus eſt:
Ne metuas. Thr. quid videtur? GN. fundam tibi nunc nimis vellem dari,
Vt tu illos procul hinc ex* occulto cæderes: facerent fugam.
Thr. Sed eccam Thaidem ipſam video. G. quàm mox irruimus? Thr. mane.
OMNIA PRIVS EXPERIRI, quàm armis, ſapientem decet.
Qui ſcis, an quæ iubeam, ſine vi faciat? G. Dii voſtram fidem,
*Quanti eſt ſapere, nunquam accedo, quin abs te abeam doctior.
Thr. Thais, primùm hoc mihi reſponde: cùm tibi do iſtam virginem,
*Dixtin' mihi hos dies ſoli dare te? Tha. * quid tum poſteà. Thr. rogitas?
Quæ mihi ante oculos amatorem coràm adduxti tuum?
Tha. Quid cum illo agas? Thr. & cum eo clàm te ſubduxti mihi?
Tha. * Libuit. Thr. Pamphilam ergo huc redde, niſi vi mauis eripi.
C. Tibi illam reddat? aut tu eam tangas? omniũ. G. ah, quid ais? tace.
C. * Quid tu tibi vis? Thr. ego non tangam meam?

** Acerbè militē irridet.*

** Diem antiquũ aduerbium eſt, & breuitatē tēporis ſignificat. Ita in Phor. Act. 3. Sc. 3. Dum igitur diem licet.*

** Timorē militis notat.*

** Impudens aſſentatio.*

** Per contemptum ſic reſpondet.*

** Libuit, ſuperbũ, & meretriciũ uerbũ.*

** hæc pronomina multũ ſignificantiæ habent.*

c.tuam autem furcifer?
c.Caue ſis:neſcis,cui maledicas nunc viro.c.nó tu hinc abis?
*Scin'tu, vt tibi res ſeſe habeat? ſi quidquá hodie hic turbæ cœperis,
Faciam,vt huius loci,dieiq́;,meiq́ue ſemp̱ memineris.
G.Miſeret tui me,qui hunc tantum hominé facias inimicum tibi.
*C. *Diminuá ego caput tuum hodie, niſi abis.
G.ain'verò canis?
*Siccine agis? Thr. quis tu homo es? quid tibi vis?quid cum illa rei tibi eſt?
c.Scibis : principio eam eſſe dico liberam. Th. hé.c.ciuem Atticam.Thr.hui.
c.Meam ſororem.Thr.os durum.c.miles,nunc adeò edico tibi,
Ne vim facias vllam in illam. *Thais,ego ad Sophronam eo
Nutricem, vt eam adducam, & ſigna oſtédá hæc.Thr.tun' me prohibeas,
Meam ne tágam?c.prohibeo inquam.G. audin, tu?hic*furti ſe alligat.
c,Satin'hoc eſt tibi? Thr. idé hoc tu ais Thais:
Th.quære,qui reſpondeat.
Thr.*Quid nunc agimus?G.*quin redeamus:iá hæc tibi aderit,ſupplicans
Vltrò.Th.credin'?G. imò certè noui ingenium mulierum:
*Nolunt,vbi velis:vbi nolis, cupiunt vltrò.T. bene putas.
G.Iam dimitto exercitum? Th.vbi vis.G.Sanga, ita vti fortes decet
Milites, domiq́ue, foriſque fac viciſſim vt memineris.

Vehemens hometiculoſi cõminatio.

** Cõuiciũ in impudentes.*

** Vide Nãn. Miſcel. li.9.*

**Sic*

** Lenius hoc dicit, ne miles audiat.*

** Metalepticos furtũ p̱ oĩ fraude et dolo accipitur.*

**Vide, vani impetus quẽ exitũ ſumãt.*

** Bẽb. quid?*

**Mulierum conditio.*

S. Iamdudum animus eſt in patinis. G. frugi es.
Th. vos me hac ſequimini.

ACTVS V. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Ex Pythia ancilla Thais a Charea vitiatam cognoſcit Pamphilam.

Iambici ſcenarij.

THAIS, PYTHIAS.

*Pergin' ſceleſta mecum perplexè loqui?
Scio. neſcio: abiit: audiui: ego non affui.
Non tu iſtuc mihi dictura aperte es, q̃dq̃d eſt?
Virgo conſciſſa veſte lacrumans obticet:
Eunuchus abijt. quāobrē? quid factū eſt? taces?
P. Quid tibi ego dicam miſera? illum Eunuchū negant
Fuiſſe. T. quis fuit igitur? P. iſte Chærea.
T. Qui Chærea? P. iſte ephebus frater Phædriæ.
T. Quid ais *venefica? P. atqui certò comperi.
T. Quid is *obſecro ad nos? aut quamobrem adductus eſt? P. neſcio,
Niſi amaſſe credo Pāphilā. T. hē miſera occidi,
Infelix, ſi quidem tu iſthæc vera prædicas,
Nū id lacrumat virgo? P. id opinor. T. quid ais ſacrilega?
Iſthuccine interminata ſum hinc abiens tibi?
P. Quid facerem? ita vt tu iuſti, ſoli credita eſt.
T. Sceleſta, LVPO ouem commiſiſti. diſpudet
Sic mihi data eſſe verba. quid illic hominis eſt?
P. Hera mea tace, tace obſecro, ſaluæ ſumus:
*Habemus hominem ipſum. T. vbi is eſt? P. hem ad ſiniſtram, vides
Ne? T. video. P. cōprehēdi iube, quantum poteſt,
T. Quid *illi facies ſtulta? P. quid faciā, rogas?
Vide amabo, ſi non, cum aſpicias, os impudēs.

*Epitaſis poſterioris partis ī fabula, deprehenſo Charea.

*Venefica, cōuiciū Comicum in ancillas.

* Obſecro, dolentis eſt, non negantu.

*Blandè, & puellariter.

Priſc. Quid illo faciem

Videtur,T. nõ eſt. P. tum quæ eius cõfidẽtia eſt.

ACTVS V. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Thaïs cum Cherea contendit ob vitiatam Pamphilam. deinde condonat noxam petenti vxorem, quam vitiauerat.

Iambici ſenarij.

CHAEREA, THAIS, PYTHIAS.

**Hic cauſam reddit Cherea, cur non mutauerit veſtem.*

*APVD Antiphonem vterq., mater, & pater,
Quaſi dedita opera, domi erant, vt nullo modo
Introire poſſem, quin viderent me. interim
Dum ante oſtiũ ſto, notus mihi quidnã obuiã
Venit. vbi vidi, ego me in pedes, quãtùm queo,
In angiportum quoddam deſertum, inde item
In aliud, inde in aliud: ita miſerrimus
Fui fugitando, ne quis me cognóſceret.
Sed eſt'ne hęc Thais; quã video? ipſa eſt. hęreó.
*Ah, q̃d faciã? quid mea aũt? quid faciet mihi?
T. Adeamus. bone vir Dore, ſalue. dic mihi,
Aufugiſtin'? C. hera, factũ. T. ſatin' id tibi placet?
C. Nõ. T. credin' te impunè habiturum? C. vnam
hanc noxiam
*Mitte: ſi aliã vnquã admiſero vllam, occidito
T. Nũ meã ſęuitiã veritus es? C. nõ. T. quid igit?
Ch. hanc metui, ne me criminaretur tibi.
T. Quid feceras? C. *paulum quiddam.* P. *ehò.
T. paululùm impudens?
An paululum hoc eſſe tibi videtur, virginem
Vitiare ciuem? C conſeruam eſſe credidi.
P. Conſeruã? vix me contineo, quin inuolem in
Capillũ mõſtrũ, etiam vltro deriſum aduenit.
T. Abi hinc inſana. P. quid ita verò?* debeam,
Credo, iſti quicquam furcifero, ſi id fecerim,
Præſertim cùm ſe ſeruum fateatur tuum?

**Primus metus adimit cõſiliũ, recogitatio verò, reddit confidentiam.*

**Amitte alij, dictione ul iam emiſſa legunt.*

Crimen extenuat.

**Opportunè ſtomachatur quia non fugit.*

**Vide hic caſtigationes Ioan. Riuij.*

T. *Miſſa

T. *Miſſa hæc faciamus. nó te dignum Chærea
Feciſti: nam ſi ego digna hac contumelia
Sum maximè;at tu indignus,qui faceres tamē.
*Neq, ædepol,quid nunc conſili' capiam, ſcio,
De virgine iſthac:ita conturbaſti mihi
Rationes omneis, vt eam non poſſum ſuis,
Ita vt æquum fuerat,atq; vt ſtudui,tradere,
Vt ſolidū parerem hoc mihi beneficiū Chærea.
C. At nunc dehinc ſpero eternā inter nos gratiā
Fore Thais. ſæpè ex eiuſmodi re quapiam, &
MALO EX PRINCIPIO magna familiaritas
*Conflata eſt. quid, ſi hoc quiſpiá voluit Deus?
T. Equidem pol in eá partem accipioq;, & volo
C. Imò ita quæſo. vnum hoc ſcito,contumelię
Non mé feciſſe cauſa,ſed amoris. T. ſcio,
Et pol propterea magis nunc ignoſco tibi.
Non adeò inhumano ingenio ſum Chærea,
Neq; tá imperita,vt, quid amor valeat. neſciā.
C. Te quoq; iá Thais,ita me Dii bñ ament,amo.
P. Tú pol tibi ab iſthoc hera cauēdum intelligo
C. Nō auſim. P. nihil tibi qdquá credo. T. đ ſinas.
C. Ego me tuæ* commendo,& committo fidei.
Núc ego te in hac re mihi oro vt adiutrix ſies:
Te mihi patronam *cupio Thais: te obſecro:
Emoriar, ſi non hanc vxorem duxero.
T. *Tamen ſi pater. C. ah quid? volet,certò ſcio,
Ciuis modò hæc ſit. T. paululum opperirier
Si vis,iam frater ipſe hic aderit virginis:
Nutricē accerſitum ijt, quæ illá aluit paruulá:
In cognoſcendo tute ipſe hic aderis Chærea.
C. Ego verò maneo. T. vis ne interea,dū is venit,
Domi opperiamur potius,quàm hic añ oſtium?
C. Imò * pcupio. P. quá tu ré actura obſecro es?
T. Ná quid ita? P. rogitas? húc tu in ædeis cogitas

*Artificioſe meretricis accuſatio.

*Aperit uiā futuris nuptijs: nā recedit à ioculaſribus ad ſcria.

*Placatur Thais, eſtq; paraſceue cataſtrophes

*Cōmēdo me notis: cōmitto ignotis.

*capio.

*Eclipſis, aut apoſiopeſis ſecunda.

*Amatoriè dictum.

Puellariter Recipere poſthac? T. cur non? P. crede hoc* meæ fidei, (cro
Dabit hic pugnã aliquã dnuo. T. aut, tace, obſe-
P. Parum perſpexiſſe eius uidere audaciam.
C. Non faciã Pythias. P. non pol credo Chærea,
Niſi ſi commiſſum non erit. C. quin Pythias
Tu me ſeruato. P. neque pol ſeruandum tibi
Quidquã dare auſim, neq; te ſeruare. apage te.
T. Adeſt optimè ipſe frater. C. pii hercle: obſecro
Abeamus intrò Thais: nolo, me in via
Interrogatio increpatoria. Cum hac veſte videat. T.* quamobrem tãdem? an quia pudet?
C. Idipsũ. P. idipſum? virgo verò? T. i. prę, ſequor
Tu iſthic mane, vt Chremẽ introducas Pythias.

ACTVS V. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Vt plixior eſſet riſus, ſpargitur catastrophe in alias pſonas, & terretur ſeruulus Parmeno.

Pythias ſecum cogitat, quo dolo Parmenonem vlciſci poſſit.

Iambici ſenarij.

PYTHIAS, CHREMES, SOPHRONA.

*QVID, quid venire in mentẽ nũc poſſit mihi.
Quid nam? qui referam illi ſacrilego gratiam.
Plus intulit, quàm rogabatur. Qui hunc ſuppoſuit nobis? C. moue verò ocyùs
Te nutrix. S. moueo. C. video, ſed nihil pmoues.
P. Iamne oſtendiſti ſigna nutrici? C. omnia.
Ironicos. P. Amabo, qd ait? cognoſcitne? C.* ac memoriter
P. Bene ædepol narras: nam illi faueo virgini.
Ite intrò. iamdudum hera vos expectat domi.
is. * Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Vindictam expetit. Video: vide, vt otioſus ſit, ſi Diis placet.
Spero me habere, q hunc meo* excruciẽ modo.
Mina fœminea. Ibo intrò, de cognitione vt certum ſciam:
Poſt exibo, atque hũc * perterrebo ſacrilegum.

ACTVS V. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Gloriatur Parmeno, quòd Chareã pro eo eunucho ad Thaidem deduxerat: meretricum ſordes commemorat, quam rem iniquo fert animo Pythias.

Iambici ſenarij.

PARMENO, PYTHIAS.

REVISO, quidnam Chærea hic rerum gerat.
Quòd ſi aſtu rem tractauit, Dii vôſtram fidem,
Quantam, & q̃ veram laudem capiet Parmeno.
Nam vt omittam, ꝙ ei amoré difficillimum, &
Cariſſimum ab meretrice auara: virginem
Quam amabat, eam confeci ſine moleſtia,
Sine ſumptu, ſine diſpendio. tum hoc, alterum.
Id verò eſt, quod ego mihi puto *palmarium,
Me repperiſſe, quomodo adoleſcentulus
Meretricum ingenia, & mores poſſet noſcere.
Maturè vt cùm cognorit, perpetuò oderit.
Quæ, dum foris ſunt, nihil * videtur mundius,
Nec magis compoſitum quidquam, nec magis elegans:
Quæ, cum amatore ſuo cùm cœnant, liguriunt.
Harum videre ingluuiem, ſordes, inopiam,
Quàm ĩhoneſtæ ſolę ſint domi, atq; auidę cibi,
Quo pacto ex iure heſterno pané atrum vorent:
Noſſe omnia hęc, ſalus eſt adoleſcentulis.
P. *Ego te pol pro iſtis dictis & factis, ſcelus,
Vlciſcar, vt ne impunè in nos illuſeris.

** Palmariũ, id eſt, palma dignum.*

** Meretricũ mores.*

** Miro poeta artificio Pythias nondum placatur.*

ACTVS V. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Parmenonem terret Pythias, confingens intus colligatum à Chremete Chaream propter oblatum Pamphilá vitium.

Trochaici tetrametri catalectici.

PYTHIAS, PARMENO.

*Singula pauido,& attonito vultu proferenda.

*Pro fidem Deum, facinus fœdum: o infelicem adoleſcentulum,
O ſceleſtum Parmenonem, qui iſtum huc adduxit. PA. quid eſt?
P. Miſeret me: itaque, vt ne viderẽ, miſera huc effugi foras.
Quæ futura* exempla dicunt in eum indigna?
PA. o Iuppiter,
Quæ illhęc turba eſt? num nam ego perii? adibo. quid iſtuc Pythias?
Quid ais? in quem exempla fient? P. rogitas audaciſſime?
*Perdidiſti iſtum, quem adduxti pro Eunucho, adoleſcentulum,
Dum ſtudes dare verba nobis. PA. quid* ais? aut quid factum eſt? cedò.
P. Dicam: virginem iſtam, Thaidi hodie quæ dono data eſt,
Scin' eam hinc* ciuem eſſe? & eius fratrẽ apprimè nobilem?
PA. Neſcio. P. atqui ſic inuenta eſt: eam iſte vitiauit* miſer.
Ille vbi id reſciuit factum frater violẽtiſſimus.
PA. Quidnam fecit? P. colligauit primùm eum miſeris modis. PA. hem.
*Colligauit? P. atque equidem orante, vt ne id faceret, Thaide.
PA. Quid ais? P. nunc* minatur porrò ſeſe id, *quod mœchis ſolet:
Quod ego nũquam vidi fieri, neque velim. PA. qua audacia
Tantum facinus audet? P. quid ita tantùm? PA. an non hoc maximum eſt?

*Graues pœnæ, exempla dicuntur.

*Hoc totũ terribiliter, & cum geſtu fœmineo.

*ita?

*Auxeſis ẽ, virginẽ, ciuẽ, nobilem.

*Hoc Parmẽnoni horrorẽ incutit.

*Repetitio uerbi præ timore, et irâ

*minitatur.

*Quod mœchis: amputare ſcilicet virilia

Quis homo pro męcho vnquàm vidit in domo
meretricia
Deprehendi quéquam? P. *neſcio. PA. at ne hoc *Aſtutè di-
neſciatis Pythias, citur.
Dico, edico vobis, noſtrum eſſe illum herilé fi-
lium. P. hem.
Obſecro an is eſt? PA. ne quam in illum Thais
vim fieri ſinat.
* Atque adeò autem cur non egomet intrò eo? * Ornata, &
P. vide Parmeno familiaris lo
Quid agas, ne neque illi proſis, & tu pereas: nā cutio.
hoc putant,
Quidquid factum eſt, ex te eſſe ortum. PA. quid
igitur faciam miſer?
Quidue incipiam? ecce autem video rure redeū
tem ſenem.
*Dicā huic, an non? dicam hercle, etſi mihi ma *Hoc fit, vt
gnum malum nuptiæ confi
Scio paratum: ſed neceſſe eſt, hic vt ſubueniat. ciantur ſene
P.* ſapis. interueniēte.
Ego abeo intrò: tu iſti narrato omnem ordiné, *Ironicè, irri
vt factum ſiet. ſoriè.

ACTVS V. SCENA VI.

ARGVMENTVM.

A villa otioſo & quieto redit ad vrbē animo hic ſenex: neque enim mores ſuorum clamitat, neque mali quippiā ſuſpicatur: ſed ruſculo ſuo gratias agit, cuius beneficio ignorat, quid in vrbe agant filij, quorum amores & facta nunc demum cognoſcit ex Parmenone.

Iambici ſenarij.

*LACHES, PARMENO. * SENEX.
*Ex meo propinquo rure hoc capio commodi: * Energia ſe
Neque agri, neq; vrbis odiū me vnquā pcipit. nilis eloquij.

Vbi

Vbi ſatietas cœpit fieri, commuto locum.
Sed eſtne ille* noſter Parmeno?& certè ipſ⁹ eſt.
*Parmeno ſeſe temerè prodit. Quem præſtolare Parmeno hic ante oſtium?
P. Quis homo eſt? ehem, ſaluom te aduenire here gaudeo.
L. Quem præſtolare? P. perii: lingua heret metu.
L. hem,
Quid eſt? quid trepidas? ſatisne ſaluè? dic mihi.
P. Here, primũ te arbitrari id, qđ res eſt, velim:
Expurgatio criminis tanquam obijciatur. Quidqđ hui⁹ factũ eſt, culpa nõ factũ eſt mea.
L. Quid? P. rectè ſanè interrogaſti. oportuit
Rem prænarraſſe me. emit quendam Phædria
Eunuchũ, quẽ dono huic daret. L. cui? P. Thaidi.
L. Emit? perii hercle. quanti? P. viginti minis.
*Deſperatũ verbum. L.*Actum eſt. P. tum quandam fidicinam amat hic Chęrea.
L. Hem, quid? amat? an ſcit iam ille, quid meretrix ſiet?
Prouerbiũ An in aſtu venit? aliud ex alio malum.
P. Here, ne me ſpectes: me ĩpulſore hęc nõ facit.
L. Omitte de te dicere.* ego te furcifer.
*Pulcra apoſiopeſis, ſcilicet, vlciſcar Si viuo, ſed iſtuc quidquid eſt primũm expedi.
P. Is ꝓ illo Eunucho ad Thaidẽ hãc deduct⁹ eſt.
L.* Pro Eunuchõ? P. ſic eſt. hũc ꝓ męcho poſteà
*Admiratiuè. Comprehendere intus, & cõſtrinxere. L. occidi.
P. Audaciam meretricũ ſpecta. L. nunquid id eſt
Aliud mali, damniue, quod non dixeris,
Reliquum? P. tm̃ eſt. L. ceſſo huc intro irrũpere?
PA. Nõ dubium eſt, quin mihi magnum ex hac re ſit malum,
Niſi, quia neceſſe fuit hoc facere, id gaudeo,
Propter me hiſce aliquid eſſe euenturum mali:
Nam iam diu aliquã cauſam quærebat ſenex,
*Bemb ijs. Quamobrem inſigne aliquid faceret: * is nunc repperit.

ACTVS V. SCENA VII.

ARGVMENTVM.

Pythias egrediens irridet Parmenonem plus ſatis credulũ:ſimul populũ docet, quid intus egerit ſenex.

Iambici octonarij catalectici.

PYTHIAS, PARMENO.

*NVNQVAM ædepol quidquam iamdiu, quod magis vellem euenire,
Mihi euenit, quàm quòd modò ſenex intrò ad nos venit errans.
Mihi ſolę ridiculo fuit, quæ, q̃d timeret, ſciebã.
PA. Quid hoc aũt eſt? P. nunc id prodeo, vt conueniam Parmenonem.
Sed vbi, obſecro eſt? PAR. men' quærit hęc? P. atque eccum video: adibo.
PAR. Quid eſt inepta? quid tibi vis? quid rides? pergin'? P. perij.
*Deſeſſa iam ſum miſera, te ridendo. PA. quid ita? P. rogitas?
Nunquam ædepol hominem ſtultiorem vidi, nec videbo. ah,
Non* poſſum ſatis narrare, quos ludos p̃buerís intus.
At etiam primò callidum, & diſertum credidi hominem.
Quid?* illicone credere ea, q̃ dixi, oportuit te?
An pœnitebat flagitij, te auctore quod feciſſet
Adoleſcẽs, ni miſerum inſuper etiam patri indicares?
Nã q̃d illi credis animi tũ fuiſſe, vbi veſtẽ vidit
Illã eſſe eũ indutũ pater? quid* iã ſcis te periſſe.
PAR. Hem, quid dixti peſſuma? an mentita es? etiam rides?
Itane* lepidũ tibi viſum eſt ſcelus, nos irridere? P. nimium.

** Hic pſona cachinnans inducitur, quærẽs Parmenonem, cuius aſpectu ob nimiũ riſum vix loqui poteſt.*

** Hæc verba pronunciãda ſunt riſu interrumpẽte.*

** pote ſatis narrari. al. ſatis poteſt narrari.*

** Obiurgatio de leuitate credendi.*

** Lepidũ ſcelus, irriſionẽ intelligit.*

PA. Si quidem iſtuc impunè habueris. P. verú?
PA. reddam hercle. P. credo:

Sed* in diē iſtuc Parmeno eſt fortaſſe quod mi-
nitare:

Tu iam pendebis, qui ſtultum adoleſcentulum
nobilitas

Flagitiis, & eundem indicas: vterque exempla
in te edent.

PA. Nullus ſum. P. hic pro illo munere tibi ho-
nos eſt habitus: abeo.

PA. Egomet meo indicio, miſer, quaſi ſorex, ho-
die perij.

Id eſt, in lōgā dilationē, ad tēpus. Ita in Phorm. Act. 5. Sc. 2. In diē abijt.

ACTVS V. SCENA VIII.

ARGVMENTVM.

Statuit hic miles vltro ſe dedere Thaidi, Herculis exēplo, qui Omphale ſeruiuit in lanificio, p claua & leonis tegmine, acceptu ab ea calatho & colo.

Trochaici octonarij catalectici.

GNATO, THRASO.

*QVID nunc? qua ſpe, aut quo cōſilio huc im⁹?
quid cœptas Thraſo?

T. Egone? vt Thaidi me dedam, & faciam, quod
iubeat. GN. quid eſt?

TH. Qui minus quàm Hercules ſeruiuit Ompha
le? GN. exemplum placet.

Vtinā tibi commitigari videā ſandalio caput.
Sed fores crepuere ab ea. TH. perij. quid autem
hoc eſt mali?

Hunc ego nunquam* viderā: & iam hinc quid-
nam properans proſilit?

**Cataſtrophē orditur à milite: Attēde Gnathonem ſimp inuitū à mēſa trahi*

** viderām etiam.*

ACTVS V. SCENA IX.

ARGVMENTVM.

Qui aliàs gaudebat à ſe vitiatā puellā Chærea, eā demq; quòd permiſſu ſit parentis habiturus vxorem,

nunc

nunc exultat. Et in partem amoris recipitur à Thaide miles Thraſo.

Iambici & Trochaici tetrametri.

CHAEREA, PARMENO, PHAEDRIA, GNATO, THRASO.

O*POPVLARES, ecquis me viuit hodiè fortunatior?
Nemo hercle quiſquam: nam in me planè Dij poteſtatem ſuam
*Omnem oſtendere, cui tam ſubitò tot cõgruerint commoda.
PAR. Quid hic læt⁹ eſt? C. o Parmeno mi, ò mearum voluptatum omnium
Inuẽtor, inceptor, perfector, ſcin' me, in quib⁹ ſim gaudiis?
Scis Pamphilam *meam inuentam ciuẽ? PAR. audiui. C. ſcis ſponſam mihi?
PAR. Bene, ita me Dii ament, factum. C. audin' tu, hic quid ait? C. cum autem Phędriæ
Meo fratri gaudeo amorem eſſe omnẽ in tranquillo: vna eſt domus:
Thais patri commendauit ſe in clientelam, & fidem,
Nobis dedit ſe. PAR. fratris igit̃ Thais tota eſt: C. ſcilicet.
PAR. Iam hoc aliud eſt, quod gaudeam⁹: miles *pellitur foras.
C. Tum tu, frater, vbi vbi eſt fac quàm primùm hæc audiat. PAR. viſam domum.
T. Nunquid Gnatho dubitas, quin ego nunc perpetuò perierim?
G. Sine dubio, opinor. C. quid commemorẽ primùm, aut quem laudem maxumè?
Illum, qui mihi dedit conſilium, vt facerem, an me, qui id auſus ſim,

**Populares, qui eſtis de populo, vel quibus populus fauet.*
**Mira auxeſis.*
**Bemb. qui, pro cui. antiquè. al. quoi.*
** Amatoriè dixit.*
** Sponſam participium hic eſt.*
**pelletur.*
** Diaporeſis oratoria. i. interrogatio ſubdubitatione, familiaris laudantibus.*

Incipere?an fortunam collaudem,quæ gubernatrix fuit,
Quæ tot res, tantas ; tam opportunè in vnum concluſit diem?an
Mei patris feſtiuitatem,& facilitatem? ò Iupiter,
Serua*obſecro hæc nobis bona.PH.Dii voſtram fidem,incredibilia
Parmeno modò q̃ narrauit. ſed vbi eſt frater? C.præſtò adeſt:
PH.Gaudeo.C.ſatis credo.*nihil eſt Thaide hac frater tua dignius,
Quod ametur:ita noſtræ eſt omni fautrix famiię.PH.hui,mihi
Illam laudas?T.perii,*quantò minus ſpei eſt, tantò magis amo.
Obſecro Gnatho,in te ſpes eſt.C.quid vis faciã? T.perfice hoc
Precibus, pretio,vt hæreã in parte aliqua tandem apud Thaidem.
G.Difficile eſt.T.ſi quid*collibuit,noui te.hoc ſi*effeceris,
Quoduis donum,præmiũ à me optato,id optatum feres.
G.Itane?T.ſic erit;G. ſi officio hoc, poſtulo vt tua mihi*domus,
Te pręſente,abſente pateat inuocato vt ſit loc⁹
Semper.T.do fidem ita futurũ.G. accingat. PH. quem ego hic audio?
O Thraſo. T. ſaluete. PH. tu fortaſſe, quę facta hic fient,
Neſcis.T.ſcio.PH.*cur te ergo in his ego conſpicor regionibus?
T.Vobis fretus.PH.ſcis quàm fretus? miles edicọ tibi

Obſecratio contra fortuna varietatem.
Laus Thaidis à Cherea.
Inſuauiſſimus amor eſt, quò frui non licet.
Bemb.
colibitum.
feceris.
Donum paraſito dignũ.
Superbe, ac minaciter pronuncianda.

Si in platea hac te offendero poſt vnq uam, nihil quod dicas mihi,
Alium quęrebam. iter hac habui, periſti. G. eia, haud ſic decet.
PH. *Dictum eſt. G. non conoſco veſtrum tá ſuperbum. PH. ſic erit. *Inſinuatio.
GN. Priùs audite paucis: quod cũ dixero, ſi placuerit,
Facitote. PH. audiamus. GN. tu concede paululũ iſtuc Thraſo.
Principiò ego vos ambo credere hoc mihi vehementer velim, *Ambo, pro ambos.
Me *huius quidquid* facio, id facere maximè cauſa mea: *Inſinuandi præcepta ſeruat.
Verùm idem ſi vobis prodeſt, vos non facere inſcitia eſt. *faciam.
PH. Quid id eſt? GH. militem ego riualem recipiundum cenſeo. PH. hem,
Recipiundum? G. cogita modò. tu hercle cum illa Phædria.
Et libenter viuis, etenim bene libẽter victitas,
Et quod des paululùm, & neceſſe eſt multùm accipere Thaidem,
*Vt tuo amori ſuppeditare poſſit ſine ſumptu tuo. *Perſuaſiones varię ab vtili.
Ad omnia hæc magis opportunus, nec magis ex vſu tuo
Nemo eſt. principiò & habet quod det, & dat nemo largiùs.
*Fatuus eſt, inſulſus, tardus, ſtertit noctesq́; & dies. *Fatui, verbis & dictis: inſulſi, corde & animo: tardi, corpore & mente.
Neq; iſtum metuas ne amet mulier: facilè pellas vbi velis.
PH. Quid agimus? G. preterea hoc etiam, quod ego vel primum puto,

Accipit* hominem nemo melius proſum, ne-
que prolixius.
P. Mirũ, ni illoc homine quoquo pacto opus
eſt. C. idem ego arbitror.
G. Rectè facitis vnum etiã vos oro, vt me in ve-
ſtrum gregem
Recipiatis: ſatis diu hoc iam* ſaxum voluo. P.
recipimus.
C. Ac lubenter. G. *at ego pro iſthoc, Phędria, &
tu Chęrea,
*Hunc comedendum, & bibendum vobis pro-
pino. C. placet.
P. Dignus eſt. G. Thraſo, vbi vis, accede. T. obſe-
cro te, quid agimus?
G. Quid? iſti te ignorabant. poſtquàm eis mo-
res oſtendi tuos,
Et collaudaui ſecũdum facta, & virtutes tuas,
Impetraui TER. bene feciſti. gratiã habeo ma-
ximam.
*Nũquam etiam fui vſquam, quin me omnes
amarent plurimùm.
G. *Dixin' ego in hoc eſſe vobis *Atticam eloquẽ
tiam?
PH. Nihil pręter promiſſum eſt. ite hac. vos va
lete, & plaudite.

** Accipit. i. paſcit, tractat, inuitat.*
**Seruius, homo, legit ſupra illud 3. Ænei. Illos porticib⁹ rex accipiebat in amplu.*
** Prouerbiũ.*
**Oſtendit fidem amicitiæ paraſiticæ.*
** Vide Victorij uariarũ lect. lib. 15. cap. 10.*
**Ironia.*
**Iactantia militu.*
** Aſſentatio Gnathonica.*

FINIS EVNVCHI.

ARGV-

ARGVMENTVM IN HEAVTONTIMORVMENON.

TAnta huius fabulæ elegantia eſt, vt pleríq; à Lælio, quo illis temporibus Romæ nemo fuit eloquentior, ſcriptam exiſtimarint: & poeta ipſe teſtatur in hac puram eſſe orationem: qua laude nulla poteſt amplior excogitari. Quid eſt enim admirabilius, quàm ſermo elegans & venuſtus? Neque prædicaturus hoc palam fuerat Comicus, niſi nouam, inſignem, & penè diuinam ſermonis elegantiam eſſe iudicaſſet.

Depingit aūt parentū vitia. Nam Menedemus liberaliter amantem Cliniam, iuſto inclementiùs tractat adoleſcētem modeſtum, & frugi. Quem, poſtquā domo eiecit victum iurgijs & contumelijs, multo impotentius deſiderat. Adeò multifariam hic peccat.

Huic ſeni proponit Chremetem monitorem, ſed quem poſteà videas multo plura, quàm Menedemū peccare. Primum is nunquam olfecit perdite amare filium, & compilari ſe à ſcorto ſumptuoſo. Poſt, vbi reſciſcit, multò fert impotentius id mali, quàm illa ſolebat Menedemus, vt agnoſcas ferè ita accidere, vt foris, non domi, ſapiamus.

EPITASIS.

Porrò quia fingebat poeta velut oculis captū Chremetē, q; inſignia filij vitia non cernat, adducit patri ob oculos filij amicam: idque hic periculi eſt, ne reſciſcat Chremes Bacchidem filij amicā eſſe. Huc omnia conſilia, oēs dolos ſerui referemus. Et à Chremete

prius argentum emungitur Bacchidi numerandum, quàm comperit filij rem agi. Fallitur autem, cùm fingitur Bacchis eſſe Clinia.

In prima fabulæ parte, vbi Menedemum confirmat Chremes, oratio eſt deliberatiui, ſeu ſuaſorij generis, qua hic conſolatur, erigit, monet animi ægrum vicinum.

In reliqua fabulæ parte, quæ periculum continet, res omnis tranſlatione rethorica agitur: quia quæ ad Chremetis filiam pertinent, omnia imputantur Menedemi gnato.

In primis admirabilis eſt hic ſeruulus, cuius callidiſſimis conſilijs neutiquam reſpondet euentus. Nec vulgariter de ſuo conſilio ſibi ipſe placet, cùm ait, Hic me magnificè effero, &c. Eſt ea mirifica omnino imago humanorum, & conſiliorum & euētuum. Fallunt enim ferè aſtutiſſima conſilia mortales. Sicut Ciceronem fefellit euentus belli aduerſus Antonium ſuſcepti. extāt exempla in hiſtorijs innumerabilia.

HEAVTONTIMORVMENV

PERSONAE.

CHREMES, ſenex.
MENEDEMVS, ſenex.
CLITIPHO, adoleſcens.
CLINIA, adoleſcens.
SYRVS, ſeruus.
DROMO, ſeruus.
BACCHIS, meretrix.
ANTIPHILA, amaſia.
SOSTRATA, matrona.
NVTRIX.
PHRYGIA, ancilla.

C. SVLPICII APOLLINARIS PERIOCA.

Iambici trimetri.

IN militiam proficiſci gnatum Cliniam
Amantem Antiphilam, compulit durus pater:
Animiq; ſeſe angebat facti pœnitens.
Mox, vt reuerſus eſt, clam patre diuertitur
Ad Clitiphonem. is amabat ſcortum Bacchidé.
Cùm *accerſeret cupitam Antiphilam Clinia, *acceſſeret
Vt eius Bacchis venit amica. ac ſeruolę
Habitum gerens Antiphila. factum id, quò patrem
Suum celaret Clitipho. hic technis Syri
Decem minas meretriculæ aufert à ſene.
Antiphila Clitiphonis reperitur ſoror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho vxorem accipit.

TERENTII HEAVTONTIMORVMENOS.

ACTA LVDIS MEGALENSIB. L. CORNELIO LENTVLO, L. VALERIO FLACCO AEDILIBVS CVRVLIB. EGIT AMBIVIVS TVRPIO. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI. GRECA MENANDRV. ACTA *PRIMVM TIBIIS IMPARIB. DEINDE DVABVS DEXTRIS. ACTA ETIAM *TERTIO, T. SEMPRONIO, M. IVVENCIO COSS. ANNO AB VRBE CONDITA D. X C. I.

*Prima.

*Tertia.

PROLOGVS

Iambici trimetri.

*Captatio beneuolentiæ à perſona poetæ.

NEc cui ſit veſtrum mirum, cur partes ſeni
*Poeta dederit, quæ ſunt adoleſcentium:
Id primùm dicam: deinde quod veni eloquar.

* Propoſitio prima.

*Ex integra Græca, integram Comœdiam
Hodie ſum acturus Heautontimorumenon,

*Nan. Miſcell. li. 1. hūc locum doctè explicat.

*Duplex quæ ex argumento facta eſt ſimplici.
Nouam eſſe oſtendi, & quę eſſet. nunc qui ſcripſerit,
Et cuia Gręca ſit, ni partem maxumam
Exiſtimarem ſcire veſtrum, id dicerem.

* Propoſitio ſecunda.

*Nunc quamobrem has partes didicerim, paucis dabo.

Ora-

Oratorem voluit eſſe me non prologum:
Voſtrum iudicium fecit. me actorem dedit.
Sed hic actor tantùm poterit à facundia,
Quantùm ille potuit cogitare commodè,
*Qui orationē hāc ſcripſit, quam dictur⁹ ſum.
Nam quò rumores diſtulerunt maleuoli,
Multas *contaminaſſe Græcas, dum facit
Paucas Latinas: eſſe id factum hic non negat.
Neq; ſe *id pigere: & deinde facturū autumat.
Habet bonorum exemplum. quo exemplo ſibi
Licere id facere, quòd illi fecerunt, putat.
Tum quod maleuolus vetus poeta dictitat,
Repentè ad ſtudium hūc ſe applicaſſe *muſicū,
Amicum *ingenio fretum, haud natura ſua:
Arbitrium veſtrum, veſtra exiſtimatio
Valebit. quam ob rem omneis vos oratos volo,
Ne plus iniquum poſſit, quàm æquum oratio.
Facite, æqui ſitis: date creſcendi copiam
Nouarum, qui ſpectandi faciunt copiam
Sine vitiis: ne ille pro ſe *dictum exiſtimet,
Qui nuper fecit ſeruo currenti, via
Deceſſe populum: cur inſano ſeruiat?
*De illius peccatis plura dicet, cùm dabit
Alias nouas, niſi finem maledictis facit.
*Adeſte æquo animo: date poteſtatem mihi,
Statariam agere vt liceat per ſilentium:
Ne ſemper *ſeruus currens, iratus ſenex,
Edax paraſitus, ſycophanta autem impudens,
Auarus leno, aſſiduè agendi ſint *mihi
Clamore ſummo, cum labore maximo.
*Mea cauſa cauſā hāc iuſtā eſſe animū īducite,
Vt aliqua pars laboris minuatur mihi.
Nā nunc nouas qui ſcribunt, nihil parcūt ſeni:
Si qua laborioſa eſt ad me curritur:
Sin lenis eſt, ad alium defertur gregem.

*Commendatio à perſona actoris, & poeta.

*Defenſio.

*Quod æmuli vitio dāt, id laudi ſibi ducit.

*Studiū muſicum, ideſt, ſtudium poeticum, Nan. Miſcell. li. 1.

*Ab honeſto & iuſto.

*vitium. L. Lauinij.

*Hactenus pro poeta dixit.

*Rogat, vt ſcenem placide audiant.

*varia Comœdiarū perſona.

*Paranomaſia, captat beneuolentiam à commendatione ſtyli.

In hac eſt pura oratio. experimini,
In vtranq; partem *ingeniũ quid poſſit meũ.
Si nunquam auarè pretium ſtatui arti meæ,
Et eum eſſe quæſtũ in animũ induxi maximũ.
Quàm maximè ſeruire veſtris *commodis:
Exemplum ſtatuite in me, vt adoleſcentuli
Vobis placere ſtudeant potiùs, quàm ſibi.

Commendatio à perſona propria.

* *Plus eſt quam ſi dixiſſet, voluptatibus.*

ACTVS I. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Menedemũ excruciãtẽ ſeſe in agro laborib⁹ Chremes alloquitur, ſedulo cauſam inquirens cur præter ætatem ille ſuã id faciat. Reſpondens Menedemus, ſui mœroris cauſam dicit eſſe filij abitionem, quem iurgijs, & contumelijs domo eiectum impotentius deſiderat.

Iambici trimetri.

CHREMES, MENEDEMVS.

*QVANQVAM hæc inter nos nuper notitia admodum eſt.
Indę adeò, quòd agrũ in proximo hic mercat⁹
Nec rei ferè ſanè ampliùs quidquam fuit: (es,
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas
*(Quod ego in ꝓpinqua parte amicitiæ puto)
Facit, vt te audacter moneam, & familiariter,
Quòd mihi videre præter ætatem tuam
Facere, & præterquam res te adhortatur tua.
*Nã ꝓ Deũ, atq; hominũ fidé, quid vis tibi? aut
Quid quæris? annos ſexaginta natus es,
Aut plus eò, vt coniicio. agrũ in his regionibus
Meliorem, neque pretij maioris nemo habet;
Seruos complureis; proinde quaſi nemo ſiet.
Ita tute attente illorum officia fungere.
Nunquã tam mane *egredior, neq; tã veſperé
Domum reuertor, quin te in fundo conſpicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre: denique

Captatio beneuolẽtiæ ab amicitia, & ex vicinitate.

**Hæc amborum ſenum coniunctio et familiaritas multum accommodata ſequentibus rebus cenſetur.*

* *Propoſitio qua interrogat, & obiurgat.*

**Nimia ſenis inquietudo.*

Nullum

Nullum remittis tempus, neque te reſpicis.
Hæc non voluptati eſſe, ſatis certò ſcio. (ter.
*At enim, dices, me, hic quãtũ operis fiat, pœni
Quod in opere faciundo operæ conſumis tuæ,
Si ſumas in illis exercendis, *plus agas.
M. Chreme, tantùm ne eſt ab re tua otii tibi,
*Aliena vt cures, eaq; nihil, quæ ad te attinét?
CH. Homo sũ: humani à me nihil alienũ puto.
Vel me monere hoc, vel percontari puta:
*Rectum eſt, ego vt faciam, non vt deterream.
M. Mihi ſic eſt *vſus: tibi vt opus eſt facto, face.
C. An cuiquam eſt vſus homini, ſe vt cruciet?
M. mihi *eſt.
CH. Si quid laboris *eſt, *nollem. ſed quid iſtuc
mali eſt?
Quæſo, quid de te tantùm meruiſti? M. eheu.
C. Ne lacruma, atq; iſthuc quidquid eſt, fac me
vt ſciam.
Ne retice: ne verere: crede inquam mihi,
*Aut conſolando, aut conſilio, aut re iuuero.
M. Scire hoc vis? C. hac qdé cauſa, qua dixi tibi.
M. Dicetur. C. at iſtos raſtros intereà tamen
Appone, ne labora. M. minimè. C. quã ré agis?
M. Sine, ſine, vacuum tempus ne quod dé mihi
Laboris. C. non ſinam inquam. M. ah, nõ æquũ
facis.
CH. Hui, tam graueis hos queſo? M. ſic meritum
eſt meum.
C. Nunc loquere. M. *filiũ vnicũ adoleſcentulũ
Habeo, at qd dixi hére me? imò habui Chreme
Nunc habeam, necne, incertum eſt. CH. quid
ita iſthuc? M. ſcies.
Eſt è Corintho hic aduena anus paupercula.
Eius filiam ille amare cœpit perdite,
Propè iam vt p vxore haberet: hęc clã me oĩa

Obiectio tacita, perpolita locutio.

**Id eſt, plus effeceris. N. Miſcel. li. 1.*

**Dictum in curioſos rerũ alienarũ.*

**Rectũ eſt, id eſt, officioſum eſt.*

** Vſus, pro opus.*

Si quid laborus eſt. Ch.

**Nollem, ſcilicet me cruciare laborãdo.*

**His tribus rebus adhibitis, nihil prætereà in amicitia requirendum.*

** Narrationem à perſonis orditur.*

Vbi

Diomedes legit, humaniter. Vide Io. Riu.

Vbi rem reſciui, cœpi non* humanitus,
Neque vt animum decuit ægrotū adoleſcētuli
Tractare: ſed vi, & via peruolgata patrum.
Quotidie* accuſabam. hem, tibine hæc diutius
Licere ſperas facere me viuo patre,
Amicam vt habeas propè iam vxoris in loco?
Erras, ſi id credis, & me ignoras Clinia.
Ego te meum eſſe dici tantiſper volo,
Dū, quod te dignū eſt, facies: ſed ſi id non facis,
Ego, quod me in te ſit facere dignū, inuenero.
Nulla adeò ex re iſtuc fit, niſi ex nimio* otio.
Ego* iſthuc ætatis non amori operam dabam:
Sed in Aſiam hinc abii propter pauperiem, atq;
ibi
Simul rem, & gloriam armis belli repperi.
Poſtremò adeò res rediit: adoleſcentulus
Sæpè eadem, & grauiter audiendo, victus eſt:
Putauit me & ætate, & beneuolentia
* Plus ſcire, & prouidere. quàm ſeipſum ſibi:
In Aſiam ad regem militatum abiit Chreme.
CH. Quid ais? ME. clàm me profectus, menſeis
treis abeſt.
CH. Ambo accuſandi, & ſi illud inceptū tamen
Animi eſt pudentis ſignum, & non inſtrenui.
M. Vbi comperi ex iis, qui ei fuere conſcii,
Domum reuertor mœſtus, atque animo ferè
Perturbato, atq; incerto præ ægritudine.
Aſſido: * accurrunt ſerui: ſoccos detrahunt:
Video alios feſtinare, lectos ſternere,
Cęnam * apparare: pro ſe quiſq; ſedulò
Faciebat, quò illam mihi lenirent miſeriam.
Vbi video hæc, * cœpi cogitare. hem, tot mea
Soli⁹ ſolliciti ſunt cauſa, vt me vnum expleāt?
Ancillæ tot me veſtiant? ſumptus domi
Tantos ego ſolus faciam? ſed gnatum vnicum,

Amor ex otio puenit.

Conſilium.

**Cum ponde re pronunciādā. Oratio tota pathetica.*

**Attendite diligētem familiam.*

**Apparare, eſt ad pompā parare.*

**Pathos.*

Quem pariter vti his decuit, aut etiam ampliꝰ; *
Quòd illa ætas magis ad hæc vtẽda idonea eſt,
Eum ego eieci hinc miſerum *iniuſtitia mea.
Malo quidem me dignum quouis deputem.
Si id faciam: nã vſq; dum ille vitam illã* colet
Inopem, carens patria ob meas iniurias,
Interea vſq; illi de me ſupplicium dabo,
Laborans, quærens, *parcens, illi ſeruiens.
Ita facio prorſus: nihil relinquo in ædibus,
Nec vas, nec veſtimentum: conraſi omnia:
Ancillas, ſeruos, niſi eos, qui opere ruſtico
Faciundo facilè *ſumptum exerceant ſuum
Omneís *produxi, ac vendidi: inſcripſi ilico
Ædeis *mercede: quaſi talenta ad quindecim
Coegi: agrũ hũc mercatus ſum: hic me exerceo.
Decreui, tantiſper me minùs iniuriæ
Chreme meo gnato facere, dum fiam miſer:
Nec *fas eſſe vlla me voluptate *hic frui,
Niſi vbi ille hùc ſaluus redierit meꝰ particeps.
CH. ingenio te eſſe in *liberos leni puto, &
Illum obſequentem, *ſi quis rectè, aut cõmodè
Tractaret: verùm neq; tu illum ſatis noueras,
Nec te ille. hoc *vbi fit, ibi non vere viuitur.
Tu illum, nunquam oſtẽdiſti, quanti pẽderes,
Nec tibi ille ẽ cred ere auſus, q̃ eſt æquũ patri: *
Quod ſi eſſet factũ, hec nunquã eueniſſent tibi.
M. Ita res eſt. *fateor: peccatum à me maximũ
eſt.
C. Menedeme, at porrò rectè ſpero illum tibi
Saluum affuturum eſſe hic, confido propediẽ.
M. Vtinam Dii ita faxint. C. facient. nunc, ſi cõmodum eſt,
*Dionyſia hic ſunt, hodie apud me ſis volo.
M. Non poſſum. C. cur non? quæſo tandem aliquantulum

Iniuſtitiã ſuã culpat.
** Sic Nonius.*
** Parcens, id eſt ſeruans.*
**Bem. victũ exercerent.*
**Producere, foras ducere ſignificat: & productores, qui virgines ad quæſtum exponunt.*
**Bemb. mercedem*
Vide Riuiũ.
**Bemb. mihi fas.*
**his.*
**Liberos de vnico filio dixit.*
** Conſilium Chremetis.*
**ibi fit; vbi.*
**Confeſſio.*
**Dionyſia, id eſt, Orgia, ſeu Bacchanalia, q̃ tertio quoq; anno celebrabantur.*

Tibi parce: idẽ abſens facere te hoc vult filius.
Glareanus. M. Nõ cõuenit, qui illũ ad laborẽ *impullerim,
impegerim. Nunc me ipſum fugere. C. ſiccine eſt ſententia?
M. Sic. C. bene vale. M. Et tu. C. lacrumas excuſſit mihi:
Miſeretq; me eius, ſed. ut diei tempus eſt,
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad cœnam vt veniat: ibo, viſam ſi domi eſt.
Nihil opus fuit monitore: iamdudum domi,
Aiũt, pſtò apud me eſſe: egomet cõuiuas moror
Ibo adeò hinc intrò. ſed quid crepuerũt fores?
Hinc à me quinam egreditur? huc conceſſero.

ACTVS I. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Clinia domum ex Aſia reuerſus, mirum in modũ ſolicit⁹ eſt de amica, quã abiẽs Athenis reliquerat. De Clinia in patria reditu magna cũ animi volupta te Clitipho nũciat patri ſuo Chremeti. Chremes filio ex Clinia vita, & moribus viuẽdi modũ præſcribit.

Iambici octonarij, Trochaiciq; inter ſe miſti.

CLITIPHO, CREMES.

Perſeqtur fabulam Clinia, vt palã fiat, quàm modeſte amarit.

*NIHIL adhuc eſt, quod vereare Clinia. haud quaquam etiam ceſſant:
Et illam ſimul cũ nuntio tibi hic ego affuturã
Hodie ſcio: proin tu ſollicitudinẽ iſtã falſam,
Quæ te excruciat, omittas. CHR. quicum loquitur filius?
CLI. Pater adeſt, quem volui: adibo. pater opportune aduenis.
CH. Quid id eſt? CL. hunc Menedemum noſtin' noſtrum vicinum? CH. probè.
Apud nos, id eſt, domi noſtra. CL. Huic filiũ ſcis eſſe? CH. audiui eſſe in Aſia.
CL. non eſt pater;
*Apud nos eſt. CH. quid, ais? CL. aduenientẽ, è nauí

naui egredientem illico.
Abduxi ad cęnam: nam mihi magna cum eo iam inde vſque à*pueritia

Pueris.

Semper fuit familiaritas.CH. voluptatem magnam nuntias.
Quàm vellem Menedemum inuitatum, vt nobiſcum*eſſet hodie amplius,

**Nonius, eſſet amplius, in verbo inuitare, legit.*

Vt hanc lętitiam*nec opinanti primus ei obiicerem domi.

**Nam inſperatum gaudium manu eſſe ſolet.*

Atq; etiam nunc tempus eſt.CL.caue faxis, nō eſt opus pater.
CH.Quapropter?cl.quia enim incertum eſt ét, quid ſe faciat.modo venit?
*Timet omnia, patris iram,& animum amicę, ſe erga vt ſit,ſuę.

**Clinia omnia timet.*

Eam miſerè amat.propter eam hæc turba: atq; abitio euenit.CH.ſcio.
cl.Nunc ſeruulum ad eam in vrbem miſit, & ego noſtrum vnà Syrum.
CH.Quid narrat?cl.quid ille?ſe*miſerum eſſe. CH.miſerum?quem minùs credere eſt?

**Eclipſis.*

Quid reliqui eſt,quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona?
*Parenteis,patriam incolumē,amicos, genus, cognatos,diuitias:

** Miſer nō eſt, cui hæc ſuppetunt.*

Atque hæc perinde ſunt,vt*illius animus,qui ea poſſidet:
Qui vti ſcit,ei bona:illi, qui non vtitur rectè, mala.

**Externorū bonorum fructus ab animo pendet.*

cl.Imò ille ſenex fuit importunus ſemper: & nunc nihil magis
Vereor,quàm ne quid in illum iratus plus ſatis faxit pater.
CH.Illene?*ſed reprimam me: nam in metu eſſe hunc, illi eſt vtile.

**Hæc tacitè ſecum.*

cl.Quid

Eclipſis. cl.*Quid tute tecum?ch.dicam vt vt erat* mā-
Manſum, id eſt, manere. ſum tamen oportuit.
Fortaſſe aliquanto iniquior erat, præter eius lubidinem:
Callida, & ſolers ſenu inuentio. Pateretur: nam quem ferret, ſi parentē non ferret ſuum?
Ab æquo, & honeſto. Hunccine erat æquum ex illius more, an illū ex huius viuere?&
Quòd illum inſimulat durum, id nō eſt: nam parentum iniuriæ
Vniuſmodi ſunt fermè. paulo qui eſt homo tolerabilis, (rier:
Scortari crebrò nolunt: nolunt crebrò cōuiua-
atque hæc. Præbent exiguè ſumptum.* & ea ſunt tamē ad virtutem omnia.
Verùm vbi animus ſemel ſe cupiditate deuinxit mala,
Neceſſe eſt Clitipho conſilia conſequi conſimilia. hoc
Scitum eſt PERICVLVM EX ALIIS FACERE, tibi quod ex vſu ſiet.
cl. Ita credo. ch. ego ibo hinc intrò, vt videā nō bis cœnæ quid ſiet.
Vt, pro quā diu. Tu.*vt tēpus eſt diei, vide ſis, ne quò hinc abeas longius.

ACTVS II. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Clitipho adoleſcens ſolus loquens de patre queritur, vt mos eſt iuuenū paterna monita moleſtè ferentiū.

Iambici octonarij.

CLITIPHO.

Querimonia Clitiphonis aduerſus patrem. *QVAM iniqui ſunt patres in omneis adoleſcenteis iudices:
Qui æquum eſſe cenſent, nos iam à pueris illico naſci ſenes,

Neque

Neque illarum affines eſſe rerũ, quas fert adoleſcentia.
Ex ſua lubidine moderantur: quę nunc eſt, nõ quæ olim fuit.
Mihi ſi vnquam filius erit, næ ille * facillimè vtetur patre:
Nam & cognoſcendi, & * ignoſcẽdi dabitur peccati locus:
Non vt meus, qui mihi per alium oſtendit ſuã ſententiam.
Perii: is mihi, vbi adbibit plus paulò, ſua quæ narrat facinora?
Nunc ait. periculum ex aliis facito, tibi quod ex vſu ſiet.
*Aſtutus: næ ille haud ſit, quã mihi nunc SYRO NARRET fabulam.
Magis nunc me amicæ dicta ſtimulant: da mihi, atq; affer mihi:
Cui quid reſpondeã, nihil habeo: neq; me quiſquam eſt miſerior.
Nam hic Clinia, etſi is quoq; ſuarum rerum * ſatagit: attamen
Habet bene, ac * pudicè eductam, ignaram artis meretriciæ.
Mea eſt potens, procax, magnifica, ſumptuoſa, nobilis.
Tum, quod dem ei, rectè eſt: nam nihil eſſe mihi, relligio eſt dicere.
Hoc ego mali non pridem inueni; neq; etiam dum ſcit pater.

facili me

* *Nam qui alios deliqt, delinquentibus facilè parcet.*

* *Petulans filius patris præcepta contemnit.*

* *Cariſiuo li. 2. ſatis agitat tamen.*

* *Depingit Bacchidem conferẽdo cũ Antiphila.*

ACTVS II. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Clinia ceſſatione & mora Antiphilæ amicæ nimiũ torquetur: ſolet enim amãtis animus oĩs mora,

quantumuis breuis, impatientior eſſe.

Iambici octonarij.

CLINIA, CLITIPHO.

*De ſuis amoribus ipſe Clinia loquitur.

*Varia corruptionis ſuſpicationes.

*Pathos anxiè expectantis, & omnia ſolicitè metuentis, & ſuſpicantis.

*Aderit, ſcilicet Antiphila.

*Fortè molliũtur à mollio.

*Sic Ser. in 4. Æn. Reginam thalamo cunctantem. Veteres enim comere dixerunt, dũ vixiſſe ubi nos comeditur.

*SI mihi ſecundæ res de amore meo eſſent, iámdudum ſcio
Veniſſent: *ſed vereor, ne mulier me abſente hic corrupta ſit.
Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant:
*Occaſio, locus, ætas, mater, ſub imperio cuius eſt, mala:
Cui nihil iam præter pretium dulce eſt, CLIT. Clinia, CLIN. hei miſero mihi.
CLIT. Etiam caues, ne videat fortè hinc te à patre aliquis exiens?
CLIN. Faciam: ſed neſcio quid profectò mihi animus pręſagit mali,
CLIT. Pergin' iſthuc priùs diiudicare, quã ſcis, quid veri ſiet?
CLIN. Si nihil mali eſſet, iã hic adeſſet. CLIT. iam *aderunt. CLIN. quando iſtuc erit?
CLIT. Non cogitas hinc longius abeſſe? & noſti mores mulierum:
Dum *moliuntur, dum *comantur, annus eſt. CLIN. ò Clitipho,
Timeo. CLIT. reſpira: eccum Dromonem cũ Syro, vnà adſunt tibi.

ACTVS II. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Clinia ex Syro intelligit ſe abſẽte pudicè admodum vixiſſe Antiphilã, qua ex re ingẽti gaudio pfunditur. Bacchis Clitiphonis amica ad cœnam adducitur: quæ tamen interim fingitur eſſe amica Cliniæ.

Trochaici & iambici tetrametri, quibus immiſti Iambici ſenarij, & binarius vnus.

SYRVS, DROMO, CLINIA, CLITIPHO.

*AIN' tu? D. ſic eſt. SYR. verùm intereà dum ſer-
mones cedimus,
Illę sũt relictæ. CLIT. mulier tibi adeſt, audin'
Clinia?
CLIN. Ego verò audio nunc demum, & video,
& valeo Clitipho.
S. Minimè mirum adeò impeditæ ſunt: ancilla-
rum gregem
Ducũt ſecum. CLIN. perii, vnde illi ſunt ancil-
lę? CLIT. men' rogas?
S. Non oportuit relictas portari *quid rerum.
CLI. hei mihi.
S. Aurum, veſtem: & veſperaſcit, & non noue-
runt viam.
Factum à nobis ſtultè eſt. abi dum tu Dromo il-
lis obuiam
Properè. quid ſtas? CLIN. væ miſero mihi, quan-
ta de ſpe decidi.
CLIT. Quid iſtuc? quę res te ſollicitat autem?
CLIN. rogitas quid fiet?
Viden' tu ancillas, aurum, veſtem? quam ego
cum vna ancillula
Hic reliqui. vnde eſſe cenſes? CLIT. vah, nunc
demum intelligo.
S. Dii boni, quid turbæ eſt? ædes noſtræ vix ca-
pient ſcio.
Quid comedent? quid ebibent? quid ſene erit
noſtro miſerius?
Sed video eccos, quos volebam. CLIT. *. ò Iupi-
ter, vbinam eſt fides?

Vt et Clinia, & Antiphila modeſtia clarius innoteſceret, fingit poeta primũ ęgrè ferentem Cliniam, & ſuccedentẽ Antiphilæ, ſic enim putabat, luxui.

**Quid, id eſt magnas, ſiue multas res. Nann. Miſcell. lib. 1.*

**Clinię exclamatio ad amicam.*

Dũ ego propter te errans patria careo demens,
tu intereã loci
Collocupletaſti te Antiphila, & me in his deſeruiſti malis,
Propter quam in ſumma infamia ſum, & meo
patri minus obſequens:
*Cuius nunc pudet me, & miſeret, qui harum
mores cantabat mihi,
Monuiſſe fruſtra, neq; potuiſſe eum vnquam
ab hac me expellere.
Quod tamen nunc faciam: tum, cùm gratum
mihi eſſe potuit, nolui,
Nemo eſt miſerior me. SY. hic de noſtris verbis
errat *videlicet,
*Quæ hic ſumus locuti? Clinia aliter tuũ amo
rem, atque eſt, accipis:
Nam & vita eſt eadem, & anim⁹ te erga idem,
ac fuit,
Quantùm ex ipſa re coniecturam *fecimus.
CLIN. Quid eſt obſecro? nam mihi nunc nihil
rerum omnium eſt,
Quod malim, quàm me hoc falsò ſuſpicarier.
S. Hoc primũ, vt ne quid hui⁹ rerũ ignores. an⁹
Quæ eſt dicta mater eſſe ei antehac, non fuit:
Ea obiit mortem: hoc ipſa in itenere alteræ
Dũ narrat, fortè audiui. CLIT. quænã eſt altera?
S. Mane: hoc, quod cœpi, primũ enarrẽ Clitipho
Pòſt iſtuc veniam. CLIT. propera. S. *iam primũ
omnium,
Vbi ventum ad ædeis eſt. Dromo pultat fores:
Anus quædam prodit: hæc vbi aperuit oſtium,
Continuò hic ſe coniecit intrò, ego conſequor:
Anus foribus obdit peſſulum, * ad lanam redit.
Hinc ſciri potuit, *haud vſquam alibi Clinia,

*Stomachosè harũ, de vna tantum atq. ea præſente.

* Videlicet, & ſcilicet amaritudinẽ habent.

* Quæ hic ſumus locuti? P. Manutius emittit.

* cepimus.

* Altera pro alteri.

* Sic incipit, multa pudicitiæ ſigna narraturus.

* Vehemens pudicitiæ cõiectura.

* Gen⁹ loquẽdi Græcũ eſt, quando cum aſſeueratione loquimur.

τὰς ἀποφύσεις, geminare. Georg. Fabricius.

Quo ſtudio vitam ſuam te abſente exegerit.
Vbi de improuiſo eſt interuentum mulieri,
(Nam ea res dedit tum exiſtimandi copiam
Quotidianæ vitæ conſuetudinem;
Quæ, cuiuſq; ingeniū vt ſit, declarat maximè.)
*Texentem telam ſtudioſè ipſam offendimus,
Mediocriter veſtitam veſte lugubri,
Eius anus cauſa opinor, quæ erat mortua,
Sine auro tum ornatā, ita vti quæ ornant ſibi,
Nulla *malam re eſſe expolitam muliebri:
Capillus paſſus, prolixus, circum caput
Reiect9 negligēter, *pax. CLIN. Syre mi obſecro
Ne me in lętitiam fruſtra coniiciās. S. anus
Subtegmen nebat, præterea vna ancillula
Erat, ea texebat vnà pannis obſita,
Neglecta, *immunda illuuie, CLIT. ſi hæc ſunt
Clinia
Vera, ita vti credo, quis te eſt fortunatior?
Scin' tu hanc, quam dicit ſordidatā, & ſordidā?
Magnum hoc quoque ſignum eſt dominā eſſe
extrā noxiam,
Cùm eius tam negleguntur internuntii:
Nam diſciplina eſt eiſdem, munerarier
Ancillas primùm, ad dominas qui affectāt viā.
CLIN. Perge obſecro te, & caue, ne * falsā gratiā
Studeas inire. quid ait, vbi me nominas?
S. Vbi dicimus rediſſe te, & rogare vti
Veniret ad te, mulier telam deſerit
Continuò, & *lacrumis opplet os totum ſibi,
Vt facilè ſcires deſiderio id fieri tui. (ſcio,
CLIN. *Prę gaudio, ita me Dii amēt, vbi ſim, ne
Ita timui. CLIT. at ego nihil eſſe ſcibā Cliniā.
Agedum viciſſim Syre dic quæ illa eſt altera?
S. *Adducimus tuam Bacchidē. CLIT. hem, qd
Bacchidem?

*Cultus & victus familiaris vitam indicans.
*Mala ſubſt. faciei pars.
*Pax, admirantis.
Sordities pudicitiæ ſignum.
*Preceptum amatorium.
*Ex nimio gaudio lacrymatur.
*Gaudij vehementia.
*Vide Ri. Caſtigationes, & Nan. Miſc. lib. 2.

Ehò, ſceleſte quò illam adducis? s. quò ego illā?
ad nos ſcilicet.
clit. Ad patremne? s. ad eum ipſum. clit. ò hominis impudentem audaciam.
s. Heus tu, non fit ſine periclo facinus magnū, & memorabile.
clit. Hoc vide: in mea vita tu tibi laudē is quæſitum ſcelus:
Vbi ſi paululùm modo quid te fugerit, ego perierim.

**Oratio imperfecta, ob Clitiphonis interruptionem.*

Quid illò facias? s. at enim. clit. *quid enim?
s. ſi ſinas, dicam. clin. ſine.
clit. Sino. s. ita res eſt, hæc nunc, quaſi, cū. clit. quas, malùm, ambages mihi
Narrare occipit? clin. Syre, verum hic dicit: mitte ad rem redi. (iurius
s. Enimuero reticere nequeo multis modis in-
Clitipho eſt, neque ferri potis eſt. clin. audiendum hercle eſt: tace.
clit. Quid id eſt? s. quid eſt?

**Exponit cō filiū ſuum, eſtq; hæc huius fabulæ ꝓtaſis.*

Græci ſtultè ſapientem, μόροσοφον vocant. Nan. Miſc. lib. 1.

*Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici:
Tuum eſſe in potiundo periclū non vis: *haud *ſtultè ſapis:
Si quidem id ſapere eſt, velle te id, quod nō poteſt contingere.
Aut hæc cum illis ſunt habenda, aut illa cum his amittenda ſunt.
Harum duarum conditionum nunc vtram malis, vide.
Etſi hoc cōſilium, quod cępi, rectum eſſe, & tutum ſcio.
Nam, apud patrem tua amica tecum ſine metu vt ſit, copia eſt:
Tum, quod illi argentum es pollicitus, eadem hac inueniam via:

Quod

Quód vt efficerem, orando ſurdas iam aures reddideras mihi.
Quid aliud tibi vis? CLIT. ſiquidem hoc fit. S. * ſiquidem experiundo ſcies. *Repetitio cũ ſtomacho.*
CLIT. Agè, agè, cedò iſtuc tuum cõſilium, quid id eſt? S. aſſimulabimus
Tuam amicam huius eſſe amicã. CLIT. pulcrè. cedò quid hic faciet ſua?
An ea quoq; dicetur huius, ſi vna hæc dedecori eſt parum?
S. Imò ad tuam matrem deducetur. CLIT. quid eò? S. longum eſt Clitipho,
Si tibi narrem, quamobrem id faciam: vera cauſa eſt. clit. fabulæ.
Nihil ſatis firmi video, quamobrem * accipere hunc mihi expediat metum. * *Accipere, pro ſubire.*
S. Mane. habeo aliud, ſi iſtuc metuis, quod ambo confiteamini
Sine periclo eſſe. clit. *huiuſmodi, obſecro, aliquid *reperi. s. maximè *Stult⁹ amator irridenti credit.*
Ibo obuiam hinc: dicã, vt reuertantur domũ, clit. hem, *Reperi, imperatiuũ eſt.*
Quid dixti? s. ademptum tibi iam faxo omnem metum, * *Sententia amatoris Ariſtippica.*
In aurem vtramuis otioſè, vt dormias.
CLIT. Quid ago nũc? clin. tune? quod boni eſt. cl. Syre, dic modò *Datur frui re.*
Verum. s. agè, modò: hodie, ſero, ac nequidquã voles. * *Geminata negatio, aſſeuerationis et contentionis cauſa.*
clin. **Datur modò: fruere dum licet: *nam neſcias
Eius ſit poteſtas poſthac an nunquam, tibi.
clit. Syre inquã. S. perge porrò, tamẽ iſtuc ago. * *Æſtuat magis ob Syri diſceſſum.*
clit. *Verum hercle iſtuc eſt, Syre, Syre, inquã, heus heus Syre.

S. Concaluit. quid vis? CLIT. redi, redi. S. adſum. dic quid eſt?
Iam hoc quoq; negabis tibi placere. CLIT. imò Syre
Et me, & meum amorem, & *famã pmitto tibi
Tu es iudex: ne quid accuſandus ſis, vide.
S. Ridiculũ eſt te iſtuc me admonere Clitipho,
Quaſi iſtic minor mea res agatur, quàm tua.
Hic ſi quid nobis fortè aduerſi euenerit,
Tibi erũt parata verba, *huic homini verbera:
Quapropter neutiq̃ hęc res neglectui eſt mihi.
Sed iſtunc exora, vt ſuam eſſe aſſimulet. CLIN. ſcilicet,
Facturũ me eſſe, In eum iam res rediit locum,
Vt ſit neceſſe. CLIT. meritò te amo Clinia.
CLIN. Verùm illa ne quid titubet. S. perdocta eſt probè.
CLIT. At hoc demiror, qui tam facilè potueris
Perſuadere illi, quæ ſolet quos ſpernere.
S. IN TEMPORE AD EAM VENI, quod rerum omnium eſt
Primũ. nam miſerũ quendã offendi ibi militẽ,
Eius noctem orantem: hæc arte tractabat virũ,
Vt illius animum cupidum inopia incẽderet,
Eademq; vt eſſet apud te quàm gratiſſima.
*Sed heus tu vide ſis, ne quid imprudens ruas.
Patrem nouiſti, ad has res quàm ſit perſpicax:
Ego te autem noui, quàm eſſe ſoleas impotens
*inuerſa verba, euerſas ceruices tuas,
Gemitus, ſcreatus, tuſſeis, riſus abſtine. (bere
CLIT. Laudabis. S. vide ſis. CLIT. tu temet mira-
S. Sed quàm citò ſunt conſecutæ mulieres. (tua
CLIT. Vbi ſunt? cur retines? S. iã nũc hæc nõ eſt
CLIT. Scio, apud patrem: *at nunc interim. S. nihilo magis.

*Attende amantis vecordiam, qui famam ſeruo committit.

*Huic, id eſt, mihi.

*Adhortatio. Perſpicaciã, ac incontinentiã Clitiphonis notat.

*Liuius li. i. ab vrbe cõd. Omne ius belli Achiuos abſtinuiſſe.

*Apoſiopeſis

CLIT. Sine. S. non ſinam inquam: CLIT. quæſo paulisper. S. vero.

CLIT. Salté ſalutare. S. abeas, ſi ſapis. CLIT. eo. Quid iſtic? S. manebit. CLIT. o hominem* felicem. S. ambula.

*Felicem, qui cum amica manebit.

ACTVS II. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Meretricia conditio p eam exprimitur, quæ meretrix eſt. Habet deinde hæc ſcena iucundū Cliniæ, & Antiphilæ congreſſum.

Trocaici & iambici tetrametri, quibus immiſti Iambici ſenarij.

BACCHIS, ANTIPHILA, CLINIA, SYRVS.

*AEDEPOL te mea Antiphila laudo, & fortunatam iudico,
Id cùm ſtuduiſti, iſti formæ mores vt conſimiles forent.
Minimeq́; ita me Dii ament, miror, ſi te ſibi quiſque expetit.
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio.
Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuam conſidero,
Omniumq́; adeò veſtrarum, volgus quæ ab ſe ſegregant,
Et vos eſſe iſtiuſmodi, & nos nó eſſe. haud mirabile eſt.
Nam expedit bonas eſſe vobis: nos, quibus cū eſt res, non ſinunt:
Quippe forma impulſi noſtra nos* amatores co(ſunt
Hęc vbi immutata ē, illi ſuū aīum aliò cōferūt
Niſi proſpectū intereà aliquid nobis eſt, deſertę viuimus.

*Spargit in perſonas deſcriptionem morū Bacchidis, et Antiphilæ, vt appareat honeſtè amaſſe Cliniam.

*Amatores formæ.

*Vobis

Laus à pudicitia. *Vobis cum vno ſimul vbi ętatem agere decretum eſt viro.
Cuius mos maximè eſt conſimilis voſtrũ, hi ſe ad vos applicant: mini,
Commendatio à fide in v rum. *Hoc beneficio vtriq; ab vtrisq; verò deuincti-
Vt nunquam vlla amori veſtro incidere poſſit calamitas.
Mirè opportunũ ethos. A.*Neſcio alias· me ſcio quidem ſemper feciſſe ſedulò, vt
Neſcio alias. Ex illius commodo meum compararem commodum. cl. vah.
Ergo mea Antiphila, tu nunc ſola, educem me in patriam facis.
Nam, dum abs te abſum, omnes mihi labores
Tui, pro te. fuere, quos cepi, leues,
Prꝫterquàm*tui carendum quòd erat. s. credo.
Eclipſis. C. Syre, vix ſuffero.
Præ nimio gaudio cõſternatur. Hoccine me miſerum non licere meo modò in genio frui?
s.*Imò, vt patrem tuum vidi eſſe habitum diú, etiam duras dabit.
Pathetica, & amatoria locutiones B. Quiſnã hic adoleſcens eſt, qui intuetur nos?
A. ah. retine me, obſecro.
mi expectate Clinia. B Amabo quid tibi eſt? A.*diſperii. B. perij miſera, quid ſtupes
aduenisse. Antiphila? A. videòn? Cliniam, *an non? B. quẽ
Vide Nan. vides?
Miſc. lib. 2. C. Salue anime mi. A. ò* mi Clinia ſalue. C. vt
Pierius ex A. Salnõ* veniſſe gaudeo. C. teneone te? (vales?
pectata, legit, in illud Antiphila, maxime animo*exoptata meo?
Verg. 11. S. Ite intrò· nam nos iandudum expectat ſenex.
Æneyi. expectatiq; triũphi.

ACTVS III. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Chremes Menedemo nũciat ex Aſia rediiſſe filiũ ex q̃ re Menedemus incredibili gaudio pfunditur.

& filio poſthac indulgere magis inſtituit, quod ei ... magnopere diſſuadet Chremes.

Iambici trimetri.

CHREMES, MENEDEMVS.

LVCESCIT: *hoc iam ceſſo pulſare oſtium — **.ſ. calum.*
Vicini? primùm ex me vt ſciat ſibi filium
Rediſſe, etſi adoleſcentem hoc nolle intelligo.
Verùm, cùm videam *miſerum húc tam excruciarier — ** Verus amicus tam dolere, quã gaudio afficitur.*
Eius abitu, celem tam inſperatum gaudium,
Cùm illi pericli nihil ex indicio ſiet?
Haud faciã: nã, *quod potero, adiutabo ſenem, — **Craſis, pro quo ad: Alij, quàm.*
Ita vt filium meum amico, atque æquali ſuo
Video inſeruire, & ſocium eſſe in negotiis:
Nos quoq; *ſenes eſt æquum ſenibus obſequi. — **Nam pares cùm paribus facile congruunt,*
M. Aut ego ꝓfectò ingenio egregiè ad miſeriã
Natꝰſum, aut illud falsũ eſt, quod vulgo audio
Dici. *DIEM ADIMERE ægritudinẽ hominibꝰ. — ** Vulgatum dictum.*
Nam mihi quidem quotidie augeſcit magis
De filio ægritudo: & quantò diutius
Abeſt, magis cupio tantò, & magis deſidero.
C. Sed ipſum foras egreſsũ video: ibo alloquar.
Menedeme ſalue: nuntium adporto tibi,
Cuius maximè te fieri participem cupis.
M. Nũquid nã de gnato meo audiſti Chreme?
C. Valet, atque viuit. M. vbi nam eſt quæſo? C. apud me domi.
M. *Meus gnatus? C. ſic eſt. M. venit? C. certè. M. Clinia, — **Suſpicio ex mira ſolicitudine.*
Meus venit? C. dixi. M. eamus, duc me ad eũ obſecro — ** Præ gaudio idem crebrò repetit.*
C. Non volt te ſcire ſe rediſſe: etiam tuum
Conſpectum fugitat propter peccatum: tũ hoc timet,
Ne tua duritia illa antiqua etiam adaucta ſiet.

*Menedemi consilium arguit. M. Non tu dixiſti, vt eſſem? CH. non. M. quã ob rem Chreme?
C. *Quia peſſumè iſtuc ĩ te, atq; in illũ cõſulis,
*Conſultatio ſenũ, in qua videas, quantum ſallatur Chremes. eſtq; hæc paraſceue turbarum, quæ ſequuntur. Si te tam leni, & victo eſſe animo oſtenderis.
M. *Non poſſum ſatis iam, ſatis pater dur⁹ fui.
C. ah,
Vehemens in vtranq; partẽ Menedeme es, nimis,
Aut largitate nimia, aut parſimonia.
In eandẽ fraudẽ ex hac re, atq; ex illa incides.
Primùm, olim potiùs quàm paterere filium
Commeare ad mulierculm, quæ paululo
Tum erat contenta, cuiq; erant grata omnia,
Proterruiſti hinc. ea coacta *ingratis
*in gratijs Poſt illã cœpit victum vulgò quærere.
Nunc, cùm ſine magno intertrimẽto nõ poteſt
*Carpit nimiam largitatem ſenu. Haberi, quiduis dare cupis. *nam, vt tu ſcias,
Quàm ea nũc inſtructa pulcrè ad perniciẽ ſiet,
Primùm, iam ancillas ſecũ adduxit plus decẽ,
Oneratas veſte atq; auro: ſatrapes ſi ſiet
Amator, nunquã ſufferre eius ſumptus queat,
Nedum tu poſſis. M. eſtne ea intus? C. ſit rogas?
*Pitiſſare, ẽ parce uinum tentandi gratia deguſtare. Senſi. nam vnam ei cœnam, atq; eius comitib⁹
Dedi: quòd ſi iterum mihi ſit danda, actũ ſiet.
Nam, vt alia omittam, *pitiſſando modò mihi
*Quid vini abſumpſit ſic hoc dicens, aſperum
Pater hoc eſt aliud lenius. ſodes vide.
*Id eſt, multum vini, Nann. Miſc lib. I. Releui dolia omnia, omnes *ſerias,
Omnis ſollicitos habui: atq; hæc vna nox.
Quid te futurum cenſes, quem aſſidue exedẽt?
Ita me Dii amabunt, vt tuarum miſeritum eſt
*Serias. i. uaſa fictilia. Menedeme fortunarum. M. faciat, quod lubet:
*Sumat, conſumat, perdat: decretum eſt pati,
* Auxeſis. Sũma patris indulgentia. Dum illũ modò habeã mecũ. C. ſi certũ eſt tibi
Sic facere, illud permagni referre arbitror,
Vt neſcientem ſentiat te id ſibi dare.

M. Quid

M. Quid faciam? C. *quiduis potiùs, quàm quod cogitas:
Per alium quemuis vt des, falli te ſinas
*Technis per ſeruulum: etſi ſubſenſi id quoq;
Illos ibi eſſe, & id agere inter ſe clanculum.
Syrus cum illo veſtro conſuſurrat: conferunt
Conſilia adoleſcentes: & tibi perdere
Talentum hoc pacto ſatiꝰ eſt, quàm illo minā.
Non nunc pecunia agitur: ſed illud, quo modo
Minimo periclo id demus adoleſcentulo.
Nam ſi ſemel tuum animum is intellexerit,
Priùs perditurum te tuam vitam, & priùs
Pecuniam omnem, quàm abs te *amittas filiū: hui,
Quantam feneſtram ad nequitiam patefeceris
Tibi autem porrò vt non ſit ſuaue viuere.
NAM DETERIORES oēs ſumus licentia.
Quodcunque inciderit in mentē, volet: neq; id
Putabit, prauum, an rectum, quod petet, fiet.
Tu rem perire, & ipſum, non poteris pati.
*Dare denegaris: ibit id illud illico,
Quo maximè apud te ſe valere ſentiet,
Abiturum ſe abs te eſſe illico *minabitur.
M. *Videre verum, atque ita, vti res eſt, dicere.
C. Somnum hercle ego hac nocte, oculis non vidi meis,
Dum id quæro, tibi qui filium reſtituerem.
M. *Cedò dexteram: porrò te idē oro vt facias Chreme.
C. Paratus ſum. M. ſcin' quid nūc te facere volo?
C. Dic. M. quod ſēſiſti illos me incipere fallere,
Id vt maturent facere. *cupio illi dare
Quod vult: cupio ipſum iam videre. C. *operā dabo.
Syrus eſt prehēdendus, atq; adhortādus mihi.

*Sanū Chremetis conſilium.
Serui fraudē cōmentātur.
Id eſt, dimittas. Sic in Phor. Act. 1. Sc. 2. Nunc amitte quæſo hunc.
Obiectio.
minitabitur.
Approbatio conſilij.
Mos orantium, & confirmantium.
Affectus paternus.
Argumentū prudentia Chremetis.

A me

A me neſcio quis exit: concede hinc domum,
Ne nos inter nos *congruere ſentiant.
Paululùm negoti' mihi obſtat: Simus. & Crito
Vicini noſtri hic ambigunt de finibus:
Me cepere arbitrum: ibo, ac dicã, vt dixeram,
Operam daturum me, hodie nõ poſſe iis dare.
Continuò hic adero. M. ita quæſo. Dii voſtram fidem,
ITA' COMPARATAM ESSE hominũ naturam omnium,
Aliena meliùs vt videant, & iudicent,
Quàm ſua? an eo fit, q̃a in re noſtra aut gaudio
Sumus præpediti nimio, aut ægritudine? (hi?
Hic mihi quanto nũc pl⁹ ſapit, quã egomet mi
*C. Diſſolui me *otioſus operã vt tibi darem.

ACTVS III. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Seruus herum Chremetem decipit, credentem Menedemo fallaciam intendi, & ita ſua ipſius coniectura & ſolertia fallitur.

Iambici ſenarij.

SYRVS, CHREMES.

*HAC illàc circuncurſa, inueniendũ eſt tamẽ
Argentum, intendenda in ſenem fallacia.
C. *Num me fefellit hoſce id ſtruere? videlicet
Eſt ille Cliniæ ſeruus tardiuſculus:
Idcirco huic noſtro tradita eſt prouincia.
S. Qui hic loquitur? perii. num nam hæc audiuit? C. Syre. S. hem.
C. Quid tu iſtic? *recte: equidẽ te demiror Chreme
Tã mane, qui heri tantũ biberis. C. nihil nimis.
S. Nihil narras? viſa vero eſt, quod dici ſolet,
*Aquilę ſenectus. C. eia. S. mulier eſt cõmoda, &
Faceta hęc meretrix. C. ſanè idem viſa eſt mihi.
S. Et

Veteres congreo, viueo, diceo, dicebãt, pro congruo, viuo, dico. Vide Antonij Mureti Annot. Glareanus, Ne illi nos cõgruere, legit.

Verba redeuntis Chremetis.

Sic Pierius legit in illud Virg. Eclo. 1. Deus vobis hac otia fecit.

Syrus hac ſecum.

Falſa Chremetis coniectura.

Syrus callide à propoſito diſcedit.

Prouerbiũ in ſenes bibaculos.

s. Et quidem hercle forma luculenta. C. ſic ſatis
s. Ita non vt olim, ſed vti nunc, ſanè bona:
Minimeq; miror, Clinia hanc ſi deperit:
Sed habet patrem *quendam auidum, miſerũ, atque aridum. *Occaſio fallendi ſenes.
Vicinum hunc noſtin'? at quaſi is nõ diuitiis
Abundet, gnatus eius profugit inopia.
Scin' eſt factum, vt dico? c. *quid' ego neſciam? *Amphibologicos.
Hominem piſtrino dignum. s. quem? c. *iſtuni ſeruulum *Inſtitutio fallaciæ à ſene in ſenem, imò in ſeipſum.
Dico adoleſcentis. s. Syre, tibi timui malè.
c. Qui paſſus eſt id fieri? s. q̃d faceret? c. rogas?
Aliquid reperire, fingeret fallacias.
Vnde eſſet adoleſcenti amicæ quod daret,
Atque hunc difficilem inuitum ſeruaret ſené.
s Garris. c. hæc facta ab illo oportebant Syre.
s. Eho quęſo, laudas qui heros fallũt? c. in loco,
Ego vero laudo. s. rectè ſanè. c. quippe *quia *qui
Magnarum ſæpè id remedium ægritudinũ eſt:
Iam huic manſiſſet vnicus gnatus domi:
s. Iocon', an ſerio illhæc dicat, neſcio:
Niſi mihi quidé addit animũ, quo lubeat ma- (gis.
c. *At nunc quid expectat Syre? an, dum hinc denuo *Denuo Syrum inſtigat
Abeat, cùm tolerare huius ſumptus nõ queat?
Nonne ad ſenem aliquam *fabricam fingit? s. ſtolidus eſt. *Tranſlatiũ à machinis bellicis.
c. At te adiutare oportet adoleſcentuli
Cauſa. s. facilè equidé facere poſſum, ſi iubes:
Etenim quo pacto id fieri ſoleat, calleo.
c. *Tanto hercle melior. s. nõ eſt mentiri meũ. *Calliditaté ſerui laudat.
c. Fac ergo. s. *at heus tu, facito dum eadem hæc memineris, *Præmonitio de filij amore.
Si quid huius ſimile fortè aliquando euenerit,
(Vt ſunt humana) tuus vt faciat filius.

c. Non

c.Nō vs⁹ veniet, ſpero. s. ſpero hercle ego quoq;.
*Tollit obiur- * Neq; eò nūc dico, quò quidquā illū ſenſerim:
gandi occaſio- Sed ſi quid, ne quid. quæ ſit eius ætas, vides.
nem. Et næ ego te, ſi vſus veniat, magnificè Chreme
*. Explicat Tractare poſſim. c. de iſthoc, cùm vſus venerit,
hæc Nann. Videmus quid opus ſiet: nunc iſtuc age.
Miſc.lib. 2. s. Nunquam commodius vnquam herum audi
ui loqui,
Nec, cùm malefacerem, crederē mihi impuni⁹
Licere. quiſnam à nobis egreditur foras?

ACTVS III. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Chremes filium obiurgat, & immodeſtiæ arguit, quē cū Bacchide ludētē viderat. Syrus hero id ſuadet quod maximè ad extorquendum facit argentum.

Iambici & Trochaici tetrametri catalectici. & acatalectici, trimeter vnus, & dimetri duo.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

*Periculum, QVID iſthuc? quæſo, qui iſthic mos eſt Cliti-
per quod ſen- pho? itane fieri
ſim ad epita- Oportet? c. quid ego feci? CH. vidin' ego te mo-
ſim peruenit. dò manum in ſinum huic
Neque enim Meretrici inſerere? s. acta hæc res eſt, perii. CLI.
ſubita, ſed p mene? CHR. hiſce oculis: ne nega.
gradus quoſ- Facis adeò indignè iniuriam illi, qui non abſti
dam ad talẽ ſtineas manum.
motum acce- Nam iſthæc quidem contumelia eſt,
dēdum erat. Hominem amicum recipere ad te, atq; ei⁹ ami
*Vetuſte.al. cam *ſubigitare.
ſubagitare. Vel heri in vino quàm immodeſtus fuiſti? s. fa-
ctum. CH. quàm moleſtus?
Vt equidem, ita me Dii ament, metui quid fu-
*Nam aman- turum deniq; eſſet.
tibus omnia Noui ego *amantium animum: aduertunt grā
ſunt ſuſpecta uiter, quæ non cenſeas.

CL. At mihi fides apud hunc eſt, nihil me iſtius factɄrum pater.
CHR. Eſto: at certè concedas aliquò ab eorum ore aliquantiſper.
Multa fert libido: ea prohibet facere tua præſentia. ego de me
Facio coniecturam.* nemo eſt meorum amicorum hodie, apud *Ab exemplo paterno.*
Quem expromere omnia mea occulta Clitipho audeam.
Apud alium prohibet dignitas: apud aliũ ipſius facti piget,
Ne ineptus, ne proteruus videar: quod illum facere credito.
*Sed noſtrum eſt intelligere, vtcunque. atque vbicunque opus ſit, obſequi. *Γνώμη.
S. Quid iſtic narrat? cl. perii. s. Clitipho, hæc ego præcipio tibi,
Hominis frugi, & temperantis functus officiũ. cl. tace ſodes
s. Rectè ſanè. ch. Syre, pudet me. s. credo, neque id iniuria.
Quin * mihi moleſtum eſt. cl. pergin'? s. verum hercle dico, quod videtur. *Mihi, emphaſim habet.
cl. Nonne accedam ad illos? ch. ehò quæſo, vna accedundi via eſt?
s. Actum eſt. hic prius ſe indicarit, quàm ego argentum effero. Chreme,
Vin' tu homini ſtulto mihi auſcultare? ch. quid faciam? s. iube hunc
Abire hinc aliquò. cl. quò ego hinc abeam? s. quo lubet: da illis locum:
Abi deambulatum. cl. deambulatum, quò? s. vah, quaſi deſit locus. *Repetitio per indignationem.
Abi ſanè iſtac, iſtorſum, quouis. CH. rectè dicit:

cenſeo.

Imprecatio in Syrum, CL. * Dii te eradicent Syre, qui me iſtinc extrudas s. at tu tibi iſtas

** Rectè monet de filio ſeruando.* Poſthac comprimito manus.

* Cenſen' verò? quid illum porrò credis facturum Chreme

Niſi eum, quantum Dii dant tibi opis, ſeruas, caſtigas, mones?

CH. Ego iſtud curabo. s. atqui nunc here hic tibi aſſeruandus eſt.

** Nam, accuſatio amphibologica.* CH. Fiet. s ſi ſapias: * nam mihi iam minus minusq; obtemperat.

CH. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecũ egi, egiſti Syre? aut

Reperiſti tibi quod placeat, an nondum etiã? s. de fallacia

**hem.* Dicis? eſt, inueni nuper quandam, CH. * frugi es. cedò quid id eſt?

** Laudat de nuo fallacem ſeruum.* s. Dicam: verum, vt aliud ex alio incidit. ch. quidnam Syre? s. peſſuma hæc

Eſt meretrix. ch. ita videtur. s. imò, ſi ſcias.

Hoc vide, quod inceptet facinus. fuit quædam anus Corinthia

**Caput fallaciæ. * Nan. Miſcell. lib. 2. numerorũ legit.* Hic. * huic * drachmarum argẽti hæc mille dederat mutuum.

ch. Quid tum? s. ea mortua eſt: reliquit filiam *adoleſcentulam:

** Valens cauſa ad extorquendum argentum.* Ea relicta huic arraboni eſt, pro illo argento. ch. intelligo.

s. Hanc ſecum huc adduxit, eaque eſt nunc ad *vxorem tuam.

ch. Quid tum? s. Clinia orat, ſibi vti nunc det illam: illi tamen

** Nan. Miſcel. lib. 2.* Poſt * daturum mille nummum poſcit. ch. & poſcit quidem? s. hui,

Dubiumne

Dubiumne id eſt? ch. ego ſic putaui. quid nunc facere cogitas?

s. Egone? ad Menedemum ibo: *dicam hanc eſſe captam ex Caria.

Ditem, & nobilem: ſi redimat, magnum ineſſe in ea lucrum.

ch. Erras. s. quid ita? ch. pro Menedemo nunc tibi ego reſpondeo:

Non emo. quid ais? s. optata loquere. c. atqui nō opus eſt.

s. Non opus eſt. c. non hercle verò. s. quid iſtuc? miror. c. iam ſcies.

* Mane mane, quid eſt. quòd tam à nobis grauiter crepuerunt fores?

** Mille datum drachmas poſcit. i. ſpondet, & pretium pro re emenda offert.*

** Fallaciam aperit.*

** Parat ſe ad aliam ſcenā.*

ACTVS IIII. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Hac ſcena Antiphilæ continet agnitionem: vnde iurgium inter virum, & vxorem oritur. Chremes enim iuſſerat exponi partum, ſi puellam peperiſſet ipſa, quod factum non eſt.

Iambici & Trochaici octonarij.

SOSTRATA, CHREMES, NVTRIX, SYRVS.

*N I S I me animus fallit, hic profectò eſt annulus, quem ego ſuſpicor.

Is, qui cum expoſita eſt gnata. c. quid vult ſibi Syre hæc oratio?

so. Quid eſt? isne tibi videtur? n. dixi quidem, vbi mihi oſtendiſti, illico

Eum eſſe. so. at vt ſatis modo contemplata ſies mea nutrix. n. ſatis.

** Hæc catastrophe rerū Cliniæ eſt, et occaſio epitaſeos nouæ rerum Clitiphonis.*

SO. Abi nunc iam intrò, atque illà ſi iam lauerit mihi nuntia:
Hic ego virum intereà opperibor. SY. te vult: videas, quid velit.
Neſcio quid triſtis eſt: non temere eſt: metuo quid ſit. C. quid ſiet?
Næ iſta hercle magno iam conatu magnas nugas dixerit.
SO. Ehem mi vir. C. ehem mea vxor. SO. teipſum quæro. C. loquere, quid velis.

**Inſinuatio à purgatione.*

SO. Primum * hoc te oro, nequid credas me aduerſus edictum tuum
Facere eſſe auſam. C. vin'me iſtuc tibi, etſi incredibile eſt, credere?
Credo SY. neſcio, quid peccati portet hęc purgatio.
SO. Meminiſtin'me eſſe grauidam, & mihi te maximopere interminatum,
Si puellá pareré, nolle tolli? C. ſcio quid feceris:

**Tollere, hic eſt nutrire.*
**Bemb. SO. ſic eſt. factū. C. domin'. S. ergo.*

Suſtuliſti, SY. ſic eſt factum domina? ergo hęrus * damno actus eſt.
SO. Minimè: ſed erat hic anus Corinthia haud impura: ei dedi
Exponendam. C. o Iuppiter, * tantamne eſſe in animo inſcitiam?

**Damno auctus, ob dotē dandam.*
**Tantā ineſſe animo inſcientiam?*

SO. Perii: quid ego feci? C. at rogitas? SO. * ſi peccaui mi chreme,
Inſciens feci. C. * id quidem ego, etſi tu neges, certò ſcio,
Te inſcientem, atque imprudentem dicere, ac facere omnia:

**Excuſat imprudētiā,*
**Obiurgatio mordax.*

Tot peccata in hac re oſtendis. nam iam primum ſi meum
Imperiū exequi voluiſſes, interēptam oportuit,
Nō ſimulare mortē verbis, re ipſa ſpē vitę dare.

At id

At id omitto: miſericordia, aīus m̄inus: * ſino.
Quàm bene verò abs te proſpectum eſt. qd voluiſti? cogita:
Nēpe anui illi ꝑdita abs te filia eſt planiſſimè,
Per te, vel vti q̄ſtū faceret, vel vti *veniret palā.
Credo id cogitaſti. quid vis? ſatis eſt, dum viuat modò.
Quid cum illis agas, qui neque ius, neque bonum, atque ęquum ſciunt?
Melius, peius: proſit, obſit: nihil vident, niſi qđ lubet.
SO. Mi Chreme, peccaui, fateor: vincor. nūc hoc te obſecro,
Quātò tuus eſt aīus natu grauior, ignoſcentior,
Vt meę ſtultitiæ iuſtitia tua ſit aliquid pręſidi.
C. Scilicet equidem iſtuc factum ignoſcam: verum Soſtrata,
Male docet te * mea facilitas multa. ſed iſtuc, quid quid eſt.
Qua hoc occeptum eſt cauſa? loquere. SO. vt ſtultæ, & * miſerè omnes ſumus
*Relligioſæ, cùm exponendam do illi, de digito anulum
Detraho, & eū dico, vt vnà cū puella exponeret,
Si moreretur, ne expers partis eēt de n̄ris bonis
C. iſtuc rectè: conſeruaſti te, atque illam. S. is hic eſt anulus,
C. Vnde habes? S. quam Bacchis ſecum adduxit adoleſcentulam. SY. *hem.
C. Quid ea narrat? S. ea lauatum dum it, ſeruandum mihi dedit.
Animum non aduerti primò: ſed poſtquā aſpexi, illico
Cognoui: ad te *exilui. C. quid nunc ſuſpicare, aut inuenis

*Sino, id eſt, concedo, ſcilicet, quod hæc te mouerint.
*Veniret, vēderetur ad ſtuprum.
* Facilitas cauſa delinquendi.
* Miſerè, id eſt, infeliciter. Vide Vict. Vari. lect. lib. 18. ca. 24
* Religioſæ, id eſt, ſuperſtitioſæ.
* Hem, ſtupentu eſt.
*Exilui magnæ lætitiæ indicium eſt.

De illa? SO. neſcio, niſi vt ex ipſa quæras, vnde hunc habuerit.

*Eclipſis, ſciSi potis eſt reperiri. SY. interii: * plus ſpei vi-
licet de agni deo, quàm volo.
tione filiæ.

Noſtra eſt, ſi ita eſt. C. viuitne illa, cui tu dederas? SO. neſcio.

C. Quid renuntiauit olim feciſſe? SO. id, quod iuſſeram.

C. Nomen mulieris cedò quod ſit, vt quæratur. SO. Philſere.

S. Ipſa eſt. mirum ni illa ſalua eſt, & ego perii. CL. Soſtrata.

Sequere me intro hac. SO. vt præter ſpem euenit. quàm timui malè,

Ne nunc animo ita eſſes duro, vt olim in tollenda, Chreme.

C. Non licet hominem eſſe ſæpe ita vti vult, ſi res non ſinit.

Nunc ita tempus eſt mihi, vt cupiam filiam; olim nihil minus.

ACTVS IIII. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Poſt agnitam Antiphilam Syro nouum quaeritur de inuenienda pecunia conſilium.

Iambici octonarij.

SYRVS.

Epitaſis, nā ſubinde alia, atque alia cō ſilia, fallunt ſeruulum. Et uideas Syrū hic tanquam Proteum in omneis formas verti.

*NISI me animus fallit, haud multum à me aberit infortunium:

Ita hercle in anguſtum oppido nunc meæ coguntur copiæ:

Niſi aliquid video, ne eſſe amicam hanc gnati reſciſcat ſenex.

Nam quòd ſperem de argento, aut poſſe poſtulem me fallere.

Nihil

Nihil eſt triumpho, ſi licet me* latere tecto abſcedere. *Vide lib. 2. Nann. Miſcell.

Crucior, *bolum tantum mihi ereptum tam ſubito è faucibus. *Metaphora à brutis neſcentibus.

Quid agam? aut quid comminiſcar? ratio de integro ineunda eſt mihi.

Nil tam difficile, quin quærendo inueſtigari poſſit.

Quid, ſi hoc ſic* incipiam nunc? nihil eſt. quid ſi ſic? tantundem egero. *Ratiocinatio inquirentis.

At ſic opinor non poteſt. imo optimè. euge optumam habeo.

Retraham hercle, opinor, ad me idem illud* fugitiuum argentum tamen. *Metaphora faceta à profugo.

ACTVS IIII. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Clinia hic teſtatur q̃ gaudeat de agnita Antiphila: & à Syro admonetur, vt amici etiam Clitiphonis rem curet in ſeruanda Bacchide.

Iambici quadrati catalectici, unus ſenarius acatalecticus, reliqui Trochaici octonarij.

CLINIA, SYRVS.

*Nvlla mihi res poſthac poteſt iam interuenire tanta, *Cataſtrophe ĩ pſonas ſpargitur, & ſubijcitur conſultatio. qua ad epitaſim alteram facit.

Quæ mihi ægritudinem afferat: tanta hæc lætitia oborta eſt.

Dedo patri me nunc iam, vt frugalior ſim, quã vult.

S. Nihil me fefellit cognita eſt, quantùm audio huius verba.

Iſtuc tibi ex ſententia tua obtigiſſe lætor.

C. O mi Syre, audiſtin' obſecro? S. q̃d ni? qui* vſque vnà affuerim. *Vſque aſſiduè.

C. Cui æquè audiſti commodiùs quidquam eueniſſe? S. nulli.

c. Atque ita me Dii ament, vt ego nunc non tã
meapte cauſa.

Ab honeſto, & vtili.

Lætor, quàm illius: quam ego ſcio * eſſe honore quouis dignam.
s. Ita credo: ſed nunc Clinia agè, da te mihi viciſſim.
Nam amici quoq; res eſt vidẽda, in tuto vt collocetur.
Ne quid de amica nunc ſenex. c. o Iupiter. s. quieſce.

Me, pro mihi, antiqui dixerunt.

c. Antiphila mea nubet mihi. ſiccine* me interloquere.
c. Quid faciam Syre mi? gaudeo: fer me. s. fero hercle verò.

* *Indignanter idẽ iiſdẽ repetit verbis.*

c. Deorum vitam adepti ſumus. s. fruſtra operá opinor ſumo.
c. Loquere, audio. s. at iam * hoc non ages. c. agã.
sy. videndum eſt, inquam,

* *Syri conſilium.*

Amici quoq; res Clinia tui í tuto vt collocetur.
Nã ſi nũc à nobis abis, & Bacchidẽ hic relinqs,
Nr̃ reſciſſet illico eſſe amicã hãc Clitiphonis:
Si abduxeris, celabit, itidẽ, vt celata adhuc eſt.
c. At enim iſthoc nihil eſt magis Syre meis nuptijs aduerſum.
Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam? s. quidni?

* *Conſilium aſtutum ſerui, cui tamen non reſpondebit euentus.*

c. Quid dicam? quam cauſam afferam? s. *quin nolo mentiare:
Apertè, ita vt res ſeſe habet, narrato. c. quid ais? s. iubeo
Illã te amare, & velle vxorẽ: hãc eẽ Clitiphonis.
c. Bonam atque iuſtam rem oppido imperas, & factũ facilem. (let
Et ſcilicet iã me hoc voles prẽm exorare, vt ce-
Senem veſtrum. s. imò vt recta via rẽ narret or-

dine

dine omnem. c. hem,
Satin' ſanus, aut ſobrius? tu quidem illum plane prodis.
Nam qui ille poterit eſſe in tuto? dic mihi
s. Huic equidem conſilio* palmam do: hic me magnificè effero,
Qui vim tantam in me, & poteſtatem habeam tantæ aſtutiæ,
Vera dicendo vt eos ambos fallam: vt cùm narret ſenex
Veſter noſtro, iſtam eſſe amicam gnati, nō credat tamen.
c.* At enim ſpem iſthoc pacto rurſum nuptiarum omnem eripis.
Nam dum amicam hanc meam eſſe credet, nō committet filiam.
Tu fortaſſe, quid me fiat, parui* pendis, dum illi conſulas.
s. Quid, malum, me* ætatem cenſes velle id aſſimulariet?
Vnus eſt dies, dum argentum eripio, pax, nihil ampliùs.
c. Tantum ſat habes? quid tum quæſo, ſi hoc pater reſciuerit?
s. Quid, ſi redeo ad illos. q aiunt, QVID SI NVNC CAELVM RVAT?
c. Metuo, quid agam. s. metuis? quaſi non ea poteſtas ſit tua,
Quo velis in tempore, vt te exſoluas, rē facias palàm.
c. Age, agè, traducatur Bacchis. s. optumè ipſa exit foras.

* *Iactantia Syri de ſua aſtutia.*

* *Clinia veretur, ne perturbentur nuptiæ.*

* *curas.*

* *Aetatē aduerbialiter poſitum, pro diu, & longo tempore. Ita Hecyra Ac. 5. Sc. 1. Nam neq; ille hoc animo erit ætatem.*

ACTVS IIII. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Bacchis irata ob decē minas nondū traditas, abituram

* *Id eſt deducatur.*

turam ſe aſſimulat. cum Syro expoſtulat. Tandē pla cata ſuaſum eiuſdē, cū omni ſtrepitu ac turba trāſit ad Menedemum, tantiſper dum Chremes fallatur.

Iambici quadrati catalectici.

BACCHIS, CLINIA, SYRVS, DROMO, PHRYGIA.

** Meretricis excandeſcentia conqueſtio de pecunia nondum ſoluta.*

*SATIS pol proteruè me Syri promiſſa huc induxerunt,
Decem minas, quas mihi dare pollicitus eſt. qđ ſi is nunc me
Deceperit, ſæpè obſecrans me, vt veniam, fruſtra veniet:
Aut cùm venturam dixero, & cōſtituero, cùm is certè

**Mira Bacchidis calliditas.*

Renuntiarit, Clitipho*cùm ſpe pēdebit animi,
Decipiam, ac non veniam, Syrus mihi tergo pœnas pendet.

**Id eſt, minatur. Virg. Aen. 2. Promiſi ultorē, & verbis odia aſpera moui.*

CL. Satis ſcitè*promittit tibi. S. atqui tu hanc iocari credis?
faciet, niſi caueo. B. dormiunt: ego pol iſtos cōmouebo.
*Mea Phrygia audiſtin, homo iſte modò quam villam, demonſtrauit
Charini? P. audiui. B. proxumam eſſe huic fundo ad dextram? P. memini.

** Memorē inducit meretricem, aptāque ad fallēdum.*

B. Curriculò percurre: apud eum miles Dionyſia agitat.
S. Quid hęc inceptat? B. dic me hic oppido eſſe inuitam, atque aſſeruari:
Verùm aliquo pacto verba me his daturam eſſe, & venturam.

**Diſſimulatio Bacchidis.*

S. Perii hercle. Bacchis mane, mane. quò mittis iſthanc quæſo?

**Bemb. uj. pros.*

Iube maneat. B. ** abi. S. quin eſt paratum argentum. B. quin ego maneo.

S. Atqui iam dabitur. B. vt lubet. nũ ego inſto? at ſcin' quid* ſodes? *ſi facias?
B. Quid? S. tranſeundum nunc tibi ad Menedemum eſt. & tua pompa
Eo traducenda eſt. C. quam rẽ agis? ſcelus. S. ego ne?* argentum cudo, *Metaphoricos, & ioculariter, ut ſeruum decet.
Quod tibi dem. B. dignam me putas, quam illudas? S. non eſt temere.
B. Etiamne tecum hic res mihi eſt? S. minimè tuum tibi reddo.
B. *eatur. S. ſequere hac. heus Dromo. D. quis me vult? S. Syrus. D. quid eſt rei? *Leuitas meretricis facilè perſuaſa.
S. Ancillas omneis Bacchidis traduce huc ad vos propere.
D. Quam ob rem? S. neque quæras: & ferant, quę ſecum huc attulerunt.
Sperabit ſumptum ſibi ſenex leuatum eſſe harum abitu.
Næ ille haud ſcit, hoc paulùm lucri, quantùm ei damni adportet.
Tu neſcias, quod ſcis Dromo, ſi ſapies. D. mutum dices.

ACTVS IIII. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Per fallaciã Syrus ab hero Chremete argentũ accipit. Menedemi Chremes rurſum miſeretur ob traductã ad illũ cũ omni pompa ſumptuoſam Bacchidem, quam Clinia, non ſui filij amicam putat.

Iambici ſenarij.

CHREMES, SYRVS.

*ITA me Dii amabunt, vt nunc Menedemi vicem *Obiter & Chremes producitur, ut magis appareat, quantũ fallatur.
Miſeret me, tantùm deueniſſe ad eum mali.
Illancine mulierem alere cum illa familia?
Etſi ſcio, hoſce aliquot dies non ſentiet?

Ita magno deſiderio fuit ei filius.
Verùm vbi videbit tantos ſibi ſumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum,
Optabit rurſum, vt abeat abs ſe filius.
Syrum optimè eccum. s. ceſſò hunc* adoriri? c.
Syre. s. hem.
c. Quid eſt? s. te mihi ipſum dudum exoptabá dari.
c. Videre egiſſe iam neſcio quid cum ſene.
s. De illo, quod dictũ dudum? ac factũ reddidi.
c. Bonan' fides? s.* bona hercle. c. nõ poſsũ pati,
Quin tibi caput demulceam. accede huc Syre.
Faciam boni tibi aliquid pro iſta re, ac lubens.
s. At ſi ſcias, quàm ſcitè in mentem venerit.
c. Vah,* gloriare eueniſſe ex ſententia?
s. Non hercle verò:* verum dico. c. dic quid eſt?
s. Tui Clitiphonis eſſe amicam hanc Bacchidé
Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
Secum adduxiſſe, ne tu id perſentiſceres.
c. Probè. s. dic ſodes, c. nimium inquam. s. imò ſic ſatis.
Sed porrò auſculta quod * ſupereſt fallaciæ.
Seſe ipſe dicet tuam vidiſſe filiam:
Eius ſibi complacitam formam, poſtquàm aſpexerit:
Hanc ſe cupere vxorem. c. modò quæ inuenta eſt: s. eam:
Et quidé iubebit poſci. c. quá ob rem iſtuc Syre?
Nam prorſus nihil intelligo s. vah,* tardus es.
c. Fortaſſe. s. argentum dabitur ei ad nuptias,
Aurũ, atque veſtem, qui teneſne? c. compares?
s. Idipſum. c. at illi ego neque do, nec deſpõdeo.
s. Nõ? quam ob rem? c. quam ob rem? me rogas?
*homini fugitiuo da? s. vt lubet.
Nõ ego * perpetuo dicebam, illam illi vt dares,

* *Adoritur, qui inſidioſe celeriter inuadit.*

**Blanda attrectatio.*

**Nannius, ariolare, legit Miſcell. lib. 2.*

* *Ironicos uerum dicit. Nam per cã veritatẽ ſenes fallũtur.*

* *Altera fallaciæ pars.*

**Increpat Chremetis tarditatem.*

**Eclipſis.*

**Perpetuò.*

Verùm vt ſimulares. c. non mea eſt ſimulatio.
Ita tu iſthæc tua miſceto, ne me tu admiſceas.
Egon', cui daturus non ſim, vt ei deſpondeam?
s. Credebam. c. minimè. s. ſcitè poterat fieri:
Et ego hoc quia dudum tu tantoperè iuſſeras,
*Eò cępi. c. credo. s. cęterũ equidẽ iſtuc Chreme
Aequi, boniq; facio. c. atqui tum maximè
Volo te dare operam, vt fiat verùm alia via.
s. Fiat: quæratur aliud. ſed illud quod tibi
*Dixi de argento, quod iſta debet Bacchidi,
Id nunc reddendum eſt illi: neque tu ſcilicet
*Eò nũc cõfugies. quid mea? nũ mihi datũ eſt?
Num iuſſi? num illa oppignerare filiam
Meam me inuito potuit? verùm illud Chreme
Dicũt. IVS SVMMVM, ſępe ſumma *malitia eſt.
c. Haud faciam. s. imò aliis ſi licet, tibi nõ licet.
Omnes te in lauta, & bene aucta parte putant.
ch.* Quin egomet iam ad eam deferam. s. imò filium
Iube potius. c. quam ob rem? s. quia enim in hunc ſuſpicio eſt.
Tranſlata amoris. c. quid tum? s. quia videbitur
Magis veriſimile id eſſe, cùm hic illi dabit:
Et ſimul* conficiam facilius ego, quod volo.
Ipſe adeò adeſt: abi, effer argentum. c. effero.

** Ab auctoritate Chremetu comis locutio.*

** Mira arte argẽto emungit ſenem.*

** Soluit rationes obyciendas.*

** iniuria*

** Perſuaſus Chremes argentum exhibet.*

** Conficiam, pro efficiam: verba celeritatem indicantia.*

ACTVS IIII. SCENA VI.

ARGVMENTVM.

Iraſcitur Clitipho, a Syro placatur, eidẽ præſcribẽte, quibus vti mox debeat verbis, & oratione apud patrem, pro amica ab illo argentum accepturus.

Iambici trimetri.

CLITIPHO, SYRVS.

NVLLA eſt tam facilis res, quin difficilis ſiet,
Quam inuitus facias. vel me hæc deambulatio,
Quàm non laborioſa, ad languorem dedit:

Nec

Nec qdquã magis nũc metuo, quàm ne denuò
Miſer aliquo extrudar hinc, ne accedam ad Bacchidem.
*Vt te omnes quidem Dii, Deæq; quantum eſt Syre cum
Tuo iſthoc inuento, cumq; incepto perduint:
*Huiuſmodi res ſemper comminiſcere,
Vbi me*excarnufices. s.*i tu hinc, quò dign⁹ es.
Quàm penè tua me perdidit proteruitas.
c. Vellem hercle factum: *ita meritus. SY. meritus? quomodo?
Næ me iſtuc ex te priùs audiſſe gaudeo,
Quàm argentũ haberes, quod daturus iam fui.
CL. Quid igitur dicam tibi vis? abiiſti, mihi
Amicam adduxti, quam non*liceat tangere.
s. Iam non ſum iratus: ſed ſcin' vbi nũc ſit tibi
Tua Bacchis? CL. apud nos. s. nõ. CL. vbi igitur?
s. apud Cliniam.
c. Perii. s. bono animo es, iam argentum ad eã deferes,
Quod ei pollicitus. c. garris. vñ id? s. à tuo patre
c. Ludis fortaſſe me. s. ipſa re experibere.
c. Næ ego fortunatus homo sũ. deamo te Syre.
s. Qua cauſa id fiat, *caue qdquã admirat⁹ ſies,
Sed pater egreditur: obſecundato in loco:
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

**Imprecatio nimium inconſiderati amantis.*
** Bemb. huius mihi.*
** Terribiliter pronuntiandum.*
** Ingẽs amãtis ardor. Bemb. is.*
** licitũ eſt.*
**Caue quidquam admiratus ſies. Glareanus, ſis, legit.*

ACTVS IIII. SCENA VII.

ARGVMENTVM.

Chremes argẽtum affert, quod det Clitiphoni. Ad poſtremum queritur de ſumptu faciẽdo filiæ cauſã.

Iambici trimetri.

** Audacia, & arrogantia ſerui, herili filio, heroq; ipſi inſtruentis.*

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

VBI Clitipho nunc eſt? s. eccũ me, inque. CLI. eccum hic tibi.
c. Quid re eſſet, dixtin' huic? s. *dixi pleraq; oĩa

CH. Cape

ch.Cape hoc argẽtũ,ac defer.s.i.quid ſtas lapis?
Quin accipis?cli.cedò ſanè sy.ſequere hac me* ocyus.
Tu hic nos,dum eximus,intereà opperibere.
Nam nihil eſt, illic quòd moremur diutius.
CH.* Minas quidẽ iam decem habet à me filia:
Quas pro alimentis eſſe nunc duco datas.
Haſce ornamentis conſequentur alteræ,
Porrò hæc talenta dotis adpoſcent duo.
Quam multa iuſta iniuſta fiunt moribus.
Mihi nunc relictis rebus,inueniendus eſt
Aliquis,labore inuenta mea cui dem bona.

**Tenax conqueritur de damno per filiam aucto.*

ACTVS IIII. SCENA VIII.

ARGVMENTVM.

Iucundum habet errorem Chremetis:qui Menedemum falli putat,dum ipſe fallitur.

Iambici trimetri.

MENEDEMVS, CHREMES.

*MVLTO omnium nunc me fortunatiſſimum
Factum puto eſſe gnate,cùm te intelligo
Reſipiſſe c.vt errat.m.teipſum quærebam Chreme:
Serua,quod in te eſt,filium,& me,& familiam.
c.Cedò, quid vis faciã? m. inueniſti hodie filiã.
c.Quid tũ?m. hãc ſibi vxorem dari vult Clinia.
c.*Quæſo, quid tu hominis es? m. quid? ch. iamne oblitus es.
Inter nos quid ſit dictum de fallacia,
Vt ea via abs te argentum auferretur?m.ſcio.
c.Ea res nunc agitur ipſa.m.q̃d dixti Chreme?
*Erraui:res acta eſt.quanta ſpe decidi;
c.Imò hæc quæ apud te eſt. Clitiphonis eſt
Amica.m.ita aiunt.c.& tu credis?m* omnia.
c.Et illum aiunt velle vxorem;vt,cum deſponderim,

**Senſim pergit eò,vt palam fiat erraſſe Chremetem,ut ĩ epitaſi fabulæ omnia ſeruulum conſilia fallant.*

** Quæſo, obiurgatorium eſt.*

** Verſus notus.*

**Credit ſe intelligere fallaciam.*

Des qui aurum, ac veſtem, atque alia, quæ opus ſunt, comparet.
M. Id eſt profectò: id amicæ dabitur. C. ſcilicet
*Datum. M. vah, fruſtra igitur gauiſus miſer.
Quiduis tamen iam malo, quàm hūc amittere.
Quid nunc renuntiē abs te reſpōſum Chreme,
Ne ſentiat me ſenſiſſe, atque ægrè ferat?
C. Ægrè?* nimiū illi Menedeme īdulges. M. ſine:
Inceptū eſt: perfice hoc mihi* perpetuò Chreme.
C. Dic conueniſſe, egiſſe te de nuptiis.
M. dicam quid deinde. C. * me facturū eſſe oīa:
Generum placere: poſtremò etiam, ſi voles,
Deſponſam quoq; eſſe dicitò. M. hem, iſtuc volueram.
C. Tantò ociùs te vt poſcat, & tu id, quod cupis.
Quā ocyſſimè vt des. M. cupio. C. nę tu ꝓpediē,
Vt iſtam rem video, iſtius obſaturabere.
Sed hæc vt vt ſunt, cautim, & paulatim dabis,
Si ſapies. M. faciā. C. abi ītrò: vide, quid poſtulēt:
Ego domi ero, ſi quid me voles. M. ſanè volo:
Nam te ſciente faciam, quidquid egero.

Vide Nannium Miſc. lib. 2.

Corripit patrem de nimia indulgentia.

perpetuum

Hoc mirifice placebit Cliniæ.

ACTVS V. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Ad exitum iā properante Comœdia, Syri fallacia detegitur, vt Clinia nubat Antiphila. Bacchidem Clitiphonis eſſe amicam Menedemus oſtendit:

Trochaici tetrametri, & Iambici ſenarij.

MENEDEMVS, CHREMES.

*Ego, me non tam aſtutum, neque ita perſpicacem eſſe, id ſcio:
[illegible] diutor meus, & monitor, & præmon-
[illegible] Chremes
[illegible] præſtat. in me quiduis harum rerum
[illegible] t,

Facetum exordiū, ſtul[illegible] titiam C[illegible] metus [illegible] ratur

quæ

Quæ ſunt* dicta in ſtultum, caudex, ſtipes, aſi- *Conuicia in ſtultum.
nus, plumbeus:
In illum nil poteſt: nam exuperat eius* ſtulti- *aſtutia omnia hæc.
tia hæc omnia.
C. Ohe, iá deſine Deos vxor gratulãdo obtũdere,
Tuam eſſe inuentam gnatam, niſi illos ex tuo
ingenio iudicas,
Vt nihil credas intelligere, niſi ſi idem * dictũ *Ingenium Soſtrata ſtupidum notat.
eſt centies.
Sed quid interim illic iãdudum gnatus ceſſat
cum Syro?
M. Quos ais homines Chreme ceſſare? C. ehem.
Menedeme* aduenis:
Dic mihi, Cliniæ, quę dixi, nuntiaſtine? M. oĩa. * Gaudium de aduentu ſenis.
C. Quid ait? M. gaudere adeò occepit, quaſi qui
cupiunt nuptias.
C. *Ha. ha. he. M. quid riſiſti? C. ſerui venere in
mentem Syri
Calliditates. M. itane? C. volt⁹ quoq; hominũ* *Interiectio profuſi cachinni.
fingit ſcelus.
M. Gnatus quòd ſe aſſimulat lætum, id dicis? C. * Metaphora à figulis.
id. M, idem iſtud mihi
Venit in mentem. C. *veterator. M. magis: ſi ma * Veterator, qui vetus eſt in aſtutia.
gis noris, putes
Ita rem eſſe. C. ain' tu? M. quin tu auſculta. C.
mane: hoc priùs ſcire expeto,
Quid perdideris: nam vbi deſponſam nuntia-
ſti filio,
Cõtinuò inieciſſe verba tibi Dromoné, ſcilicet
*Sponſę veſtem, aurum, atq; ancillas opus eſſe, *Plau. Truc. Puero op⁹ eſt cibum.
argentum vt dares
M. Non. C. quid non? M. non inquàm. C. neque
ipſe gnatus? M. nihil prórſus Chreme.
Magis vnũm etiam inſtare; vt hodie* conficeré * conferent,
tur nuptiæ.

D. Mirra narras. quid Syrus meus? ne is quidē quidquam? M. nihil,
C. Quamobrem? M. neſcio equidē. miror, *qui alia tam planè ſcias.
Sed ille *tuum quoque Syrus idem mirè finxit filium, vt
Ne paulum quidem ſuboleat eſſe amicam hāc Cliniæ.
CH. Quid ais? M. *mitto iam oſculari, atq; amplexari: id nihil puto.
C. Quid eſt, quod ampliùs ſimuletur? M. vah.
CH. quid eſt? M. audi modo.
**Eſt mihi vltimis conclaue in ædibus quoddam retrò:
Huc eſt intrò latus lectus, veſtimētis ſtrat⁹ eſt
C. Quid, poſtquàm hoc eſt factum? M. dictum factum, huc abiit Clitipho.
C. Solus? M. ſolus. C. timeo. M. Bacchis conſecuta eſt illico.
C. Sola? M. ſola. C. perii. M. * vbi abiere intrò operuere oſtium. C. hem,
Clinia hæc fieri videbat? M. quid ni? mecū vnà ſimul.
C. Filii eſt amica Bacchis Menedeme: occidi.
M. Quamobrem? C. * decem dierū vix mihi eſt familia.
M. Quid? iſtuc times, quòd ille operam amico dat ſuo?
C. Imò quòd amicæ. M. ſi dat. C. an dubiū id tibi eſt?
Quēquā animo tā *cōmuni eſſe, aut leni putas
*Qui ſe vidente amicam patiatur ſuam? M. ha.
Quid ni? quò verba faciliùs dentur mihi.
C. Derides? meritò mihi nunc *ego ſubcenſeo.
Quod res dedere, vbi poſſem perſentiſcere,
Niſi

* *Faceta in deceptū ironia.*
* *tuus.*
* *Occupatio.*
* *Aperit fallaciam.*
* *Vide Nan. Miſc. lib. 2.*
* *Argumentum quinta amoris linea.*
* *Honeſta in re turpi inſultatio in ſenem.*
* *comi*
* *Honeſta Eclipſis.*
* *Chremes indignatur in ſeipſum.*

Niſi eſſem lapis?quæ vidi?væ miſero mihi.
At næ illud haud inultum, ſi viuo, ferent:
*Nam iam.M.non tu te cohibes?nō te reſpicis? *Apoſiopeſis
Non tibi ego exēpli ſatis ſum?C.pre iracundia, irato ſumi-
Menedeme, non ſum apud me.M.tene iſtuc lo-liaris.
qui?
Nonne id flagitium eſt, te aliis conſilium dare,
Foris ſapere, tibi non poſſe te auxiliarier?
C.Quid faciam?ME.id. quod me feciſſe aiebas
parum:
*Fac, te eſſe patrem ſentiat: fac, audeat *Recolit, ne
Tibi credere omnia, abs te petere, & poſcere, retorquet cō
Ne quam aliam quærat copiam, ac te deſerat. filiū datū.
C.Imò abeat potius malo quouis gentium,
Quàm hic * per flagitium ad inopiam redigat *Verba rigi
patrem. di patris.
Nam ſi illi pergam ſuppeditare ſumptibus,
Menedeme, mihi illęc verè ad raſtros res redit.
M.Quot incommoda tibi in hac re capies, niſi
caues
Difficilem oſtendis te eſſe, & ignoſces tamen
Poſt, & id ingratum.C.ah, neſcis, quàm doleā.
M.vt lubet.
Quid hoc, quod*rogo, vt illa nubat noſtro? ni- *volo.
ſi quid eſt,
Quod mauis.C.imò & gener, & affines placēt.
M.Quid dotis dicam te dixiſſe filio?
Quid*obticuiſti?C.dotis? M. ita dico.C.ah.M.
Chreme, *Tacemus
Ne quid vereare: ſi minus, nihil dos nō mouet. cōſilia, reti-
C.Duo talēta ꝑ te noſtra ego eſſe decreui ſatis: cemus dolo-
Sed ita dictu opus eſt, ſi me vis ſaluum eſſe, & res, obtice-
rem, & filium, mus, quorū
Me mea omnia bona doti dixiſſe illi.M.quam nos pudet.
rem agis?

** Conſilium Chremetis perturbati.*

C.*Id mirari te ſimulato, et illũ rogitato ſimul
Quamobrem id faciam. M. quin ego verò, quã ob rem id facias neſcio.
C. Egone? vt eius animum, qui nunc luxuria, & laſciuia
Diffluit, retundam, redigam, vt, quò ſe vortat, neſciat.
M. quid agis? C. mitte, ac ſine me in hac re gere re mihi morem. M. *ſino.

**Conceſſio irati contra pertinacem.*

Itane vis? C. ita. M. fiat. C. age iam, vxorem vt ac cerſat, paret.
Hic ita, vt liberos eſt æquũ, dictis cõfutabitur.

**Nouum periculum Clitiphonis, ne motus illi ſuperiores repente conſileſcant.*

Sed Syrũ. M. quid eum? C. egone? ſi viuo, * adeò exornatum dabo.
Adeò depexum, vt, dum viuat, meminerit ſemper mei:
Qui ſibi me pro deridiculo, ac delectamẽto putat.
Non (ita me Dij ament) auderet hæc facere viduæ mulieri,
Quæ in me fecit.

Prouerbium.

ACTVS V. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Clitiphonem filium obiurgat propter amicam pater: idque adeò fit, vt ſic admonitus redeat in viã, & Bacchide relicta vxorem ducat. Cõtinet hac ſcena & callidum Syri conſilium, quo cataſtrophen, id eſt, exitum, euentumq́; negotij machinatur.

Trochaici & Iambici tetrametri.

CLITIPHO, MENEDEMVS, CHREMES, SYRVS.

**Clitipho relatu Menedemi ſe à patre abdicatum credit.*

*ITANE tandem quæſo Menedeme, vt pater
Tam in breui ſpatio omnem de me eiecerit animum.

mum patris?
Quódnam ob facinus?quid ego tátùm ſceleris admiſi miſer?
*Vulgò faciũt.M.ſcio tibi eſſe hoc grauius multò,ac durius — *Ab exẽplo uitioſo uulgi.*
Cui fit:verùm ego haud minùs ægrè patior id, qui neſcio:
Nec rationé capio, niſi quòd tibi bene*ex animo volo. — **Beneuolentia indiciũ.*
CL.Hic patrẽ aſtare aiebas?M.eccum, CH. quid me incuſas Clitipho?
Quidquid ego huius feci,tibi proſpexi,& ſtultitiæ tuæ.
Vbi te vidi eſſe*animo omiſſo,&,ſuauia in p̃ſentia — **Carpit filiũ de delitÿs.*
Quæ eſſent,prima habere,neq; conſulere in lõgitudinem:
*Cepi rationem,vt neq; tu egeres, neq; vt hæc poſſes perdere. — **A neceſſario.*
Vbi,cui decuit primò,tibi non licuit per te mihi dare,
Abii ad proximos,tibi qui erant:eis commiſi, & credidi
Ibi tuę ſtultitię ſemper erit pręſidiũ Clitipho,
Victus,veſtitus,quò in tectum te receptes. CL. hei mihi
CH.Satius eſt,quàm teipſo hærede hæc poſſidere Bacchidem.
S.*Diſperii.ſceleſtus quantas turbas conciui inſciens — **Accuſatio ſuiipſius.*
CL.Emori cupio.CHR.priùs quæſo diſce, quid ſit viuere. — **Eclipſis.*
Vbi ſcies, ſi diſplicebit vita,tum iſthoc vtitor. — *Trãsfert culpam omnem in ſe.*
S.*Here,licetne?CH.loquere. S. at tutò.CH. loquere,S.quæ iſta prauitas,

Quæue amentia, quod peccaui ego, id obeſſe huic CH. ilicet,
Ne te admiſce: nemo accuſat Syre, nec tu aram tibi,
Neq; precatorem parraris. S. quid agis? C. nihil ſub cenſeo,
Nec tibi, nec huic: nec vos eſt ęquum quod facio, mihi.
S. Abij, ac rogaſſe vellem. CL. quid? S. vnde mihi peterem cibum?
*Ita nos abalienauit. tibi iam eſſe ad ſororé intelligo.
CL. Adeon' rem rediiſſe, vt periculum etiam * fame mihi ſit Syre?
S. Modò liceat viuere, eſt ſpes. CL. quæ? S. nos eſuri turos ſatis.
CL. Irrides in re tanta, neq; me quidquam conſilio adiuuas?
S. Imò, & ibi nunc ſum, & vſq; dudum id egi, dum loquitur pater:
Et quantùm ego * intelligere poſſum. CL. quid? S. non aberit longiùs.
CL. Quid id ergo? S. ſic eſt, non eſſe horum te arbitror. CL. qui iſtuc Syre?
Satin' ſanus es. ego dicam, quod mihi in mentem: tu diiudica.
Dũ iſtis fuiſti ſolus, dũ nulla alia delectatio,
Quæ propior eſſet, * te indulgebát, tibi dabát: nunc filia
Poſtquàm eſt inuenta vera, inuenta eſt cauſa, qua te expellerent.
CL. * eſt veriſimile. S. an tu id peccatũ hoc eſſe illum iratum putas?
CL. Non arbitror. S. nunc aliud ſpecta: * matres omnes filiis

Extremum miſeriarum fames.
**Fame, antique pro famis. Veteres declinabant. fames huius famei, fame, vel fames. Vide Gel. li. 9. cap. 14.*
** Præ nimia affectione intercipit ſermonem. Callidũ Syri cõſiliũ, quo catastrophen machinatur.*
**Antiquè.*
** Facilè aſſentitur.*
**Materna in filios indulgentia.*

In pec-

In peccato adiutrices, auxilio i paterna iniuria
Solent eſſe: id non fit. CL. verum dicis. quid ergo non faciam?
Syre? S.* ſuſpicionem iſtanc ex illis quære, rem profer palàm.
Si non eſt verum, ad miſericordiam ambos adduces citò, aut
Scibis cuius ſis. CL. rectè ſuades, faciam. S. ſat rectè mihi in
Mentem venit: nanq; adoleſcens quàm* minima in ſpe ſitus erit,
Tam facillimè patris pacem in leges conficiet ſuas.
Etiam haud ſcio, an ne vxorem ducat, ac Syro nil gratiæ.
Quid autem hoc? ſenex exit foras: ego fugio. adhuc quod factum eſt,
Miror nõ iuſſiſſe illico arripere me. ad Menedemum hinc pergam:
Eum* precatorem mihi paro: ſeni noſtro fidei nihil habeo.

*Callidũ Siri conſilium.

* Valla elegant. lib. 1. cap. 16.

*Eclipſis.

*ob hoc,

*Precatorẽ id eſt interceſſorem.

ACTVS V. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Chremes filij occaſione vxorẽ obiurgat: & mordacibus dictis impetit, ſalibusq́, non illepidis, & maternum animũ in hac ſcena ob oculos ponit Terentius.

Iambici & trochaici octonarij, Iambicus dimeter vnus.

SOSTRATA, CHREMES.

*PROFECTO, niſi caues tu homo, aliquid gnato conficies mali:
Idq; adeò miror, quomodo tam ineptum quidquam potuerit tibi
Venire in mẽtem, mi vir. C. oh, pergin* mulier eſſe? vllamne ego

*Homo, per contẽ tũ, & id cum ſtomacho pronuntiandũ.

*Notat mulierum importunitatẽ.

turam ſe aſsimulat. cum Syro expoſtulat. Tandē placata ſuaſum eiuſdē, cū omni ſtrepitu ac turba trāſit ad Menedemum, tantiſper dum Chremes fallatur.

Iambici quadrati catalectici.

BACCHIS, CLINIA, SYRVS, DROMO, PHRYGIA.

** Meretricis excandeſcentis conqueſtio de pecunia nondum ſoluta.*

*SATIS pol proteruè me Syri promiſſa huc induxerunt,
Decem minas, quas mihi dare pollicitus eſt. qđ ſi is nunc me
Deceperit, ſæpè obſecrans me, vt veniam, fruſtra veniet:
Aut cùm venturam dixero, & cōſtituero, cùm is certè
Renuntiarit, Clitipho* cùm ſpe pēdebit animi,
Decipiam, ac non veniam, Syrus mihi tergo pœnas pendet.

**Mira Bacchidis calliditas.*

**Id eſt, minatur. Virg. Aen. 2. Promiſi ultorē, & verbis odia aſpera moui.*

CL. Satis ſcitè* promittit tibi. S. atqui tu hanc iocari credis?
Faciet, niſi caueo. B. dormiunt: ego pol iſtos cōmouebo.
*Mea Phrygia audiſtin, homo iſte modò quam villam, demonſtrauit
Charini? P. audiui. B. proxumam eſſe huic fundo ad dextram? P. memini.
B. Curriculò percurre: apud eum miles Dionyſia agitat.
S. Quid hęc inceptat? B. dic me hic oppido eſſe inuitam, atque aſſeruari:
Verùm aliquo pacto verba me his daturam eſſe, & venturam.
S. Perii hercle. Bacchis mane, mane. quò mittis iſthanc quæſo?
Iube maneat. B. ** abi. S. quin eſt paratum argentum. B. quin ego maneo.

** Memorē inducit meretricem, aptāque ad fallēdum.*

**Diſſimulatio Bacchidis.*

**Bembij. pros.*

S. Atqui

S. Atqui iam dabitur. B. vt lubet. nũ ego inſto? at ſcin' quid *ſodes? — * *ſi facias?*

B. Quid? S. tranſeundum nunc tibi ad Menedemum eſt. & tua pompa

Eo traducenda eſt. C. quam rẽ agis? ſcelus. S. ego ne? *argentum cudo, — * *Metaphoricos, & iocularitèr, ut ſeruum decet.*

Quod tibi dem. B. dignam me putas, quam illudas? S. non eſt temere.

B. Etiamne tecum hic res mihi eſt? S. minimè tuum tibi reddo.

B. *eatur. S. ſequere hac. heus Dromo. D. quis me vult? S. Syrus. D. quid eſt rei? — * *Leuitas meretricis facilè perſuaſa.*

S. Ancillas omneis Bacchidis traduce huc ad vos propere.

D. Quam ob rem? S. neque quæras: & ferant, quę ſecum huc attulerunt.

Sperabit ſumptum ſibi ſenex leuatum eſſe harum abitu.

Næ ille haud ſcit, hoc paulùm lucri, quantùm ei damni adportet.

Tu neſcias, quod ſcis Dromo, ſi ſapies. D. mutum dices.

ACTVS IIII. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Per fallaciã Syrus ab hero Chremete argentũ accipit. Menedemi Chremes rurſum miſeretur ob traductã ad illũ cũ omni pompa ſumptuoſam Bacchidem, quam Cliniæ, non ſui filij amicam putat.

Iambici ſenarij.

CHREMES, SYRVS.

*ITA me Dii amabunt, vt nunc Menedemi vicem — * *Obiter & Chremes producitur, vt magis appareat, quantũ fallatur.*

Miſeret me, tantùm deueniſſe ad eum mali.

Illancine mulierem alere cum illa familia?

Etſi ſcio, hoſce aliquot dies non ſentiet?

Ita magno deſiderio fuit ei filius.
Verùm vbi videbit tantos ſibi ſumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum,
Optabit rurſum, vt abeat abs ſe filius.
Syrum optimè eccum. s. ceſſo hunc* adoriri? c.
Syre. s. hem.
ch. Quid eſt? s. te mihi ipſum dudum exoptabã
dari.

** Adoritur, qui inſidioſe celeriter inuadit.*

c. Videre egiſſe iam neſcio quid cum ſene.
s. De illo, quod dictũ dudum? ac factũ reddidi.
c. Bonan'* fides? s. *bona hercle. c. nõ poſſũ pati,
Quin tibi caput demulceam. accede huc Syre.
Faciam boni tibi aliquid pro iſta re, ac lubens.
s. At ſi ſcias, quàm ſcitè in mentem venerit.

**Blanda attrectatio.*

c. Vah, *gloriare eueniſſe ex ſententia?
s. Non hercle verò: *verum dico. c. dic quid eſt?
s. Tui Clitiphonis eſſe amicam hanc Bacchidẽ
Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
Secum adduxiſſe, ne tu id perſentiſceres.
c. Probè. s. dic ſodes, c. nimium inquam. s. imò
ſic ſatis.
Sed porrò auſculta quod * ſupereſt fallaciæ.
Seſe ipſe dicet tuam vidiſſe filiam:
Eius ſibi complacitam formam, poſtquàm aſpe
xerit:
Hanc ſe cupere vxorem. c. modò quæ inuenta
eſt: s. eam:

**Nannius, ariolare, legit Miſcell. lib. 2.*

** Ironicos uerum dicit. Nam per cã veritatẽ ſenes fallũtur.*

** Altera fallaciæ pars.*

Et quidẽ iubebit poſci. c. quã ob rem iſtuc Syre?
Nam prorſus nihil intelligo s. vah, * tardus es.
c. Fortaſſe. s. argentum dabitur ei ad nuptias,
Aurũ, atque veſtem, qui tenes ne? c. comparet?
s. Idipſum. c. at illi ego neque do, nec deſpõdeo.
s. Nõ? quam ob rem? c. quam ob rem? me rogas?
*homini fugitiuo da? s. vt lubet.
Nõ ego * perpetuo dicebam, illam illi vt dares.

**Increpat Chremetis tarditatem.*

**Eclipſis.*

**Perpetuò.*

Verùm

Verùm vt ſimulares.c.non mea eſt ſimulatio.
Ita tu iſthæc tua miſceto, ne me tu admiſceas.
Egon', cui daturus non ſim, vt ei deſpondeam?
s.Credebam.c.minimè.s.ſcitè poterat fieri:
Et ego hoc quia dudum tu tantoperè iuſſeras,
*Eò cœpi.c.credo.s cæterũ equidẽ iſtuc Chreme
Aequi, boniq, facio.c. atqui tum maximè
Volo te dare operam, vt fiat verùm alia via.
s.Fiat: quæratur aliud.ſed illud quod tibi
*Dixi de argento, quod iſta debet Bacchidi,
Id nunc reddendum eſt illi: neque tu ſcilicet
*Eò nũc cõfugies. quid mea? nũ mihi datũ eſt?
Num iuſſi? num illa oppignerare filiam
Meam me inuito potuit? verùm illud Chreme
Dicũt.IVS SVMMVM, ſæpe ſumma*malitia eſt.
c.Haud faciam.s.imò aliis ſi licet, tibi nõ licet.
Omnes te in lauta, & bene aucta parte putant.
ch.* Quin egomet iam ad eam deferam.s. imò filium
Iube potius.c. quam ob rem? s. quia enim in hunc ſuſpicio eſt.
Tranſlata amoris.c.quid tum?s.quia videbitur
Magis veriſimile id eſſe, cùm hic illi dabit:
Et ſimul* conficiam facilius ego, quod volo.
Ipſe adeò adeſt: abi, effer argentum.c.effero.

** Ab auctoritate Chremetu comiſ locutio.*
** Mira arte argẽto emungit ſenem.*
** Soluit rationes obycien das.*
** iniuria*
** Perſuaſus Chremes argentum exhibet.*
** Conficiam, pro efficiam: verba celeritatem indicantia.*

ACTVS IIII. SCENA VI.

ARGVMENTVM.

Iraſcitur Clitipho, a Syro placatur, eidẽ praſcribẽte, quibus uti mox debeat verbis, & oratione apud patrem, pro amica ab illo argentum accepturus.

Iambici trimetri.

CLITIPHO, SYRVS.

NVLLA eſt tam facilis res, quin difficilis ſiet,
Quam inuitus facias. vel me hæc deambulatio,
Quàm non laborioſa, ad languorem dedit:

Nec

Nec qdquã magis nũc metuo, quàm ne denuo
Miſer aliquo extrudar hinc, ne accedam ad Bac
chidem.

**Imprecatio nimium inconſiderati amantis.*

*Vt te omnes quidem Dii, Deæq; quantum eſt
Syre cum
Tuo iſthoc inuento, cumq; incepto perduint:
*Huiuſmodi res ſemper comminiſcere,
Vbi me*excarnufices. s. *i tu hinc, quò dign⁹ es.
Quàm penè tua me perdidit proteruitas.
c. Vellem hercle factum: *ita meritus. sy. meri
tus? quomodo?
Næ me iſtuc ex te priùs audiſſe gaudeo,
Quàm argentũ haberes, quod daturus iam fui.
cl. Quid igitur dicam tibi vis? abiiſti, mihi
Amicam adduxti, quam non *liceat tangere.

** Bemb. huius mihi.*

** Terribiliter pronuntiandum.*

** Ingẽs amãtis ardor. Bemb. is.*

** licitũ eſt.*

s. Iam non ſum iratus: ſed ſcin' vbi nũc ſit tibi
Tua Bacchis? cl. apud nos. s. nõ. cl. vbi igitur?
s. apud Cliniam.
c. Perii. s. bono animo es, iam argentum ad eã
deferes,
Quod ei pollicitus. c. garris. vñ id? s. à tuo patre
c. Ludis fortaſſe me. s. ipſa re experibere.
c. Næ ego fortunatus homo sũ. deamo te Syre.
s. Qua cauſa id fiat, *caue qdquã admirat⁹ ſies,
Sed pater egreditur: obſecundato in loco:
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

**Caue quidquam admiratus ſies. Glareanus, ſis, legit.*

ACTVS IIII. SCENA VII.

ARGVMENTVM.

Chremes argẽtum affert, quod dẽt Clitiphoni Ad poſtremum queritur de ſumptu faciẽdo filiæ cauſã.

Iambici trimetri.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

VBI Clitipho nunc eſt? s. eccũ me, inque. CLI.
eccum hic tibi.
c. Quid te eſſet, dixtin' huic? s. dixi pleraq; oĩa

** Audacia, & arrogantia ſerui, herili filio, heroq; ipſi inſtruentis.*

CH. Cape

CH. Cape hoc argẽtũ, ac defer. ſ. i. quid ſtas lapis?
Quin accipis? CLI. cedò ſanè SY. ſequere hac me* ocyus.
Tu hic nos, dum eximus, intereà opperibere.
Nam nihil eſt, illic quòd moremur diutius.
CH.* Minas quidẽ iam decem habet à me filia: *Tenax conqueritur de damno per filiam aucto.*
Quas pro alimentis eſſe nunc duco datas.
Haſce ornamentis conſequentur alteræ,
Porrò hæc talenta dotis adpoſcent duo.
Quam multa iuſta iniuſta fiunt moribus.
Mihi nunc relictis rebus, inueniendus eſt
Aliquis, labore inuenta mea cui dem bona.

ACTVS IIII. SCENA VIII.

ARGVMENTVM.

Iucundum habet errorem Chremetis: qui Menedemum falli putat, dum ipſe fallitur.

Iambici trimetri.

MENEDEMVS, CHREMES.

MVLTO omnium nunc me fortunatiſſimum *Senſim pergit eò, vt pa-
Factum puto eſſe gnate, cùm te intelligo *ram fiat er-
Reſipiſſe C. vt errat. M. teipſum quærebam Chreme: *raſſe Chremetem, ut i epitaſi fabulæ omnia ſeruulum conſilia fallant.*
Serua, quod in te eſt, filium, & me, & familiam.
C. Cedò, quid vis faciã? M. inueniſti hodie filiã.
C. Quid tũ? M. hãc ſibi vxorem dari vult Clinia.
C.* Quæſo, quid tu hominis es? M. quid? CH. iamne oblitus es.
Inter nos quid ſit dictum de fallacia, *Quæſo, obiurgatorium eſt.*
Vt ea via abs te argentum auferretur? M. ſcio.
C. Ea res nunc agitur ipſa. M. q d dixti Chreme?
*Erraui: res acta eſt. quanta ſpe decidi; *Verſus notus.*
C. Imò hæc quæ apud te eſt. Clitiphonis eſt
Amica. M. ita aiunt. C. & tu credis? M* omnia. *Credit ſe intelligere fallaciam.*
C. Et illum aiunt velle vxorem; vt, cum deſponderim,

Des qui aurum, ac veſtem, atque alia, quæ opus
ſunt, comparet.
M. Id eſt profectò: id amicæ dabitur. C. ſcilicet
*Vide Nannium Miſc. lib. 2. — *Daturum. M. vah, fruſtra igitur gauiſus miſer,
Quiduis tamen iam malo, quàm hũc amittere.
Quid nunc renuntiẽ abs te reſpõſum Chreme,
Ne ſentiat me ſenſiſſe, atque ægrè ferat?
C. Ægrè?* nimiũ illi Menedeme ĩdulges. M. ſine:
*Corripit patrem de nimia indulgentia. — Inceptũ eſt: perfice hoc mihi *perpetuò Chreme
C. Dic conueniſſe, egiſſe te de nuptiis.
M. dicam quid deinde. C. * me facturũ eſſe oĩa:
Generum placere: poſtremò etiam, ſi voles,
*perpetuum — Deſponſam quoq; eſſe dicitò. M. hem, iſtuc vo-
*Hoc mirificè placebit Clinia. — lueram.
C. Tantò ociùs te vt poſcat, & tu id, quod cupis.
Quã ocyſſimè vt des. M. cupio. C. nę tu ꝓpediẽ,
Vt iſtam rem video, iſtius obſaturabere.
Sed hæc vt vt ſunt, cautim, & paulatim dabis,
Si ſapies. M. faciã. C. abi ĩtrò: vide, quid poſtulẽt
Ego domi ero, ſi quid me voles. M. ſanè volo:
Nam te ſciente faciam, quidquid egero.

ACTVS V. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Ad exitum iã properante Comœdia, Syri fallacia detegitur, vt Clinia nubat Antiphila. Bacchidem Clitiphonis eſſe amicam Menedemus oſtendit.

Trochaici tetrametri, & Iambici ſenarij.

MENEDEMVS, CHREMES.

*Ego, me non tam aſtutum, neque ita perſpi-
*Facetum exordiũ, ſtulſtitiam Chremetis declaraturum. — cacem eſſe, id ſcio:
Sed hic adiutor meus, & monitor, & præmon-
ſtrator Chremes
Hoc mihi præſtat. in me quiduis harum rerum
conuenit,

quæ

Quæ ſunt*dicta in ſtultum,caudex,ſtipes, aſi- **Conuicia in ſtultum.*
nus,plumbeus:
In illum nil poteſt:nam exuperat eius* ſtulti- **aſtutia omnia hæc.*
tia hæc omnia.
C.Ohe, iá deſine Deos vxor gratulãdo obtũdere,
Tuam eſſe inuentam gnatam, niſi illos ex tuo
ingenio iudicas,
Vt nihil credas intelligere, niſi ſi idem * dictũ **Ingenium Soſtratæ ſtupidum notat.*
eſt centies.
Sed quid interim illic iãdudum gnatus ceſſat
cum Syro?
M.Quos ais homines Chreme ceſſare? C. ehem.
Menedeme*aduenis:
Dic mihi,Cliniæ,quę dixi,nuntiaſtine? M. oĩa.* **Gaudium de aduentu ſenis.*
C.Quid ait? M.gaudere adeò occepit, quaſi qui
cupiunt nuptias.
C.*Ha.ha.he. M.quid riſiſti? C. ſerui venere in **Interiectio pfuſi cachinni.*
mentem Syri
Calliditates. M.itane? C. volt⁹ quoq; hominũ*
fingit ſcelus.
M.Gnatus quòd ſe aſſimulat lætum,id dicis? C. **Metaphora à figulis.*
id. M,idem iſtud mihi
Venit in mentem. C.*veterator. M.magis: ſi ma **Veterator, qui vetus eſt in aſtutia.*
gis noris,putes
Ita rem eſſe. C. ain' tu? M. quin tu auſculta. C.
mane: hoc priùs ſcire expeto,
Quid perdideris: nam vbi deſponſam nuntia-
ſti filio,
Cõtinuò inieciſſe verba tibi Dromonẽ, ſcilicet
*Sponſę veſtem,aurum,atq; ancillas opus eſſe, **Plau.Truc. Puero op⁹ eſt cibum.*
argentum vt dares
M.Non. C.quid non? M.non inquàm. C. neque
ipſe gnatus? M.nihil prorſus Chreme.
Magis vnum etiam inſtare; vt hodie* conficerẽ- **conferent,*
tur nuptiæ.

D. Mirra narras. quid Syrus meus? ne is quidē quidquam? M. nihil,

** Faceta in deceptū ironia.*

C. Quamobrem? M. neſcio equidē. miror, *qui alia tam planè ſcias.

**tuus.*

Sed ille* tuum quoque Syrus idem mirè finxit filium, vt

Ne paulum quidem ſuboleat eſſe amicam hāc Cliniæ.

**Occupatio,*

CH. Quid ais? M. *mitto iam oſculari, atq; amplexari: id nihil puto.

C. Quid eſt, quod ampliùs ſimuletur? M. vah. CH. quid eſt? M. audi modo.

**Aperit fallaciam.*

**Eſt mihi vltimis conclaue in ædibus quoddam retrò:

**Vide Nan. Miſc. lib. 2.*

Huc eſt intrò latus lectus, veſtimētis ſtrat⁹ eſt

C. Quid, poſtquàm hoc eſt factum? M. dictum factum, huc abiit Clitipho.

C. Solus? M. ſolus. C. timeo. M. Bacchis conſecuta eſt illico.

** Argumentum quinta amoris linea.*

C. Sola? M. ſola. C. perii. M. * vbi abiere intrò operuere oſtium. C. hem⌣,

Clinia hæc fieri videbat? M. quid ni? mecū vnà ſimul.

C. Filii eſt amica Bacchis Menedeme: occidi.

** Honeſta in re turpi inſultatio in ſenem.*

M. Quamobrem? C. * decem dierū vix mihi eſt familia.

M. Quid? iſtuc times, quòd ille operam amico dat ſuo?

C. Imò quòd amicæ. M. ſi dat. C. an dubiū id tibi eſt?

**comi*

**Honeſta Eclipſis.*

Quēquā animo tā*cōmuni eſſe, aut leni putas

*Qui ſe vidente amicam patiatur ſuam? M. ha.

**Chremes indignatur in ſeipſum.*

Quid ni? quò verba faciliùs dentur mihi.

C. Derides? meritò mihi nunc*ego ſubcenſeo.

Quod res dedere, vbi poſſem perſentiſcere⌣,

Niſi

Niſi eſſem lapis?quæ vidi?væ miſero mihi.
At næ illud haud inultum, ſi viuo, ferent:
*Nam iam.M.non tu te cohibes?nō te reſpicis? *Apoſiopeſis
Non tibi ego exēpli ſatis ſum?C.pre iracundia, irato ſami-
Menedeme, non ſum apud me.M.tene iſtuc loliarii.
qui?
Nonne id flagitium eſt, te aliis conſilum dare,
Foris ſapere, tibi non poſſe te auxiliarier?
C.Quid faciam?ME.id. quod me feciſſe aiebas
parum:
*Fac, te eſſe patrem ſentiat: fac, audeat *Recolit, ne
Tibi credere omnia, abs te petere, & poſcere, retorquet cō
Ne quam aliam quærat copiam, ac te deſerat. filiū datū.
C.Imò abeat potius malo quouis gentium,
Quàm hic * per flagitium ad inopiam redigat *Verba rigi
patrem. di patris.
Nam ſi illi pergam ſuppeditare ſumptibus,
Menedeme, mihi illęcverè ad raſtros res redit.
M.Quot incommoda tibi in hac re capies, niſi
caues
Difficilem oſtendis te eſſe, & ignoſces tamen
Poſt, & id ingratum.C.ah, neſcis, quàm doleā.
M.vt lubet.
Quid hoc, quod*rogo, vt illa nubat noſtro?ni- *volo.
ſi quid eſt,
Quod mauis.C.imò & gener, & affines placēt.
M.Quid dotis dicam te dixiſſe filio?
Quid*obticuiſti?C.dotis? M. ita dico.C.ah.M.
Chreme, *Tacemus
Ne quid vereare: ſi minus, nihil dos nō mouet. cōſilia, reti-
C.Duo talēta ꝑ te noſtra ego eſſe decreui ſatis: cemus dolo-
Sed ita dictu opus eſt, ſi me vis ſaluum eſſe, & res, obtice-
rem, & filium, mus, quorū
Me mea omnia bona doti dixiſſe illi.M.quam nos pudet.
rem agis?

Conſilium Chremetis perturbati.

C.*Id mirari te ſimulato, et illũ rogitato ſimul

Quamobrem id faciam. M. quin ego verò, quã ob rem id facias neſcio.

C. Egone? vt eius animum, qui nunc luxuria, & laſciuia

Diffluit, retundam, redigam, vt, quò ſe vortat, neſciat.

Conceſſio irati contra pertinacem.

M. quid agis? C. mitte, ac ſine me in hac re gere re mihi morem. M. *ſino.

Itane vis? C. ita. M. fiat. C. agè iam, vxorem vt ac cerſat, paret.

Hic ita, vt liberos eſt æquũ, dictis cõfutabitur.

Nouum periculum Clitiphonis, ne motus illi ſuperiores repente conſileſcant. Prouerbium.

Sed Syrũ. M. quid eum? C. egone? ſi viuo, * adeò exornatum dabo.

Adeò depexum, vt, dum viuat, meminerit ſem per mei:

Qui ſibi me pro deridiculo, ac delectamẽto putat.

Non (ita me Dij ament) auderet hæc facere viduæ mulieri,

Quæ in me fecit.

ACTVS V. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Clitiphonem filium obiurgat propter amicam pater: idque adeò fit, vt ſic admonitus redeat in viã, & Bacchide relicta vxorem ducat. Cõtinet hac ſcena & callidum Syri conſilium, quo cataſtrophen, id eſt, exitum, euentumq́ negotij machinatur.

Trochaici & Iambici tetrametri.

CLITIPHO, MENEDEMVS, CHREMES, SYRVS.

Clitipho relatu Menedemi ſe à patre abdicatum credit.

*ITANE tandem quæſo Menedeme, vt pater

Tam in breui ſpatio omnem de me eiecerit animum.

mum patris?
Quòdnam ob facinus?quid ego tãtùm ſceleris admiſi miſer?
*Vulgò faciũt.M.ſcio tibi eſſe hoc grauius multò,ac durius *Ab exẽplo uitioſo uulgi.
Cui fit:verùm ego haud minùs ægrè patior id, qui neſcio:
Nec rationẽ capio,niſi quòd tibi bene*ex animo volo. *Beneuolentia indiciũ.
CL.Hic patrẽ aſtare aiebas?M.eccum, CH. quid me incuſas Clitipho?
Quidquid ego huius feci,tibi proſpexi,& ſtultitiæ tuæ.
Vbi te vidi eſſe*animo omiſſo,&,ſuauia in p̃ſentia *Carpit filiũ de delitijs.
Quæ eſſent,prima habere,neq; conſulere in lõgitudinem.
*Cepi rationem,vt neq; tu egeres, neq; vt hæc poſſes perdere. *A neceſſario.
Vbi,cui decuit primò,tibi non licuit per te mihi dare.
Abii ad proximos,tibi qui erant:eis commiſi, & credidi
Ibi tuę ſtultitię ſemper erit pręſidiũ Clitipho,
Victus,veſtitus,quò in tectum te receptes. CL. hei mihi
CH.Satius eſt,quàm teipſo hærede hæc poſſidere Bacchidem.
S.*Diſperii.ſceleſtus quantas turbas conciui inſciens *Accuſatio ſuiipſius.
CL.Emori cupio.CHR.priùs quæſo diſce, quid ſit viuere. *Eclipſis.
Vbi ſcies,ſi diſplicebit vita,tum iſthoc vtitor. Trãsfert culpam omnem in ſe.
S.*Here,licetne?CH.loquere. s. at tutò.CH. loquere,s.quæ iſta prauitas,

Quæue amentia, quod peccaui ego, id obeſſe huic CH. ilicet,
Ne te admiſce: nemo accuſat Syre, nec tu aram tibi,
Neq; precatorem parraris. s. quid agis? C. nihil ſub cenſeo,
Nec tibi, nec huic: nec vos eſt ęquum quod facio, mihi.
s. Abij, ac rogaſſe vellem. CL. quid? s. vnde mihi peterem cibum?
Ita nos abalienauit. tibi iam eſſe ad ſororé intelligo.
CL. Adeon' rem rediiſſe, vt periculum etiam * fame mihi ſit Syre?
s. Modò liceat viuere, eſt ſpes. cl. quæ? s. nos eſuri turos ſatis.
CL. Irrides in re tanta, neq; me quidquam conſilio adiuuas?
s. Imò, & ibi nunc ſum, & vſq; dudum id egi, dum loquitur pater:
Et quantùm ego * intelligere poſſum. CL. quid? s. non aberit longiùs.
CL. Quid id ergo? s. ſic eſt, non eſſe horum te arbitror. CL, qui iſtuc Syre?
Satin' ſanus es. ego dicam, quod mihi in mentem: tu diiudica.
Dũ iſtis fuiſti ſolus, dũ nulla alia delectatio,
Quæ propior eſſet, * te indulgebãt, tibi dabãt: nunc filia
Poſtquàm eſt inuenta vera, inuenta eſt cauſa, qua te expellerent.
CL. * eſt veriſimile. s. an tu id peccatũ hoc eſſe illum iratum putas?
CL. Non arbitror. s. nunc aliud ſpecta: * matres omnes filiis

**Extremum miſeriarum fames.*

**Fame, antique pro famis. Veteres declinabant. fames huius famei, fame, vel fames: Vide Gel. li. 9. cap. 14.*

** Præ nimia affectione interciρit ſermonem. Calli dũ Syri cõſiliũ, quo catastrophen machinatur.*

**Antiquè.*

** Facilè aſſentitur.*

**Materna in filios indulgentia.*

In pec-

In peccato adiutrices, auxilio ī paterna iniuria
Solent eſſe: id non fit. CL. verum dicis. quid ergo non faciam?
Syre? S.* ſuſpicionem iſtanc ex illis quære, rem profer palam.
Si non eſt verum, ad miſericordiam ambos adduces citò, aut
Scibis cuius ſis. CL. rectè ſuades, faciam. S. ſat rectè mihi in
Mentem venit: nanq; adoleſcens quàm* minima in ſpe ſitus erit,
Tam facillimè patris pacem in leges conficiet ſuas.
Etiam haud ſcio, an ne vxorem ducat, ac Syro nil gratiæ.
Quid autem hoc? ſenex exit foras: ego fugio. adhuc quod factum eſt,
Miror nō iuſſiſſe illico arripere me. ad Menedemum hinc pergam:
Eum* precatorem mihi paro: ſeni noſtro fidei nihil habeo.

*Callidū Siri conſilium.

* Valla elegant. lib. 1. cap. 16.

* Eclipſis.

*ob hoc,

* Precatorē id eſt interceſſorem.

ACTVS V. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Chremes filij occaſione vxorē obiurgat: & mordacibus dictis impetit, ſalibusq́ non illepidis, & maternum animū in hac ſcena ob oculos ponit Terentius.

Iambici & trochaici octonarij, Iambicus dimeter vnus.

SOSTRATA, CHREMES.

*PROFECTO, niſi caues tu homo, aliquid gnato conficies mali:
Idq; adeò miror, quomodo tam ineptum quidquam potuerit tibi
Venire in mētem, mi vir. C. oh, pergin * mulier eſſe? vllamne ego

*Homo, per contē tū, & id cum ſtomacho pronuntiandū.

*Notat mulierum importunitatē.

Rem vnquam volui, quin tu in ea re mihi fueris aduerſatrix Soſtrata?

At ſi rogitem iam, quid eſt quod peccem, aut quam obrem hoc faciam, neſcias.

In qua re nunc tam confidenter reſtas ſtulta? s. ego neſciò.

c. Imò ſcis potiùs, quam quidem redeat ad integrum eadem oratio.

s. Oh, iniquos es, qui me tacere de re tanta poſtules.

c. Non poſtulo: iam loquere: nihilominus ego hoc faciam tamen.

s. Facies? c. verum. s. non vides, quantùm mali ex ea re excites?

Subditum ſe ſuſpicatur c. *ſubditum ain' tu? s. certe, *inquam, mi vir.

c. Confitere* tuũ non eſſe. s. au, *obſecro, iſtuc inimicis ſiet.

Egon' confitear meũ non eſſe filiũ, qui ſit me⁹?

c. Quid? metuis ne non, cù m velis, conuincas eſſe illum tuum?

s. Quòd filia eſt inuenta? c. nõ, ſed quod magis credundum ſiet,

Id, quòd eſt conſimilis moribus,

Conuinces facilè ex te natum: nam tui ſimilis eſt probè:

Nam illi *nihil vitij eſt relictum, quin id itidẽ ſit tibi.

Tum præterea talem, niſi tu, nulla pareret filiũ

Sed ipſe egreditur, quàm ſeuerus rẽ cùm videas cenſeas.

*Repetitio verbi cũ ſtomacho.

* Bemb. ſit erit.

*Bem. tu? S. au.

*Imprecatio

*Conuincas, iuridicum verbum.

*Notat uxoris mores ex filij moribus.

ACTVS V. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Clitipho cum matre colloquens ſuos ſibi parẽtes cõmonſtrari cupit: qua oratione hanc admodum reddit ſolici-

ſolicitam Chremes contumelioſè filium obiurgat.
Trochaici tetrametri,

CLITIPHO, SOSTRATA, CHREMES.

*S I vnquam vllum fuit tempus mater, cùm ego voluptati tibi
Fuerim, dict⁹ fili⁹ tuus tua voluntate, obſecro,
Eius vt memineris, atque inopis nunc te miſereſcat mei:
Quod peto, & volo, parentes meos vt commõſtres mihi.
S. *Obſecro mi gnate, ne iſtuc in animum inducas tuum,
Alienum eſſe te. CL. ſum. S. miſeram me. hoccine quæſiſti obſecro?
*Ita mihi, atque huic ſis ſuperſtes, vt ex me, atque ex hoc natus es:
Et caue poſthac, ſi me amas, vnquam iſthuc verbum ex te audiam.
CH. At ego, *ſi me metuis, mores caue in te eſſe iſtos ſentiam.
CL. Quos? CH. ſi ſcire vis, * ego dicam. gerro, iners, fraus, helluo,
Ganeo, damnoſus, crede, & noſtrum te eſſe credito.
CL. Non ſunt iam hæc parentis dicta. CH. non, ſi ex capite ſis meo
Natus, ita vt aiunt Mineruam eſſe ex Ioue ea cauſa magis
Patiar Clitipho flagitijs tuis me infamẽ fieri.
S. Dij iſthæc prohibeant. CH. Deos neſcio: ego, quod potero, enitar ſedulò.
Quæris id, quod habes, parentes: quod abeſt, non quæris, patri

Valebat ad matrem conſilium hoc, propterea mater producitur.

Verba matris conſternata.

Iurandi vetus mos parentum.

Aſperitas patris.

Contumelioſè in abiectiſſimum quemque.

Deos neſcio iraturum more hæc.

Quo-

Quomodo obſequare, & vt ſerues, quod labore inuenerit.
Non mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet
Dicere hac præſente verbum turpe: at te id nullo modo
*Cataſtrophe Facere piguit. CL. *cheu, quàm ego nunc totus diſpliceo mihi,
*incipiam. Quàm pudet: neque, quod principiũ * inueniã ad placandum, ſcio.

ACTVS V. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Menedemi interuentu poſt turbationes tranquilla fiunt omnia: volenti datur Clitiphoni vxor Archonidis filia: Syro à Chremete ignoſcitur.

Iambici, & Trochaici tetrametri.

MENEDEMVS, CHREMES, CLITIPHO, SOSTRATA.

*Menedemus ſolus hac ſecum. ENIMVERO Chremes nimis grauiter crucias adoleſcentulum,
Nimisq; inhumane: exeo ergo, vt pacem conciliem. optume
Ipſos video. CH. ehem, Menedeme cur non acceſſi iubes
* Filiam, vt nubat ſcilicet Cliniæ. *Filiam, &, quod dotis dixi, firmas? S. mi vir, te obſecro,
Ne facias. CL. pater, obſecro mihi ignoſcas. M.
* Mirè ſibi ignoſci poſtulat. da veniam Chreme:
Sine te exorent. CH. egone mea bona vt dé Bacchidi dono? ſciens
*Metaphora à repagulo occluderat. Non faciam. M. at id nos non ſinemus. CL. *tã me vnum vis pater,
Ignoſce. S. agè, Chreme mi. ME agè quæſo, ne ſi *obfirma te Chremes.

CH. Quid

CH. Quid iſtuc? video non licere, vt cœperam, hoc pertendere.
M. Facis, vt te decet. CH. ea lege hoc adeò faciã, *Pater, vox deliberantis.
ſi id faciat,
Quod ego hunc æquum cenſeo. CL. *pater, omnia faciam: impera.
CH. Vxoré vt ducas. CL. pater. CH. nihil audio.
ME. ad me recipio,
Faciet. CH. nihil etiam audio ipſum. CL. perii.
SO. an dubitas Clithipho?
CH. Imò vtrum vult. M. faciet omnia. SO. hæc, dum incipias, grauia ſunt,
Dumq; ignores: vbi cognoris, facilia. CL. faciã pater.
S. Nate mi, ego pol tibi dabo* eilam lepidam, *Blanda matris ſuaſio.
quam tu facile ames,
Filiam Phanocratæ noſtri. CL.* rufamne illam *Deformis puellæ deſcriptio.
virginem.
Cæſiam, ſparſo ore, aduncho naſo? non poſſum pater
CH. Eia, vt elegans eſt, credas animũ ibi eſſe. S. aliam dabo.
CL. Quid iſtuc? quandoquidem ducẽda eſt, egomet habeo propemodum, *Laudo te. al. nunc pol te l.
Quam volo. S. *nunc laudo gnate. CL. *Archonidi filiam.
S. Perplacet. CL. pater hoc nũc reſtat. CH. quid. *Sit Priſc. lib. 7.
CL. *Syro ignoſcas, volo,
Quę mea cauſa fecit. CH. fiat. vos valete, & plaudite. *Syro ignoſcitur.

FINIS HEAVTONTIM.

ARGV-

ARGVMENTVM
ADELPHORVM.
PROTASIS.

ERipuerat Æſchinus lenoni mulierculam, fratri gratificatus, qui illam amabat. Id poſtquam reſciuit Demea, aſpro, & incommodo ingenio pater, de eo peccato cum Mitione, cui Æſchinum dederat adoptandum, expoſtulat, queriturq́; eius indulgentia corrumpi. Periclitantur itaq́; Æſchinus & ſeruuli, quomodo lenoni ſatisfiat: quomodo celetur, Demea ne Cteſiphonis peccatũ reſciſcat. Neque enim tam ipſe ſibi quàm frater curæ eſt.

Præterea amabat ingenuã quandam Æſchinus, cui fidem dederat vxorem ſe ducturũ eſſe: quæ poſt quàm raptã audiuit pſaltriã, grauiter perturbata eſt, metuẽs ne deſereretur. Habet hæc pars mira conſilia, miras techinas ſerui, quibus fallitur Demea.

EPITASIS.

Reſciſcit Demea vitiũ oblatũ eſſe ingenuæ ab Æſchino, ea verò de re mirã Tragœdiã excitat, Magis commouetur, poſtquàm deprehendit Criſiphoni cũ pſaltria rem eſſe. Miſere etiã angitur Æſchinus, cum in diſcrimen venit, ne vxorẽ excidat.

CATASTROPHE.

Hæ turbæ vẽs prudentia & mãſuetudine Mitionis ſedãtur. Primas itaq. in hac fabula ſenes habẽt. Confertur enim cũ aſpero & inclemẽti patre, vrbanus & comis pater: & huc oĩa ſpectãt, vt appareat in re domeſtica, publica, commercijs hominum, vbiq; nullam eſſe neque vtiliorẽ, neque gratiorẽ uirtutẽ comitate. Cõſtat autẽ hæc Comœdia magna ex parte

accu-

accuſationibus.& excuſationib⁹: crebras habet querelas & penè tragica pathe. Quare in primis conducit eius lectio ad locupletandam facundiam.

ADELPHORVN PERSONAE.

MITIO, ſenex.
SYRVS, ſeruus.
GETA, ſeruus.
DEMEA, ſenex.
CTESIPHO, adoleſcens.
HEGIO, ſenex.
SANNIO, leno.
SOSTRATA, matrona.
DROMO, ſeruus
AESCHINVS, adoleſcens.
CANTHARA, nutrix.
PAMPHILA, purpurea.

C. SVLPICII APOLLINARIS PERIOCHA.

Iambici ſenarij.

DVOS cùm haberet Demea adoleſcentulos,
Dat Mitioni fratri adoptandum Æſchinum,
Sed Cteſifonem retinet. hunc citharistriæ
Lepore captum, ſub duro, ac triſti patre
Frater celabat Æſchinus. famam* rei
Amoris in ſe transferebat denique
Fidicinam lenoni eripit. vitiauerat
Idem Æſchinus ciuem Atticam pauperculam,
Fidemq; dederat, hanc ſibi vxorem fore.
Demea iurgare, & grauiter ferre. mox tamen,
Vt veritas patefacta eſt, ducit Æſchinus
Vitiatam: potitur Cteſipho citharistriam,
Exorato ſuo patre duro Demea.

*quoque.

ADEL-

Adelphæ.

A D E L P H I
T E R E N T I I.

**Quos fecere Q. Fabius Maximus, P. Cornelius Africanus. eg.* **Serranis.*

ACTA LVDIS FVNEBRIB, L. AEMILII PAVLLI, *Q. FAB. MAXIMO, P. CORNE. AFRICANO AEDIL. CVRVLIB. EGERE L. ATILIVS PRAENESTINVS MINVCIVS PROTIMVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII, TIBIIS *SARRANIS. FACTA GRAECA MENANDRV, L. ANICIO, M. CORNELIO COSS. ANNO AB VRBE CONDITA D. XCIIII.

P R O L O G V S.
Iambici trimetri.

**Narratio.*

P*OSTQVAM poeta ſenſit ſcripturam ſuam̃
Ab iniquis obſeruari, & aduerſarios
Rapere in peiorem partem, quam acturi ſumus:
Indicio de ſe ipſe erit: vos eritis iudices,
Laudine, an vitio duci factum oporteat.
Synapothneſcontes *Diphili comœdia eſt:
Eam commorientes Plautus fecit fabulam̃.
In Græca adoleſcens eſt, qui lenoni eripit
Meretricem, in prima fabula eũ Plautus locũ
Reliquit integrum: eum hic locũ ſumpſit ſibi
In Adelphos. verbũ de verbo expreſſũ *extulit.
Eam nos acturi ſumus nouam. pernoſcite,
Furtumne factum exiſtimetis, an locum̃
Reprehenſum, qui prçteritus negligentia eſt.
*Nam quod iſti dicũt maleuoli, hoĩes nobiles

** Diphilus, poeta Comicus fuit.*

**Græca Latino ſtylo ornauit.*

**Alia defenſio.*

Eum

Eum adiutare, aſſiduéq; vnà ſcribere.
Quod illi maledictum vehemens exiſtimant,
*Eam laudé hic ducit maximá, cũ illis placet, *Inuerſio.
Qui vobis vniuerſis, & populo placent:
*Quorum opera in bello, in otio, in negotio, *Laus ab humanitate.
Suo quiſque tempore yſus eſt ſine ſuperbia.
Dehinc ne expectetis argumentum fabulæ:
Senes qui primi venient, hi partem aperient,
In agédo parté oſtendent. facite, æquanimitas
Poetæ ad ſcribendum augeat vt induſtriam.

ACTVS I. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Admodum eſt ſollicitus Mitio, quòd nondũ à cena redierit filius Æſchinus. Oſtendit in liberis educãdis lenitate plus, quã aſperitate parẽtes pficere.

Iambici ſenarij.

MITIO.

Mitió hac narratione exponit ſuã erga filiũ voluntatẽ, ſua cõſilia de educatione: exponit itẽ conſilia Demea.

**STORAX, non rediit hac nocte à cœna Aeſchinus? *Styrax,
Neq; ſeruulorũ quiſquã, qui aduerſum ierãt?
Profectò hoc verè dicunt. ſi abſis vſpiam,
Aut vbi ſi ceſſes, euenire ea ſatius eſt.
Quæ in te vxor dicit, & quæ in animo cogitat
Irata, quàm illa, quæ parentes propitii.
*Vxor, ſi ceſſes, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare, aut animo obſequi,
Et tibi bene eſſe ſoli, cùm ſibi ſit malè.
Ego, quia non redijt filius, quæ cogito.
Quibus nũc ſollicitor rebus ne aut ille alſerit,
Aut vſpiam ceciderit, aut perfregerit
Aliquid. vah, quenquamne hominé in animo inſtituere, aut
Parare, quod ſit carius, quam ipſe eſt ſibi?
*Atqui ex me hic non natus eſt, ſed ex fratre: is adeò

*Orditur narrationẽ à collatione, qua exaggerat curã, & amorẽ erga filium.

*Atque Cariſius lib. 2. pro atqui, legit. qua particula ĩ trãſitionibus vtimur.

Diſſi-

Diſſimili ſtudio eſt, iam inde ab adoleſcentia.
*Ego hanc clementem vitam vrbanam, atque otium
Secutus ſum:&, quod fortunatum iſti putant,
Vxoré nũquam habui.*ille cõtrà, hæc omnia.
Ruri agere vitam; ſemper parcè, ac duriter
Se habere: vxorem duxit, nati filij
Duo: inde ego hunc maiorem adoptaui mihi,
Eduxi à paruulo, habui, amaui pro meo:
In eo me oblecto: ſolum id eſt carum mihi.
Ille vt item contrà me habeat, facio ſedulò.
Do, prætermitto, non neceſſe habeo omnia
Pro meo iure agere. poſtremò alij clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adoleſcentia,
Ea ne me celet, conſueſeci filium.
Nam qui mẽtiri, aut fallere inſuerit patrẽ, aut
Audebit, tantò magis audebit cæteros.
*PVDORE, ET LIBERALITATE liberos
Retinere ſatius eſſe credo, quàm metu.
Hæc fratri mecum non conueniũt, neq; placẽt.
Venit ad me ſæpè clamitãs, *quid agis Mitio?
Cur perdis adoleſcentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus ſumptus ſuggeris?
Veſtitu nimio indulges: nimiùm ineptus es.
Nimium ipſe durus eſt, præter æquumq;, & bonum:
*EN ERRAT LONGE, mea quidem ſententia,
Qui imperiũ credat grauius eſſe, aut ſtabilius,
Vi quod fit, quã illud quod amicitia adiungit.
Mea eſt ſic ratio, & ſic animum induco meum.
Malo coactus qui ſuum officium facit,
Dum id reſcitum iri credit, tantiſper cauet:
Si ſperat fore clam, rurſum ad ingenium redit.
Ille, quem beneficio adiungas, ex animo facit,
Studet par referre, præſens, abſensq; idem erit.

*Hoc

Mitionis vita clemens & otioſa.

Demeæ vita laborioſa & auſtera.

Epiphonema.

Fratris conſilia.

Retorquet correptionem cõtrarium inſerendo.

*Hoc patrium eſt, potiùs conſuefacere filium * Indulgētia
Sua ſponte rectè facere, quàm alieno metu. affectum ad
Hoc pater, ac domin' intereſt. hoc qui nequit, diſciplinā te
Fateatur neſcire imperare liberis. uocat.
Sed eſtne hic ipſus, de quo agebā? * & certè is *ac certe.
Neſcio quid triſté video: credo iā, vt ſolét, (eſtí
Iurgabit. ſaluum te aduenire, Demea,
*Gaudemus. *Hic Sena-

ACTVS I. SCENA II. tius perfici-

ARGVMENTVM. tur initio ſce-

Demea Æſchini abſentem petulantiam graui- na ſequintur.
ter accuſat: excuſat eundem Mitio plus nimio in-
dulgens, pater. Hic attende lenem Mitionem, aſpe-
rum Demeam induci à Terentio.

Iambici ſenarij.

DEMEA, MITIO.

*HE M, opportunè: te ipſum quærito.
MIT. Quid triſtis es? Dem. rogitas me? vbi nobis * Congreſſus
Æſchinus. ſenū, qui ve-
Siet? quid triſtis ego sū? M. dixin' hoc fore? (det lut ſuperiorē
Quid is fecit? D. quid ille fecerit? * quē neq; pu Mitionis ora
Quidquam, neque metuit quenquam; neque tionem com-
legem putat probat, et am-
Tenere ſe vllā, nā illa, quæ antehac facta ſunt, plificat.
Omitto. modò quid deſignauit? M. quidnā id * Propoſitio
D. * Fores effregit, atque in ædeis irruit (eſt? generalis.
Alienas: ipſum dominum, atq; omnē familiā * Narratio.
*Mulctauit vſq; ad mortem: eripuit mulierē, *Sic P. Vi-
Quam amabat: clamant omnes indigniſſimè ctor. in Expli
Factum eſſe. * hoc aduenienti quot mihi Mitio cat. ſuarum
Dixere? in ore eſt omni populo. denique Caſtigat. in
*Si conferendū exemplum eſt, non fratrē videt Brutum.
Rei dare operam, ruri eſſe parcū, ac ſobrium? * Hoc ſ pro-
Nullum huius ſimili factū. hæc cùm illi Mitio huc.
Dico, tibi dico tu illum corrumpi ſinis. * Amplifica-
tio ab exeplo.

M. HOMINE IMPERITO nũquàm quidquam iniuſtius,
Qui, niſi quod ipſe facit, nihil rectum putat.

** Excuſatio facti per confutationem.*

D. Quorſum iſtuc? M. *quia tu Demea hæc malè indicas.
Non eſt flagitium, mihi crede, adoleſcentulum
Scortari, neque potare, non eſt, neq; fores
Effringere; hæc ſi neq; ego neq; tu fecimus,

** Id plerunq; vſu venit.*

Non ſiuit egeſtas facere nos. tu nunc tibi
*Id laudi ducis, quod tum feciſti inopia.

** Diſſimulatio callida Mitionis, qua placare fratrē conatur.*

Iniurium eſt: *nam ſi eſſet vnde id fieret,
Faceremus: & tu illum tuum, ſi eſſes homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,
Potiùs, quàm, vbi te expectatũ eieciſſet foras,
Alienare ætate, poſt faceret tamen.

** Tragica exclamatio.*

D. *Pro Iupiter, tu homo adiges me ad inſaniã.
Nõ eſt flagitiũ facere hæc adoleſcentulũ? M. ah,

** Argumentatio per inductionem.*

Auſculta, ne me obtundas de hac re ſæpius.
Tuum filium dediſti adoptandum mihi:
*Is meus eſt factus: ſi quid peccat Demea,

** Varro li. 6. de Orig. legit Scortatur, potat, olet vnguentum.*

Mihi peccat: ego illi maximam partem feram.
Obſonat, potat, olet vnguenta? de meo
Amat. dabitur à me argentum, dum erit commodum:
Vbi non erit, fortaſſe excludetur foras.

** Perculta breuitas.*

*Fores effregit? reſtituentur. diſcidit
Veſtem? reſarcietur. eſt, Diis gratia,

** Peroratio.*

Et vnde hæc fiant, & adhuc non moleſta ſunt.

** hanc rem.*

*Poſtremò, aut deſine, aut cedò quéuis arbitrũ

** Plus laudis conſiliũ, quã natura conſequitur.*

Te plura in *hac re peccare oſtendã. D. hei mihi
Pater eſſe diſce ab aliis, qui verè ſciunt.
M. *Natura tu illi pater es, conſiliis ego.

** Bemb. conſilÿs.*

D. Tu ne' *cõſulis quidquã? M. ah, ſi pergis, abie(ro.
D. ſiccine agis? M. an ego toties de eadem re audiam?

D. Curæ

D.Curæ eſt mihi.M.curæ eſt,verùm Demea
Curemus æquam vterq; partem,tu alterum,
Ego itẽ alterũ·;nam ambos curare propemodũ
Repoſcere illum eſt,quem dediſti.D.ah.Mitio.
M.Mihi ſic videt̃.D.q̃d iſtuc?* tibi ſi iſtuc placet *Cõceßio ironica.
Profundat,perdat pereat, nihil ad me attinet.
Iam ſi verbum vnũ poſthac.M. rurſum Demea
Iraſcere?D.an non credis?repeton' quem dedi?
Ægrè eſt:alienus nõ ſum.ſi obſto. hem deſino.
Vnum vis curem,curo:& eſt Diis gratia,
Cùm ita,vt volo,eſt.*iſte tuus,ipſe ſentiet. *Iſte,per contemptum.
Poſteriùs nolo in illum grauius dicere.
M.*Nec nihil,neq; oĩa hæc ſunt,q̃ dicit:tamen *Correptio diſsimulationis.
Nonnihil moleſta hæc ſunt mihi:ſed oſtẽdere,
Me ægrè pati,illi nolui.nam ita eſt homo:
Cùm placo,aduerſor ſedulò,& deterreo,
*Tamen vix humanè patitur. verùm ſi augeã, *Argumentum à contrario.
Aut etiam adiutor ſim eius iracundiæ,
Inſaniam profectò cum illo:etſi Æſcinus
Nonnullam in hac re nobis*facit iniuriam, *Reprehenſiones leues.
Quã hic nõ amauit meretricẽ?aut cui nõ dedit
Aliquid?poſtremò,nuper (credo iam omnium
Tædebat)dixit velle vxorem ducere.
Sperabam iam deferuiſſe adoleſcentiam:
*Gaudebã.ecce autẽ de integro:niſi q̃dquid eſt *Apoſiopeſis
Volo ſcire,atq; hominẽ conuenire, ſi apud forum eſt.

ACTVS II. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Senibus omiſſis deſcribitur Æſchini factum iurgantis cum lenone.Nec error eſt poetæ, quod hic fiat, quæ facta eſſe Demea dixit, qui fortaſſe rumore nũcio acceperat feciſſe Æſchinum,quod facturum ille ſe minatus fuerat.

Trochaici & Iãbici tetrametri,& vn⁹ demeter.

SANNIO, AESCHINVS.

*Omiſſu ſenibus deſcribitur Æſchini factum, iurgatũ cum lenone: eſtque hac periculi protaſis.

OBSECRO, populares ferte miſero, atq; innocenti auxilium.
Subuenite inopi. AE. otioſè, nunc iam illico hic conſiſte.
Quid reſpectas? nihil pericli eſt nunquam, dum ego adero. hic te tanget.
S. Ego iſtam inuitis omnibus.
AE. Quanquàm eſt ſceleſtus, non cõmittet hodie vnquam iterum vt vapulet.
S. Aeſchine audi, ne te ignarũ fuiſſe dicas meorum morum.
Leno ego ſum. AE. ſcio. S. at ita, vt vſquam fuit fide quiſquam optuma.
Tu quòd te poſterius purges, hanc iniuriã mihi
Nolle factam, *huius nõ faciam. crede hoc, ego meum ius perſequar:
Neque tu verbis ſolues vnquam, quod mihi rę malefeceris.
Noui ego veſtra hæc. nollem factum: *iuſiurandum dabitur, te eſſe
Indignum iniuria hac, indignis quam egomet ſim acceptus modis.
AE. *Abi præſtrenuè, ac fores aperi. S. cæterùm hoc nihil facis.
AE. Intrò nunc iam tu. S. at enim nõ ſinam. AE. accede illuc Parmeno.
Nimium iſtoc abiſti: hic propter hũc aſſiſte: hẽ, ſic volo.
Caue nũc iam oculos à meis oculis quoquàm dimoueas tuos.
Ne mora ſit, ſi *innuerim, quin pugnus continuò in mala hæreat.
S. Iſthuc volo ergo ipſum experiri. AE. hem ſerua: omitte mulierem.

*Huius, vel ſtipulam, vel ſummam digiti oſtẽdens, dicit.

*Hunc locum explicat. N. Miſc. lib. 2.

*Abi, ad Parmenonem cõcitatus loquitur.

*innuero.

S. *, O

S.* O facinus indignum. AE geminabit, niſi cã- * *Exclama-tio vapulan-tis.*
ues. SA. hei miſero mihi
AE. Non innueram: verùm in iſtam partem po-
tiùs peccato tamen.
I nũc iam. S. quid hoc rei eſt? regnumne Æſchi-
ne hic tu poſſides?
AE. Si poſſiderẽ, ornat⁹ eſſes ex tuis virtutibus.
S. Quid tibi rei mecum eſt? AE. nihil. S. quid? no-
ſtin' qui ſim? AE. non deſidero,
S. Tetigin' tui quidquam? AE. ſi attigiſſes, ferres
infortunium.
SA. Qui tibi magis licet meam habere, pro quã
ego argentum dedi?
Reſponde. AE. ante ædeis non feciſſe* erit me- * *Minantis affectum ha-bent hæc verba. Nan. Miſcell. lib. 2.*
lius hic conuicium.
*Nam ſi moleſtus pergis eſſe, iam intrò arripie-
re, atque ibi (ſic erit.
Vſq; ad necem operiere loris. S. loris liber? AE.
S. O hominem impurum: hiccine libertatẽ aiũt * *Comminatio vehementior.*
æquam eſſe omnibus?
AES. Si ſatis iam *debacchatus es leno, audi ſi
vis nunc iam. *Vide Nan. Miſc. lib. 2.*
SA. Ego debacchatus ſum autem, an tu in me?
AE. mitte iſta, atque ad rem redi. *Superbe cõtemnit dicta lenonis.*
S. Quam rem? quò redeam? AE. iamne me vis
dicere, quod ad te attinet?
S. Cupio, *modò æqui aliquid. AE vah, leno inĩ- *Ironicos.*
qua me non volt loqui, (ſcentium,
SA. Leno ſum, fateor, pernicies cõmunis adole-
Periurus, peſtis: tamen tibi à me nulla eſt orta
iniuria.
AE. Nam hercle etiam id reſtat. S. illuc quæſo re-
di quò cœpiſti Æſchine.
AE. Minis viginti tu illam emiſti, quæ res* tibi * *Imprecatio.*
vertat male:

*Stulte negat ſe venditurum, quod perdidit.
* Liberalis cauſa, quæ cõtinet actionẽ libertatis.
*Tragica exclamatio.
*totidem.
*Hic mira arte inſano conceditur.

Argenti tantùm dabitur. S. quid? ſi ego* tibi illam nolo vendere.
Coges me? AE. minimè. S. náque id metui. AE. neque vendundam cenſeo
Quæ libera eſt: nam ego * illam liberali aſſero cauſa manu.
Nunc vide vtrũ vis, argentum accipere, an cauſam meditari tuam.
Delibera hoc, dum ego redeo leno. S. pro ſupreme Iupiter.
Minimè miror, q̃ inſanire occipiũt ex iniuria.
Domo me eripuit, verberauit, me inuito abduxit meam:
Ob malefacta hæc* tantidem emptam poſtulat ſibi tradier.
Homini miſero plus quingentos colaphos infregit mihi.
*Verum enim, quando bene promeruit, fiat: ſuum ius poſtulat.
Agè iam cupio, ſi modo argentum reddat. ſed ego hoc ariolor.
Vbi me dixero dare tanti, teſteis faciet illico
Vendidiſſe me: de argẽto ſomnium: mox, cras redi.
Id quoq; poſſum fere, ſi modò reddat: quáquã iniurium eſt.
Verũm cogito id, quod res eſt, quando eũ quæſtum occeperis,
Accipiunda, & muſſitanda iniuria adoleſcentium eſt.
Sed nemo dabit: fruſtra egomet mecum has rationes deputo.

ACTVS II. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Sãnio queritur de iniuria ſibi facta ab Æſchino: & Sy-

& Syri conſilio eluditur.

Iambici tretrametri, & ſenarij.

SYRVS, SANIO.

TACE, egomet conueniam ipſum: cupidè ac cipiat faxo, atque etiam—
Bene dicat ſecum eſſe actū. quid iſtuc Sanni o eſt quòd te audio
Neſcio quid concertaſſe cū hero? SA. nunquàm vidi iniquiùs
Certationem comparatam, quàm hæc hodie inter nos fuit:
Ego vapulando, ille verberando vſq;, ambo defeſſi ſumus.
S. Ita culpa. SA. quid agerē? S. adoleſcentuli morem geſtum oportuit.
SA. qui potui meliùs, qui hodie vſque os præbui? S. agè, ſcis quid loquar?
PECVNIAM IN LOCO negligere maximū interdum eſt lucrum. SA. hui.
S. Metuiſti, ſi nunc de tuo iure conceſſiſſes paululùm, atque—
Adoleſcenti eſſes morigeratus, hominum homo ſtultiſſime—,
Ne nunc tibi iſtuc fęneraret. SA. EGO SPEM pretio non emo.
S. Nunquàm rem facies: abi, neſcis* ineſcare homines Sannio.
SA. Credo iſtuc melius eſſe: verùm ego nunquā adeò aſtutus fui,
Quid, quidquid poſſem,* mallē auferre potiùs in præſentia
S. Agè, noui tuum animum: quaſi iam vſquam tibi ſint viginti minæ,
Dum huic obſequare: præctereà autem te aiunt proficiſci Cyprum. SA. hem.

** Conſil'a ſerui, qbus eludit lenonem: eaq; commodè ſubiecit ſtatim concertationi, quæ fuit cum eo Æſchino.*

** Metaphora ab aucupibus.*

** Mos auarorum.*

SY. Coemiſſe, hinc quæ illuc veheres, multa: na-
uem conductam, hoc ſcio.
Animus tibi pendet: vbi illinc ſpero redieris, ta-
men hoc ages.

**Apoſiopeſis*

SA. *Nuſquam pedem, perii hercle, hac illi ſpe
Hoc inceperunt, SY. timet.

**Metaphora à lapillis articulos vrgentibus.*

*Inieci ſcrupulũ hoĩ. SA. O ſcelera. illhuc vide,
Vt in ipſo articulo oppreſſit. emptæ mulieres
Complures, & itẽ hinc alia, quæ porto Cyprũ.
Niſi eò ad mercatũ veniã; damnũ maximũ eſt
Nunc ſi hoc omittam, actum agam: vbi illinc
rediero,
Nihil eſt, refrixerit res nunc demum venis?
Cur paſſus? vbi eras? vt ſit ſatius perdere,
Quàm aut hic nunc mauere tam diu, aut tum
perſequi.
SY. Iãne enumeraſti, quod ad te rediturũ putes?

** Comploratio.*

SA. *Hoccine illo dignum eſt? hoccine incipere
Æſchinum?
Per oppreſſioné vt hanc mihi eripere poſtulet?

**Metaphora ab arbore reſecta.*

SY. *Labaſcit vnũ hoc habeo: vide ſi ſatis placet
Potiùs, quàm venias in periculum Sannio,
Serueſne, an perdas totum, diuiduum face.

**Nunc conqueritur de iniuria, cùm damnũ quoque ſentit.*

Minas decem corradet alicundè. SA. *hei mihi,
Etiam de ſorte nunc venio in dubium miſer.
Pudet nihil: omneis dentes labefecit mihi;
Prætereà colaphis tuber eſt totum caput.
Etiã inſuper defraudet? nuſq̃ abeo. S. vt lubet:
Nunquid vis, quin abeam? SA. imò hercle hoc
quæſo Syre,

**Diuertit ſe tandẽ ad preces.*

Vt vt hæc sũt facta, * potiùs, quã lites ſequar.
Meum mihi reddat, ſaltẽ quãti empta eſt Syre:
Scio non te vſum antehac amicitia mea:
Memorem me dices eſſe, & gratum. SY. ſedulò.

** Paraſceue,*

Faciam, *ſed Cteſiphonem video, lætus eſt

De

De amica. SA. qd, quod te oro? s. pauliſp mane.

ACTVS II. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Cteſipho fratrem laudat, & cõmendat, agitq́; gratias abſenti pro accepto beneficio.

Iambici tetrametri, & monometer vnus.

CTESIPHO. SYRVS.

*ABs quiuis homine, cùm eſt opus, beneficiũ accipere gaudeas.
Verùm enimuero id demũ iuuat, ſi, quẽ ęquũ eſt benefacere, is facit.
O frater frater. quid ego te nunc laudem? ſatis certò ſcio:
*Nunquam ita magnificè quicquam dicam. id virtus quin ſuperet tua:
Itaque vnam hanc rem me habere pręter alios præcipuam arbitror,
Fratrem, *hominem neminẽ eſſe primarũ artium magis principem.
SY. O Cteſipho. C. ò Syre Æſchinus vbi eſt? SY. ellum, te expectat domi. C. hem.
SY. Quid eſt? C. quid ſit? illius opera Syre nunc viuo feſtiuum caput.
*Qui omnia ſibi *poſt putarit eſſe præ meo cõmodo:
Maledicta, famam, meum *amorem, & peccatũ in ſe tranſtulit.
Nihil pote ſuprà. ſed* quidnam fores crepuit. S. mane, mane.
Ipſe exit foras.

** Spargitur in perſonas Æſchini factum, idque tam Cteſipho prædicat, nẽpe ad quem fructus redit.*
**Sũma fratris laudatio.*
**Bemb. homini nemini.*
**quin.*
**Veri fratris deſcriptio.*
**laborem.*
** Acron legit, quidnam eſt? fores. Vide Caſtig. Riuij, & Geor. Fabricium.*

ACTVS II. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Colloquũtur fratres: agitur de pecunia reddenda lenoni, & paranda cœna.

Iambici tetrametri.

Quàm primum abſoluitote, ne, ſi magis irritatus ſiet,
Aliqua ad patrem hoc permanet, atq; ego tũc perpetuò perierim.
S. Non fiet: bono animo eſto. tu cum illa te *intus oblecta interim,
*Et lectulos iube ſterni nobis, & parari cætera.
Ego iam tranſacta re, conuertam me domum cum obſonio.
CT. Ita quæſo: quando hoc bene ſucceſſit, hilarem hunc ſumamus diem.

*Honeſta in re turpi periphraſis.
*Seruus magnificè loquitur.

ACTVS II. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Sollicitam inducit Soſtratam, ob filiæ, quæ ex Æſchino grauida eſt, vicinum partum.

Iambici, & Trochaici tetrametri.

SOSTRATA, CANTHARA.

*OBSECRO te mea nutrix, quid fiet? C. quid fiet, rogas?
Rectè ædepol ſpero. S. modo dolores, mea tu, occipiunt primulum.
C. Iam nunc times quaſi nunquã affueris, nunquàm tute pepereris?
C. Miſeram me, neminem habeo, ſolæ ſumus: Geta autem hic non adeſt,
Nec quem ad obſtetricem mittam, nec qui acerſat Æſchinum.
C. Pol, is quidem iam hic aderit: nam nunquã vnum intermittit diem,
Quin ſemper veniat. S. ſolus* mearum eſt miſeriarum remedium.
C. E re nata meliùs fieri haud potuit, quàm factum eſt hera:
*Quando vitium oblatum eſt, quod ad illũ attinet potiſſimùm

aliud periculũ Æſchini, nam palã ſit oppreſſam ab eo ingenuam: & muliercula ĩ metum conijciũtur propter raptam pſaltriam.
**Amatorius affectus.*
**Factũ laudat ob conditionẽ nuptiarum.*

Talem,

Talem, tali genere, atque animo natum ex tanta familia.

S. Ita pol eſt, vt dicis: ſaluus vobis, Deos quæſo, vt ſiet.

ACTVS III. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Geta Soſtratæ ſeruul⁹ cõmotior, heræ nũciat Aeſchinũ alio captũ amore, puellam eripuiſſe lenoni. Iambici, & Trochaici tetrametri dimeter vnus.

GETA, SOSTRATA, CANTHARA.

Tragica cõqueſtio ſerui de iniuria Æſchini: viam autem facit ad epitaſin.

Sæculum accuſat, vt à tempore mores carpat. Getæ querimoniam perſequitur per exaggerationem.

Cum pondere & ſtomacho pronunciãda: nam ira animum impedit.

*NVNC illud eſt, quòd ſi omnes omnia ſua conſilia conferant,
Atque huic malo ſalutem quærant, auxilij nihil afferant.
Quod mihique, heræque, filiæque herili eſt: væ miſero mihi,
Tot res, recentè circunuallant, vnde emergi non poteſt,
Vis, egeſtas, iniuſtitia, ſolitudo, infamia.
*Hoccine ſęclum? ò ſcelera, ò genera ſacrilega; ò hominem impurum.
S. Me miſeram. quidnam eſt, quò ſic video timidum, & properantem Getam?
G. Quem neque fides, neque iuſiurãdum, neq; illum miſericordia
Repreſſit, neque reflexit, neq; quòd partus inſtabat propè,
Cui miſeræ indignè per vim vitiũ obtulerat, ſo. non intelligo
Satis, quę loquatur. C. propiùs obſecro accedamus Soſtrata. G. ah,
*Me miſerum, vix ſum compos animi, ita ardeo iracundia.
Nihil eſt, quòd malim, quàm totam familiam dari mihi obuiam,

Vt iram

Vt itam hanc in eos euomam omnem, dum
ægritudo hæc eſt recens,
Satis mihi id habeam ſupplicij, dum illos vl-
ciſcar modo,
Seni animam primùm extinguerem ipſi, qui
illud produxit ſcelus?
Tum autem *Syrum impulſorem. vah, quibus
illum lacerarem modis
*Sublimem medium arriperem, & capite pri-
mùm in terram ſtatuerem,
Vt cerebro diſpergat viam:
Adoleſcenti ipſi eriperem oculos, poſt hæc præ
cipitem darem:
Cæteros *ruerem, agerem, raperem, tūderem, &
proſternerem.
Sed ceſſo heram hoc malo impertire propere?
S. reuocemus, Geta.
G. Hem, quiſquis es, *ſine me. S. ego ſum Soſtra-
ta. G. vbi ea eſt? te ipſam quærito,
Te expecto: oppidò opportunè te obtuliſti mi-
hi obuiam.
Hera. S. quid eſt? quid trepidas? * G. hei mihi. S.
quid feſtinas mi Geta?
Animū recipe. G. prorſus. S. quid iſthuc prorſus
ergo eſt? G. *perijmus:
Actum eſt. S. eloquere obſecro, quid ſiet. G. iam
S. quid iam Geta?
G. Æſchinus. S. quid ergo is? G. alienus eſt à no-
ſtra famili. S. hem,
Perij. quare? G. amare occepit aliam. S. væ miſe-
ræ mihi.
G. *Neque id occultè fert: à lenone ipſus eripuit
palàm.
S. Satin' hoc certò? G. certè, hiſce oculis egomet
vidi Soſtrata. S. *ah.

Hypotypoſis

**Cum nutu & geſtu pronuntianda.*

**R. litera canina irā indicat.*

**Præ iracundia vix tandem cognoſcit heram.*

** CA.*

**Interruptus ſermo ob indignationem.*

**Argumentum magni amoris.*

**Apoſiopeſis amarè flentis.*

Me miſeram. quid credas iam? aut cui credas?
noſtrumne Æſchinum ;
Noſtram vitam omnium, *in quo noſtrę ſpes,
omnesq; opes ſitæ
Erant, qui ſine* hac iurabat ſe vnum nũquàm
victurum diem ,
Qui ſe in ſui gremio poſiturũ puerum dicebat,
*patrem
Ita obſecraturũ, vt liceret ſibi hác vxoré ducere
G. Hera, * lacrumas mitte, ac potius, quod ad
hanc rem opus eſt, porrò *conſule.
Patiamurne, an narremus cuipiã? CA. hau, hau
mi homo, ſanuſne es?
An proferẽdum hoc tibi videtur vſquam eſſe?
G. mihi quidem non placet.
Iam primum illum alieno animo à nobis eſſe,
res ipſa indicat.
Nunc ſi hoc palã proferemus, ille inficias ibit,
ſat ſcio.
Tua fama, & gnatę vita in dubium veniet. tum
ſi maxime
Fateatur, cùm amet aliam, non eſt vtile hanc il
li dari.
*Quapropter quoquo pacto *celato eſt opus. S.
ah, minimè gentium:
Non faciam. G. quid agis? S. proferam. C. hem,
mea Soſtrata vide quam rem agas.
S. Peiore res loco eſſe non poteſt, quàm in hoc,
quo nunc ſita eſt.
Primùm indotata eſt: tum pręterea, quæ ſecun
da eis dos erat,
Periit: pro virgine dari nuptũ non poteſt: hoc
reliquum eſt,
Si inficias ibit, teſtis mecum eſt annulus, quẽ
amiſerat.

*Exaggeratio.

*Oratoriè, uehementius cupitum poſtremo poſuit.

*patreu.

*Fruſtra in uictum coniecta muliercula, vt in fabula Pluſculũ eſſet turbarum.

*proſpice.

*Geta conſilium.

*tacite.

Poſtremò, quando ego conſcia mihi ſum, à me culpam eſſe hanc procul,
Neque pretium, neq; rem vllam interceſſiſſe* illam, aut me indignam, Geta
Experiar. G. q̄d* iſtuc? accedo, vt meliùs dicas. s. tu, quantùm potes,
Abi, atq; Hegioni cognato huius rem narrato omnem ordine.
Nam is noſtro* Simulo fuit ſummus, & nos coluit maxime.
G. Nam hercle alius nemo reſpicit nos. s. propera tu mea Canthara,
Curre, obſtetricem* vt, cùm opus ſit, ne in mora nobis ſiet.

*Riuius, illa. *Priſc. iſtic. legit.

*Simulus Soſtratæ maritus, pater puellæ vitiatæ ab Æſchino

*accerſe,

ACTVS III. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Malè eſt Demeæ, quod filium Cteſiphonem audiuerit vnà affuiſſe, cùm eriperet mulierē Æſchinus.

Iambici ſenarij.

DEMEA.

*D ISPERII: Cteſiphonem audiui filium
Vnà affuiſſe in raptione cum Æſchino.
Id miſero reſtat mihi mali, ſi illum poteſt,
Qui alicui rei eſt, etiã eũ ad nequítiã abducere,
Vbi ergo illũ quæram? credo abductũ in ganeũ
Aliquò: perſuaſit ille impurus, ſat ſcio.
Sed eccum Syrũ ire video: hinc ſcibo iam, vbi ſiet.
Atq; hercle hic de grege illò eſt: ſi me ſenſerit
Eum quæritare, nunquam dicet carnifex.
*Non oſtendam me id velle.

*Demea ſolus hæc ſecũ.

*Demea aſtutia.

ACTVS III. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Commendatur Cteſipho, vituperantur Mitio, & Æſchinus: callide vtrũq; Syrus facit. Demea autẽ

narratione virtutum Cteſiphonis plurimũ gaudet.

Iambici ſenarij.

SYRVS, DEMEA.

*OMNEM rem modò ſeni,
Quo pacto haberet, enarramus ordine.
Nihil quidquam vidi lætius. D. pro Iupiter!
Hominis ſtultitiam. S. collaudauit filium:
Mihi, qui id dediſſem conſilium, egit gratias.
D. Diſrumpor. S. argentum adnumerauit illicò:
Dedit prętereà in ſumptum *dimidium minę:
Id diſtributum ſanè eſt ex ſententia. D. hem
Huic mandes, ſi quid rectè curatum velis.
S. Ehem Demea, haud aſpexerã te: quid agitur?
D. Quid agatur? voſtram nequeo mirari ſatis
Rationem. S. eſt hercle inepta, ne dicã dolo, atq;
Abſurda. piſceis cæteros purga Dromo:
Cõgrũ iſtum maximum in aqua ſinito ludere
Pauliſper: vbi ego venero, exoſſabitur:
Prius nolo. D. hæccine flagitia? S. mihi quidem non placent:
Et clamo ſæpè. ſalſamenta hæc Stephanio
Fac *macerentur pulchrè. D. Dii voſtram fidem.
Vtrum ſtudione id ſibi habet, an laudi putat
Fore, ſi perdiderit gnatum? væ miſero mihi,
Videre videor iam diem illum: cùm hinc egẽs
Profugiet aliquò militatum. S. ò Demea,
ISTVC EST ſapere, non quod ante pedes modo eſt
Videre, ſed etiam illa, quæ futura ſunt,
Proſpicere. D. quid? iſthæc iã penes vos pſaltria (eſt?
S. Ellam intus. D. ehò, an domi eſt habiturus? S. credo, vt eſt
Dementia. D. hæccine fieri? S. inepta lenitas
Patris, & facilitas praua. D. fratris me quidem
*Pudet, pigetq;. S. nimium inter vos Demea,

Mirè faceto & callido cõmento eluditur Demea, ne Cteſiphonis peccatum reſciſcat.

**Antiquè.*

**Macerare, mollire, ſicut triticum Columella macerandum dixit, & gemmas aceto macerari Plinius, & pleraque alia.*

**Piget ob dãna: pudet ob turpia.*

Ac nõ, quia ades præſens, dico hoc, pernimiũm
interest.
Tu, quantus quantus, nihil niſi ſapientia es:
Ille *futilis, ſomniũ. ſineres verò tu illũ tuum
Facere hæc? D.* ſinerem illum? an non ſex to-
tis menſibus
Priùs olfeciſſem, quàm ille quidquã cęperet?
S. Vigilantiam tuam tu mihi narras? D. ſic ſiet*
Modò vt nunc eſt, quæſo. S. vt quiſq; ſuũ vult
eſſe, ita eſt.
D. Quid eum? vidiſtin' hodie? S. tuumne filiũ?
Abigam hinc rus. iamdudum aliquid ruri age
re arbitror.
D. * Satin' ſcis ibi eum eſſes? S. oh, qui egomet
produxi. D. optumè eſt.
Metui ne hærere hic. S. atque iratũ admodum.
D. Quid autem? S. adortus iurgio fratrem apud
forum
De pſaltria iſtac. D. ain' verò? S. vah, *nihil reti-
cuit
Nam vt numerabatur fortè argẽtũ, interuenit
Homo de improuiſò: cœpit clamare, Æſchine
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere noſtro? D. oh *lacrumo gaudio.
S. Non tu hoc argentum perdis: ſed vitã tuam:
D. Saluos ſit: ſpero, eſt ſimilis maiorũ ſuũ. S. hui
D. Syre, præceptorum plenus iſtorũ ille. S. phy,
Domi habuit, vnde diſceret. D. ſit ſedulò:
Nihil prætermitto: conſuefacio: deniq;
Inſpicere, tanquam in ſpeculũ, in vitas omniũ
Iubeo, ATQVE EX aliis ſumere exemplũ ſibi.
Hoc facito. S. rectè ſanè. D. hoc fugito. S. callidè.
D. Hoc laudi eſt. S. iſtæc res eſt D. hoc vitio dat.
S. Probiſſimè. D. *porrò aũt. S. nõ hercle otiũ eſt
Nunc mihi auſcultandi: piſceis ex ſententia

Futilis, Domittit.

Senis vigilantia.

Priſcia. li. 10. Vide Riuium.

Vide Ioanſ Riui.

Laus filij diligentis.

In profuſo gaudio lacrymæ erũpunt.

Porrò aũt, initium vlterioris orationis interruptæ per Syrum.

Nactus ſum: hi mihi ne corrũpãtur, cautio eſt,
Nam id nobis tam flagitiũ eſt, quã illa Demea
Nõ facere vobis, quæ modò dixti: & , qđ queo,
Conſeruis ad eundem iſtunc* præcipio modũ.
Hòc ſalſum eſt, hoc aduſtum eſt, hoc lautũ eſt parum:
Illud rectè, iterum ſic mementote: ſedulò
Moneo, quæ poſſum pro mea ſapientia:
Poſtremò, tãquã in ſpeculũ, in patinas Demea
Inſpicere iubeo, & moneo, quid facto* vſus ſiet,
Inepta hæc eſſe, nos quæ facimus, ſentio.
*Verũ quid facias? vt homo eſt, ita morẽ geras,
Nunquid vis? D. mentem vobis meliorem dari.
S. Tu rus hinc ibis? D. rectè. S. nã q̃d tu hic agas,
Vbi, ſi quid bene præcipias, nemo obtemperat?
D. *Ego verò hinc abeo, quando is, quam ob rẽ huc veneram,
Rus abijt: illum curo vnum, ille ad me attinet.
Quando ita vult frater, de iſtoc ipſe viderit.
Sed quis illic eſt, procul quẽ video? eſtne Hegio
Tribulis noſter? ſi ſatis cerno is* hercle eſt. vah,
Homo amicus nobis iã inde à puero. Dij boni,
Næ illiuſmodi iam nobis magna ciuium
Penuria eſt. homo antiqua virtute, ac fide.
Haud cito mali, quid ortum ex hoc ſit publicè.
Quàm gaudeo, vbi etiã huius generis reliquias
Reſtare video. vah, viuere etiam nunc lubet.
Opperiar hominẽ hic, vt ſalutem, & colloquar.

Præcepta Demeæ ad coquinaria vſq. deludit

**vſus, pro opus, Comicum.*

**Gnathonica ſententia.*

**Cauſa diſcedendi, vt fabula confirmetur.*

**acere.*

ACTVS III. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Hegio docet Soſtratæ filiam iniquè ab Æſchine tractatam, ac tandem vitiatam eſſe. id factum nũc Demeæ narrat.

Iambici ſanarij.

HEGIO, GETA, DEMEA, PAMPHILA.

*PRO

*P R. O Dij immortales,facinus indignum Geta *Epitaſis pa
Quid narras.G.ſic eſt factū. H.ex illa ne familia *lā facit Æ-*
Tam illiberale facinus eſſe ortum?ò Aeſchine, *ſchini pecca-*
Pol haud paternum iſtuc dediſti.D.videlicet *tum.*
De pſaltria hæc audiuit.id illi nunc dolet
Alieno:*pater is nihili pendit:hei mihi, **Pater, Mi-*
Vtinam hic propè adeſſet alicubi,atq; audiret *tio ſcilicet.*
hæc.
H.*Ni facient, quæ illos æquum eſt, haud ſic **Ciuilis, &*
auferent. *matura com*
G.In te ſpes omnis Hegio nobis ſita eſt: *minatio.*
Te ſolum habemus: tu es patronus,tu parens:
Ille tibi moriens nos commendauit ſenex,
Si deſeris tu,perijmus.H.caue dixeris.
Neq; faciam,neq; me ſatis piè poſſe arbitror.
D.Adibo. ſaluere Hegionem plurimum
Iubeo.H.oh, te quærebam ipſum,ſalue Demea.
D.Quid autem?H.*maior filius tuus Æſchinus, **Artificioſa*
Quem fratri adoptandum dediſti, neq; boni, *expoſtulatio.*
Neq; liberalis functus officium eſt viri.
D.Quid iſtuc?H.noſtrū amicū noras Simulum,
Atq; ęqualē?D.quid ni?H.filiam eius virginem
Vitiauit.D.hem.H.mane,nondū audiſti Demea
Quod eſt grauiſſimum.D.an quidquam eſt etiā
amplius?
H.Verò amplius: nam hoc quidem ſecundum
aliquo modo eſt: **Collatione*
*Perſuaſit nox, amor, vinum,adoleſcentia. *amplificat.*
Humanū eſt vbi ſcit factum, ad matrē virginis **Narratio.*
Venit ipſus vltro,lacrumans,orans,obſecrans,
Fidem dans, iurās ſe illam ducturum domum.* *Id eſt,vi-*
Ignotum eſt,tacitum eſt,creditū eſt.virgo ex eo *tio.*
*Compreſſu grauida facta eſt.mēſis hic decimꝰ **Cōcluſio ac*
eſt. *cuſationis*
*Ille bonus vir nobis Pſaltriam ſi Dijs placet, *per ironiam.*

Parauit, quicum viuat, illam deſerat.
D. Pro certon' tu iſtæc dicis? H. mater virginis

** Cæſar, vt captus eſt Germanorũ. Tuſcu. 2. vt captus eſt hominum.*

In medio eſt, ipſa virgo, res ipſa: hic Geta
Præterea, *vt captus eſt ſeruulorũ, non malus.
Neq; iners, alit illas, ſolus omnem familiam
Suſtentat: hunc abduce, vinci, quære rem.
G. Imò hercle extorque, niſi ita factũ e Demea:
Poſtremò non negabit, coram ipſo cedò.
D. Pudet: nec, quid agam, neque quid huic reſpondeam,

** Pamphila parturiendo hæc dicit.*

Scio. Pam. miſeram me, differor doloribus,
*Iuno Lucina fer opem, ſerua me obſecro. H. hé
Numnam illa quæſo parturit? G. certè, Hegio.
H. *hem,

** Argumentum a coniecturis.*

Illhæc fidem nunc veſtram implorat Demea.
Quod vos ius cogit, id voluntate impetret

** Græca figura cũ datiuo ὑμῖν πρέπει. Sic infra Act. 5. Scæ. 8. Ita nobis decet.*

Hæc primùm vt fiant, Deos quæſo, vt* vobis decet:
Sin aliter animus veſter eſt, ego Demea
Summa vi defendam hanc, atq; illum mortuũ.
*Cognatus mihi erat: vnà à pueris paruuli
Sumus educti: vnà ſemper militiæ, & domi
Fuimus: paupertatem vnà pertulimus grauem.
Quapropter nitar, faciam, experiar, denique

**Cauſã reddit, cur aduerſarius futurus ſit.*

*Animã relinquam potiùs, quàm illas deſerã.
Quid mihi reſpondes? D. fratrem conueniam Hegio:
Is q̃d mihi de hac re dederit cõſiliũ, id ſequar.

** Incrementum.*

H. Sed Demea hoc tu facito, dũ animo cogites,
Quàm vos facillimè agitis, quàm eſtis maximè
Potentes, dites, fortunati, nobiles,

** Perſuaſio à laude probitatis.*

Tam maxume vos æquo animo æqua noſcere
Oportet, *ſi vos voltis perhiberi probos.
D. Redito: ſient, quæ fieri æquum eſt, omnia.
H. Decet te facere Geta duc me ĩtro ad Soſtratã.

D.

D. Non me* indicente hæc fiunt: vtinam hoc ſit modò
Defunctum,* verum nimia illæc licentia
Profectò euadet in aliquod magnũ malum.
Ibo, requiram fratrem, vt in eum hæc euomá.
H. Bonò animo fac ſis Soſtrata, & iſtam quod potes,
Fac cõſolere. ego Mitionem, ſi apud forum eſt,*
Conueniam, atque, vt res geſta eſt, narrabo ordine.
Si eſt, facturus vt ſit officium ſuum,
Faciat: ſin aliter de hac re eſt eius ſententia,
Reſpondeat mihi, vt, quid agam, quàm primũ ſciam.

** Indicente: hoc eſt, non dicente.*
** Nimis dura compoſitio eſt, ſed apta iraſcenti.*
** Epiphonema.*

ACTVS IIII. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Probi adoleſcentis ingenium, moresq́; hac ſcena exprimũtur. Syrus Cteſiphonẽ inſtituit, quemadmodũ reſpondere debeat patri. Initio ſcenæ oſtendit nõ raro cõtingere, vt filij optent parentũ abſentiã, ſi quãdo ſolutius viuere, ac genio indulgere ſtatuerint.

Iambici tetrametri, & dimeter vnus.

CTESIPHO, SYRVS.

*AIN' patrem hinc abiſſe rus? S. iamdudum. CT. dic ſodes. S. apud
Villam eſt. nunc eum maximè operis aliquid facere credo. C. vtinam quidem
Quod cum ſalute eius fiat, ita ſe defatigarit velim,
Vt triduo hoc perpetuo prorſũ è lecto nequeat ſurgere.
S. Ita fiat, & iſthoc ſi quid potis eſt rectiùs. C. ita: nam hunc diem

** Hic compendio oſtenditur, quid ſit tam locutus.*

** Aſſeuera-tio Comica.*

*Miſerè nimis cupio, vt cœpi, perpetuum in læ titia degere,
Et illud rus nulla alia cauſa, tam male odi, niſi quia
Prope eſt: quod ſi abeſſet longiùs,
Prius nox oppreſſiſſet illic, quàm huc reuerti poſſet iterum.

** Sollicitudinem paternã notat.*

*Nunc, vbi me illic non videbit, iam huc recurret, ſat ſcio:
Rogabit me, vbi fuerim: quem ego hodie toto non vidi die.

**Bonus adoleſcens mẽtiri neſcit, nec vult.*

Quid dicam? s. nihil ne in mẽte eſt? c. *nunquã quicquam. s. tantò nequior.
Cliens, amicus, hoſpes nemo eſt vobis? C. ſunt: quid poſteà?
c. Hiſce opera vt data ſit. c. quæ non data ſit? non poteſt fieri. s. poteſt,
c. Interdiu. ſed ſi hic pernocto, cauſæ quid dicam Syræ?
s. Vah, quàm vellem etiam noctu amicis operã mos eſſet dari.
Quin tu otioſus es: ego illius ſenſum pulcrè calleo.

** Hyperbole.*
**Feruit, pro feruet, antiquè.*

*Cùm *feruit maximè, tam placidum, quàm ouem reddo. c. quo modo?
s. Laudarier te audit lubenter: facio te apud illum Deum:
Virtutes narro. c. meas s. tuas: homini illico lacrumæ cadunt,
Quaſi puero, gaudio, hem tibi autem. c. quidnã eſt? s. *LVPVS IN FABVLA.

**Silentij prouerbium.*

c. Pater adeſt? s. ipſus eſt. c. Syre quid agimus? s. fuge modò intrò: ego videro.

**Eclipſis properãti apta.*

c. Si quid rogabit, *nuſquam tu me. audiſtin'? s. potin vt deſinas?

ACTVS IIII. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Queritur Demea, quòd fratrem non repererit. idem à Syro deluditur, locum in quo ſit frater bifariam deſcribente.

Trochaici tetrametri.

DEMEA, CTESIPHO, SYRVS.

NAE ego homo ſum infelix. primùm fratrem* nuſquam inuenio gentium :

Præterea autem, dum illum quæro: à villa mercenarium

Vidi: is filiũ negat eſſe ruri: nec, quid agã ſcio.

C. Syre. S. quid ais? mene' quærit? S. verum. C. pe rii. S. quin tu animo bono es

D. *Quid hoc, malùm, infelicitatis? nequeo ſatis decernere :

Niſi me credo huic eſſe natum rei, ferundis miſeriis.

Primus ſentio mala noſtra: prim⁹ reſciſco omnia:

Primus porrò *obnuntio ; ægrè ſolus, ſi quid fit, fero.

S. Rideo hunc: primùm ait ſe ſcire: is ſolus neſcit omnia,

DE. Nunc redeo : ſi fortè frater redierit, viſo. CTE. Syre

Obſecro, vide ne ille huc prorſus ſe irruat. S. etiam taces?

Ego cauebo. CT *nunquã hercle ego hodie iſtuc committam tibi:

Nam me iam in cellam aliquam cum illa concludam. id tutiſſimum eſt.

S. Agè, tamen ego hunc amouebo. D ſed eccum ſceleratum Syrum.

* *Nuſquam gen. magis ſonorã reddit orationem.*

**Ridicula querela ſenis*

* *Obnuntiantur mala: annuntiantur bona.*

**Diffidentia Cteſiphonis ex pauore.*

Eluditur Demea, ne deprehēdat Criſthonem. s.* Non hercle hic quidem durare quiſquam, ſi ſic fit, poteſt.
Scire equidē volo, quot mihi ſint domini. quæ hæc eſt miſeria?
Vide Miſc. Nann. lib. 2. D. Quid ille gannit? quid vult? * quid ais bone vir? eſt frater domi?
Verſuta Sys. ri fictio, qua ſenē eludit. * Quid, malùm, bone vir mihi narras? equidē perii. D. quid tibi eſt?
s. Rogitas? Cteſipho me pugnis miſerū, & iſtā pſaltriam
Vſque occidit. D. hem, quid narras? s. hem, vide diſcidit labrum?
D. Quamobrem? s. me impulſare hanc emptam eſſe ait D. non tu eum rus hinc modò
Callida inuentio. Produxe aiebas? s. * factū: verùm venit poſt inſaniens:
Nihil pepercit. non puduiſſe verberare hominem ſenem,
Quem ego modò puerum tantillum in manibus geſtaui meis?
D. Laudo Cteſipho: patriſſas: abi. virum te iudi(co.
s. Laudas? næ ille continebit poſthac, ſi ſapiet, manus.
Ironia. D. Fortiter. s. * perquam, quia miſeram mulierem, me ſeruulum,
Hui, cum geſtu ſeruili pnuntiādum. Qui referire non audebam, vicit, * hui, perfortiter,
D. Non potuit melius: idem quod ego ſenſit, te eſſe huic rei caput.
Sed eſtne frater intus? s. non eſt. D. vbi illū quæram cogito.
Hoc dicit, vt auidius inueſtiget. s. * Scio vbi ſit, verùm hodie nunquā monſtrabo. D. hem, quid ais? s. ita.
D. Diminuetur tibi quidem iam cerebrum. s. at nomen neſcio

Illius

Illius hominis, ſed locum noui vbi ſit. D. dic
ergo locum.
S. Noſtin' porticum apud macellum hanc deor
ſum? D. quid ni nouerim?
S.* Præterito hac recta platea ſurſum: vbi eò ve
neris. *Perplexa deſcriptio.*
Cliuos deorſum uorſum eſt: hac te pręcipitato: poſteà
Eſt ad hanc manum ſacellum: ibi angiportum
propter eſt.
D. Quonam? S. illic, vbi etiã caprificus magna
eſt. D. noui. S. hac pergito.
D. Id quidem angiportum non eſt peruium. S.
verum hercle. vah,
*Cenſen' hominem me eſſe? erraui, in porticũ
rurſum redi. *Callidè mẽdacium ſimulando errorem, palliat.*
Sanè hac multò propius ibis, & minor eſt erra
tio.
* Scin' Cratini huius ditis ædes? D. ſcio. S. vbi
eas præterieris, *Alia loci deſcriptio.*
Ad ſiniſtram hac recta platea: vbi ad Dianæ
veneris,
Ito ad dextrã: prius, quàm ad portam venias,
apud ipſum lacum
Eſt piſtrilla, & ex aduerſum fabrica: ibi eſt. D.
quid ibi facit?
S. Lectulos in Sole iligneis pedibus faciundos
dedit,
Vbi potetis vos. D. *ſanè bene. ſed ceſſo ad eum
pergere?
S. I, ſanè ego te exercebo hodie, vt dignus es, ſili
cernium.
Æſchinus odioſè ceſſat: prandium corrũpitur:
Cteſipho autem in amore eſt totus. ego iã proſpiciam mihi:

Nam

Tabeſcit, & tuo officio fueris functus. ſed ſi al
ter putas,
Egomet narrabo, quæ mihi dixti. ME. imò ego
ibo. H. bene facis.
*OMNES QVIBVS RES ſunt minùs ſecun
dæ, magis ſunt neſcio quomodo
*Suſpicioſi: ad contumeliam omnia accipiunt
magis:
Propter ſuam impotentiam, ſe ſemper credũt*
negligi:
Quapropter te ipſum purgare ipſi coram, placa
bilius eſt.
M. Et rectè, & verum dicis. H. ſequere me ergo
hac intrò. M. maximè.

** Omnes infortunati maximè ſuſpicioſi.*

**Dona. agnoſcit, claudicare.*

ACTVS IIII. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Dolet vehementer Æſchinus in ſuſpicionem venisse ſe apud Soſtratam & Pamphilam, quòd amare pſaltriam cœperit, quam non ſibi; ſed fratri vt grã-tum faceret, ab lenone eripuerat.

Trochaici & Iambici quadrati, Trochaicus vnus dimeter abundans ſyllaba.

AESCHINVS.

*DISCRVCIOR animi. hoccine de impro-
uisò mali mihi obiici
Tantũ, vt neq; quid me faciam, neq; quid agã
certum ſiet?
Membra metu debilia ſunt: animus timore*
obſtupuit: (do
Pectore cõſiſtere nihil cõſilii quit. vah, quomo
Me ex hac expediam turba? tanta nunc de me*
ſuſpicio
Incidit, neq; ea immerito, *Soſtrata credit, mi
hi me pſaltriam hanc
Emiſſe: id anus mihi indicium fecit.

**Hac verba repẽtino nuntio Æſchini animum perculſum indicant.*

**Sic veteres libri.*

**Cauſa ſtuporis Æſchini.*

Nam

Nam vt hinc fortè ad obſtetricem erat miſſa, vbi eam vidi, illico

Accedo, rogito, Pamphila quid agat, iamne partus adſiet,

Eone obſtetricē accerſat illa exclamat. abi, abi, iam Æſchine,

Satis diu verba dediſti nobis, ſatis adhuc tua fruſtrata eſt fides

Hem, quid iſthuc obſecro inquam eſt? *valeas, habeas illam, quæ placet.

Senſi illico id illas ſuſpicari: ſed me *repreſſi tamen,

Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palam.

Nunc quid faciam? dicā fratris eſſe hanc? quod minimè eſt opus

Vſquam efferri. agè, mitto: fieri potis eſt, vt ne quà exeat,

Ipſum id metuo vt credant: tot concurrunt veriſimilia.

Egomet rapui: ipſe egomet ſolui argentum: ad me abducta eſt domum.

Hæc adeò mea culpa fateor fieri, non me hanc rem patri,

Vt vt erat geſta, indicaſſe: exoraſſem, vt eam ducerem.

Ceſſatum vſq; huc eſt: *nūc porrò Æſchine expergiſcere,

Nunc hoc primum eſt: ad illas ibo, vt purgem me: accedam ad fores:

Perii, horreſco ſemper, *vbi pultare haſce occipio fores.

Heus, heus: Æſchinus ego ſum, aperite aliquis actutum oſtium.

Prodit neſcio quis, concedam huc.

*Amatoria interrogationes de amica.

*Sic in An. Valeant, qui iter nos, etc.

*reprehendi.

*Exhortatur ſeipſum.

*Io. Riu. legit, ubi haſce pultare occipio miſer. Vide eius Caſtiga.

ACTVS IIII. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Mirè faceto commento nouum incutit Æſchino metum pater, oſtendens alij viro nupturam Pamphilam. Tandem amoto ludo agere ſeriò incipiens, filij animum gaudio explet, futurum promittens, vt illam ipſe ducat vxorem.

Trochaici tetrametri, Iābici trimetri & quadrati

MITIO, ÆSCHINVS.

*ITA vti dixi Soſtrata
Faci te: ego Æſchinum cōueniam, vt, quomodo
acta hæc ſint ſciat.
Sed quis oſtium hoc pultauit? AE. pater hercle
eſt: perii. M. Æſchine.
AE. Quid huic hic negoti eſt? MI. tune has pe-
puliſti fores?
Tacet. cur non ludo hunc aliquātiſper? melius
eſt:
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipſe vo-
luit credere.
Nihil mihi reſpondes? AE. non equidem iſtas,
quòd ſciam.
M. Itane? nā mirabar quid hic negoti eſſet tibi.
Erubuit: ſalua res eſt. AE. dic ſodes pater,
Tibi vero quid iſtic eſt rei? M. *nihil mihi q dē
Amicus quidam me à foro abduxit modò
Huc aduocatum ſibi. AE. q d? M. *ego dicā tibi.
Habitant hic quædam mulieres pauperculæ:
Vt opinor, has non noſſe te, & certò ſcio:
Neque enim diu huc commigrarunt. AE. quid
tum poſteà?
M. Virgo eſt cum matre. AE. perge. M. * hæc vir
go orba eſt patre:
Hic meus amicus illi genere eſt proximus:

** Cataſtrophe capta ē, ſed eā priuſquam abſoluat, mire faceto commento nouū metum Æſchino incutit pater: quod tamen quia nō habet ſeriā querelā, breuiter tractat & ſine tragicis ſchematibus.*

**Eclipſis.*

**Incipit figmentum vero admiſtū.*

**Cum abiectione pronūtiandum, vt nuptiarum ſpē adimat.*

Huic leges cogunt nubere hanc. AES. perij. M. quid eſt? .
AE. Nihil: rectè: perge M. is venit, vt ſecũ auehat.
Nã habitat Mileti. AES. hem virginem vt ſecũ auehat?
M. Sic eſt. AE. Miletum vſq; obſecro? M. ita. AE. animo male eſt.
**Eclipſis.* *Quid ipſę? quid aiunt? M. quid iſtas cenſes? nihil enim.
**Tãgit Æſchinum.* Commenta mater eſt, eſſe* ex alio viro
Neſcio quo puerum natũ, neq; eum nominat:
Priorem eſſe illum, non oportere huic dari.
AE. Ehò, nonne hæc iuſta tibi videntur poſteà?
M. Non. AE. obſecro non? an illã hinc abducet pater?
M. Quid ni illam abducat? AE. factum à vobis duriter?
**Aduerbiũ multarũ ſyllabarum indignationi aptum.* *Immiſericorditerq;, atque etiam, ſi eſt pater
Dicendum magis apertè, illiberaliter.
M. Quamobrem? AE. rogas me? quid illi tandẽ creditis
Fore animi miſero, qui* illi conſueuit priùs,
**Interpres, illi, vel illã.* (Qui ĩfelix, haud ſcio, an illã miſere nũc amat)
Cùm hanc ſibi videbit præſens* preſenti eripi,
**Seruius legit; præſentẽ* Abduci ab oculis? facinus indignum pater.
M. *Qua ratione iſtuc? quis deſpõdit? qs dedit?
**Clam hìc pater obiurgatur, quòd fuerit conſcius.* Cui quando nupſit? auctor his rebus qui eſt.?
Cur duxit alienam? AE. an ſedere oportuit
Domi virginem tam grãdem, dũ cognatus hinc
Illinc veniret, expectantem?* hæc mi pater
Te dicere æquum fuit, & id defendere.
**Amatoriè, & pueriliter.* M. Ridiculè, aduerſumne illum cauſam diceré,
Cui veneram aduocatus? ſed quid iſta Aeſchine
Noſtra? aut quid nobis cũ illis? abeamus. quid eſt?

Quid

Quid lacrumas? AE. pater obſecro, auſculta. M. Æſchine, audiui omnia.

Hæc ultima deſperatio cogit Æſchinum fateri verum.

Et ſcio, nam te amo: quò magis, quæ agis, curæ ſunt mihi.
AE. Ita velim me promerentem ames, dum viuas mi pater,
Vt me hoc delictum admiſiſſe in me, id mihi vehementer dolet,
Et me tui pudet. M. *credo hercle nam ingeniũ noui tuum.

**Amica, & lenis obiurgatio, ex arte, à loco, à facto.*

Liberale: ſed vereor ne indiligens nimiùm ſies,
In qua ciuitate tandem te arbitrare viuere?
Virginẽ vitiaſti, quã te ius non fuerat tangere.
Iam id peccatum primùm magnum, *at humanum tamen:

**Terẽt. ſumma arte inducit Mitionem leniter accuſantem, Demeã aſpere blandientem.*

Fecere alij ſæpe, item boni. at poſtquàm id euenit cedò,
Nunquit circunſpexti? aut nunquid tute proſpexti tibi
Quid fieret? quà fieret? ſi te mihi ipſum puduit dicere,
Quà reſciſcerẽ? hæc dum dubitas, menſes abierunt decem.
Prodidiſti te, atq; illã miſeram, & gnatum, *qđ quidem in te fuit,

** Cicero pro Flacco. Nomen ciuium Rom. quantum in ipſis fuit, ſuſtulerunt*

Quid? credebas dormiẽti hæc tibi confecturos Deos?
Et illam ſine tua opera in cubiculum iri deductum domum?
Nolim ceterarum rerum te ſocordem eodem modo.
Bono animo es, duces vxorem hãc. AE. hem. M. bono animo es, inquam. AE. *pater.
Obſecro nam ludis tu nunc me. M. ego te? quam ob rem? AE. neſcio:

**Mitio, & faceta obiurgatio.*

*Niſi,

*Niſi, quia tam miſerè hoc eſſe cupio verum; conuertor magis.
Me. Abi domum, ac Deos comprecare, vt vxorē accerſas: abi.
AE. Quid? iamne vxorem? M. iam. AE. iam? MI. iam quantum potes. AE. *Dij me pater.
Omnes oderint, ni magis te, quam oculos nunc ego amo meos.
M. Quid? quàm illam? AE. æquè. M. perbenignè.
AE. *quid? ille vbi eſt Mileſius:
M. Abijt, perijt, nauem aſcēdit. ſed cur ceſſas?
AE. abi pater,
Tu potiùs Deos comprecare: nam tibi eos certè ſcio,
Quò vir melior multò es quàm ego, obtemperaturos magis.
M. Ego eo intrò, vt, quæ opus ſunt, parentur: tu fac, vti dixi, ſi ſapis.
AE. Quid hoc eſt negoti'? hoc eſt patrem eſſe, aut hoc eſt filium eſſe?
Si frater, aut ſodalis eſſet, qui magis morem gereret?
*Hic non amandus? hiccine non geſtandus in ſinu eſt? hem.
Itaque adeò magnam mihi iniecit ſua commoditate curam,
Ne fortè imprudens faciam, quod nolit. ſciens cauebo.
Sed ceſſo ire intrò, ne mora meis nuptijs egomet ſiem?

Timor ex cupiditate.
**Sic Pierius in illud Virgi. 10. Æn. Adueniet iuſtum pugnæ, ne accerſite, tempus.*
** Blanditur patri.*
**Adhuc aliquātum formidat.*
**Nam peccatores Deus nō exaudit.*
** Epiphonema. Paternæ liberalitatis exaggeratio.*
**Bonæ indolis adoleſcēs.*

ACTVS IIII. SCENA VI.

ARGVMENTVM.

Demea ambulādo fatigatus, de Syro queritur, quòd non

non apertè ſatis commoſtrauerit locum, vbi frater eſſet Mitio.

Iambici ſenarij.

DEMEA.

DEFESSVS ſum ambulãdo: vt Syre te cũ tua
Monſtratione magnus perdat Iupiter.
*Perreptaui vſq; omne oppidũ ad portam, ad lacum.
Quò non? neque fabrica illic vlla erat, neq; fratrem homo
Vidiſſe ſe aiebat quiſquam, nunc verò domi
Certum obſidere eſt vſque donec redierit

Anhelans ſolus hæc ſecum loquitur.

**Aptum ſeni verbum.*

ACTVS IIII. SCENA VII.

ARGVMENTVM.

Demea de vitio virgini oblato, & nuptijs reſciſcit: is fingitur iã tumultuari, ſed poſteà placatur.

Eiuſdem numeri.

MITIO, DEMEA.

IBO, illis dicam nullam eſſe in nobis moram.
D. Sed eccum ipſum. tẽ iamdudũ quæro Mitio.
M. Quidnam? D. fero alia flagitia ad te ingẽtia
*Boni illius adoleſcẽtis. M. ecce autem. D. noua,
Capitalia. M. ohe. iã. D. ah neſcis, q. vir ſiet. M. ſcio
D. Ah ſtulte, tu de pſaltria me ſomnias agere?
Hoc peccatum eſt in virginem ciuem. M. ſcio,
D. Ehò, ſcis, & patere? M. qdni patiar? D. dic mihi,
Nõ clamas? nõ inſanis? M. nõ. *malim quidẽ (hi
D. Puer natus eſt. M. Dii bene vertãt. D. virgo nihil habet.
M. Audiui. D. & ducẽda indotata eſt? M. ſcilicet.
D. Quid nunc futurũ eſt? M. id enim, quod res ipſa fert:
Illinc huc trãsferetur virgo. D. ò Iupiter,
Iſtoccine pacto oportet? M. quid faciã ampliùs?
D. Quid facias? ſi non ipſa re tibi iſtuc dolet,

** Demea de nuptijs reſciſcit. Is fingitur iam tumultuari, verum poſteà placatur.*

**Ironia.*

**Alij volũt Mitionẽ dicere, malim quidem: alij Demeã. Donatus.*

Simulare certè eſt hominis: M. quin iá virginẽ
Deſpondi: res compoſita eſt: fiunt nuptiæ:
Dempſi metum omnem: hæc magis ſunt homi
nis. D. cæterùm
Placet tibi factum Mitio? M. non, ſi queam
Mutare: nunc, cùm non queo. æquo aío fero.
ITA VITA eſt ominum, quaſi, cùm ludas
teſſeris,
Si illud quòd maximè opus eſt, iactu nõ cadit,
Illud, quod cecidit fortè, id arte vt corrigas.
Indignationem indicat
D. *correctot: nempe tua arte viginti minæ
Pro pſaltria periere: quæ, quantùm poteſt.
**vel gratis.*
Aliquò abiiciunda eſt, ſi non pretio, *at gratis.
** Non vult Cteſiphonem prodere.*
M. *Neque eſt neque illam ſanè ſtudeo vẽdere,
D. Quid igitur facies? M. domi erit. D. pro Diuũ
fidem,
Meretrix, mater familias erit vnà in domo?
M. Cur non? D. ſanumne te credis eſſe? M. equi-
dem arbitror.
**Quicum, id eſt, cum qua.*
D. Ita me Dii amẽt, vt video ego tuam ineptiã:
Facturum credo, vt habeas *quicum cantites.
M. Cur non? D. & noua nupta eadẽ hæc diſcet.
**Attende locum reconditum.*
M. ſcilicet.
D. Tù inter eas *reſtim ductãs ſaltabis: M. ꝓbè:
Et tu nobiſcum vnà, ſi opus ſit. D. hei mihi,
Non te hæc pudent? M. iá verò omitte Demea
Tuam iſtanc iracundiam, atque ita vti decet,
Hilarem, ac lubentem fac te in gnati nuptijs.
** Exclamatio in vitã, & mores.*
Ego hoc conueniã, poſt huc redeo. D. *ò Iupiter
Hanccine vitam? hoſcine mores? hanc demen
tiam?
Vxor ſine dote veniet: intus pſaltria eſt:
Domus ſumptuoſa: adoleſcens luxu perditus:
Senex delirans; ipſa, ſi cupiat, Salus
Seruare prorſus non poteſt hanc familiam.

ACTVS V. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Seruulorum licentiam in hac ſcena Terentius oſtendit. Exit egregiè potus Syrus multum exultans laute ſe ac opipare cœnatum eſſe: hunc Demea ob temulentiam impetit, & obiurgat.

Iambici ſenarij.

SYRVS, DEMEA.

AE DEPOL *Syriſce te curaſti molliter,
Lauteq; munus adminiſtrati tuum:
Abi ſed poſtquàm ītus ſum omniū rerū ſatur,
*Prodeábulare huc lubitū eſt. D. illud ſis vide
Exemplū diſciplinę. S. ecce autē hic adeſt ſenex
Noſter quid fit? quid tu es triſtis? D. ohè ſcelus.
S. Ehò iam tu verba fundes hic ſapientia
D. *. Tun' ſi meus eſſes? S. dis quidē eſſes Demea,
Ac tuam rem conſtabiliſſes. D. exemplū oībus,
Curarem, vt eſſes. S. quam ob rem? quid feci? D.
rogas?
*In ipſa turba, atque in peccato maximo,
Quod vix ſedatum ſatis eſt, potaſtis ſcelus,
Quaſi re bene geſta. S. ſanè nollē huc exitum.

* *Syrus ebrius Syriſcum ſe nominat.*
* *Tarditatē, mollitiē, & delicias indicat.*
* *Apoſiopeſis minantis.*
* *Importunus Demea pompoſis verbis cum ebrio litigat.*

ACTVS V. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Exitu paraſiti cuiuſpiā Cteſipho Demeæ proditur.

Iambici ſenarij.

DROMO, SYRVS, DEMEA.

*HEVS Syre, rogat te Cteſipho vt redeas. S. abi.
DE. Quid Cteſiphonem hic narrat? S. nihil. DE.
ehò carnifex,
Eſt Cteſipho intus? S. nō ē, DE. cur hic nominat?
S. Eſt alius quidam paraſitaſter paruulus.
Noſtin'? DE. *iam ſcibo. S. quid agis? quò abis?
DE. mitte me.
S. Noli inquā. DE. nō manū abſtines maſtigia?

* *Reſciſcit Cteſiphonis peccatū. Ea extrema pars eſt epitaſeos.*
* *Hoc dicens baculo minatur.*

An tibi mauis cerebrum diſpergi hic? s. abiit.
Ædepol* cōmiſſatorem haud ſanè cōmodum,
Preſertim Cteſiphoni. quid ego nunc agam?
Niſi, dū hæ ſileſcunt turbæ, intereà in angulū
Aliquò abeam, atq; * edormiſcam hoc villi. ſic
agam.

**Sic antiqui lib.*

** Edormiſcam, i. est, dormiēdo exhalem.*

ACTVS V. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Cognito Cteſiphonis amore Demea exclamat, & Mitionē iurgio adoritur, vt liberorū corruptelam: per quē placatur tandē & Æſchino, & Cteſiphoni.

Iambici ſenarij.

MITIO, DEMEA.

*Parata à nobis ſunt, ita vt dixi, Soſtrata,
Vbi vis. quiſnā à me pepulit tā grauiter fores?
D. Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamem, aut querar?
O cælum, ò terra, ò maria Neptuni. M. *hē tibi,
Reſciuit omnem rem: id nunc clamat. illicet:
Paratę lites: ſuccurendum eſt. D. eccum adeſt
Communis coruptela noſtrum liberum.
M. tandem reprime iracūdiam, atq; ad te redi.
D. *Repriſſi, redii, mitto maledicta omnia:
Rem ipſam putemus dictū inter nos hoc fuit,
Ex te adeò eſt ortum, ne tu curares meum,
Neue ego tuum. reſpōde. M. *factū eſt, nō nego.
D. *Cur nūc apud te potat? cur recipis meum?
Cur eius amicam Mitio* nam qui minùs
Mihi idē ius æquū eſt eſſe, *quòd mecū eſt tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
M. Non equum dicis, non. nam vetus verbum hoc quidem eſt,
COMMVNIA ESSE amicorum inter ſe oīa.
D. Facere nunc demum iſthæc nata oratio eſt.
M. *Auſculta paucis, niſi moleſtum eſt, Demea.

** Placatur Demea, tum Æſchino, tū Cteſiphoni,*

**Miro labore poeta decorum perſona rum obſeruauit.*

**Demeæ perſpicax ratiocinatio.*

**Crimen.*

**Confutatio.*

**nunquid.*

**quàm.*

æquum eſt.

** Auaritiā Demeæ notat.*

Principiò, ſi id te mordet, ſumptum filii
Quem faciũt, quæſo facito hæc tecum cogites.
Tu illos *duo olim pro re tollebas tua,
Quòd ſatis putabas tua bona ambobus fore,
Et me tum vxorem credidiſti ſcilicet
Ducturum: eandem illa rationem antiquam obtine.
Conſerua, quære, parce, fac quàm plurimum
Illis relinquas: gloriam tu iſtanc obtine.
*Mea, quæ præter ſpem euenere, vtantur ſine,
De ſumma nihil decedet: quod hinc acceſſerit,
*Id de lucro putato eſſe. omnia hæc ſi voles
In animo verè cogitare Demea,
Et mihi, & tibi, & illis dempſeris moleſtiam.
D. *Mitto rem: cõſuetudinẽ ipſorũ. M. *mane:
Scio: iſtuc ibam. multa in homine Demea
Signa inſunt, ex quibus coniectura facilè fit.
Duo cùm idem faciunt ſæpè, vt poſſis dicere,
Hoc licet impunè facere huic, illi non licet.
Nõ quòd diſſimilis res ſit, ſed quòd is q facit:
Quæ ego eſſe in illis video, vt confidã forte ita,
Vt volum⁹. *video eos ſapere, intelligere ĩ loco
Vereri, inter ſe amare. ſcire eſt liberum
Ingenium, atq; animum: quouis illos tu die
Reducas, *at enim metuas, ne ab re ſint tamen
Omiſſores paulò. ô noſter Demea,
Ad omnia alia ætate ſapimus rectiùs:
*SOLVM VNVM hoc vitium affert ſenectus hominibus,
Attẽtiores ſumus ad rem omnes, quàm ſat eſt:
Quod illos ſat ætas *acuet. D. næ nimiũ modò
Bonæ tuæ iſtæ nos rationes Mitio,
Et tuus iſte animus æquos *ſubuertit. M. tace,
Non fiet mitte iam iſthæc: da te hodie mihi:
*Exporge frontem. D. ſcilicet, ita tempus fert.

*Duo, pro duos.

*Mitionis liberalitas.

*Ab vtili, et honeſto.

*Eclipſis.

*Moralis, et blanda correptio.

*Magna de filijs ſpes.

*Laus filiorum à uirtutibus.

*Oratoriè obijcit.

*Auaritia ſenilis.

*Acuet, id eſt, docebit metaphoricos, à cote. *nc.

*ſubuortãt,

*Mirus ornatus contracta ad ſeueritatem frontis cum geſtu explicanda.

*Vetuſte. aliȷ,luci.
*Agreſtis,et aſpera compoſitio ex arte.
*Illi, prò illic.

Faciundum eſt:cæterum rus cras cum filio
Cùm primò*lucu.M imò de nocte cenſeo:
Hodie modò hilarũ te face.D. * & iſtá pſaltriá
Vnà illuc mecũ hinc abſtrahá.M. pugnaueris.
Eo pacto prorſum illic alligaris filium.
Modò facito,vt illá ſerues.D.ego iſtuc video:
Atque*illi fauillæ plena,fumi,ac pollinis
Coquendo ſit faxo,& molendo:præter hæc,
Meridie ipſo,faciam.vt ſtipulam colligat:
Tam excoctam reddam,atque atram,quàm carbo eſt.M.placet.
Nunc mihi videre ſapere atque equidem filiũ,
Dum etiam ſi nolit,cogas,vt cũ illa vnà cubet.
D.Derides?fortunatus,qui iſtoc animo ſies.
*Ego ſentio.M.ah,pergiſne?D.iam iam deſino,
M.I ergo intrò:&,*cui rei eſt,ei rei hunc ſumamus diem.

*Apoſiopeſis
*Eclipſis, dictus, et conſtitutus dies.

ACTVS V. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Demea cùm videat non probari vulgò ſeueritatem in liberos,diuerſam inſtitutionis viam meditatur.in qua perſona Terentius indicat mitioribus ſe fauere patribus,ſeculi ſui moribus hoc magis concedens,quàm quòd ita faciundium eſſe exiſtimet.

Trochaici tetrametri.

DEMEA.

Vt appareat placari Demeã, res in perſonas ſpargitur, adeoq; ipſe producitur ſolus in ſcenam. Exordium a gnome traductũ eſt ſequitur deinde narratio.

*NVNQVAM ita quiſquã bene ſubducta ratione ad vitam fuit,
Quin res,ętas,vſus ſẽper aliqd apportet noui,
Aliquid moneat,vt illa,quæ te ſcire credas,ne ſcias,
Et,quæ tibi putaris prima,in experiundo repudies.
Quod mihi nunc euenit:nam ego vitam durã,quam vixi vſque adhuc,

Propè

Propè iam* excurſo ſpatio mitto. id quàm ob rem?re ipſa repperi *Priſc.li. 1. 9.& 18. decurſo, legit.

FACILITATE NIHIL homini eſſe melius, neque clementia.

Id eſſe verum, ex me, atque ex fratre cuiuis facile eſt noſcere.

*Ille ſuã ſemper egit vitã in otio, in cõuiuiis: *Mitionis deſcriptio.

clemẽs, placidus, nulli lędere os, arridere oib⁹:

Sibi vixit: ſibi ſumptum fecit: omnes bene dicunt, amant.

*Ego ille agreſtis, ſæuus, triſtis, parcus, truculẽtus, tenax, *Demea deſcriptio.

Duxi vxorem. quam ibi miſeriã vidi: nati filii,

Alia cura: porrò autẽ, dum ſtudeo illis, vt quã plurimùm

facerem. *contriui in quærendo vitam, atque ætatem meam. *Auxeſis.

Nunc exacta ætate hoc* fructi pro labore ab his fero, (moda: *Vetuſtè, pro fructus.

Odium. ille alter ſine labore patria potitur cõ-

*Illum amant, me fugitant: illi credunt conſilia omnia: *Collatio duorum ſenum.

Illum diligunt: apud illum ſunt ambo, ego deſertus ſum:

Illum vt viuat, optant, meam autem mortem expectant ſcilicet: (ſuos

*Ita eos meo labore eductos maximo. hic fecit Paulo ſumptu, miſeriam omnẽ ego capio, hic potitur gaudia. *Locus à contrarijs.

*Agè agè, nunc experiamur contra hæc quid ego poſſiem. *Contentio, color rethoricus hic eſt.

*Blandè dicere, aut benignè facere, quando eò prouocat. *His rebus cõciliatur beneuolentia.

Ego quoque à meis me amari, & magni pendi poſtulo,

Si id fit dando, atque obſequendo, non poſterioreis feram.

*Redit ad ingeniũ Demea.

Deerit: *id mea minimè refert, qui ſum natu maximus.

ACTVS V. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Demea abſurde contra ingenium ſuum blandus eſſe conatur.

Iambici trimetri.

SYRVS, DEMEA.

*Demeæ noua, & ſimulata comitas

Spargitur in perſonas.

Ruſtica blãdimenta.

*HEVS Demea, rogat frater, ne abeas longiùs.
D. quis homo? ò Syre noſter, ſalue. quid fit? qd agitur?
S. Rectè. D. *optime eſt. iam nunc hæc tria primum addidi
Præter naturam. ò noſter, quid ſit, quid agitur.
Seruum haud illiberalem præbes te, & tibi
Lubens bene faxim. S. gratiam habeo. D. atqui Syre
Hoc verum eſt, & ipſa re experiere propediem.

ACTVS V. SCENA VI.

Iambici trimetri.

GETA, DEMEA.

HERA, ego hinc ad hos prouiſam, quàm mox virginem
Accerſant. ſed eccum Demeam. ſaluos ſies.
D. Oh, qui vocare? G. Geta. D. Geta, hominẽ maxumi
Pretii eſſe te hodie iudicaui animo meo.
Nã is mihi eſt profectò ſeruus ſpectatus ſatis.
Cui dominus curæ eſt, ita vt tibi ſenſi Geta:
Et tibi ob eam rem ſi quid vſus venerit,
Lubens bene faxim, meditor eſſe affabilis,
Et bene procedit. G. bonus es cũ hæc exiſtimas.
D. Paulatim *plebem primulum facio meam.

Metaphora ab ambitioſis candidatis.

ACTVS

ACTVS V. SCENA VII.

ARGVMENTVM.

Nuptiarum mora offenditur Æſchinus. Hunc Damea blandè alloquitur: & materiam dirui iubet quà puerperam traducat

Iambici trimetri.

ÆSCHINVS, DEMEA, SYRVS, GETA.

*OCCIDENT me quidem, dum nimis ſanctas nuptias
Student facere: in apparando conſumunt diẽ.
D. *Quid agitur Æſchine? AE. hem pater mi, tu hic eras?
D. Tuus herclè verò & animo, & natura pater,
Qui te amat plus, quàm hoſce oculos. ſed cur non domum
Vxorem quæſo acceſsis? AE. *cupio: verùm hoc mihi
Mora eſt, tibicina, & Hymenæũ q canat. D. ehò.
Vin' tu huic ſeni auſcultare? AE. quid? D. miſſa hæc face,
Hymenæum, *turbam, lampadas, tibicinas:
Atque hanc in horto maceriam iube dirui,
Quãtùm poteſt, hàc transfer, vnam fac domũ.
Traduce: & matrẽ, & familiam omnẽ ad nos. AE. placet
Pater lepidiſſumè. D. *eugè, iá lepidus vocor.
Fratri ædes fient peruiæ, turbam domum
Adducet, & ſumptũ admittet: multa. q d mea?
Ego lepidus ineo gratiam. iube nunc iam
Dinumeret illi *Babylo viginti minas.
Syre, ceſſas ire, ac facere? S. quid ergo? D. dirue
Tu illas: abi, & traduce. G. Dii tibi Demea
Bene faciant, cùm te video noſtræ familiæ
Tam ex animo factũ velle. D. dignos arbitror.

**Amãtis affectus exprimitur.*

**Hoc Comicum, & blandum eſt.*

Omnia de ritu nuptiarum.

**Donatus, turbas.*

**Prodigus, ex auaro.*

**Vide ſenis ingenium, nõ enim poteſt ſe diſsimulare. iuxta prouerbium Naturam expellat furca, tamen vſq. recurret.*

**Babalo, Batalo, vel Bacelo legendũ autumat N. Miſc. lib. 2.*

Quid

Quid tu ais? AE. ſic opinor. D. multò rectiꝰ eſt.
Quàm illam puerperam hàc nunc duci per viã
Aegrotã. AE. nihil enim vidi melius mi pater.
D. Sic ſoleo: ſed eccum Mitio egreditur foras.

Sic ſoleo, captioſè, & ficte.

ACTVS V. SCENA VIII.

ARGVMENTVM.

Mitioni ſuadetur, vt vxorem ducat Soſtratam: ac vix tandem perſuadetur. Et non ſine riſu ſpectãtium Demea præter naturam facilis eſſe ſtudet.

Iambici trimetri & tetrametri.

MITIO, DEMEA, ÆSCHINVS.

Iubet frater, ſcilicet dirui parietem.

Insinuatio oratoria latentis perſuaſionis.

Noua turba, in qua mirè declarat facilitatem ſuam Mitio.

*IVBET frater? vbi is ẽ? tune iubes hoc Demea?
D. Ego verò iubeo, & in hac re, & alijs omnibꝰ
Quàm maximè vnam facere nos hanc familiã,
Colere, adiicere adiungere. AE. ita quęſo pater.
M. Haud aliter cẽſeo. D. *imò hercle ita nobis
decet.
Primũ huius vxoris eſt mater. M. quid poſtea?
D. Proba, & modeſta. M. ita aiũt. E. natu grãdior.
M. Scio. D. parere iãdiu hęc ꝑ annos nõ poteſt:
Nec, qui eam reſpiciat, quiſquam eſt: ſola eſt.
M. *quam hic rem agit?
D. Hanc te æquum eſt ducere, & te operam, vt
fiat, dare.
M. Me ducere autem? D. te. M. me? D. te inquam.
M. ineptis. D. ſi tu ſis homo,
Hic faciat. AE. mi pater. M. quid? tu autem huic
aſine auſcultas? D. nihil agis:
Fieri aliter nõ poteſt. M. deliras. AE. ſine te exo
rem mi pater.
M. Inſanis? aufer. D. agè, da veniã filio. M. ſatin'
ſanus es? (geſimo
Ego nouus maritus anno demũ quinto & ſexa
Fiam, atque anum decrepitam ducã? id ne eſtis
auctores mihi?

AE. Fac: promiſi ego illis. M. promiſti autem? de te largitor puer.

D. *Agè, quid ſi quid te maius oret? M. quaſi nõ hoc ſit maximum. *Prius agè, blandientis. poſterius, corripientis eſt.

D. Da veniam. AE. ne grauare. D. fac, promitte. M. non omittitis?

AE. Non, niſi te exorem. M. vis eſt hæc quidem. D. agè, prolixè Mitio.

M. Etſi hoc mihi prauum, ineptum abſurdum, atq; alienum à vita mea

Videtur, ſi vos tantopere iſthuc vultis, fiat. AE. bene facis:

Meritò te amo D. verùm quid ego dicam? *hoc confit, quod volo. *Sic interpres in Andria legit.

Quid nũc quod reſtat? *Hegio his eſt cognatus proxumus, *Hegionis cõmendatio à perſona.

Affinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi decet.

M. Quid facere? D. agelli eſt hic ſub vrbe paulũ, quod locitas *foras: *Interpres, *foris,

Huic demus, qui fruatur. M. paululũ id autem? D. multum fiet,

*Faciundum eſt: pro parte huic eſt, bonus eſt, noſter eſt, rectè datur. *Facti neceſſitatem indicat.

Poſtremò nõ meum illud verbum facio, quod tu Mitio

Bene, & ſapienter dixti dudum: vitiũ commune omnium eſt,

*QVOD NIMIVM AD REM in ſenecta attẽti ſumus. hanc maculam nos decet *Mitio ſui ipſius dicto impetitur.

Effugere. dictum eſt verè, & re ipſa fieri

Oportet. M. quid iſtuc? dabitur quidem, quãdo hic vult. AE. mi pater.

D. Nunc tu mihi es germanus pariter corpore, & animo. M. gaudeo.

D. *Suo

Prouerbiũ. D. *Suo ſibi hunc gladio iugulo.

ACTVS V. SCENA IX.

ARGVMENTVM.

Seruis libertas, filijs dantur uxores. Mitioni narrat Demea, cur tam repentè mores mutauerit. In cuius perſona Terentius nobis ridicula prodigalitatis exempla proponit.

Trochaici tetrametri.

SYRVS, DEMEA, MITIO, ÆSCHINVS.

--FACTVM eſt, quod iuſſi Demea.
DE. Frugi homo es. ego ædepol hodie mea quidem ſententia
Iudico, Syrum fieri eſſe æquum liberũ. M. iſtuc liberum?
Quodnam ob factum? D. multa. S. ò noſter Demea, ædepol vir bonus es:

** Commendatio à diligentia ſua.*

*Ego iſtos vobis vſque à pueris curaui ambos ſedulò.
Docui, mòui, bene præcepi ſemper, quæ potui, omnia.
D. Res apparet: & quidem porrò hæc, obſonare, cum fide

** De die apud Plau. in Aſin.*

Scortum adducere, apparare *de die conuiuiũ:
Non mediocris hominis hæc ſunt officia. S. ò lepidum caput.

** Ita deridet, vt ſeriò agere videatur.*

D. *poſtremò, hodie in pſaltria iſta emũda, hic adiutor fuit,
Hic curauit: prodeſſe æquum eſt: alii meliores erunt.

**Deniq. hic, ſcilicet Aeſchinus.*

Denique hic vult fieri, MI. vin' tu hoc fieri? AE. cupio. M. ſi quidem

** Manumiſſio Syri.*

Tũ vis, Syre, ehò accede huc ad me, *liber eſto. S. bene facis:
Omnibus gratiam habeo, & ſeorſum tibi præterea Demea.

D.Gaudeo.Ae.& ego.s.credo: vtinam hoc perpetuum fiat gaudium.

Phrigiam, vt vxorem meam vnà mecum videã liberam.

D.Optumam quidem mulierem. s. & quidem tuo nepoti*huius filio *Huius Aeſchini, ſcilicet.

Hodie primam mãmam dedit hæc. D. * hercle verò ſeriò, *Ironia.

Si quidem*prima dedit, haud dubium, quin emitti æquum fiet. *primam.

M.Ob eam rem?D.ob eam poſtremò à me argẽtum,quanti eſt,ſumito.

s.Dii tibi Demea omnes ſemper omnia optata afferant.

M.Syre,proceſſiſti hodie pulchre.D. ſi quidem porrò Mitio

Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paululum aræ manu

Dederis,vnde* vtatur reddet tibi citò. M. iſthoc vilius: *Vtatur, id eſt,viuat.

Ae.Frugi homo eſt.s.reddam hercle da modò.

ae agè.pater.M.poſt conſulam.

D.Faciet.s.*ò vir optume.aes.ò pater mi feſtiuiſſime. *Blandimenta.

M.Quid iſtuc?quæ res tam repentè mores mutauit tuos?

Quod proluuium ? quæ iſthæc ſubita eſt largitas?D.*dicam tibi: *Redit Demea ad ingenium.

Vt id oſtenderem,quòd te iſti facilẽ, & feſtiuũ putant,

Id non fieri ex vera vita,neque adeo ex æquo, & bono,

*Sed ex aſſentando, indulgendo, & largiendo Mitio. *Mores, & vitam aſſentatoriam notat.

*Nunc

*Nunc adeo ſi ob eam rem vobis mea vita inuiſa Æſchine eſt, *Apoſtrophe ad filios.*

*Quia non iuſta iniuſta prorſus omnia omnino obſequor: *Oblatio patris.*

Miſſa facio, effundite, emite, facite quod vobis lubet.

Sed ſi id vultis potiùs, quæ vos propter adoleſcentiam

Minùs videtis, magis impensè cupitis, conſulitis parum,

Hæc reprehendere, & corrigere me, & obſecundare in loco: **Donatus, ſecundare.*

Ecce me, qui id faciam vobis. AE. *tibi pater permittimus: **Obſequētia filij.*

Plus ſcis, quid opus facto eſt. ſed de fratre quid fiet? D. ſino

Habeat, in iſtac finem faciat. AE. iſtuc rectè.

PLAVDITE.

ARGVMENTVM HECYRAE.

VXorem duxit Pamphilus, cùm Bacchidis meretriculæ amore tantoperè teneretur ut duobus menſibus uxorem ne attingeret quidem. Poſteà per cõſuetudnẽ animus victus eſt, cœpit placere uxor. Porrò cum ipſe peregre abeſſet, illa domum redit ad matrem, atque ibi parit, menſe ſeptimo, poſtquã nupſiſſet Pamphilo. eam rem celat, & affines, & patrẽ anus. Vbi Pamphilus redit, cõperit peperiſſe. Hic grauiter adeò cõmouetur: cum aliunde concepiſſe exiſtimaret. Et cũ per ſeſe dolent res Pamphilo, (amabat enim mulierculam) tum moleſtũ eſt ab ea diuelli: neque enim honeſtum erat reducere. Periclitatur itaq; Pamphilus, quomodo honeſtè dimittat uxorem, neue illius peccatum proderet. Hæc fabulæ protaſis eſt.

EPITASIS.

Inſtant pater, & ſocer inſcij quid accidiſſet, ut domũ reducat: præſertim cùm nec ſocrus, nec mater, id quod ſenes falsò ſuſpicati fuerant obſtarent. Quanquam autem permoueri non poſſet Pamphilus, ut reduceret, tamen cauſam conſtantiſſimè diſſimulat. Itur eo, ut putent Bacchidis amore deuinctum, alieno ab uxore animo eſſe.

CATASTROPHE.

Bacchis accerſita, fidem facit nihil ſibi eum Pamphilo rei eſſe. Hic autem prodendum peccatũ uxoris fuit, aut reducẽda: uerũ caſu periculum diſcutitur. Fortè enim Philumenæ annulũ ſocrus in digito Bacchidis conſpexit, quẽ olim Pamphilus ſtuprata in tenebru Philumenæ detraxerat. Is annulus teſtatur ex

Pamphilo puerum ſuſceptum eſſe. Ita redit in gratiam cũ vxore Pamphilus. Iucunda eſt cum vxoribus ſenum concertatio: quæ monet, ſæpè errore, & falſis ſuſpicionibus fieri, vt diſſentiant coniuges. In primis autem inſignis eſt humanitas, & fides Pamphili in hac fabula.

FABVLÆ PERSONÆ.

PHILOTIS, meretrix.
PARMENO, ſeruus.
PAMPHILVS, adoleſcens.
PHIDIPPVS, ſenex.
SOSIA, ſeruus.
SYRA, anus.
LACHES, ſenex.
SOSTRATA, mulier.
MYRRHINA, mulier.
BACCHIS, meretrix.

C. SVLPICII APOLLINARIS PERIOCA.

Iambici ſenarij.

VXOREM duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitiũ obtulit:
Eiusq; per vim quem detraxit, annulum
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ:
Dein profectus in Imbrum eſt, nuptam haud attigit.
Hãc mater vtero grauidam, ne id ſciat ſocrus,
Vt ægram ad ſe transfert*reuertit Pamphilus:
Deprehendit: partum celat: vxorem tamen
Recipere non vult, pater incuſat Bacchidis
Amorem. dum ſe purgat Bacchis, annulum
Mater vitiatæ fortè agnoſcit Myrrhina:
Vxorem recipit Pamphilus cum filio.

*reuenit.

TEREN-

TERENTII

HECYRA.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS, SEX. IVLIO CAESARE, GN. CORNELIO DOLABELLA AEDILIB. CVRVLIB. NON PLACVIT. ITERVM DATA, GN. OCTAVIO, T. MANLIO COSS. L. AEMILII PAVLLI LVDIS FVNEBRIB. NON EST PLACITA. TERTIO RELATA, Q. FVLVIO, L. MARTIO ADIL. CVRVL. EGIT L. AMBIVIVS TVRPIO: PLACVIT.

PROLOGVS.

Iambici ſenarij.

*HECYRA eſt huic nomen fabulæ. hæc cùm data eſt
Noua, nouum interuenit vitiũ, & calamitas,
Vt neque ſpectari, neque cognoſci potuerit:
Ita populus ſtudio ſtupidus in funambulo
Animũ occuparat.* nũc hęc plane eſt ꝓ noua:
Et is, qui ſcripſit hanc ob eam rem noluit
Iterum referre, vt iterum poſſit vendere.
Alias cognoſtis eius: quæſo hanc nũc noſcite.
Orator ad vos venio ornati prologi.
Sinite exorator ſim, eodem vt iure vti ſenem
Liceat, quo iure ſum vſus adoleſcentior,
Nouas, qui exactas feci vt inueteraſcerent.
Ne cum poeta ſcriptura euaneſceret,
*In his, quas primùm Cæcili didici nouas,

** Propoſitio, qua petit exploſam anteà cognoſci.*

** Vide Miſcell. Nann. lib. 1.*

** Confirmatio ab exemplo.*

Partim ſum earum exactus partim vix ſteti.
Quia ſciebam dubiam fortunam eſſe ſcenicā,
Spe incerta, certum mihi laborem ſuſtuli.
Eaſdem agere cœpi, vt ab eodem alias diſcerem
Nouas ſtudioſè, ne illum ab ſtudio abducerē.
Perfeci, vt ſpectarentur. vbi ſunt cognitæ,
Placitæ ſunt. ita poetam reſtitui in locum,
Propè iam remotum iniuria aduerſarium
Ab ſtudio, atq; ab labore, atque *arte muſica.
Quod ſi ſcripturam ſpreuiſſem in pręſentia,
Et in deterrendo voluiſſem operam ſumere,
Vt in otiò eſſet, potiùs quàm in negotio:
Deterruiſſem facilè, ne alias ſcriberet.
Nunc quid poetam, mea cauſa, æquo animo attendite.
*Hecyram ad vos refero, quam mihi per ſilentium
Nunquam agere licitum eſt, ita eam oppreſſit calamitas:
Eam calamitatem veſtra intelligentia
Sedabit, ſi erit adiutrix noſtræ induſtriæ.
Cùm primùm eam agere cœpi, pugilū gloria,
*Funambuli eodem acceſſit expectatio:
Comitum conuentus, *ſtrepitus, clamor mulierum
Fecere, vt ante tempus exirem foras.
*Vetere in noua cœpi vti conſuetudine,
In experiundo vt eſſem: refero denuo,
Primo actu placeo: cùm intereà rumor venit,
Datum iri gladiatores: populus conuolat:
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco:
Ego intereà meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla eſt: otium, & ſilentium eſt:
Agendi tempus mihi datum eſt: vobis datur
Poteſtas condecorandi ludos ſcenicos.

*Arte muſicam, poeticen appellat. Nann. Miſcell. lib. 1.

*Redit ad propoſitionē: & amplificat per querelam, quod antea fuerit exploſa.

*Cur exploſa ſit.

*ſtudium,

*Altera exploſio.

*Nolite

*Nolite ſinere per vos artem muſicam
Recidere ad paucos:facite, vt veſtra auctoritas
Meæ auctoritati fautrix,adiutrixq; ſit.
*Si nunquàm auarè ſtatui pretium arti meæ
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maximum,
Quàm maximè ſeruire veſtris commodis:
Sinite impetrare me,qui in tutelam meam
Studium ſuum, & ſe in veſtram cõmiſit fidé,
Ne eum circunuentum iniqui irrideant.
*Mea cauſa cauſam hanc accipite,& date ſilentium,
Vt lubeat ſcribere aliis,mihiq; vt diſcere
Nouas expediat poſthac pretio emptas meo.

*Argumentũ ab arte, à meritis.
*Attentos, & beneuolos reddit.
*Peroratio.

ACTVS I. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Philotis & Syra indignè ferunt Pamphilũ vxorem duxiſſe,relicta, quam amare videbatur, Bacchide. & protatica ſunt perſona,nam extra fabula argumentum inducuntur, vt Parmenoni detur occaſio commemorandi argumenti.

Iambici ſenarij.

PHILOTIS, SYRA.

*Per pol,quã *paucos reperias meretricibus
Fideleis euenire amatores Syra.
Vel hic Pamphilus iurabat quoties Bacchidi
Quàm ſanctè, vt quiuis facilè poſſet credere,
Nunquàm illa viua ducturum vxorem domũ:
En duxit.s.ergo propterea ſedulò
Et moneo,& hortor,ne cuiuſquam miſereat.
Quin ſpolies,mutiles,laceres, quẽq; nacta ſis
Ph. Vtin'eximiũ neminé habeam? s. neminẽ:
Nam nemo illorum quiſquã,ſcito,ad te venit,
Quin ita paret ſeſe,abs te blanditiis ſuis
Quàm minimo pretio ſuã voluptatẽ expleat.

*Philotis protatica perſona,vt ſit occaſio commemorandi argumenti, & occaſionis reliqua fabulæ.
*paucis.
*Audax ad mala perſuaſio.
*Quenque, pro quencunque.

Hiſcine tu amabo non contrà inſidiabere?
P. Tamen pol eandem, iniurium eſt, eſſe oĩbus.
S. Iniurium autem eſt vlciſci aduerſarios?
Aut qua via captent te illi, eadem ipſos capi?
Eheu me miſeram, cur non aut iſthæc mihi
Ætas, & forma eſt, aut tibi hæc ſententia?

ACTVS I. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Redeunti peregrè Philoti Parmeno totius narrat argumentum fabulæ.

Iambici ſenarij.

PARMENO, PHILOTIS, SYRA.

SENEX ſi quæret me, modò iſſe dicito
Ad portum percontatum aduẽtum Pamphili.
Audin', quid dicam, Scirte? ſi quæret me, vti
Tum dicas: ſi non quæret, nullus dixeris,
Alias vt vti poſſim cauſa hac integra.
Sed videon' ego Philotium? vnde hæc aduenit?
Philotis, ſalue multùm. PH. ò ſalue Parmeno.
S. Salue me caſtor Parmeno. PARME. & tu ædepol Syra:
Dic vbi Philotis te oblectaſti tam diu?
PHILO. Minimè equidem me oblectaui, quæ cũ milite
Corinthũ hinc ſum profecta inhumaniſſimo:
Biennium ibi perpetuum miſera illum tuli.
PAR. Ædepol te deſiderium Athenarũ arbitror
Philotium cepiſſe ſæpè, & te tuum
Conſilium contempſiſſe. PH. non dici poteſt,
Quã cupida erã huc redeundi, abeũdi à milite,
Vosq; hic videndi, antiqua vt conſuetudine
Agitarem inter vos libere conuiuium.
Nam *illi haud licebat, niſi præfinitò loqui,
Quæ illi placerent. PA. haud opinor commodè

**Illi, pro illic. Infra Act. 3. Sc. 4. ne me fruſtra illi expectet. Et Act. 5. Sc. 3. dum illi ſedeo.*

Finem

Finem ſtatuiſſe orationi militem.

PHIL. Sed quid hoc negoti eſt? modò quæ narrauit mihi
Hic intus Bacchis? quod ego nunquam credidi
Fore, vt hac ille viua poſſet animum inducere
Vxorem habere. PAR. habere auté? PH. ehò tu, an non habet?

PA. *Habet, ſed firmę hæ vereor vt ſint nuptię. *Senſim ad narrationem accedit.
PH. Ita Dii, Deæq; faxint, ſi in ré eſt Bacchidis.
Sed q. iſthuc credá ita eſſe? dic mihi Parmeno.
PA. *Non eſt opus prolato: hoc percontarier *Varijs verbis moraleis facetias interneƈtit.
Deſiſte. PHIL. nempe ea cauſa, vt ne id fiat palam.
Ita me Dii amabunt, haud propterea te rogo,
Vt hoc proferam, ſed vt tacita mecum gaudeá.
PARM. Nunquam tam dices commodè, vt tergum meum
Tuam in fidem committam. PHILO. ah, noli Parmeno:
Quaſi tu non multò malis narrare hoc mihi,
Quàm ego, quæ percontor, ſcire. PA. *vera hæc prædicat: *Seruorū uitium loquacitas.
Et illud mihi vitiū eſt maximum, ſi mihi fidé
Das te tacituram, dicam. PH. ad ingeniū redis.
Fidé do, loquere. PA. auſculta. PHIL. iſtic ſum.
PA. *hanc Bacchidem *Narratio, quæ occaſionem fabulæ continet.
Amabat, vt cùm maximè, tum Pamphilus,
Cùm pater vxorem vt ducat, orare occipit.
*Et hæc, communia omnium quæ ſunt patrū, *Communes patrum perſuaſiones.
Seſe ſenem eſſe, dicere, illum autem eſſe vnicū
*Præſidium velle ſe ſeneƈtuti ſuæ. *Latens excuſationis ratio.
Ille primò ſe negare: ſed poſtquàm acriùs
Pater inſtat, fecit animi vt incertus foret,
Pudori, anne amori obſequeretur magis.
Tundendo, atque odio denique effecit ſenex:

Deſpondit ei gnatam huius vicini proxumi.
Vſque illud viſum eſt Pāphilo neutiquā graue

** Amatoris affectus in nuptias.*

*Donec iam in ipſis nuptiis. poſtquàm videt
Paratas, nec moram vllam, quin ducat, dari:

**Hyperbolicos.*

*Ibi demum ita ęgrè tulit, vt ipſam Bacchidē,
Si adeſſet, credo ibi eius commiſereſceret
Vbicunque datum erat ſpatium ſolitudinis,
Vt colloqui mecum vnà poſſet: Parmeno
Perii. quid ego egi? in quid me conieci malū?
Non potero hoc ferre Parmeno: perii miſer.

**Apoſtrophe & imprecatio ad abſentem.*

PH. At te Dii, Deæq; perduint cum iſthoc odio Laches.
PA. Vt pauca redeam, vxorem deducit domū:
Nocte illa prima virginem non attigit
Quæ conſecuta eſt nox, eam nihilo magis.

** Affectus meretricis.*

PH. *Quid ais? cum virgine vnà adoleſcens cubuerit,

**Illas, pro illa.*

Plus potus, ſe *illhac abſtinere vt potuerit?
Non veriſimile dicis: nec verum arbitror.

**Confutatio meretricis.*

PA. Credo ita videri tibi nā nemo ad te venit,
Niſi cupiens tui. ille inuitus illam duxerat,

**Iactantia ſerui de familiaritate domini.*

PH. Quid deinde fit? PA. *diebus ſanè pauculis
Poſt, Pamphilus me ſolum ſeducit foras.
Narratq;, vt virgo ab ſe integra etiam tum ſiet
Seq; antè, quàm eam vxorem duxiſſet domū;
Speraſſe eas tolerare poſſe nuptias.
Sed quam decrerim me non poſſe diutius
Habere, eam ludibrio haberi Parmeno.
Quin integram itidem reddā, vt accepi à ſuis,
Neque honeſtum mihi, neque vtile ipſi virgini eſt.

** Proſequitur Parmeno Pamphili verba.*

PH. *Pium, ac pudicū ingeniū narras Pāphili.
PA. *Hoc ego proferre, incommodum eſſe mihi arbitror:
Reddi patri autem, cui, tu nihil dicas vitii,

Superbũ eſt: ſed illã ſpero, vbi hoc cognouerit,
Non poſſe ſe mecum eſſe, abituram denique.
PH. *quid intereà? ibatne ad Bacchidẽ? PA. quotidie,
Sed, vt fit, poſtquàm hunc alienũ ab ſeſe videt,
Maligna multo, & magis procax facta illico eſt
PH. Non ædepol mirum. PA. *atqui ea res multò maxime
Diſiunxit illũ ab illa, poſtquàm & ipſe ſeſe
*Et illã, & hanc, quæ domi erat, cognouit ſatis,
Ad exemplum ambarũ mores earũ exiſtumãs.
Hæc ita vti liberali eſſe ingenio decet,
*Pudens, modeſta, incommoda, atque iniurias
Viri omneis ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim vxoris miſericordia
Deuictus, partim victus huiuſce iniuriis,
Paulatim elapſus Bacchidi, atq; huic tranſtulit
Amorem, poſtquàm par ingenium nactus eſt.
Interea in Imbro moritur cognatus *ſenex
Horum. ea ad hos *redibat lege hæreditas.
Eò amantem inuitum Pamphilum extrudit pater.
*Relinquit cum matre hic vxorem: nã ſenex
Rus abdidit ſe: huc raò in vrbem commeat.
PH. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?
PA. Nunc audies. primùm dies compluſculos
Bene conueniebat ſanè inter eas: interim
Miris modis odiſſe cœpit Soſtratam,
Neque lites vllæ inter eas poſtulatio
Nunquam. PH. quid igitur? PA. *ſi quando ad eam acceſſerat
Confabulatum, fugere è conſpectu illico,
Videre nolle: denique, vbi non quit pati,
Simulat ſe à matre acceſſi ad rẽ diuinã, abiit.
Vbi illic dies eſt complureis, accerſi iubet,

* *Philotis geſtit catera audire.*

* *atque.*

* *Defendit herum ſeruus.*

* *Vis amoris his verbis exprimitur.*

* *Nam iuuenis alicuius mors nõ conuenit comœdiæ.*

* *Bemb. de lege red.*

* *Relinquit.*

* *Parmeno odio aſcripſit, quòd pudoris erat.*

Ei ludo, ſi vllus eſt magiſtrã hanc eſſe ſatis certò ſcio.

S.*Me miſeram, quę nunc quam ob rem accuſer, neſcio. L. hem:

Tu neſcis? SOST. non, ita me Dii bene amẽt mi Laches,

Itaq; vnà inter nos agere ætatẽ liceat. L. Dii ma la prohibeant.

S. Meq́; abs te immeritò eſſe accuſatã poſtmodùm reſciſces. L. ſcio.

Te immeritò? an quidquam pro iſtis factis dignum te dici poteſt

*Quæ me, & te, & familiam dedecoras, filio luctum paras

Tum autem, ex amicis inimici vt ſint nobis affines facis:

Qui illum decrerunt dignum, ſuos cui liberos committerent.

Tu ſola exorere, quæ perturbas hæc tua impudentia.

S. Egone? L. tu inquàm *mulier, quæ me omnino lapidem, haud hominem putas

An, quia ruri eſſe crebrò ſoleo neſcire arbitramini

Quo quiſque pacto hic vitam veſtrorũ exigat?

*Multo meliùs, hic quæ fiunt, quàm illic, vbi ſum aſſiduè, ſcio:

Ideo quia, vt vos mihi domi eritis, ꝑinde ego ero fama foris

*Iampridem equidem audiui cepiſſe odiũ tui Philumenam:

Minimeq́; adeò mirum: & ni id feciſſet, magis mirum foret.

Sed non credidi adeò, vt etiã totam hanc odiſſet domum:

*Exclamatio ad miſericordiam commouendam.

*Exaggeratio, & amplificatio.

*Mulier, emphàſim habet.

*Tollit opinionem ſuſpicionis.

*Propoſitio querela.

*Quod

Comminatio eiectionis. *Quod ſi ſciſsé, illa hic maneret poti⁹, tu hinc iſſes foras
At vide, quàm immeritò egritudo hæc oritur mihi abs te Soſtrata
Rus habitatum abii, concedens vobis, & rei ſeruiens,
Sumptus veſtros, otiumq́;, vt noſtra res poſſet pati,
Exaggerat indignitatē à ſuis meritis. *Meo labori haud parcens, pręter ęquum, atq; ætatem meam.
Nō te pro his curaſſe rebus, ne quid ægrè eſſet mihi?
Opera ſciētes, culpa neſcientes ledimus. s. Non mea *opera, neque pol culpa euenit. L. imò maxime.
Sola hic fuiſti: in te omnis hæret culpa ſola Soſtrata.
Quę hic erant, curares, cùm ego vos ſolui curis cæteris.
Cum puella anum ſuſcepiſſe inimicitias nō pudet?
Defenſionē præuenit. Illius dices culpa factum. s. haud equidem dico mi Laches.
L. Gaûdeo, ita me Dii ament, gnati cauſa: nam de te quidem.
Peccando detrimenti hoc eſt, non poteſt fieri peior. Satis ſcio, peccādo detrimenti nihil fieri poteſt
s. Qui ſcis, an ea cauſa mi vir me odiſſe aſſimulauerit,
*Vt cum matre vnà plus eſſet? L. quid ais? non ſigni ſat eſt,
Obiectio. Quòd heri nemo voluit viſentem ad eam te intro admittere?
Socrus moroſa accuſator. s. Enim laſſam oppidò tum aiebant: eò ad eam non admiſſa ſum.
L. *Tuos eſſe illi mores morbum magis, quam vllam aliam rem arbitror;

Et meritò adeò: nam veſtram nulla eſt, quin gnatum velit
Ducere vxorem:&,quæ vobis placita eſt conditio,datur.
Vbi duxere impulſu veſtro, veſtro impulſu eaſdem exigunt.

ACTVS II. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Laches remitti cupit nurum ſuam: pater Phidippus dicit non poſſe eam perdurare apud ſocrum abſente Pamphilo.

Iambici tetrametri catalectici.

PHIDIPPVS, LACHES, SOSTRATA.

*Et ſi ſcio Philumena meum ius eſſe,vt te cogam,
Quæ ego imperem,facere:ego tamē patrio animo victus faciam,
Vt tibi cōcedam, neq; tuæ libidini aduerſabor.
L. Atq; eccum Phidippum optumè video: hinc iam ſcibo,quid ſiet.
Phidippe,etſi ego meis in omnib⁹ ſcio eſſe* apprimè obſequentem,
Sed non adeò,vt facilitas mea illorum corrumpat animos.
Quòd ſi tu idem faceres,magis in rē, & veſtrā,& veſtram id eſſet.
Nunc video in illarum poteſtate eſſe te. PHI. eia verò.
L. Adii te heri de filia: vt veni, itidem incertū amiſti.
Haud ita decet,ſi perpetuam vis eſſe affinitatē hanc,
Celare te iras.ſi quid eſt peccatum à nobis,profer,

* *Philumena patri multa prælocuta fuit, cui ita reſpōdet.*

* *Eadem ſententia,quæ ſuperioru ſcenæ, ſed eſt ſparſa in perſonas.*

* *Pierius ap prima. Vir. 2. Geor. Hos apprima tenax.*

*Refellit, q. Aut ea, *refellédo, aut purgando vobis, corrige mus
Te iudice ipſo. ſin ea eſt cauſa retinendi apud vos,
Quia ægra eſt: te mihi iniuriam facere arbitror Phidippe.
Si metuis, ſatis vt meæ domi curetur diligéter.
*At, ita me Dii ament, haud tibi hoc concedo, etſi illi pater es,
Vt tu illam ſaluam magis velis, quàm ego: id adeò gnati cauſa,
Quem ego intellexi illam haud minùs, quàm ſeipſum *magnificare.
*Neque adeò me clàm eſt, quàm eſſe eum grauiter laturum credam,
Hoc ſi reſciuerit. eo domũ, ſtudeo hæc priùs, quàm ille huc redeat.
P. *Laches, & diligentiam veſtram, & benignitatem.
Noui: &, quæ dicis, omnia eſſe, vt dicis, animũ induco:
Et te hoc mihi cupio credere: illã ad vos redire ſtudeo,
Si facere poſſim vllo modo. L. quæ res te facere id prohibet?
*Ehò, nunquid nam accuſat virum? P. minimè nam poſtquàm attendi
Magis, & vi cœpi cogere vt rediret, ſanctè adiurat
Non poſſe apud vos Pamphilo ſe abſente perdurare.
Aliud fortaſſe* alijs vitij eſt: *ego ſum animo leni natus:
Non poſſum aduerſari meis. L. *hem Soſtrata.
SO. heu me miſeram.

Refellit, q. negat, purgat, qui fatetur, & tum defendit.

**Amicorum officium.*

**magni facere.*

** Subtiliter oneratur culpa nurus recedentis.*

**Principium laudationis à perſonis.*

**Ehò, cũ geſtu de probè ſecreta inquirentis.*

**alij.*

**Paterna lenitas.*

**Eclipſis.*

L. Certumne eſt iſtuc? P. nunc quidem vt videtur. ſed nunquit vis?
Nam eſt, quod me ad forum tranſire iam oportet. L. eo tecum vnà.

ACTVS II. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Soſtrata queritur genus mulierum nimis eſſe ſuſpectum viris.

Trochaici octonarij.

SOSTRATA.

*ÆDEPOL næ nos ſumus mulieres iniquè æquè inuiſæ viris, *Querela.*
Propter paucas, quæ omnes faciunt dignæ vt videamur malo.
*Nam, ita Dii me ament, quòd me accuſat nũc vir, ſum extra noxiam:
Sed non facilè eſt expurgatu: ita animum induxerunt ſocrus
Omnes eſſe iniquas. haud pol me quidem: nã nunquam ſecus
Habui illam, ac ſi ex me eſſet nata: nec, qui hoc mihi eueniat, ſcio:
Niſi pol filium multis modis iam expecto, vt redeat domum.

Sententia defenſoria, cõtra accuſationem generis totius.

ACTVS III. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Pamphilus queritur ſe abſente vxorem ad ſuos abiiſſe, relicta ſocru.

Iambici & trochaici octonarij, itẽ Iãbici ſenarij.

PAMPHILVS, PARMENO, MYRRHINA.

*NEMINI ego plura acerba eſſe credo ex amore homini vnquam oblata,

**Viam ſternit àd epitaſin. Pamphili enim iam tandem innoteſcit incommodum, ad quẽ maxime pertinebat.*

Quàm

Quàm mihi. heu me infelicem, haccine ego vitam parſi perdere?

Haccine cauſa ego eram tantopere cupidus redeundi domum?

*Magna loci deteſtatio. *Cui quantò fuerat præſtabiliùs, vbiuis gentiũ agere ætatem

Quàm huc redire? atque, hęc ita eſſe, miſerum me reſciſcere?

Nam nos omneis, quibus eſt alicunde aliquis obiectus labos,

Omne quod eſt intereà tempus, priùs quàm id reſcitum eſt lucro eſt.

PAR. At ſic, citiùs qui te expedias his ęrumnis, reperias.

Si non rediſſes, hæ iræ factæ eſſent multo ampliores:

Sed nunc aduentum tuum ambas Pamphile ſcio reuerituras.

Rem cognoſces: iram expedies: rurſum in gratiam reſtitues.

*Conſolatio à quãtitate. *Leuia ſunt hæc, quæ tu pergrauia eſſe in animum induxti tuum.

*Amatores conſolatio angit, nõ lenit. PAM. *Quid conſolare me? an quiſquam vſquã gentium eſt æquè miſer?

Priùs, quàm hãc vxorem duxi, habebã alibi animum amori deditum:

Iam in hac re vt taceam, cuiuis facile ſcito, quã fuerim miſer:

Tamen nunquàm auſus ſum recuſare eam, quã mihi obtrudit pater

*Implicatio cõtinuarum miſeriarum. *Vix me illinc abtraxi, atque impeditum in ea expediui animum meum:

Vixq; huc contuleram, hem noua res orta eſt, porrò ab hac quæ me abſtrahat.

Tum matrem ex ea re me, aut vxorem in culpa inuenturum arbitror:
Quod cùm ita eſſe inuenero, quid reſtat, niſi porrò vt fiam miſer?
*Nã matris ferre iniurias me Parmeno pietas iubet: *A iuſto & decenti.
*Tum vxori obnoxius ſum: ita olim ſuo me ingenio pertulit, *Ab honeſto, & congruo.
Tot meas iniurias, quæ nunquàm in vllo patefecit loco.
*Sed magnum neſcio quid neceſſe eſt eueniſſe Parmeno, *Suſpicio ingentis mali.
Vnde ira inter eas interceſſit, quæ tam permãſit diu.
PAR. *Haud quidẽ hercle* parum eſt: ſi vis verò veram rationem exequi, *Serui reſpõſio ad ultimã tantum partem. *paruum
Non maximas, quę maximę ſunt interdũ iræ, iniurias
Faciunt: nã ſæpè eſt, quibus rebus alius ne iratus quidem eſt,
Cùm de eadem cauſa eſt iracundus factus inimiciſſimus.
Pueri inter ſeſe quàm pro leuib⁹ noxis iras gerunt. *Argumentum à ſimili.
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt. *cõſciuerit.
*Itidem illæ mulieres ſunt ferme, vt pueri, leui ſententia: *Præmittit ſeruum. ſolẽt enim mariti peregrè reuerſi, multis de cauſis ſuũ aduentũ prænuntiare, vide Nann. Miſcell. lib. 2.
Fortaſſe vnum aliquod verbum inter eos iram hanc* conciuerit.
PAMPH. *Abi Parmeno intro, ac me veniſſe nuntia. PAR. hem, quid hoc eſt? PAMPH. tace.
PAR. Trepidari ſentio, curſari rurſum prorsũ: agedum ad fores

ACTVS III. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Pamphilus triſtior egreditur à Philùmena, deprehenſo eius partu, quem modis omnibus celare conatur, ac tegere.

Iambici tetrametri catalectici.

SOSTRATA, PARMENO, PAMPHILVS.

*Neſcio quid iamdudum hic audio tumultuari miſera:
Malè metuo, ne Philùmenæ magis morbus aggrauescat:
Quod te Æſculapi, & te Salus, ne qd ſit huius, (oro.
Nũc ad eam viſam. Par. heus Soſtrata. so. hem.
Par. iterum iſtinc excludere.
s. Ehem Parmeno, tùne hic eras? perij. quid faciam miſera?
Non viſam vxorem Pamphili, cùm in proximo hic ſit ægra?
Par. *Nõ viſas, nec mittas quidem viſendi cauſa quenquam.
Nam qui amat, cui odio ipſus eſt, bis facere ſtultè duco:
Laborẽ inanẽ ipſus capit: & illi moleſtiã affert.
*Tum autem filius tuus introijt videre, vt venit, quid agat.
s. Quid ais? an venit Pamphilus? Par. venit. s. Dijs *gratias habeo.
*Hem, iſtoc verbo animus mihi rediit, & cura ex corde exceſſit.
Par. Iam ea te cauſa maxumè huc nunc introire nolo:
Nam ſi remittẽt quidpiã * Philùmenã dolores, *
Omnem rem narrabit, ſcio, continuò ſola ſoli,
Quæ inter vos, interuenit, vnde ortum eſt initium iræ:

** Magis laborat Terentius, vt bonã ſocrum faciat, quàm bonam meretricem.*

** Diſſuaſio à ſententia morali.*

** Cauſa ab euentu.*

** grates.*

** Soſtrata effectum ſequitur.*

** Philùmenã.*

Atq; eccum video ipſum egredi, quā triſtis eſt:
s. ô mi gnate.

Cautè reſpõdet, partum celans, et mẽdacium fingens. pam. Mea mater, ſalue. soſtr. * gaudeo veniſſe ſaluum. ſaluane.
Philumena eſt? pam. meliuſcula eſt. s. vtinam iſtuc ita Dij faxint.
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tā triſtis? pam. rectè mater.
s. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repètè inuaſit?
pam Ita factū eſt. s. quid morbi eſt? pam. febris.
s. quotidiana? pam. * ita aiunt.

Religiosè mendacium ad rumorem retulit. I ſodes intrò, conſequar iā te mea mater. s. fiat.
pam. Tu pueris curre Parmeno obuiā, atq; his onera adiuta.
par. Quid? non ſciunt ipſi viam, domum qua redeant? pam. ceſſas?

ACTVS III. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Deliberat Pamphilus, velit vxorem recipere, an repudiare.

Trochaici tetrametri, & Iābici aliquot ſenarij.

PAMPHILVS.

Epitaſis. Graue principiū, vt oſtẽdantur multa, et magna erūna. Egregia querela Pamphili: eſtq; hæc proprie fabula protaſis.

*N E Q V E O mearum rerum initium vllū inuenire idoneum.
V nde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt.
Partim quæ perſpexi hiſce oculis, partim quæ accepi auribus:
Qua me propter exanimatū citiùs eduxi foras.
Nam modò intro me vt corripui timidus, alio ſuſpicans
Morbo me viſurum affectam, ac ſenſi eſſe vxorem: hei mihi.

Poſt-

Poſtquam me aſpexere ancillę aduenifſe, illicò omnes ſimul
Lætæ exclamát, venit: id quòd me repente aſpexerant.
Sed continuò vultum earum ſenſi immutari omnium,
Quia tam incommode illis fors obtulerat aduentum meum.
Vna illarum intereà properè*præcucurrit, nuntians *Sic Priſc. lib. 10.
Me veniſſe: ego eius videndi cupidus, rectà conſequor.
Poſtquam introij, extemplo eius morbũ cognoui miſer,
Nam neq; vt celari poſſet, tempus ſpatiũ vllum dabat:
Neq; voce alia, ac res monebat, ipſa poterat cõqueri.
Poſtquàm aſpexi, *ò facinus indignum inquã: & corripui illico *Hac exclamatio ad vitij auctorem refertur.
Me inde, lacrumans, incredibili re, atq; atroci percitus.
Mater conſequitur: iam vt limen exirem, ad genua accidit,
*Lacrumans miſera: miſeritũ eſt. profectò hoc ſic eſt, vt puto, *Oſtendit affectum miſericordia ſua.
OMNIBVS NOBIS, VT RES dant ſeſe, ita magni, atque humiles ſumus.
Hâc habere orationẽ mecũ à principio inſtituit:
*O mi Pamphile, abs te quam ob rem hæc abierit, cauſam vides: *A nomine, & blandimẽto ſecreta cõfitetur.
Nam vitium eſt oblatũ virgini olim ab neſcio quo improbo:
Nunc huc confugit, te, atque alios partum vt celaret ſuum:

Sed cum orata eius reminiſcor, nequeo quin lã crumen miſer.

Donatus, Quæque Fors fortuna eſt, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,

** obteſtamur* Per eã te* obſecramus ambæ, ſi ius, ſi fas eſt, vti

Aduerſa eius per te tecta, tacitaque apud omneis ſient:

** Ab antea-cta vita.* * Si vnquam te erga animo eſſe amico ſenſti eam, mi Pamphile,

Sine labore hanc gratiam, te, vti ſibi des pro illa nunc, rogat:

** Tentat et hoc, tamen verecundè.* * Cæterùm de reducenda id facias, quod in rẽ ſit tuam,

Parturire eam, neque grauidam eſſe ex te, ſolus conſcius.

Nam aiunt tecum pòſt duobus concubuiſſe eam menſibus:

Tum, poſtquàm ad te venit, menſis agitur hic iam ſeptimus:

Quod te ſcire, ipſa indicat res. nunc ſi potis eſt Pamphile,

Maximè volo, doque operam, vt clam partus eueniat patrem,

Atque adeò omneis. ſed ſi fieri id non poteſt, quin ſentiant,

** Rationabiliter, menſe ſcilicet ſeptimo.* Dicam* abortum eſſe. ſcio nemini aliter ſuſpectum fore,

Quin, quod veriſimile eſt, ex te rectè eum natum putent.

Continuò exponetur: hic tibi nihil eſt quidquã incommodi:

Et illi miſeræ indignè factam iniuriam contexeris,

** Concluſio per enarrationem.* * Pollicitus ſum, & ſeruare in eo certum eſt, quod dixi, fidem.

Nam de reducenda. id verò neutiquam honeſtum eſſe arbitror:
Nec faciam: etſi me amor grauiter, conſuetudoque eius tenet.
Lacrumo, quæ poſthac futura eſt vita, cùm in mentem venit,
Solitudoq́,* FORTVNA, vt nunquàm perpetuò es * bona. * *Exclamatio in Fortunam lubricã* *data.*
Sed iam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit.
Quem ego conſilio miſſum feci, idem nunc huic operam dabo.
Adeſt Parmeno cũ pueris: hũc minimè ẽ opus
*In hac re adeſſe: nam olim ſoli credidi, * *Quia & ſcire omnia vult, & nihil tacere.*
Ea me abſtinuiſſe, in principio, cùm data eſt:
Vereor, ſi clamorem eius hic crebrò exaudiat,
Ne parturire eam intelligat: aliquò mihi eſt
Hinc ablegandus, dum parit Philùmena.

ACTVS III. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Narrat Soſia, qua adierit maris pericula. Seruus Parmeno in arcem mittitur, ne parere Philùmenã interim audiat.

Iambici ſenarij.

PARMENO, SOSIA, PAMPHILVS.

*Ain' tu tibi hoc incommodum eueniſſe iter? * *Hic poeta oſtendit incõmoda nauigationis.*
S. Non hercle verbis Parmeno dici poteſt
Tantũ, quam re ipſa nauigare incõmodum eſt.
Par. Itàne eſt? S. ò fortunate, neſcis quid mali
Prætérieris, qui nunquàm es ingreſſus mare.
Nã alias vt omittã miſerias, vnam hanc vide:
Dies triginta, aut plus eo, in naui fui,
Quum intereà ſemper mortem expectabam miſer:
Ita vſque aduerſa tempeſtate vſi ſumus;

** Dictum in fugitiuũ ſeruum.*

Par. Odioſum. s. haud clam me eſt: deniq; hec-
cle*aufugerim
Potiùs, quàm redeam, ſi eò mihi redeũdũ ſciã.
Par. Olim quidem te cauſæ impellebant leues
Quod nunc minitare facere, vt faceres Soſia.
Sed Pamphilum ipſum video ſtare ante oſtiũ:
Ite intrò: ego hunc adibo, ſi quid me velit.
Here, etiam tu hic ſtas? Pam. equidem te expe-
cto. Par. quid eſt?

** Pamphilus callido conſilio ſeruulum ablegat, uſq. adeo cauet, nequà emanet negociũ.*

Pam.* In arcem tranſcurſo opus eſt. Par. cui ho-
mini? Pam. tibi.
Par. In arcem? quid eò? Pam. Callidemidem ho-
ſpitem
Myconium, qui mecũ vnà aduectus eſt, cõueni.
Par. Perij: vouiſſe hunc dicam, ſi ſaluus domũ
Rediſſet vnquam, vt me ambulando rũperet.

**nuntiem?*

Pam? Quid ceſſas? Par. quid vis*dicam? an con-
ueniam modò?
Pam. Imò, quòd conſtitui me hodie conuentu-
rum eum

** Celeritatẽ imponit, ne quid audiat.*

Non poſſe, ne me fruſtra illic expectet:*vola.
Par. At non noui hominis faciem. Pam. at faciã,
vt noueris:
Magnus, rubicundus, criſpus, craſſus, cæſius.
Par. Cadaueroſa facies. Dij illum perduint.
Quid, ſi nõ veniet? maneàmne vſq; ad veſperũ?

** Hoc magis in geſtu exprimitur.*

Pam. Maneto curre. P. *nõ queo: ita defeſſus ſũ.
Pam. Ille abijt. quid agã infelix? prorſus neſcio
Quo pacto hoc celẽ, quod me orauit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum. nam me miſeret mulieris:

** Pamphili pietas, Pamphili honeſtas.*

*Quod potero faciam, tamen vt pietate colam:
Nam me parenti potiùs, quàm amori, obſequi
Oportet. at at eccum Phidippum, & patrem
Video: horſum pergunt. quid dicam hiſce, in-
certus ſum.

ACTVS

ACTVS III. SCENA V.

ARGVMENTVM.

De reducenda Philumena inter ſenes agitur. Pāphilus reducturum ſe negat: fert eam rem indignè Phidippus.

Trochaici octonarij, Iambici ſenarij.

LACHES, PHIDIPPVS, PAMPHILVS.

*DIXTIN' dudum, dixiſſe illam ſe expectare filium?
Ph. Factum. L. veniſſe aiunt: redeat. Pam. quam cauſam dicam patri,
Quamobrem non reducam, neſcio. L. quem ego hic audiui loqui?
Pam. Certum obfirmare eſt viam me, quam decreui perſequi.
L. Ipſus eſt, de quo hoc agebam tecum. Pam. ſalue mi pater.
L. Gnate mi, ſalue. Phi. bene factum te aduenisſe Pamphile,
* Atque adeò quod maxumum eſt, ſaluum, atque validum. Pam. creditur.
L.* Aduenis modò? Pam. admodum. L. cedò, quid reliquit Phania
Conſobrinus noſter? Pam. ſanè hercle homo voluptati obſequens
Fuit, dum vixit: & qui ſic ſunt, haud multùm hæredem iuuant.
Sibi verò hanc laudem relinquunt: vixit, dum vixit bene.
L. Tum tu igitur nihil attuliſti huc plus vna ſententia?
Pa. Quidquid eſt id, quod reliquit, profuit. L.* imò obfuit:
Nam illum viuum, & ſaluum vellem. Ph. impunè optare iſtuc licet.

** Viam ad epitaſim facit: ſenes .n. impellunt ad reducēdam.*

** Auxeſis ad ſalutem.*

** Aut auarus, aut iactabundus hæc dicit.*

** Patrũ auaritiā notat.*

Ille reuiuiſcet iam nunquàm:& tamen, vtrum malis, ſcio.

Huc tendebat tota oratio. L. *Heri Philùmenã ad ſe accerſi hic iuſſit. dic iuſſiſſe te.

PH. Noli fodere. iuſſi. L. ſed eam iam remittet. PH. ſcilicet.

PA. Omnem rem ſcio, vt ſit geſta: adueniens audiui omnia.

Imprecatio in rumigerulos. L. *At iſtos inuidos Dij perdant, qui hęc lubenter nuntiant. (lia

Pa. Ego me ſcio cauiſſe, ne vlla merito cõtume-

Fieri à vobis poſſet: idq; ſi nunc memorare hic velim,

Argumentum fortiſſimum. *Quàm fideli animo, & benigno in illam, & clementi fui, (ſcere:

Verè poſſim, ni te ex ipſa id magis velim reſci-

Nanque eo pacto maxumè apud te meo erit ingenio fides,

Confirmatio cum proteſtatione. *Cùm illa, quæ nunc in me iniqua eſt, æqua de me dixerit.

Neque mea culpa hoc diſſidium eueniſſe, id teſtor Deos.

Sed qñ eſſe indignã ſeſe deputat matri meæ,

Cui cõcedat, cuiusq; mores toleret ſua mode-

Neq; alio pacto cõponi p̃t inter eas gr̃a: (ſtia,

Ex deliberatione conditionem colligit. *Segreganda aut mater à me eſt Phidippe, aut Philumena.

Nunc me pietas matris potiùs commodum ſuà det ſequi.

L. Pamphile ad aureis haud inuito ſermo mihi acceſſit tuus,

Cùm te poſtputaſſe oẽs res prę parẽte ĩtelligo.

Verũ vide, ne impulsꝰ ira, prauè ĩſiſtas Pãphile.

Pam. Quibus iris impulſus nunc in illam iniquus ſim?

Quæ

Quæ nunq̃ quidq̃ erga me cõmerita eſt pater?
Qđ nollem:& ſæpè meritam, qđ vellem, ſcio:
*Amoq́;, & laudo, & vehementer deſidero:
Nã fuiſſe erga me miro ingenio, expertus ſum:
Illiq́ue exopto, vt reliquam vitam exigat
Cum eo viro, me qui ſit fortunatior:
*Quandoquidé illam à me diſtrahit neceſſitas.
Ph. Tibi id in manu eſt ne fiat. L. ſi ſanus ſies,
Iube * illã redire. Pam. *non eſt conſiliũ pater:
Matris ſeruibo commodis. L. quò abis? mane.
Mane inq̃. quò abis? Ph. quę hæc eſt pertinacia?
L * Dixìne Phidippe hãc ré ægrè laturũ eſſe eũ?
Quamobrem * te orabam, vt filiam remitteres.
Ph. Nõ credidi ædepol adeò inhumanũ fore.
Ita nunc is ſibi me ſupplicaturum putat?
Si eſt, vt velit reducere vxorem, licet:
Sin alio eſt animo, renumeret dotem huc, eat.
L. Ecce aũt, tu quoque proteruè iracundus es.
Ph. Percõtumax rediſti huc nobis Pamphile.
L. Decedet iam ira hęc, etſi meritò iratus eſt.
Ph. Quia paululũm vobis acceſſit pecuniæ,
Sublati animi ſunt. L. etiam mecum litigas?
Ph. * Deliberet, renuntietq́; hodie mihi,
Velìtne, an non, vt alii, ſi huic non ſit, ſiet.
L. * Phidippe, ades, audi, paucis. abijt. qđ mea?
Poſtremò inter ſe tranſigant ipſi, vt lubet:
Quando nec gnatus, neque hic mihi quidquã
- obtemperant:
Quæ dico paruipendunt. porto hoc iurgium ad
Vxorem: cuius hæc fiunt conſilio omnia:
*Atque in eam hoc omne, quod mihi ægrè eſt,
euomam.

*Totum hoc facit ad Cataſtrophẽ, vt auidiùs reducatur.
* Excuſatio repudij à neceſſitate.
* eam
*Leuis recuſatio.
* Inuidioſè in Phidippũ
* tecum.
*Iratus hac.
* Præ ira noluit neq. audire, neq. reſpondere.
* Nã ægros releuat vomitus.

ACTVS IIII. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Obiurgat vxorẽ maritus ob celatum filiæ partũ:

hoc

hoc etiam, quod reſciſcit de puero Phidippus, ad tumultum augendum facit, & vt Pamphilus vxorem recipere cogatur.

Iambici octonarij acatalectici & catalectici, & vnus quaternarius. Item Trochaici octonarij catalectici & acatalectici.

MYRRHINA, PHIDIPPVS.

**Reſciſcit de puero Phidippus: id etiam ad augẽdum tumultũ facit, et ut Pãphilus cogatur reducere*

*PERII. quid agam? quò me vortam? quid meo viro reſpondebo
Miſera? nã audiſſe vocẽ pueri viſus eſt vagiẽtis:
Ita corripuit derepẽte tacitus ſeſe ad filiam:
Quòd ſi reſcierit peperiſſe eam,
Id qua cauſa clam me habuiſſe dicam, non ęde pol ſcio.
Sed oſtium concrepuit: credo ipſum ad me exire: nulla ſum.

P. Vxor, vbi me ad filiã ire ſenſit, ſe duxit foras:
Atque eccã uideo. quid agis Myrrhina? *heus, tibi dico. M. mihìne mi vir?

**Oſtendit eũ cogitabundum de filia.*

P. Vir ego tuus ſum? tu virum me, aut hominem deputas adeò eſſe?
Nam ſi vtrumuis horum, mulier, vnquam tibi viſus forem,
Non ſic ludibrio tuis factis habitus eſſem. M. quibus? P. at rogitas?
Peperit filia. hem, taces? ex quo? M. *iſtuc patrẽ rogare eſt æquum?

** Mirè callidè.*

Perij. ex quo cenſes, niſi ex illo, cui data eſt nuptum obſecro?
P. Credo: neque adeò arbitrari patris eſt aliter. ſed demiror
Quid ſit, quam ob rem tantopere hunc omnes nos celare *volueris

** Volueritis.*

Partum, præſertim cùm & rectè, & tempore ſuo pepererit.

Adeòne

Adeòne peruicaci eſſe animo, vt*puerum præ- optares perire, *Inuidia ab infantis ætate.
Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiã poſt hac ſcires,
Potiùs, quàm aduerſum animi tui lubidinem eſſet cum illo nupta?
Ego autem illorum eſſe hanc culpam credidi, quæ te eſt penes.
M. Miſera ſum. P. vtinam ſciam ita eſſe iſtuc.* *Argumentum à prius dictis.
ſed nunc mihi in mentem venit,
De hac te quod locuta es olim, cùm illum generum cepimus:
Nã negabas nuptam filiam tuam poſſe te pati
Cum eo, qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.
M. Quamuis cauſam hunc ſuſpicari, quàm ipſam veram, malo.
P. Multo priùs ſciui, quàm tu, illum habere amicam Myrrhina:
Verùm id vitium nunquàm decreui eſſe ego adoleſcentiæ:
Nam id omnibus innatum eſt. at pol iam*aderit ſe quoque etiam cùm oderit. *Aderit. ſ. tempus.
*Sed vt olim te oſtendiſti eãdem eſſe, nihil ceſſaſti vſque adhuc, *Accuſatio à perſeuerantia.
Vt filiam ab eo abduceres, neu, quod ego egiſſem, eſſet ratum.
Id nunc res indicium hæc facit, quo pacto factum volueris,
M. Adeòn'me eſſe peruicacem cenſes, *cui mater ſiem, *Argumentum à verisimili, & à perſona idonea.
Vt eo eſſem animo, ſi ex vſu eſſet noſtro hoc matrimonium?
P.* Tùne proſpicere, aut iudicare, noſtram in rem quod ſit, potes? *Oratoriè auctoritatē iudicibus adimit.

Audiſti

Audiſti ex aliquo fortaſſe, q. vidiſſe eũ diceret
Exeuntem, aut introeuntem ad amicam. quid tum poſteà,
Si modeſtè, ac rarò hoc fecit? nónne ea diſſimulare nos
Magis humanum eſt, quàm dare operam id ſcire, qui nos oderit?
*Nam ſi is poſſet ab ea ſeſe derepente auellere,
Quicum tot conſueſſet annos, non eum hominem ducerem.
Nec virum ſatis firmum gnatæ. M. mitte adoleſcentem obſecro
*Et q̃ me peccaſſe ais, abi: ſolum ſolus cõueni:
Roga, velítne, an nõ vxorẽ. ſi ẽ, vt dicat velle ſe,
Redde: ſin eſt aũt, vt nolit, rectè conſului meæ.
Ph. *Si quidem ille ipſe non vult, & tu ſenſti eſſe in eo Myrrhina
Peccatum: aderam, cuius conſilio fuerat ea par proſpici
Quam ob rem incendor ira, eſſe auſam facere hæc iniuſſu meo.
Interdico, ne extuliſſe extra ædeis puerum vſquam velis.
Sed ego ſtultior, meis dictis parere hanc qui poſtulem.
Ibo intrò, atque edicam ſeruis, ne quoquàm efferri ſinant,
M. Nullã pol credo mulierẽ me miſeriorẽ viuere:
Nam vt hic laturus hoc ſit, ſi ipſam rem, vt ſiet reſciuerit,
Non ædepol clam me eſt, cùm hoc, quod leuius eſt, tam animo iracundo tulit:
Nec, qua via ſententia eius mutari poſſit ſcio.
Hoc mihi vnum ex plurimis miſerijs reliquũ fuerat malum.

Marginal notes: **Laudat hoc ipſum, quo accuſatus eſt* — *Pamphilus.* — ** His verbis commentitia argumenta contemnit.* — **Hic eo accuſat eam, quo ſe ipſum tutari credit.*

Si, pue-

Si puerum vt tollam, cogit, cuius nos qui ſit ne
ſcimus pater:
Nam cùm compreſſa eſt gnata, forma in tene-
bris noſci non*quita eſt:
Neque detractum ei tum quidquam eſt, qui
poſt poſſit noſcier, qui ſiet:
Ipſe eripuit vi, in digito quem habuit, virgini
abiens annulum:
Simul vereor Pamphilum, ne orata noſtra ne-
queat diutius
Celare, cū ſciet alienum puerum tolli pro ſuo.

Antique dictum.

ACTVS IIII. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Soſtratæ purgatio de Philùmenæ abſceſſu, Eadem Soſtrata rus abituram ſe filio pollicetur, ne impedimento ſit, quò minus redeat Philùmena. Filius contrà matri, ne id faciat, diſſuadere conatur.

Iambici tetrametri.

SOSTRATA, PAMPHILVS,

*Non clam me eſt gnate mi, tibi me eſſe ſu-
ſpectam vxorem tuam.
Propter meos mores hinc abiſſe, etſi ea diſſimu
las ſedulò:
Verùm ita me Dij ament, itaque obtingant ex
te, quæ exopto mihi,
Vt nunquam ſciens commerui, meritò vt cape
ret odium illam mei:
Teque antequàm me amare rebar, ei rei firma
ſti fidem
Nam mihi intus tuus pater narrauit modò,
quo pacto me habueris
*Præpoſitam amori tuo: nunc tibi me certum
eſt contra gratiam
Referre, vt apud me præmium eſſe poſitum pie
tatis ſcias.

Soſtrata excuſatur, Myrrhina paulo poſt accuſabitur, donec palā fiet vtranque vacare culpa.

A iuſto, & honeſto.

*Mi

*Mi Pamphile, hoc & vobis, & meæ commodũ famæ arbitror:
Ego rus abituram hinc cum tuo me eſſe certò decreui patre,
Ne mea præſentia obſtet, neu cauſa vlla reſtet reliqua,
Quin tua Philumena ad te redeat. PAM. quæſo quid iſtuc conſili eſt?
Illius ſtultitia victa, ex vrbe tu rus habitatum migres?
*Haud facies, neq; ſinam, vt qui nobis mater maledictum velit,
Mea pertinacia dicat eſſe factum, haud tua modeſtia.
Tũ tuas amicas, & cognatas deſerere, & feſtos dies,
Mea cauſa, nolo. S. nihil pol iam iſtæ res mihi voluptatis ferunt:
*Dum ætas, tempus tulit, perfuncta ſatis ſum: ſatietas me iam tenet
Studiorum iſtorum: hæc mihi nũc cura eſt maxima, vt ne cui meę
Lõgĩquitas ætatis obſtet, mortẽue expectet meã
Hic video me eſſe *inuiſam immeritò: tẽpus eſt concedere.
*Sic optimè, vt ego opinor, omneis cauſas præcidam omnibus,
Et me hac ſuſpicione exoluam, & illis morem geſſero.
Sine me obſecro hoc effugere, volgus quod malè audit mulierum.
P. Quàm fortunatus cæteris ſum rebus, * abſq; vna hæc foret,
Hanc matrem habens talem, illã autem vxorẽ.
S. *obſecro mi Pamphile,

** Verbis præmollit rẽ duram, quam dictura eſt.*
**Diſſuaſio à pſona, à cauſa, à loco, à facto.*
**Omnia.*
Pamphili argumẽtum refellit.
**Inuiſam, quia, & ſocrus, et quia anus.*
** Mores notat detractorum.*
** Quod abſque hoc eſſet in Captiuis Plautus, & infra ĩ Phormione.*
** Dura patienter ferenda ſunt.*

Non tute incommodam rem,vt quæq; eſt, in animum inducas pati.
Si cętera ſunt ita, vt tu vis,itaque vt eſſe ego il la exiſtimo,
Mi gnate,da veniam hanc mihi, reduce illam. P.væ miſero mihi.
S.Et mihi quidem:nam hæc res non minùs me malè habet,quàm te,gnate mi.

ACTVS IIII. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Recõciliantur,& omne bellum inter ſe cõponunt vir,& vxor. Monetur Pãphilus,vt vxorẽ reducat. Trochaici, Iambiciq; octonarij, ſenarius vnus. & quaterniarius vnus.

LACHES, SOSTRATA, PAMPHILVS.

*QVEM cum iſtoc ſermone habueris, procul hinc ſtans accepi vxor: *Laches audierat verba Soſtrata ad filium habita.
Iſtuc eſt ſapere, qui vbicunque opus ſit,animũ poſſis flectere,
Quod faciundũ*ſit poſt fortaſſe,idem hoc nũc ſi feceris. *fortaſſe ſit
S.Fors fuat pol. L. abi rus ergo hinc : ibi ego te, & tu me feres. pol ideſt hoc
S.Spero Ecaſtor. L. i ergo intrò,& cõpone, quæ ſimul tecum *Fors, bona fortuna eſt.
Ferantur: *dixi. S. ita vt iubes, faciam. P. pater.
L.Quid vis Pamphile? P. hinc abire matrem? minimè. L. quid ita iſtuc vis? *Dixi, perorationis verbum.
P.Quia de vxore incertus ſum etiam, quid ſim facturus. L. quid eſt?
Quid vis facere, niſi reducere? P. equidem cupio,& vix* contineo:
Sed non minuam meũ conſilium: ex vſu quod eſt, id perſequar. *contineor.

Credo.

Credo ea gratia concordes magis, ſi non reducam, fore.
L. Neſcias: verùm id tua refert nihil, vtrum illę fecerint,
Quando hęc abierit. odioſa hæc eſt ætas adoleſcentulis;
E medio æquum excedere eſt: poſtremò iá nos fabulæ
Sumus Pamphile, ſenex, atque anus.
Sed video Phidippũ* p tp̄s egredi: accedamus.

* *Per tẽpus, id eſt, opportunè.*

ACTVS IIII. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Natum puerum Laches reſciſcit, Pamphilum ad recipiendum vxorem ambo ſenes hortantur, ille negat, meretricis amorem incuſat pater.

Iambici ſenarij.

PHIDIPPVS, LACHES, PAMPHILVS.

*TIBI quoq; ædepol ſum iratus, Philumena,
Grauiter quidem. nam hercle abs te factum eſt turpiter:
Etſi tibi cauſa eſt de hac re: mater te impulit:
Huic verò nulla eſt. L. opportunè te mihi
Phidippe in ipſo tempore oſtẽdis. Ph. quid eſt?
Pa. Quid rñdebo his? aut quo pacto hoc opiã?
L. Dic filiæ, rus conceſſuram hinc Soſtratam:
Ne reuereat̃, minùs iá quò redeat domũ. Ph. ah,
Nullam de his rebus culpam commeruit tua:
*A Myrrhina hęc ſunt mea vxore exorta oĩa:
Mutatio fit: ea nos perturbat Laches.
Pam. Dum ne reducã, turbent porrò, q̃ velint.
Ph. *Ego Pamphile eſſe inter nos, ſi fieri poteſt,
Affinitatem hanc ſanè perpetuam volo:
Sin eſt, vt aliter tua ſiet ſententia,
*Accipias puerũ. Pam. ſenſit peperiſſe: occidi.
L. Puerũ? quẽ puerũ? Ph. natus eſt nobis nepos:

* *Transfertur culpa in alteram anum. Oſtenditur & matri, & ſocrui eſſe iratus, quòd filia à marito diſceſſerit.*
* *Traductio criminis.*
* *Ego, grauis orationis initium.*
* *Nam liberi patrem ſequuntur.*

Nam

Nam abducta à vobis * prægnās fuerat filia,
Neque fuiſſe * prægnantem vnquam ante hūc
ſciui diem.
L. Bene, ita me Dij ament, nuntias: & gaudeo
Natū illū, & tibi illā ſaluā.* ſed quid mulieris
Vxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Nòſne hoc celatos tandiu? nequeo ſatis.
Quā hoc mihi videtur factum praue, proloqui.
Ph. Non tibi illud factum minùs placet, quàm
mihi Laches.
Pam. Etſi iādudum fuerat ambiguū hoc mihi,
Nunc nō eſt cū eā iā conſequitur alienus puer.
L. Nulla tibi Pamphile hic iam conſultatio eſt.
Pam.* Perij. L. hūc videre ſæpè optabamus diē,
Cū ex te eſſet aliquis, qui te appellaret patrem:
Euenit: habeo gratiam Dijs. Pam. nullus ſum.
L. Reduc vxorem, ac noli aduerſari mihi,
Pam.* Pater, ſi illa ex me liberos vellet ſibi,
Aut ſe eſſe mecum nuptam, ſatis certò ſcio,
Non me clam haberet, quæ celaſſe intelligo
Nunc, cùm eius alienū à me eſſe animū ſentiā,
Nec cōuenturū inter nos poſthàc eſſe arbitror;
Quā ob rē reducā? L.* mater quod ſuaſit ſua,
Adoleſcens mulier fecit: mirandùm ne id eſt?
Cenſen' te poſſe reperire vllam mulierem
Quæ careat culpa? an quia non delinquūt viri?
Ph. Voſmet videte iam Laches & tu Pamphile,
Remiſſam opus ſit vobis, an reductā domū:
Vxor quid faciat, in*manu non eſt mea:
*Neutra in re vobis difficultas à me erit.
Sed quid faciemus puero? L. ridicule rogas?
Quidquid futurū eſt, huic reddas ſuū ſcilicet,
Vt alamus noſtrum. P. quē ipſa neglexit, pater,
Ego alam? L. quid dixti? ehò an non alemus Pā-
phile?

*Pierius, & Bembus prægnas.

* Pierius in illud Vir. 8. Æn. Pallas huic filiꝰ vna legit, Neque fuiſſe vnquā ante hāc Bemb. verò, Nec fuiſſe, prægnatē ante hunc vnquam.

* Reprehēſio cum contemptu.

* Vrgetur Pāphilus pueri mentione.

* Tandem alterā diſſidij cauſam commentus eſt.

* A deriuatione cauſa.

* Bemb. Remiſſan.

* reducta

* Manu. ſ. vxoris.

* Promittit facilitatem ſuam.

Prodemus quæſo potiùs? quæ hæc amentia eſt?
Enimuero prorſus iam tacere non queo:
Nam cogis ea, quæ nolo, vt p̃ſente hoc loquar.
Ignarum cenſes tuarum lacrumarum eſſe me?
Aut quid ſit id, qđ ſollicitere ad hunc modũ?

** Extrema conflictatio epitaſeos.*

*Primùm vbi hanc dixti cauſam, te pp tuam
Matrem non poſſe habere hanc vxorem domi.
Pollicita eſt ea ſe conceſſuram ex ædibus.
Nunc, poſtquàm ademptam hanc quoque tibi cauſam vides,
Puer quia clam te eſt natus, nactus alteram es.

**Ab ante actis.*

** abducas.*

Erras, tui animi ſi me eſſe ignarum putas:
*Aliquando tandem hùc animum vt' adiũgas tuum:
Quàm longum ſpatium amandi amicam tibi (dedi?
Sumptus, quos feciſti in eam, quàm animo æquo tuli?

**Agit, qui ĩſtãter petit: orat, qui demiſſe precatur.*

**tecum, pro te, Comicus character.*

**Teſtem vocat, nõ impeditricem.*

Egi, atque oraui tecum, vxorem vt duceres:
Tempus dixi eſſe: impulſu duxiſti meo:
Quæ tum, obſecutus mihi, feciſti vt decuerat:
Nunc animũ rurſum ad meretricẽ ĩduxti tuũ,
Cui tu obſecutus, facis huic adeò iniuriam.
Nam in eandem vitam te reuolutum denuo
Video eſſe Pa. mène? L. teipſum & facis iniuriã,
Cùm fingis falſas cauſas ad diſcordiam,
Vt cũ illa viuas, * teſtẽ hãc cũ abs te amoueris:
Senſitq; adeo vxor. nam ei cauſa alia quæ fuit,
Quam ob rem abs te abiret? Ph. planè hic diuinat: nam id eſt. (bi. L. ah,
Pam. Dabo iuſiurandum nihil eſſe iſtorum ti-

** Relicta q̃ſtione ad rẽ redit.*

*Reduc vxorem, aut, quam ob rem non opus ſit, cedò
Pam. Non eſt nũc tempus. L. puerum accipias: nam is quidem
In culpa non eſt. poſt de matre videro.

Pam. *Om-

Pam. * Omnibus modis miſer ſum: nec quid agam, ſcio:
Tot nunc me rebus miſerum concludit pater:
Abibo hinc, præſens quando promoueo parũ.
Nam puerum iniuſſu credo non tollent meo,
Præſertim in ea re cũ ſit mihi adiutrix ſocrus.
L. Fugis? hem, nec quidquã certi reſpõdes mihi?
Num tibi videtur eſſe apud ſeſe? ſine:
Puerũ Phidippe mihi cedò, ego alã. Ph. maximè
Non mirum fecit vxor mea, ſi hoc ægrè tulit:
Amaræ mulieres ſunt, non facile* hæc ferunt,
Propterea hæc ira eſt: nam ipſa narrauit mihi:
Id ego hoc præſente tibi nolebam dicere.
Neq; illi credebã primò: nunc verò palàm eſt.
Nam omnino abhorrere animum huic video à nuptiis.
L. Quid ergo agam Phidippe? quid das conſili.
Ph. *Quid agas? meretricem hanc primùm adeundam cenſeo:
Oremus: accuſemus grauiùs: denique
Minitemur, ſi cum illo habuerit rem poſtea.
L. Faciam, vt mones. ehò puer, curre ad Bacchidem hanc
*Vicinam noſtram: huc euoca verbis meis.
Et te oro porrò, ĩ hac re adiutor ſis mihi. Ph. ah,
Iã dudum dixi, itidemq; nunc dico Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos volo,
Si vllo modo eſt, vt poſſit, quod ſpero, fore.
Sed viſne adeſſe me vnà, dum iſtam conuenis?
L. Imò verò abi, aliquam puero nutricẽ para.

*Anxius Pãphilus abſcedit, ne rẽ aperire cogatur

*Hac, pellicatum, ſcilicet et adulteriũ

*Poeta feſtinat ad rerũ cognitionẽ.

*Honeſtè dixit, vt ſeni congruit.

ACTVS V. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Bacchis & Laches colloquuntur. Hic illã accuſat, quod ad ſe recipiat filium: illa conſtanter negat. Mitem autem ſenem, & meretricem bonam inducit: &

occaſio eſt cataſtrophes.

Iambici tetrametri, acatalectici & catalectici. Trochaici octonarij, & vnus dimeter catalecticus.

BACCHIS, LACHES.

Occaſio cataſtrophes. *NON hoc de nihilo eſt, quòd Laches nunc me conuentam eſſe expetit:

Nec pol me multum fallit, quin, quod ſuſpicor ſit quod velit.

L. videndum eſt, ne minus propter iram hanc impetrem, quam poſſiem:

Aut ne quid faciam plus, quod me poſt minus feciſſe ſatius ſit.

Aggrediar. Bacchis ſalue.

Lene, & molle proœmium. B. Salue Laches. L. *credo ædepol te nonnihil mirari Bacchis,

Quid ſit, quapropter te huc foras puerum euocare iuſſi.

Parelcon tertium. B. Ego pol *quoque etiam timida ſum, cùm venit mihi in mentem, quę

Bemb. quaſti mihi. Sim, ne nomen mihi *quęſtus obſtet: nam mores facilè *tutor.

tueor. L. *Si vera dicis, nihil tibi eſt à me pericli mulier:

Ambiguitas. *Nam iam ætate ea ſum, vt nõ ſiet peccato mihi ignoſci æquum:

Cautio Lachetis. Quo magis omneis res cautiùs, ne temerè faciam, adcuro.

Nam ſi id nunc facis, facturàue es, bonas quod par eſt facere:

Inſcitũ, id eſt, inelegãs. *Inſcitum offerre iniuriam tibi me immerenti, iniquum eſt.

L. Eſt magna ęcaſtor gratia, de iſthac re, quam tibi habeam.

Nam qui poſt factam iniuriam ſe expurget, parum mihi proſit.

Sed

Sed quid iſtuc eſt? L. *meum receptas filium ad te Pamphilum. B. ah. *Propoſitio accuſationis.*
L. Sine dicam: vxorem prius quàm hanc duxit,
veſtrum amorem pertuli:
*Mane, mane: nondum etiam dixi id, quod volui. hic nunc vxorem habet: *Parabat abitum Bacchu.*
Quęre alium tibi firmiorem amicum, dum tépus conſulendi eſt:
*Nam neque ille hoc animo erit ætatem, neq; poltu eadem iſthæc ætate *Permutatio rerum.*
B. Quis id ait? L. ſocrus. B. mene. L. teipſam: & filiam abduxit ſuam:
Puerumq́ue ob eam rem clàm voluit, *qui natus eſt, extinguere. *natus qui.*
B. *Aliud ſi ſcirem, qui firmare meam apud vos poſſiem fidem, *Commendatio à perſona.*
*Sanctius quàm iuſiurandum, id pollicerer tibi Laches, *Ab vtili.*
*Me ſegregatum habuiſſe, vxorem vt duxit, à me Pamphilum. *Ab honeſto.*
L. Lepida es. ſed ſcin' quid volo potius ſodes facias? B. quid, vis? cedò.
L. Eas ad mulieres huc intrò, atq; iuſiurãdũ idẽ
Polliceare illis: exple animum his, teque hoc crimine expedi.
B. *Faciã: quod pol, ſi eſſet alia ex hoc quæſtu, haud faceret, ſcio. *Bona meretrix contra conſuetudinẽ facit.*
Vt de tali cauſa nuptæ mulieri ſe oſtenderet.
Sed eſſe falſa fama nolo gnatum ſuſpectũ tuũ:
Nec leuiorem vobis, quibus eſt minimè, æquũ, videtier
Immeritò. nam meritus de me eſt, quod queã, illi vt commodem.
L. Facilem, beneuolumq́ue lingua tua iam tibi me reddidit:

** Suſpicionē ſuā fatetur.* Nam non ſunt ſolæ arbitratæ hæ: ego quoque hoc etiam credidi.
Nunc, cùm ego te eſſe præter noſtram opinionem comperi,
Fac eadem vt ſis porrò: noſtra vtere amicitia, vt voles.
** Apoſiope-ſis irati.* * Aliter ſi facias. ſed reprimá me, ne ægrè quidquam ex me audias.
** Comminatio pollicitationi admiſta.* * Verùm te hoc moneo vnum, qualis ſim amicus, aut quid poſſiem
Potiùs quàm inimicus, periclum facias. B. faciam ſedulò.

ACTVS V. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Quæ dudum Lacheti, eadem hæc Phidippo Bacchis promittit, ſe intrò abituram ad Soſtratam, & Myrrhinam, vt illis purgetur.

Iambici tetrametri catalectici, & vnus dimeter catalecticus.

PHIDIPPVS, LACHES, BACCHIS.

**Poſt varia nutricis poſcentis verba Phidippus ad generalē promiſſionē ſe confert, dicens, Nihil apud me.* * NIHIL apud me tibi defieri patiar, quin, quod opus ſit,
Benignè præbeatur.
Sed cùm tu ſatura, atque ebria eris, puer vt ſatur ſit, facito.
L. Noſter ſocer, video, venit: puero nutricem adduxit.
Phidippe, Bacchis deierat per ſanctè. P. hæccine ea eſt? L. hæc eſt.
**Meretrices irreligioſa.* P. Nec pol iſtæ metuunt Deos: neque has reſpicere Deos opinor.
**Firmius argumentum.* BAC. * Ancillas dedo: quo lubet cruciatu per me exquire
Licet. hæc res hic agitur: Pamphilo me facere vt redeat vxor,

Oportet:

Oportet: quod ſi perficio, non pœnitet me famæ,
Solam feciſſe, id quod aliæ meretrices facere fugitant.
L. Phidippe, noſtras mulieres * ſuſpectas fuiſſe falſo
Nobis, in te ipſa inuenimus. porrò hanc nunc experiamur.
Nã ſi cõperero crimini tua ſe vxor crediſſe,
Miſſam iram faciet: ſin autem eſt ob eam rem iratus gnatus,
Quòd peperit vxor clàm, id leue eſt: citò ab eo hæc ira abſcedet.
* Profectò in hac re nihil mali eſt, quod ſit diſſidio dignum
P. Velim quidem hercle. L. exquire: adeſt: quod ſatis ſit, faciet. B. faciam.
P. * Quid iſthæc mihi narras: an quia nõ tute ipſe audiſti dudum,
De hac re animus meus vt ſit Laches? illis modò * exple animum.
L. Quæſo ædepol Bacchis, quod mihi es pollicita, tute vt ſerues.
B. Ob eam rem vis ergo introeam? L. i, atque exple animum his, vt credant.
B. Eo: etſi ſcio pol his fore meum conſpectum inuiſum hodie:
Nam nupta meretrici hoſtis eſt, à viro vbi ſegregata eſt.
L. * At hæ amicæ erunt, vbi, quam ob rem aduenceris, reſciſcent.
P. At eaſdem amicas fore tibi promitto, rem vbi cognorint:
Nã illas errore, & te ſimul ſuſpitione exolues.
B. Perij pudet Philùmenæ: ſequimini me intrò huc ambæ.

Non de adulterio, ſed de nurus diſceſſu.

Poſt diſcuſſionẽ hoc infert.

Correptio.

expleto.

Aliæ perdendi rationes.

L. Quid eſt, quod mihi malim, quã quod huic intelligo euenire,

Vt gratiam ineat ſine diſpendio ſuo, & mihi vna proſit?

*Nam ſi eſt, vt hæc nunc Pamphilum verè ab ſe ſegregarit.

Scit ſibi nobilitatem ex eo, & *rem natam, & gloriam eſſe,

Referetq́, gratiam ei, vnaque nos ſibi opera amicos iunget.

*Oſtẽdit cõe bonum vtrique euenturum.

*Rem ex amicitia ſenis gloriam ex facto ſingulari.

ACTVS V. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Per annuli, quem Pamphilus dederat Bacchidi, cognitionem, Philumena ab eo compreſſa oſtenditur.

Trochaici & Iambici, catalectici tetrametri.

PARMENO, BACCHIS.

AEDEPOL næ meam herus eſſe operam* deputat parui preti, (diem.

Qui ob rem nullã miſit: fruſtra vbi totũ deſedi

Myconium hoſpitem dum expecto in arce Callidemidem: (rat

Itaq; ineptus hodie dũ illi ſedeo, vt qſq; veneAccedebam: adoleſcens, dic dum quæſo, es tu Myconius?

Nõ ſum. at Callidemides? non. hoſpitem ecquẽ Pamphilum

Hic habes? omnes negabant: neque enim quem quam eſſe arbitror. (dem

Deniq;. hercle iã pudebat: abij. ſed qd Bacchi-

A noſtro affine exeuntem video? quid huic hic eſt rei?

B. Parmeno opportunè te offers: properè curre ad Pamphilum.

P. Quid eò? B. dic me orare, vt veniat. P. ad te?

B. imò ad Philùmenam.

*Hoc à ſtomachãte dicitur ſeruo. tã quam ab hero ſit deluſus.

*reputat.

P. Quid

P.Quid rei eſt?B.* tua quod nihil refert, percon- ** Prouerbiũ*
ta ri deſinas. *in curioſos*
P.Nihil aliud dicam?B. etiam, cognoſſe annulũ *percõtatores.*
illum Myrrhinam
Gnatæ ſuæ fuiſſe, quem ipſus mihi olim dede- ** Eclypſis.*
rat.P.ſcio.
Tantũmne eſt? B.* tantum : aderit continuo, ** Minimè e-*
hęc vbi ex te audiuerit. *quidem, quã*
Sed ceſſas? P.*minimè equidem: nam hodie mi *ſi dicat, Cur-*
hi poteſtas haud data eſt: (diem. *rere nequeo.*
Ita curſãdo, atq; ambulãdo totum hũc cõtriui* *Hic reliq̃*
B.*Quantam obtuli aduentu meo lætitiã Pam *argumenti*
philo hodie? (ras? *partem Bac*
Quot cõmodas res attuli? quot aũt ademi cu- *chis ſola ſecũ*
Gnatum ei reſtituo, qui penè harum, ipſiusq; *memorat.*
opera perijt:
Vxorem, quam nunquam eſt ratus poſthac ſe
habiturum, reddo:
Qua re ſuſpectus ſuo patri, & Phidippo fuit,
exolui.
*Hic adeò his rebus annulus fuit initium in- ** Annulus fa-*
ueniundis. *bula nodum*
Nam memini, abhinc menſes decem ferè ad *ſoluit.*
me nocte prima
Confugere anhelantem domum, ſine comite,
vini plenum,
Cum hoc annulo. extimui illico. mi Pamphile
inquam amabo,
Quid exanimatus es obſecro? aut vnde annulũ
iſtum nactus?
Dic mihi. ille alias res agere ſe ſimulare. poſt-
quàm id video,
Neſcio quid ſuſpicarier magis cœpi, inſtare, vt
dicat.
Homo ſe fatetũ vi, in via neſcio quã cõpreſſiſſe:
Dicitque

*Luctat, pro luctatur. *Ab annulo & narratione. *Concludit fabula narrationem. *Inducam. *Honeſta meretrix.

Dicitq; ſeſe illi annulū, dū * luctat, detraxiſſe:
Eum hæc cognouit Myrrhina in digito modò me habentem:
Rogat, vnde ſit. narro omnia hæc: * inde eſt cognitio facta,
Philùmenam eſſe compreſſam ab eo, & filium inde hunc natum.
*Hęc tot propter me gaudia illi cōtigiſſe lętor:
Etſi hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim eſt in rem noſtram,
Vt quiſquam amator nuptiis lætetur. verùm æcaſtor
Nunquam animum quæſtûs gratia ad malas * adducam parteis
*Ego dum illo licitum eſt, vſa ſum benigno, & lepido, & comi.
Incommodè mihi nuptijs euenit: factū fateor,
At pol me feciſſe arbitror, ne id meritò mihi eueniret.
Multa ex quo fuerint commoda, eius incommoda æquum eſt ferre.

ACTVS V. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Pamphilus multo gaudio perfunditur ex cognitione annuli, quem olim dederat Bacchidi. Eiuſdem mirificè laudatur vxor.

Iambici tetrametri & trimetri, dimeter vnus, Trochaici aliquot.

PAMPHILVS, PARMENO, BACCHIS.

* Quod miſerè cupit Pāphilus, tardius ob affectū credere pōt.

*VIDE mi Parmeno etiam ſodes, vt mihi hęc certa, & clara attuleris,
Ne me in breue hoc coniicias tempus, gaudio hoc falſo frui.
Par. Viſum eſt. Pam. certòn? Par. certè. Pam. Deus ſum,

ſum, ſi hoc ita eſt. Pam. verùm reperies.

Pam. * Manedum ſodes: timeo ne aliud credá, atque aliud nunties. *Sic fit in rebus ſubitis.*

Par. Maneo. Pam. * ſic te dixiſſe opinor, inueniſſe Myrrhinam, *Amphebologicòs ex affectu.*

Bacchidem annulum ſuum habere. Par. factum

Pam. eum, quem olim ei dedi:

Eaque hoc re mihi nuntiare iuſſit. itàne eſt factum? Par: ita inquam.

Pam. Quis me eſt fortunatior, venuſtatisque adeò plenior?

Egone te pro hoc nuntio quid donem? * quid? quid? neſcio. *Deliberantis eſt.*

Parme. At ego ſcio. Pamph. quid? Parme. nihil enim:

Nam neque in nuntio, neque in me ipſo, tibi quid ſit boni, ſcio.

Pam. Egòne, qui ab Orco mortuum me reduce in lucem feceris,

Sinam ſine munere à me abire? ah nimium me ingratum putas.

Bacchidem eccam video ſtare ante oſtium:

Me expectat credo adibo. B. ſalue Pamphile.

Pam. O Bacchis, ò mea Bacchis, ſeruatrix mea.

B. Bene factum, & volupe eſt. Pam. * factis, vt credam, facis: *Laus Bacchidis.*

Antiquamq; adeò tuam venuſtatem obtines,

Vt voluptati * obitus, ſermo, aduétus tuus, quocunque adueneris, *Obitus occurſus.*

Semper ſiet. B. * at tu æcaſtor morem antiquum atque ingenium obtines, *Laus Pamphili.*

Vt vnus hominum homo te viuat nunquàm quiſquàm blandior

Pam. Ha, ha, hæ, tun' mihi iſtuc? Ba. rectè amaſti Pamphile vxorem tuam:

*Nam

** Æmula formam laudat.*

* Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod noſſem: videram:
Perliberalis viſa eſt. Pam. dic verum. Ba. ita me Dij ament Pamphile.

** Harum rerum, ſcilicet de conſuetudine noſtra.*

Pam. Dic mihi, *harum rerum num quid dixti iam patri? B. nihil. Pam. neque opus eſt.

** Quaſi hac Comœdia nō ſit. ſed veritas.*

Adeò mutito. placet non fieri hoc itidem, vt in Comedijs,
Omnia omnes vbi reſciſcunt: hi, quos par fuerat reſciſcere,
Sciunt: quos non autem ſcire æquum eſt, neq; reſciſcunt, neque ſcient.
B. Imò etiam, hoc quì occultari poſſe faciliùs credas, dabo:
Myrrhina ita Phidippo dixit, iurijurando meo
Se fidem habuiſſe, & propterea te ſibi purgatū.
Pam. optimè eſt:
Speroq; hanc rem eſſe euenturā nobis ex ſnīa.
Par. Here, licètne me ſcire ex te, hodie quid ſit quod feci boni?
Aut quid iſtuc eſt, quod vos agitis? Pam. non licet. Par. tamen ſuſpicor.
Egòne hunc ab Orco mortuū? quo pacto? Pam. neſcis Parmeno,
Quātum hodie profueris mihi, & ex quanta ęrūna me extraxeris.

** Fabritius, nec.*

** Hoc auget beneficij meritum,*

** Iactantia ſeruilis.*

Par. Imò verò ſcio, * neque * hoc imprudens feci. Pam. ego iſtuc ſatis ſcio.
Par. * An temere quidquam Parmenonem prætereat, quod facto vſus ſit?
Pam. Sequere me intrò Parmeno. Par. ſequor. equidem plus hodie boni
Feci imprudens, quàm ſciens ante hunc diem vnquam. plaudite.

HECYRAE FINIS.

ARGVMENTVM PHORMIONIS.

PROTASIS.

CVM Antipho abſente patre puellam quadã vnicè deperiret, nec poſſet ea potiri, niſi vxorẽ duceret (erat enim ciuis Attica) fortè nuptiæ cõfectæ sũt technis ſycophantæ cuiuſdã Phormionis. Is enim ex compoſito diem dicit Antiphoni: fingit puellam ei cognatam eſſe, neque quenquam aliũ propiorem cui nubat. Facilè eſt vincere non repugnantem. ita legibus ducere cogitur Antipho.

EPITASIS.

Nõ probatur auaro patri, vbi rediјt, factũ: vt qui malebat filio opulentã aliquam, & dotatam obtrudere. Quare cũ Phormione expoſtulat, cur ĩ has nuptias ſe abſente filiũ coniecerit. Tãdẽ paciſcitur ẽt mercedẽ, minas triginta, ſi receperit ad ſeſe puellã. Ibi verò & Antipho in diſcrimen venit, ne per eã cõditionẽ ipſe vnicè carã & iucundã coniugem amitteret.

CATASTROPHE.

Intereà domum redit, & patruus Antiphonis: hic fidem facit puellam Antiphoni nuptã, ex ſe in Lemno ſuſceptam eſſe, vbi cum muliercula quadam conſueuerit: gaudetq́ ita caſu cecidiſſe, ſe abſente, vt is duceret, quem maximè ipſe generũ cuperet, & paulo antè ambibat. Ita fit, vt et Antipho retineat vxorem, & nuptiæ patri probentur.

Secunda Cataſtrophes pars.

Porrò trigita minæ quos ludos reddidere? Has extorſerat Phormio, q̃q̃ diſſimularet, dãdas alteri adoleſcenti Phædriæ, qui citharistriam mercaretur: &

iam

iam perierat pecunia: quàm cum repoſcunt ſenes, ſycophanta prodit Chremetem apud vxorem, & docet conſueſſe cum alia quadã peregrè, ſimulq́; impetrat vt Phædria id argentum condonetur: eſtq́; ridicula admodum cataſtrophes pars, vbi mulier maritum obiurgat, parum memorem fidei ſuæ.

PHORMIONIS PERSONAE.

PHORMIO, paraſitus.
DEMIPHO, ſenex.
ANTIPHO, adoleſcens,
GETA, ſeruus.
DORIO, leno.
CHREMES, ſenex.
PHAEDRIA, adoleſcens.
DAVVS, ſeruus.
SOPHRONA, nutrix.
NAVSISTRATA, matrona.
HEGIO, CRATINVS, CRITO, aduocati.

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

Iambici ſenarij.

CHREMETIS frater aberat peregre Demipho
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clàm habebat Lemni vxorem, & filiã,
Athenis aliam coniugem, & amantem vnicè
Gnatum fidicinam. mater è Lemno aduenit
Athenas, moritur: virgo ſola (aberat Chremes)
Funus procurat. ibi eam viſam Antipho
Cùm amaret, opera paraſiti vxorem accipit.
Pater & Chremes reuerſi fremere: dein minas
Triginta dant paraſito, vt illam coniugem
Haberet ipſe. argento hoc emitur fidicina.
Vxorem retinet Antipho à patruo agnitam.

TERENTII.
PHORMIO.

ACTA LVDIS ROMANIS, L. POSTHVMIO ALBINO, L. CORNELLIO MERVLA AEDILIB. CVRVLIB. EGERE L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII, TIBIIS IMPARIB. TOTA GRAECA *APOLLODORV EPIDICAZOMENOS FACTA QVARTO, CN. FANNIO, M. VALERIO COSS. ANNO AB VRBE CONDITA D XCIII.

*Diphili. Vide vict. Varia. lectionū lib. 5. ca. 20. Et Nannij. Miſc. lib. 2.

PROLOGVS.

Iambici ſenarij.

*Recriminatio.

P*OSTQVAM poeta vetus, poetam non poteſt
Retrahere a ſtudio, & transdere hominem in otium,
Maledictis deterrere, ne ſcribat, parat:
Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabulas,
*Tenui eſſe oratione, & ſcriptura leui,
*Quia nuſquā inſanum * ſcripſit adoleſcētulū
Ceruam videre, fugere, ſectari canes.
Et eam plorare, orare vt ſubueniat ſibi.
Quòd ſi intelligeret, cùm ſtetit olim noua,
Actoris opera magis ſtetiſſe, quàm ſua:
Minus multò *audacter, q̃ nunc lędit, lęderet,
Et magis placerent, quas feciſſet fabulas.
Nunc ſi quis eſt qui hoc dicat, aut ſic cogitet.
*Vetus ſi poeta non laceſſiſſet prior,
Nullum inuenire prologum potuiſſet nouus
Quem diceret, niſi haberet, cui malediceret:

* Accuſatio à ſtylo leui.
*Accuſatorem accuſatus accuſat.
*ſcriſ.
*Audaciter quàm lædit.
* Occupatio excuſat neceſſitatem.

Is ſibi

Is ſibi reſponſum hoc habeat, in medio oĩbus
Palmã eſſe poſitam, qui artem tractãt muſicã.
Ille ad famem hunc a ſtudio ſtuduit reijcere.
Hic reſpondere voluit, non laceſſere.
Benedictis ſi certaſſet, audiſſet bene:
Qd ab ipſo allatũ eſt ſibi eſſe id relatũ putet.
De illo iam finem faciam dicundi mihi,
Peccandi cùm ipſe de ſe finem non facit.
Núc quid velim, aĩum attẽdite. apporto nouã
*Epidicazomenon quam vocant Comœdiam
Græci, Latini *Phormionem nominant,
Quia primas parteis qui aget, is erit Phormio
Paraſitus, per quem res *agetur maximè.
Voluntas veſtra ſi ad poetam acceſſerit,
Date operã, adeſte æquo animo per ſilentium,
Ne ſimili vtamur fortuna, atque vſi ſumus,
Cùm per tumultũ noſter grex motus loco eſt:
*Quem actoris virtus nobis reſtituit locum,
Bonitasq; veſtra adiutans, atq; æquanimitas.

ACTVS I. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Dauus exiens dicit afferre ſe quam debet Geta pecuniam: & hæc perſona extra argumentum inducitur, cui rem geſtam narraturus eſt Geta.

Iambici ſenarij.

DAVVS.

*AMICVS ſummus meus, *& popularis Geta
Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula
Iampridem apud me reliquum pauxillulùm
Numorum: id vt conficerem. confeci: affero.
Nam herilem filium eius duxiſſe audio
Vxorem: ei credo munus hoc corraditur,
QVAM iniquè comparatum eſt, hi qui minus habent,
Vt ſemper aliquid addant diuitioribus.

Quod

** Epidicazomenos, agens de poſſeſſione rei, ſeu vindiciarum. Epidicaſia, lis vindiciarũ.*
** Phormion, tegiculũ, quo pauimentum inſternitur. inde Phormio, ſeruile nomen.*
**geretur.*
** Per hoc apparet Hecyram ante Phormionem actam.*
** Dauus hic protatica pſona eſt, nihil ad argumentum Comœdiã ſpectãs.*
** Popularis. quaſi συμπατριώτην hoc eſt, vnius patriæ. Nannius Miſcil. lib. 2.*

Quod ille unciatim vix demenſo ſuo,
Suum defraudans genium,comparſit miſer,
*Id illa uniuerſum abripiet,haud exiſtimans,
Quanto labore partum.porrò autem Geta
*Ferietur alio munere,vbi hera pepererit:
Porrò alio autem.vbi erit puero natalis dies,
Vbi initiabunt,omne hoc mater auferet:
Puer cauſa erit mittundi. ſed videon' Getam ?

ACTVS I. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Geta narrat,quò ſint profecti ſenes Demipho & Chremes: qua occaſione cœperit amare Demiphonis filius Antipho.

Iambici trimetri.

GETA, DAVVS.

*Si quis me quæret rufus.DA.præſto eſt,deſine.G.oh,.
At ego obuiá conabar tibi Daue.D accipe, hē:
Lectum eſt, cōuenier numerus,quantū debui.
G.Amo te,& non neglexiſſe,habeo gratiam.
D.præſertim vt nūc ſunt mores,adeò res redit
*Si quis quid reddit,magna habēda eſt gratia.
Sed quid tu es triſtis? G. egone ? neſcis quo in metu,&
Quāto in periclo ſimus.D. qd iſtuc eſt?G.ſcies,
Modò vt tacere poſſis.D.abi abi ſis inſciens.
*Cuius tu fidem in pecunia perſpexeris,
Verere verba ei credere? vbi qd mihi lucri eſt
Te fallere?G.ergo auſculta.D.hanc operam tibi dico.
G.*Senis noſtri Daue fratrē maiorem Chremē
Noſtin'?D.quid ni?G. qd?eius gnatū Phædriā?
C.Tanquā te.G.euenit ſenibus ambobus ſimul
Iter,illi in Lemnū vt eſſet, noſtro in ciliciā,
Ad hoſpitem antiquum : is ſenē per*epiſtolas

** Incommoda ab vxore.*

**Feritur munere, non qui recepit, ſed qui dat, præſertim inuitus.*

**Dauus protatica perſona. cui Geta exponit occaſionem fabulæ.*

**Gemina perturbatio à cupitis.*

**Argumentum à maiore.*

**Miræ narrationis compendium per interrogationem.*

**Antiq. liber, epiſtolas. O & V vocales inter ſe cōmutari ſolitas Verrius annotauit.*

Pellexit, modò non montes auri pollicens.
D. Cui tanta erat res, & ſupererat? G. deſinas:
Sic eſt ingenium. D. oh, regē me eſſe oportuit.
G. Abeuntes ambo hinc tum ſenes, me filiis
Relinquunt quaſi magiſtrū. D. ò Geta prouinciā
Cœpiſti duram. G. mihi vſu venit, hoc ſcio:
Memini relinqui me, Deo irato meo.
Cœpi aduerſari primo. quid verbis opus eſt?
Seni fidelis dum ſum, ſcapulas perdidi.
D. Venere in mentē iſthęc mihi. nā q̄ inſcitia ē?
*Aduerſum ſtimulū calces? G. cœpi his omnia
Facere, obſequi quæ vellent. D. ſciſti vti foro.
G. Noſter mali nihil quidq̄ primò: hic Phędria
Continuò quandam nactus eſt *puellulam
Cithariſtriam: hanc amare cœpit *perditè.
Ea ſeruiebat lenoni impuriſſimo:
Neq; quod daretur quidquā, id curarāt patres
Reſtabat aliud nihil, niſi oculos paſcere,
Sectari, in ludum ducere, & reducere:
Nos otioſi operam dabamus Phædriæ.
In quo hęc diſcebat ludo, ex aduerſum *ei loco
Tonſtrina erat quædam: hic ſolebamus ferè
Plerunq; eam operiri, dum inde iret domum.
Intereà dum ſedemus *illi, interuenit
Adoleſcens quidam lacrumans: nos mirarier:
Rogam⁹ quid ſit nūquā ęquè, inquit, ac modò
Paupertas mihi on⁹ viſū eſt, & miſerū, & graue
Modò quandam vidi virginem hic viciniæ
*Miſeram, ſuam matrem lamētari mortuam,
Ea ſita erat ex aduerſo: neque illi beneuolens,
*Neq; notus, neq; *cognat⁹, extra vnā aniculā,
Quiſquam aderat, qui adiutaret funus. miſeri-
tum eſt.
*Virgo ipſa, facie egregia. quid verbis op⁹ eſt?
Commorat omnes nos ibi continuò Antipho,
Vol-

Prouerbia quàm maximè inter ſe diuerſa.
Puellulam ab ætate. cithariſtriam, ab arte laudat.
perditus.
Illico.
Illi, pro ibi. Donatus. Sic ſuprà. Adel. Act. 2. Sc. 2. Ego illi maxumam partem feram.
Miſeram, ob affectum ſcilicet.
Auxeſis, nā res minuuntur, ſentētia augetur.
Vicinus.
Laus à forma.
Occaſio, qua Antipho amare cœpit.

Volti ne eamus viſere? alius, cenſeo:
Eamus: duc nos ſodes: imus venimus,
Videmus: virgo pulchra & quo magis diceres,
Nihil aderat adiumenti ad pulchritudinem:
Capillus paſſus, nudus pes ipſa horrida
Lachrumis, veſtitus turpis: *vt, ni vis boni
In ipſa ineſſet forma, hæc formã extinguerent.
Ille, qui illam amabat fidicinã, tantummodò,
Satis, inquit. *ſcita: noſter verò. D. iam ſcio:
Amare cœpit. G. ſcin quàm? quò euadat, vide:
Poſtridie ad anum rectà pergit: obſecrat,
Vt ſibi eius faciat copiam. illa enim ſe negat.
*Neq; eũ æquum ait facere: illã ciuẽ eſſe Atticã
Bonam, bonis prognatam; ſi vxorem velit,
Lege id licere facere: ſin aliter negat.
Noſter quid ageret, *neſcire: & illam ducere
Cupiebat, & metuebat abſentem patrem.
D. Non, ſi rediiſſet pater ei, veniam daret?
G.* Ille indotatam virginem, atq; ignobilem
Daret illi? nũquàm faceret. D. quid fit deniq;? *
G. Quid fiat? eſt paraſitus quidam Phormio,
Homo confidens: *qui illũ Dii omnes ꝑduint.
D. Quid is fecit? G. hoc cõſiliũ, quod dicã dedit. *
*Lex eſt, vt orbæ, qui ſunt genere proximi,
His nubant, & illos ducere eadẽ hæc lex iubet. *
*Ego te cognatũ dicam, & tibi * ſcribam dicã:
Paternum amicum me aſſimulabo virginis:
Ad iudices veniemus: qui fuerit pater.
Quę mater, *qui cognata tibi ſit, omnia hæc
Confingã: quod erit mihi bonũ, atq; cõmodũ.
Cùm tu horum nihil refelles, vincam ſcilicet.
Pater aderit: mihi paratę lites. quid mea?
Illa quidem noſtra erit. D. iocularem audaciã.
G. *Perſuaſit homini: factum eſt: ventum eſt.
vincimur:

*Mira genuina forma deſcriptio.
*Scita, id eſt, bella, modeſta.
*Laus à loco, à perſona, à maioribus.
*Neſcire, id eſt, neſciebat.
*Alia cauſa litu futura.
*Qui ꝑ vtinã. Vide Donati cõment.
*Attica lex.
*Phormionis fictum cõſilium.
*Id eſt, litẽ intẽdam, diẽ dicam, in ius vocabo.
*Qui, quomodo, qua ratione, vnde.
*Gradus.

Duxit. D. qđ narras. G. hoc, qđ audis D. ò Geta;
Quid te futurũ ẽ? G. neſcio hercle: vnũ hoc ſcio:
*Quod Fors feret. feremus æquo aĩo. D. placet:
*Hem iſtuc viri eſt officium. G. *in me omnis
ſpes mihi eſt.
D. Laudo. G. *ad precatoré abeã credo, qui mihi
Sic oret: nunc amitte quæſo hunc. cęterum—
Poſthac ſi quidquam, nihil precor. tantũmodo
Non adas: vbi ego hinc abiero, vel occidito.
D. Quid ille pædagogus, qui citharistriam—?
Quid rei gerit? G. ſic tenuiter. D. nõ multũ habet
Quod det fortaſſe. G. imò nihil. niſi ſpem merã
D. Pater eius rediit, an non? G. nõdum. D. quid?
ſenem—
Quoad expectatis veſtrum? G. non certum ſcio:
Sed epiſtolam ab eo allatam eſſe audiui modò,
Et ad portitores eſſe delatam: hanc petam—.
D. Nũquid Geta aliud me vis? G. vt bene ſit tibi.
Puer heus. nemon' huc prodit? cape, da hoc
Dorcio.

** Sententia moralis.* **placet:* **Hẽ alij excludunt.* ** Conſolatio laudatoria.* **Oratio præ ceteris ad dominum mittendi.* ** Vrbaniter de Phædria inquirit.* **Preparatio inopinati aduentus ſenis.*

ACTVS I. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Contendunt inter ſe adoleſcentes, vter eorum magis ſit miſer. Vnde tota hæc ſcena verſatur in genere cauſæ demonſtratiuo.

Trochaici & Iãbici octonarij, & dimeter vnus.

ANTIPHO, PHÆDRIA.

*ADEON' rem rediſſe, vt qui mihi conſultũ
optimè velit eſſe—
Phædria, patrem vt extimeſcam, vbi in mentẽ
eius aduenti venit?
Quod ni fuiſſem incogitans, ita eum expectarem, vt par fuit.
P. Quid iſtuc eſt? A. rogitas, qui tam audacis facinoris mihi conſcius ſis?

**Querela adoleſcentis cõtinens protaſim, & peccati expoſitionem.* **Antipho timidus, Phædria audax.*

Quod vtinam ne Phormioni id ſuadere in mẽtem incidiſſet,
*Neu me cupidum eò compuliſſet, quod mihi principium eſt mali. *Formidantu querela.
*Non potius eſſem: fuiſſet tũ mihi illos ægrè aliquot dies: *Amoris cruciatus.
At non quotidiana cura hęc angeret animum. P. audio.
ANT. Dum expecto quàm mox veniat qui adimat mihi conſuetudinem.
PH. Aliis, quia deſit quod amant, ęgrè eſt: tibi, quia ſupereſt, dolet.
Amore abundas Antipho.
Nam tua quidem hercle certè vita hæc expetenda, optandaq; eſt
*Ita me Dii bene ament, vt mihi liceat tamdiu quod amo frui, *Vide amantis veſaniã.
Iam *depeciſci morté cupio, tu coniicito cætera *depaciſci.
Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex iſtac copia:
Vt ne addam, quòd ſine ſumptu ingenuam, liberalem nactus es:
Quod habes, ita vt voluiſti, *vxorem ſine mala fama: palàm *A fama.
Beatus, ni vnum hoc deſit, animus qui modeſtè iſthæc ferat.
Et ſi tibi res cũ eo ſit, quocum mihi eſt, tũ ſentias.
*Ita pleriq; ingenio ſumus omnes, noſtri noſmet pœnitet. *Adagium.
A. *At tu mihi contra nunc videre fortunatus Phædria, * Felicem dicit eò, quòd non amet nuptam.
Cui de integro eſt poteſtas etiam conſulendi, quid velis,
Retinere, amare, immittere: ego in eum incidi infelix locum,

Vt neque mihi eius ſit amittundi, nec retinendi copia.

Sed quid hoc eſt? videone ego Getam currentẽ aduenire huc?

Is eſt ipſus: *hei timeo miſer, quam hic mihi nunc nuntiet rem.

*Sẽper enim metuit nimium praſaga mali mẽs.

ACTVS I. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Geta Antiphoni affert è Cilicia rediiſſe patrem quo nuntio tantus iniicitur metus male ſibi conſcio adoleſcenti, vt ſubducat illico ſeſe.

Trochaici & Iambici quadrati, Iambici ſenarij, dimeter vnus. & monometer hypercatalecticus.

*Protaſis, et conſultatio quomodo placent ſenem.

GETA, ANTHIPHO, PHAEDRIA.

*NVLLVS es Geta, niſi aliquod iam tibi conſilium celerè repereris:

Ita nunc imparatum ſubitò tanta * te impendent mala:

Quę neque vti deuitem ſcio, neque quomodo me inde extrahem:

*Nam non poteſt celari *noſtra diutius iam audacia:

Quæ ſi non aſtu prouidentur, me, aut herũ peſſundabunt,

A. Quidnam ille commotus venit? G. tum temporis punctum mihi

Ad hãc rẽ eſt, herus adeſt. A. quid iſtuc eſt mali?

G. Quod cùm audierit, quod eius remedium inueniam iracundiæ,

Loquar ne? incendam, taceam? inſtigem. purgẽ me? laterem lauem.

*Eheu me miſerum: cum mihi paueo, tum Antipho me excruciat animi:

Eius me miſeret, ei nunc timeo: is nunc me retinet: nam abſque eo eſſet,

*Te, ꝑ tibi. vel ἀναςροφὴ pro in te.

*Bemb. mutato verſuũ ordine legit, Quæ ſi, Nam non.

*Quod, Antiphonem ſcilicet. duxiſſe vxorem.

*Laterẽ lauare qd ſit, pulchrè explicat. Nan. Miſc. lib. 2.

*Exclamatio ſtupentis.

Rectè ego mihi vidiſſem, & ſenis eſſem vltus iracundiam.

Aliquid *conuaſaſſem, atque hinc me conicerem protinus in pedes. *Conuaſaſſe, id eſt comportaſſem, aut collegiſſe furtim.

A. Quam hic fugam, aut furtum parat?

G. *Sed vbi Antiphonem reperiã? aut qua quęrere inſiſtam via? *Verba deliberantis.

P. te nominat. A. neſcio quod magnum hoc nũtio expecto malum.

P. Ah, ſanuſne es? G. domum ire pergam, ibi plurimũ m eſt. P. reuocemus

Hominem, A. ſta illico. G. heme

Satis pro imperio, quiſquis es. AN. Geta. G. Ipſe eſt, quem volui obuiam.

A. *Cedo, quid portas, obſecro? atq; id, ſi potes, verbo expedi. * Affectum timentis.

G. Faciam. A. eloquere. G. modò apud portũ. A. meumne? G. intellexti. A. occidi. *G. hem. *T.

A. Quid agam? PH. quid ais? G. huius patrem vidiſſe me, patruum tuum.

A. Nam quod ego huic nũc ſubitò exitio remedium inueniam miſer?

Quòd ſi eò meę fortunę redeũt, *Phanium, abs te vt diſtrahar, *Apoſtrophe amatoria.

Nulla eſt mihi vita expetenda. G. ergo iſthęc cùm ita ſint Antipho,

*Tantò magis te aduigilare æquum eſt: *FORTEIS FORTVNA ADIVVAT. * Sententia. Virg. 10. Aene. Audaces fortuna iuuat.

A. Non ſum apud me. G. atqui opus eſt nunc, cum maximè, vt ſis Antipho:

*Nã ſi ſenſerit te timidũ pater eſſe, arbitrabit

Commeruiſſe culpam. P. hoc verum eſt. A. non poſſum immutarier. *Culpa ſuſpicio ex timore.

G. Quid faceres, ſi aliud quid grauius tibi nũc faciundum foret?

A.*Cùm hoc nõ poſſum, illud minùs poſſem.
GI.hoc nihil*eſt Phædria: ilicet.
*Quid cõterimus operã fruſtra? quin*abeam!
P.& quidem ego. A.obſecro.
Quid ſi aſſimulabo? ſatin'eſt? gratis. A. *voltú
contemplamini.hem,
*Satin'ſic eſt? G.non. A.quid ſi ſic? G. propemo
dùm. A.quid ſi ſic? G.ſat eſt:
Hem iſtuc ſerua, & verbum verbo, par pari vt
reſpondeas,
Ne te iratus ſuis ſæuis dictis protelet. A.ſcio.
G.*Vi coactũ te eſſe inuitũ, lege, iudico. tenes?
Sed quis hic eſt ſenex, quẽ video in vltima platea? A.ipſus eſt.
Non poſſum adeſſe. G. ah quid agis? quò abis
Antipho? mane,
Mane inquam. AN.*egomet me noui, & peccatum meum:
*Vobis commendo Phanium, & vitam meam.
P.Geta, quid nunc fiet? G.tu iam lites audies:
Ego plectar pendens, niſi quid me fefellerit.
Sed quod modò hic nos Antiphonẽ nouimus,
Id noſmetipſos facere oportet Phędria.
P.*Aufer mihi oportet. quin tu, quod faciam,
impera.
G.Meminiſtin'olim vti fuerit veſtra oratio
In re incipiunda an defendendam noxiam?
Iuſtam illam cauſam, facilẽ, vincibilẽ, optumã.
P.Memini. G.*hẽ nũc ipſa eſt op⁹, aut, ſi q̃d po-
Meliore, & callidiore. P.fiet ſedulò. (te,
G.Nunc prior adito tu: ego in inſidiis hic ero
Succenturiatus, ſi quid deficies. P.age.

*Dialectica illatio à minore.
*Bemb. eſt ò.
*Quid hic. *abeo?
*Expreſſio ſimulantu audaciam.
*Hac in geſtu cõſiſtunt.
*Breuiter totam defenſionem præſcribit.
*Conſcientiæ ſtimulus.
*Amatoriè prius Phanium, quàm ſe cõmendat.
*Ad omnia ſe paratũ indicat.
*Quia nunc prælium erit, tunc præluſio fuit.

ACTVS II. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Filium Antiphonẽ ſe abſente vxorẽ duxiſſe ad-

modum

modum agrè fert Dempho: à Phadria ille & Geta ſeruo defenditur. Ad poſtremum Demipho conuenire Phormionem conſtituit, vt iniuriam cum eo expoſtulet, qua ducenda puella auctor fuerit.

Iambici octonarij, & ſenarij.

DEMIPHO, GETA, PHAEDRIA.

*ITANE tandem vxorem duxit Antipho iniuſſu meo?
Nec meum imperium: agè, mitto imperium: non ſimultatem meam.
Reuereri ſaltem? non pudere? ò facinus audax, ò Geta
Monitor. GE. vix tandem. D. quid mihi dicent? aut quam cauſam reperient?
Demiror. G. atqui reperi iam: aliud cura. DE.* anne hoc dicent mihi?
Inuitus feci: lex coegit. audio, & fateor. G. places.
D.* verùm ſcientem, tacitum, cauſam tradere aduerſariis,
Etiamne id lex coegit? PH. illud durũ. G. ego expediam: ſine.
D. Incertum eſt, quid agam, quia præter ſpem, atque incredibile hoc mihi obtigit.
*Ita ſum iritatus, animum vt nequeam ad cogitandum inſtituere.
*QVAM OB REM OMNEIS, cùm ſecũdæ res ſunt maximè, tũm maximè
Meditari ſecum oportet, quo pacto aduerſam ærumnam ferant.
Pericla, damna, exilia peregrè rediens ſemper cogites.
Aut filii peccatum, aut vxoris mortẽ, aut morbum filiæ:
*Communia eſſe hęc: fieri poſſe, vt ne quid animo ſit nouum.

**Turba gliſcunt. pater enim aduenien queritur de filij peccato.*

** Vinci poteſt, qui partem defenſionis admittit.*

** Præparatio futura defenſionis.*

** Amplificat querelam.*

** Gnome. Syncerum inſtitutum.*

** Communia. ideſt, ex rerũ vſu. Iam ſerme fracta ſenis ira.*

Quid

Quidquid præter ſpem eueniat,omne id deputare eſſe in lucro.

GE. O Phædria,incredibile eſt,quantò herũ ante eo ſapientia,

**Facetum.*

*Meditata mihi ſunt omnia mea incommoda: herus ſi redierit,

** Seruorum ſupplicia.*

*Molendum vſq; in piſtrino:vapulandum,habendæ compedes:

Opus ruri faciũdum: horum nihil quidquam accidet animo nouum.

**Irriſoria huius dicti reſumptio.*

*Quidquid præter ſpem eueniet,omne id deputabo eſſe in lucro;

Sed quid ceſſas hominem adire, & blandè in principio alloqui?

**Mitia verba ſenis de Phædria.*

D.* Phædriam mei fratris video filiũ mihi ire obuiam.

P. Mi patrue ſalue. D. ſalue. ſed vbi eſt Antipho,

**Denuo ſalutat, vt interim miteſcat*

P. *Saluũ *aduenire. D. credo:hoc reſpõde mihi,

P. Valet:hic eſt. ſed ſatin'omnia ex ſententia?

D. Vellé quidé. P quid iſtuc? D. rogitas Phędria?

**Venire.*

Bonas me abſente hic confeciſtis nuptias.

** Exclamatio ironica.*

PH. Ehò,an tu id ſubcenſes nunc illi? G.*ò artificem probum.

**Emphaticè.*

D. *Egone illi non ſubcenſeã? ipſum geſtio dari

Mihi in conſpectum,nunc ſua culpa vt ſciat

Lenem patrem illum factum me eſſe acerrimũ

** Summa contraditionis.*

P. *Atqui nihil fecit patrue,quòd ſubcenſeas.

D. *Ecce autẽ ſimilia omnia:omnes cõgruunt:

**Vir. 2. Æn. Et crimine ab vno diſce omnia.*

Vnum cognoris,omnes noris. P. haud ita eſt.

D. Hic ĩ noxia eſt,ille ad defendẽdã causã adeſt:

Cũ ille eſt,hic preſto eſt· tradũt operas mutuas

G. Probè eorũ facta imprudens depinxit ſenex,

**Seruius legit pro ine.*

D. Nam ni hæc ita eſſent, *cum illo haud ſtares Phædria.

P. Si eſt patrue,culpã vt Antihpo ĩ ſe admiſerit,

Ex quà re minus rei foret, aut famæ temperás:
*Nó cauſã dico,quin,quod meritus*eſt,ferat. ** Rethoricũ theorema *ſit.*
Sed ſi quis fortè malitia fretus ſua,
Inſidias noſtræ fecit adoleſcentiæ,
Ac vicit:*noſtrane ea culpa eſt,an iudicum, **In accuſatorem, & iudices.*
Qui ſæpe propter inuidiam adimunt diuiti,
Aut propter miſericordiam addunt pauperi?
G.Ni noſſem cauſam,crederé vera hunc loqui.
D.An quiſquam iudex,qui poſſit noſcere
*Tua iuſta, vbi tute verbum non reſpondeas, *δίκαια pro iure.*
Ita vt ille fecit?P.*functus adoleſcentuli eſt ** Tranſlatio cauſa.*
Officium liberalis:poſtquàm ad iudices
Ventum eſt,non potuit cogitata proloqui:
Ita eum tum timidum ibi obſtupefecit pudor.
G.*Laudo hunc. ſed ceſſo adire quàm primùm ſenem? ** Geta Phædriã laudat.*
Here ſalue.ſaluum te adueniſſe gaudeo D.oh,
*Bone cuſtos ſalue:columen verò familiæ. **Ironia.*
Cui commendaui filium hinc abiens meum.
G.*Iamdudum te omnes nos accuſare audio **Duplex accuſatio.*
Immeritò, & me omniũ horũ immeritiſſimò.
Nam quid me in hac re facere voluiſti tibi?
*Seruum hominem cauſam orare leges non ſinunt: **Exceptio ſui in cauſa agenda.*
Neque teſtimonii dictio eſt.D.mitto omnia:
Adde iſtuc.imprudens timuit adoleſcens.ſino:
*Tu ſeruus:verum ſi cognata eſt maximè, **Singula ita proferenda, tãquam plura ſint.*
Non fuit neceſſe habere,ſed,id quod lex iubet,
Dotem daretis,quæreret alium virum.
Qua ratione inopem potiùs ducebat domum?
G.*Nó ratio,verùm argentũ deerat D.ſumeret ** Expedita reſponſio.*
Alicunde.G.alicundè?nihil eſt dictu facilius.
D.*Poſtremò,ſi nullo alio pacto,fœnore. **Eclipſis.*
G.Hui,dixti pulcrè, ſi quidé quiſquã crederet
Te viuo.D.non,non ſic futurum eſt,nó poteſt.

Egone

Egone illam cum illo vt patiar nuptá vnũ diẽ?
Nihil ſuaue meritũ eſt. hominẽ cõmonſtrarier
Mihi *iſtũ volo, aut, vbi habitet, demõſtrarier.
G. Nempe Phormionem. D. iſtum patronũ mulieris,
G. Iam faxo hic aderit. D. Antipho vbi nunc eſt?
PH. foris
DE. *Abi Phædria, eum require. atque adduce huc. P. eo.
Recta via equidem illuc. G. nempe ad Pamphilã
D. At ego Deos Penates hinc ſalutatum domũ
Deuortar: inde ibo ad forũ, atq; aliquot mihi
*Amicos aduocabo, ad hanc rem qui adſient
Vt ne imparatus ſim, cùm adueniat Phormio.

**Iſtum, per intemptum.*
**Simplex eſt ſenex, q. Phædriam mittit.*
**Amicos, id eſt, aduocatos, et teſteis.*

ACTVS II. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Adducitur Phormio, vt factum defendat, qui hic ſe inſtruit cum ſene litigaturus.

Trochaici tetrametri catalectici.

PHORMIO, GETA.

*ITANE patris ais conſpectum veritum hinc abiiſſe? G. admodùm.
PH. Phanium relictam ſolam? G ſic. P. & iratum ſenem?
GE. Oppidò. P. ad te ſumma ſolum Phormio rerum redit:
*Tute hoc intriſti, tibi omne eſt exedendũ: accingere.
GE. Obſecro te PH. ſi rogitabit. GE. in te ſpes eſt.
PH. *ecere,
Quid ſi reddet? G. tu impuliſti. P. ſic opinor. GE. ſubueni.
P. Cedò ſenem: iam inſtructa ſunt mihi corde conſilia omnia.

**Accerſitur Phormio, vt defendat factum,*
**Pulcra reſpõdendi varietas.*
**Hoc facit ad fallaciã.*
**ecce re.*
**Iactantia d: conſilijs repertus.*

G. Quid

G. Quid ages? P. *quid vis? niſi vt maneat Phanium, atque ex crimine hoc
Anthiphonem eripiam, atque in me omnem iram deriuem ſenis?
G. O vir fortis, atq; amicus: verũ hoc ſępè Phormio
Vereor, ne iſthæc fortitudo* in neruum erumpat deniq;. P. ah,
Nõ ita eſt: factum *eſt periculum, iam *pedum viſa eſt via.
Quot me cenſes homines iam deuerberaſſe vſque ad necem.
Hoſpites? tũ ciues; quò magis noui, tãtò ſepius.
Cedò dum, en vnquam iniuriarum audiſti mihi ſcriptam dicam?
G. Qui iſtuc. P. *quia NON RETE ACCIPITRI tenditur neque miluio
Qui male faciunt nobis: illis, qui nihil faciunt tenditur:
Quia enim in illis fructus eſt, in illis opera luditur.
*Aliis aliunde eſt periclum, vnde aliqui abridi poteſt:
Mihi ſciunt nihil eſſe dices, ducent damnatũ domum.
Alere nolunt hominem edacem: & ſapiunt, mea ſententia,
Pro maleficio ſi beneficium ſummum nolunt reddere.
GE. Non poteſt ſatis promerito ab illo tibi referri gratia.
PH. * Imò enim nemo ſatis pro meritò gratiã regi refert.
Tene a ſymbolum venire vnctum, atque lautũ è balneis,

Tria promittit, quibus tota Antiphonis cauſa conſtituitur.

** Prouerbiũ à ſagittarijs natum.*

**Adagium.*

Metaphoricos omnino, et ſcuriliter.

**Allegoricè, et triuialiter.*

**Diuites periclitantur.*

**Facetè edacẽ ſe vocat.*

**Summa paraſitorum felicitas cibus.*

Otio-

Otioſum ab animo, cùm ille & cura, ſumptu adſumitur,
Dũ tibi ſit quod placeat: ille ringitur, tu rideas
Prior bibas? prior decumbas: cœna dubia apponitur?
** Prouerbiũ ſuum ipſe exponit.* G. Quid iſtuc verbi eſt? PH. *vbi tu dubites, q̃d ſumas potiſſimũm.
Hæc, quum rationem ineas, quàm ſint ſuauia, & quàm cara ſint,
Ea qui præbet, non tu hunc habeas planè præſentem Deum.
G. Senex adeſt: vide quid agas: prima coitio eſt acerrima:
Si eã ſuſtinueris, poſt illa iã, vt lubet, ludas licet,

ACTVS II. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Hac ſcena concertationẽ habet Demiphonis, & paraſiti. Clam patre vxorem duxerat Antipho: domũ reuerſus pater illã vult eijcere: cõtradicit Phormio. Iambici ſenarij.

DEMIPHO, GETA, PHORMIO.

**Concertatio Phormionis & Demiphonis.* *En, vnquam cuiquam in contumelioſius
Audiſtis factam iniuriam, quàm hæc eſt mihi?
Adeſte quæſo. G. iratus eſt. P. quin tu hoc ages:
Iam ego hũc agitabo. * pro Deum immortaliũ,
**Exclamatio per congeminationem mira vehementia.* Negat Phanium eſſe hanc ſibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat eſſe cognatam? G. negat.
P. Neq, eius patrẽ ſe ſcire, qui fuerit? G. negat.
D. Ipſum eſſe opinor, de quo agebã. ſequimini,
P. Nec Stilbonẽ ipſum ſcire, q̃ fuerit? G. negat,
** Conqueſtio ad coronam ſpectatorum.* P. *Quia egẽs relicta eſt miſera, ignorat parẽs,
Negligitur ipſa: vide, auaritia quid facit.
G. Si herum inſimulabis *auaritiç, malè audies.
**Malitia.* D. O audaciã. etiamne vltro accuſatũ aduenit.

P. *Nam

P.*Nam iã adoleſcẽti nihil eſt quòd ſubcẽſeã; *Veterator
Si illum minùs norat: quippe homo iã grãdior *Callidus hac*
Pauper, cui opera vita erat, ruri fere *omnia fingit*
Se continebat: ibi agrum de noſtro patre
Colendum habebat: ſæpè interea mihi ſenex
Narrabat ſe hunc negligere cognatum ſuum,
At quem virum? quẽ ego viderim in vita optu-
mum.
G.*Videas te, atque illum, vt narras. P. in ma- **Amphibolo*
lam crucem: *gia.*
Nam ni ita eum exiſtimaſſem, nunquam tam
graues
Ob hanc inimicitias caperẽ in noſtrã familiã,
*Quam is aſpernatur nunc tam illiberaliter. * *Quam. ſ.*
G. Pergin' hero abſenti malè loq impuriſſime? *puellam.*
P. Dignum autem hoc illo eſt. G. *ain' tandem * *Cõtumelia*
carcer? D. Geta. *in paraſitũ.*
G Bonorum extortor, legum contortor. D. Geta. **Callida Ge*
P. Reſponde. G. *quis homo eſt? ehem. D. tace. G. *ta diſſimula*
abſenti tibi *tio.*
Te indignas, ſeque dignas contumelias
Nunquam ceſſauit dicere hodie. D. ohe deſine.
Adoleſcẽs, primũ abs te hoc bona venia expeto
Si tibi placere potis eſt, mihi vt reſpondeas:
Quem amicũ tuũ ais fuiſſe iſtũ, explana mihi,
Et qui cognatum me ſibi eſſe diceret.
P. Proinde expiſcare, quaſi non noſſes. D. noſ-
ſem? P. ita.
D.*Ego me nego. tu, q, ais, redige in memoriã, **Vulgaris di*
P. Eho, tu ſobrinum tuum non noras? D. negas: *ſceptatio.*
Dic nomẽ. P. nomẽ? maxumè. D. quid nũc taces? * *Falſi nomi*
P.*Perij hercle, nomen perdidi. DE. hem, quid *nũ non memi*
ais? P. Geta, *nit.*
Si meminiſti id, quod olim dictũ ẽ, ſubiice hẽ, *ſubijcere, ad*
Non dico: qua non notis, tentatum aduenis. *monere.*

D. Egon'

D.Egon'autem tento?G.Stilbo.P.atq; adeò, q̃d mea?
Stilbo eſt.D.quem dixti?P. Stilbonem inquam noueras?
D.Neq; ego illũ norã ,neq; mihi cognatus fuit
Quiſquam iſthoc nomine.PH.itane?non te horum pudet?
Syncopa. At ſi*talentum rem reliquiſſet decem : (ter
D.*Dii tibi malè faciãt.P.prim⁹ eſſes memori-
Imprecatio. Progeniem veſtram vſque ab auo, atque atauo proferens.
D.Ita vt dicis,ego tum ſi aduenîſſem,qui mihi
Cognata ea eſſet,dicerem:itidem tu face:
Cedò,qui eſt cognata?G.heus noſter,rectè:heus tu caue.
P.Dilucidè expediui,quibus me oportuit
Iudicibus:tum ſi id falſum fuerat.filius
Senex confidit iuſta cauſa. Cur non refellit?D. *filium narras mihi?
*Cuius de ſtultitia dici,vt dignũ eſt,nõ poteſt.
P.At tu,qui ſapiens es magiſtratus adi,
Compendiũ cõuiciorum. Iudicium de eadem cauſa iterũ,vt reddãt tibi :
Quandoquidem ſolus regnas,& ſoli licet
*Hic de eadem cauſa bis iudicium adipiſcier.
Irridet ſenem. D.Etſi mihi facta iniuria eſt,veruntamen
Mos vetus, & obſoletus. Potiùs quàm liteis ſecter,aut quàm te audiam,
Itidem,vt cognata ſi ſit,id quod lex iubet
Redit ad cõcordiam. Dotem dare,abduce hanc,minas quinq.accipe.
Ironicè. PH.Ha,ha,hę,homo ſuauis.D.quid eſt,num iniquum poſtulo?
An ne hoc quidem adipiſcar ego,quod ius publicum eſt?
Argumenta per interrogationem ſunt fortiora. PH.*Itane tandem quæſo,itidem vt meretricẽ, vbi abuſus ſis,
Mercedem dare lex iubet ei,atq; amittere , an?
Vt ne quis turpe ciuis in ſe admitteret

Propter

Propter egeſtatem, proximo iuſſa eſt dari,
Vt cum vno etatem degeret, quod tu vetas?
D. Ita, proximo quidem. at nos vnde? Aut quā
ob rem. P. ohe,
*Actum, aiunt, ne agas. D. non agam? imò haud
deſinam,

Prouerbium.

Donec *perfecero hoc. P. ineptis. D. ſine modò.

Perfecero, ſubiūctiuus ornate pro indicatiuo.

P. Poſtremo tecū nihil rei nobis Demipho eſt
Tuus eſt damnatus gnatus, non tu: nam tua
Præterierat iam *ad ducendum ætas. D. oīa hæc

**ducendi.*

*Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere:
Aut quidē cū vxore hac, ipſum prohibeo domo

**Definitiuè reſpondet.*

G. Iratus eſt. P. tute idem meliùs feceris.
D. Itane es paratus facere me aduerſum omnia
Infelix? P. metuit hic nos, tametſi ſedulò
Diſſimulat G. bene habent tibi principia. P. *
quin quod eſt
Ferrendum, feras. tuis factis dignum feceris,

Volūtas eſt neceſsitati accommodanda.

Vt amici inter nos ſimus. D. egone tuā expetā
Amicitiam? aut te viſum, aut auditum velim?
P. *Si concordabis cum illa, habebis quæ tuam
Senectutem oblectet: reſpice ætatem tuam,

**Acerbè ludit Phormio.*

D. Te oblectet: tibi habe. P. minue verò iram. D.
hoc age:
Satis iā verborū eſt? niſi tu properas mulierē
Abducere, ego illam eiiciam: dixi Phormio.
P. Si tu illā attigeris, ſecus, quā dignū eſt liberā,
Dicam, impingā tibi grandem: *dixi Demipho.
Si quid, opus fuerit, heus, domo me. G. intelligo.

**Irriſoriè ad Getam hac.*

ACTVS II. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Conſulit Demipho aduocatos ſuper filij coniugio: vnus ſuadet, diſſuadet alter, tertius nihil dicit, qui ſe alterutri iungere debuit: verſatur autem in deliberatiuo. Iambici ſenarij.

DEMIPHO, GETA, HEGIO, CRATINVS, CRITO.

**Cura eſt in ſpe bonorum: ſolicitudo in metu malorum.* QVANTA me *cura, & ſolicitudine afficit
Gnatus, qui me, & ſe hiſce impediuit nuptiis!
Neq; mihi in conſpectum prodit, vt ſaltē ſciā,
Quid de hac re dicat, quidue ſit ſententiæ.
Abi tu, viſe redieritne iam, an nondū, domū.

**Conſultatio cum amicis.* G. Eo. D. *videtis quo in loco res hæc ſiet.
Quid ago? dic Hegio. H. ego? Cratinum cenſeo.
Si tibi videtur. D. dic Cratine. C. mene vis?

**Captatio beneuolentiæ.* D. Te. CR. *ego, quæ in rem tuā ſint, ea velim facias. mihi
Sic hoc videtur. quod te abſente hic filius

**Ab honeſto.* Egit, reſtitui in integrum *æquum eſt, & *bonū.
*Et id impetrabis: dixi. D. dic nunc Hegio.

**Ab vtili.* H. Ego ſedulò hunc dixiſſe credo: verū ita eſt.

**A poſſibili.* QVOT HOMINES, tot ſententiæ: ſuus cuique mos.

**Ab honeſto, & impoſſibili.* *Mihi non videtur, quod ſit factum legibus,
Reſcindi poſſe: & turpe inceptu ē. D. dic Crito.
C. *Ego ampliùs deliberandum cenſeo:

**Critonis conſilium.* Res magna eſt. HE. num quid nos vis? DE. feciſtis probe:
Incertior ſum multo, quàm dudum: G. negant
Rediſſe. D. frater eſt expectandus mihi: is
Quod mihi dederit de hac re conſilium, id exequar.

**Fratris conſilium percõtatur.* *Percontatum ibo ad portū, quoad ſe recipiat.
G. At ego Antiphonē quæram, vt, quæ acta hic ſunt, ſciat.
Sed eccū ipſum video in tēpore huc ſe recipere.

ACTVS III. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Antipho ſe vehemēter incuſāt, ꝙ ita inconſulte patre ſe ſubduxerit, & cauſam ſuam aliis tutandā dede-

dederit. Rem totam denique ex Geta cognoſcit.
Iambici tetrametri catalectici & acatalectici, in fine Trochaici.

ANTIPHO, GETA.

*ENIM VERO antipho multis modis cum iſthoc animo eſt vituperandus:
Itane hinc abiſſe, & vitam tuam tutandã alijs dediſſe?
Alios tuam rem credidiſti magis, quàm te, animaduerſuros?
Nam vtut erant alia, illi certè, quæ nunc domi tuæ eſt, conſuleres,
*Ne qd propter tuã fidẽ decepta *pateret̃ mali:
Cuius nunc miſeræ ſpes, opesq; ſunt in te vno omnes ſitæ?
G. Equidem here nos iamdudum hic te abſentẽ incuſamus, qui abieris.
A. te ipſum quærebam. G. ſed ea cauſa nihilo magis defecimus.
A. *Loquere obſecro. quonam in loco ſunt res, & fortunę meæ?
Nunquid patri *ſubolet? G. nihil etiã. A. ecquid ſpei porrò eſt? G. neſcio. A. ah.
G. Niſi Phædria haud ceſſauit pro te eniti. A. nihil fecit noui.
G. *Tum Phormio itidẽ hac re, vt in aliis, ſtrenuum hominem præbuit.
A. Quid is fecit? G. confutauit verbis admodũ iratum patrem.
A. Heu Phormio. G. ego, quod potui porrò. A. mi Geta, omneis vos amo
G. Sic habent principia ſeſe, vt dico: adhuc tranquilla res eſt:
Manſuruſq; patruum pater eſt, dum huc adueniat. A. quid cum? G. vt aiebat,

Seipſum imprudẽtia lamentanter incuſat.

** Plus Phanium quàm ſeipſum curat.*

** poteretur.*

**Omnia ſua in amica repetit.*

**Subolet metaphora ab odoribus.*

**Conuentionem eius, & Phormionis intelligit.*

De eius conſilio velle ſeſe facere, quod ad hanc rem attinet.

Amatoriè patruum nõ ſaluum optat.

Tanquam ſine Phanio viuere nequeat.

A. *Quantus metus eſt mihi, venire huc ſaluũ nunc patruum Geta?

*Nam per eius vnam, vt audio, aut viuam, aut moriar, ſententiam,

G. Phędria tibi adeſt. A. vbinam eſt? G. eccum à ſua palęſtra exit foras.

ACTVS III. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Phedria lenonem orat, vt venditam militi Pamphilam non tam citò abducendam tradat: ſe intrà triduum numos adnumeraturum, quos pro illius redemptione ſit pollicitus.

Trochaici tetrametri, & iambici vno addito ſenario.

PHAEDRIA, DORIO, ANTIPHO, GETA.

Omiſſo Antiphone producitur alter adoleſcẽs in ſcenã, vt augeantur turba.

Vide Miſcell. Nann. lib. 2.

Logi, verba ridicula.

*DORIO, audi obſecro. D. non audio. P. parũper. D. quin omitte me.

P. Audi, quod dicam. D. at enim tædet iam audire eadem millies.

P. At nunc dicam, quod lubenter audias. D. loquere, audio.

P. Nequeo te exorare, vt maneas triduum hoc, quò nunc abis.

D. Mirabar, ſi tu mihi quidquam afferres noui.

A. Hei, metuo lenonem, ne *quid ſuo ſuat capiti. G. idem ego metuo.

P. non mihi credis? D. hariolare. P. ſin fidẽ do. D. fabulæ.

P. Fœneratum iſthuc beneficium tibi pulcrè dices, D. *logi.

P. Crede mihi, gaudebis facto: verũ hercle hoc eſt. D. ſomnium.

P. Experire,

P.Experire,nõ eſt lõgũ.D.*CANTILENAM EANDEM CANIS.
P.*Tu mihi cognatus,tu parens,tu amicus,tu. D.garris modo. (li,
P.Adeone ingenio eſſe te duro,atq; inexorabi
Vt neq; miſericordia,neq; p̃cib⁹ molliri q̃as?
D.*Adeone te eſſe incogitantem,atq; impudẽtem Phędria,
Vt*phaleratis dictis ducas me,& meã * ductes gratis?
A.Miſeritũ eſt.P.hei veris vincor.G.quin vterq; eſt ſimilis ſui: (tudine,
P.Neq;, Antipho alia cũ occupat⁹ eſſet ſolici-
*Tum hoc eſſe mihi obiectũ malũ? A.ah , quid iſthuc autem eſt Phædria?
P.O fortunatiſſime Antipho,A.egone ? P.*cui, quod amas,domi eſt·
Nec cum*huiuſmodi vnquã vſus venit vt conflictares malo.
A.Mihine domi eſt?imò , quod aiũt, * AVRIBVS TENEO LVPVM.
Nam neque quo amittam à me,inuenio : neq; vti retineam,ſcio.
D.Ipſum iſtuc mihi in hoc eſt. A.eia,ne parum leno ſies,
Num qnid hic confecit?P.hiccine?quod homo inhumaniſſimus:
Pamphilam meam vendidit.G.quid? vẽdidit? A.ain'vendidit?
P.Vendidit.D. quàm indignum facinus,ancillam ære emptam ſuo.
P.Nequeo exorare , vt maneat , & cum illo vt mutet fidem
Triduum hoc, dum id,quod eſt promiſſum ab amicis,argentum aufero.

*Adagium.
*Duriuſcula blanditie.
*Irriſoriè idem principium,et compoſitionem ſeruat.
*Bemb. me phaleratis ducas dictis.
*ductis.
*Eclipſis ſub audi doleo,
*Bemb. qui, pro cui antiquè. al quei.
*Huiuſmodi malo.ſcilicet lenone
*Prouerbiũ in perplexos.

Ne oppertus id eſt, ne expectes,

Si non tum dedero, vnam præterea horam* ne oppertus ſies,

** Antipho quoque intercedit.*

D. Obtundis. A. *haud lõgum eſt id, quod orat Dorio: exoret, ſine.

Idem hoc tibi, quod bene promeritus fueris, cõduplicauerit.

D. Verba iſthęc ſunt. A. Pamphilamne hac vrbe priuari ſines?

** Horum', maſculinum præpõderat.*

Tum prætereà*horum amorem diſtrahi poterin' pati?

**Getæ imprecatio.*

D. Neq; ego, neq; tu. G.* Dii tibi omnes id, qđ eſt dignum, duint.

**Locus à contrarijs.*

D. * Ego te complureis aduorſum ingenium meum menſeis tuli

Pollicitantem, & nihil ferentem, flentem: nũc contra omnia,

** Lenonis auaritia.*

Repperi, *qui det, neque lacrumet: da locum melioribus:

A. Certè hercle, ego ſi ſatis cõmemini, tibi quidem eſt olim dies

ἀναςροφὴ. *Quam ad dares huic, præſtituta. PH. factum. D. num ego iſtuc nego?

A. Iam ea preteriit? D. non, verùm ei hæc anteceſſit. A. non pudet

**Eclipſis.*

Vanitatis? D. minimè, dum ob rem. G. ſterquilinium. P. Dorio,

** ſterculinium. al. ſtercilinium.*

Itane tandem facere oportet? D. ſic ſum: ſi placeo, vtere.

**Correptio.*

A. Siccine hunc decipis? D. *imò enimuero Antipho hic me decipit:

**Correctio.*

Nam hic me huiuſmodi eſſe ſciebat: *ego hunc eſſe aliter credidi.

**Vafer leno.*

Iſte me fefellit: ego iſti nihilo sũ aliter, ac fui.

Sed vtut hæc ſunt, tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi

Miles

Miles ſe dare dixit: ſi mihi prior tu attuleris Phædria,
*Mea lege vtar, vt potior ſit, qui prior ad dandum eſt. vale. *Lenonis decretum.

ACTVS III. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Antipho Getam monet, vt argentum inueniat quod detur lenoni à Phædria.

Trochaici tetrametri, & vnus Iambicus dimeter.

PHEDRIA, ANTIPHO, GETA.

*Quid faciam? vnde ego nunc tam ſubitò huic argentum inueniam miſer, *Conſultatio de pecunia., vt amiſſa poſtea triginta minæ plus turbæ faciant.
Cui minus nihilo eſt quòd ſi hic potuiſſet nũc exorarier
Triduum hoc, promiſſum fuerat. A. Itane hũc patiemur Geta
Fieri miſerum, qui me dudum, vt dixti, *adiuuerit comiter? *audiris.
Quin, cùm opus eſt, beneficium rurſum ei *expetiamur reddere? *experimur
G. *Scio equidem. hoc eſſe ęquũ. AN. agè ergo, ſolus ſeruare hunc potes. * Ab æquo, & poſſibile.
G. Quid faciam? A. inuenias argẽtum. G. cupio: ſed id vnde, edoce.
A. *Pater adeſt hic. G. ſcio. ſed quid tum? A. ah, dictum ſapienti ſat eſt. *Pater, à quo ſcilicet emungat.
G. Itane? A. ita. G. ſanè hercle pulcrè ſuades. etiã tu hinc abis?
*Non triumpho, ex tuis nuptiis ſi nihil nanciſcor mali, *Metaphora à victoribus.
Ni etiam nunc me huius cauſa quærere in malo iubeas crucem?
A. Verũ hic dicit. PH. quid? ego vobis Geta alienus ſum? G. haud puto.

 *Sed

Prudenter hac Geta. *Sed parumne eſt, quod omnibus nunc nobis ſubcenſet ſenex,
Ni inſtigemus etiam, vt nullus locus relinquatur preci?
PH. Alius ab oculis meis illã in ignotum hinc abducet locum? hem:
Dum igitur diẽ licet, dumq; adſum, loquimini mecum Antipho:
Contemplamini me. A. quam ob rem? aut quidnam facturus? cedò.
Amantis deſperatio. P. *Quoquò hinc aſportabitur terrarum, certũ eſt perſequi,
Aut perire. A. Dii bene vertant, quod agas: pedetentim tamen.
Repetitio faſtidientis. Vide, ſi qd opis potes afferre huic. G. *ſi quid? quid? A. quære obſecro,
Ne quid plus minuſne faxit, quòd nos poſt pigeat Geta?
G. Quærò: ſaluus eſt, vt opinor: verùm enim metuo malum.
Dictum veterum amicorum. A. *Noli metuere vnà tecum bona, malaq; tolerabimus.
G. Quantùm opus eſt tibi argenti? loquere. PH. ſolæ triginta minæ,
G. Triginta? hui, percara eſt Phædria. P. iſthæc verò vilis eſt.
G. Agè agè, inuentas reddam. P. ò lepidũ caput.
G. aufer. P. iam opus eſt. G. iam feres:
Phormio opitulatur. *Sed opus eſt mihi Phormionem ad hanc rem adiutorem dari.
P. Præſto eſt; audaciſſimè oneris quiduis impone, & feret.
Paræmia. *SOLVS EST homo amico amicus. GE. eam* ergo ad eum ocyùs.
P. Abi, dic. præſtò vt ſit domi.

A. *Nunquid

A.*Nunquid eſt, quod opera mea vobis opus ſit?G.nihil:verùm abi domum, * *Diſcedere cupit.*
Et illam miſeram, quam ego nunc intus ſcio eſſe exanimatam metu,
Conſolare.ceſſas?A.nihil eſt, æquè quod faciā lubens.
P.Qua via iſthuc facies?G. dicā in itinere:modò te hinc amoue.

ACTVS IIII. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Demipho & Chremes colloquūtur, ambo natu grādes: narrat hic illi, cur in Lemno diutius hæſerit: fit & mentio nuptiarum Antiphonis

Iambici ſenarij.

DEMIPHO, CHREMES

QVID? qua profectus cauſa hinc es Lemnum Chremes?
Adduxtin' tecum filiam?C.non.D.quid ita nō?
C.*Poſtq̄ videt me eius mater eſſe hic diutius, * *Simplex narratio.*
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam negligentiam: ipſam cum omni familia
Ad me profectā eſſe aiebant.D. quid illic tādiu
*Quæſo igitur commorabare, vbi id audiueras. * *Quærit cauſam moræ.*
C.Pol me detinuit morbus.DE.vnde? aut qui? CH.rogas?
SENECTVS IPSA eſt morb⁹:ſed veniſſe eas
Saluas audiui ex nauta,qui illas vexerat.
DE.Quid gnato obtigerit me abſente,audiſtin' Chreme? *Factum,ſcilicet nuptiarum.*
C.Quod quidem me*factum,conſilii incertum facit:
Nam hanc cōditionem ſi cui tulero*extrario, * *Vide Riuium.*
Quo pacto, aut vnde mihi*ſit,dicendum ordine eſt. *Scit, filia ſcilicet.*
Te mihi fidelē eſſe æquè,atq; egomet ſū mihi,

Sciebam

Scibam: ille ſi me alienus affinem volet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas:
Sin ſpreuerit me plus, quàm op⁹ eſt ſcito, ſciet:
Veretorq́, ne vxor aliquà hoc, reſciſcat mea.
Quod ſi fit, vti me excutiã, atq; egrediar domo
Id reſtat: nam ego meorum ſolus ſum meus.
D. Scio ita eſſe, & iſthęc mihi res ſolicitudini ẽ:
Neque defetiſcar* vſque adeo experirier.
Donec tibi id, quod pollicitus ſum, effecero.

**Haneſta, & familiaris locutio.*
** Sic Priſc.*

ACTVS III. SCENA II.

ARGVMENTVM.

Tota hac ſcèna eſt Geta exultantis duos ſibi ſenes offerri, quos fallere poßit.

Iambici ſenarij.

GETA.

*Ego hominem callidiorem vidi neminem,
Quàm Phormionẽ. venio ad *hominẽ, vt dicerẽ
Argento opus eſſe, & id quo pacto fieret:
Vix dum *dimidium dixeram, intellexerat:
*Gaudebat: me laudabat: quærebat ſenem.
Dijs gratias agebat, tempus ſibi dari,
Vbi Phędriæ ſe oſtenderet nihilominùs
Amicum eſſe, quàm Antiphoni. *hominem ad forum
Iuſſit operiri: eò me eſſe adducturum ſenem.
Sed eccũ ipſum. quis eſt vlterior? atat Phædriæ
Pater venit. *ſed quid pertimui autem bellua?
An quia, opus fallã, pro vno duo ſunt mihi dati?
Commodius eſſe opinor duplici ſpe vtier.
Petã *hinc, vnde à prĩo inſtitui: is ſi dat, ſat eſt,
Si ab hoc nihil fiat, tum hunc adoriar hoſpitẽ.

**Exultantis verba.*
**Venuſtè, & Comicè hominem repetit.*
**Sic veteres libri.*
**Vtriq́ cupit gratari.*
**Iucundè hominẽ tertio repetit.*
**Seruilis ſententia.*
**Hinc, id eſt, ab hoc, Demiphone ſcilicet.*

ACTVS IIII. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Geta cudit argentum Phædriæ.

Iambici ſenarij.

ANTIPHO, GETA, CHREMES, DEMIPHO.

*Expecto, quá mox recipiat huc ſeſe Geta.
Sed patruum cũ patre video aſtanté.hei mihi,
Quã timeo,aduẽtus huius quò impellat patré.
G.Adibo hoſce.ò noſter Chremes.C.ſalue Geta.
G.*Venire ſaluũ volup'eſt.C.credo.G.q̃d agit?
C.Multa aduenienti,vt fit,noua hic cópluria.
G.Ita de Antiphone audiſtin' quæ facta?C.oĩa.
G.Tun' dixeras huic?facinus indignũ Chreme,
Sic circumiri? D. cum hoc id agebam cõmodũ
G.*Eam hercle ego quoq; id quidem mecú agitans ſedulò.
Inueni,opinor,remediũ huic rei.D.quid Geta?
Quod remediũ?G.*vt abii abs te,fit fortè obuiã
Mihi Phormio. CHR. qui Phormio? G. is, qui iſtam.CH.ſcio.
G.Viſum eſt mihi, vt eius tentarem ſententiã.
Prendo hominem ſolum.*cur non, inquam, Phormio
Vides,inter vos ſic hæc potiùs cum bona
Vt componantur gratia,quàm cum mala?
Herus liberalis eſt,& fugitans litium:
Nam cęteri quidem hercle amici omnes modò
Vno ore auctores fuere,vt præcipité hãc daret.
A.Quid hic cœptat?aut quo euadet hodie?G.an legibus
Daturum pœnas dices, ſi illam eiecerit?
Iam id exploratum eſt:eia, *ſudabis ſatis,
Si cum illo inceptas homine:ea eloquẽtia eſt.
Verùm *pone eſſe victum eum:at tandé tamen
Non capitis eius res agitur,ſed pecuniæ.
Poſtquàm hominé his verbis ſentio mollirier,
Soli ſumus nunc,inquã ehò dic, q̃d velis dari
Tibi in manum,vt herus his deſiſtat litibus,

Hæc ſecum loquitur,me tuens diuortium.
* *Viam ad epitaſin facit, ſimul etiam cudit argentũ Phædriæ.*
* *Vide callidum aſſentatorem.*
* *Narratio facta ad fallendum ſenẽ.*
* *Geta perſuaſio à ſpe commodi.*
* *Metaphoricos.*
* *Pone Græce* τίθει
quod vel fac, vel finge dicunt.

Hæc hinc faceſſat, tu moleſtus ne ſies:
A. Satin' illi Dii ſunt propitii? C. nam ſat ſcio.
*Decora locutio. *Si tu aliquam partem æqui, boniq; dixeris,
Vt ille eſt bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie iter vos. D. qs te iſthęc iuſſit loq.?
C. Imò non potuit melius peruenirier
*Exclamatio conſternati. Eò, quò nos volum⁹. A. *occidi. C. perge eloqui
G. At prîò homo îſanibat. C. cedò, qd poſtulat?
G. Quid? *nimiùm quantùm libuit. C. dic. G. ſi quis daret
*Vide Caſtigat. Georg. Fabricij. *Talentum magnum. C. imò malum hercle, vt nihil pudet:
*Talentum magnum, lxxx. libræ. G. Quod dixi adeò ei. quæſo, quid ſi filiam
Suam vnicam locaret? parui retulit
Non ſuſcepiſſe: inuenta eſt, quæ dotem petat.
Vt ad pauca redeam, ac mittã illius ineptias:
Hæc deniqne eius fuit poſtrema oratio.
*Reſpõſum, & petitio Phormionis. *Ego, inquit, iam à principio amici filiam,
Ita vt æquum fuerat, volui vxorem ducere:
Nam mihi veniebat in menté eius incõmodũ,
In ſeruitutem pauperem ad ditem dari:
Fabuler, recte, quia re vera fabulabatur. Se mihi opus erat, vt apertè tibi nũc fabuler,
Aliquantulum quę afferret, qui diſſoluerem
Quæ debeo: & etiam nunc ſi vult Demipho
Dare, quantùm ab hac accipio, quæ ſponſa eſt mihi,
Nullã mihi malim, quàm iſthanc, vxoré dari.
A. Vtrum ſtultitia facere ego hunc, an malitia
*Prouerbiũ. Dicam, ſciẽtem, an imprudenté, incertus ſum.
Aſtutè, nã ſimul xxx. minas protulit, ne parcũ ſenem terreret. D. Quid: ſi animam debet? Ge. ager oppoſitus eſt pignori (bo.
*Ob decé minas, inquit. D. agè agè, iã ducat da
G. Ædiculæ item ſunt ob decé alias. D. hoi. hui,
Nimiũ eſt. G. ne clama: petito haſce à me decé.
G. Vxori emunda ancillula eſt; tũ aũt pluſcula

Suppelle-

Suppellectile opus eſt: op⁹ eſt ſũptu ad nuptias:
His rebus pone ſanè, inquit, decem minas.
D. Sexcẽtas ꝓinde poti⁹ ſcribito iã mihi *dicas:
Nihil do. impuratus me ille vt etiam irrideat?
C. quęſo, *ego dabo, quieſce: tu modò filius
Fac vt illè ducat, nos quã volumus. A. hei mihi
Geta, occidiſti me tuis fallaciis.
C. Mea cauſa eiicitur: me hoc æquũ ẽ amittere.
G. Quantùm potes me certiorem, inquit, face,
Si illam dant, hanc vt omittã, ne incertus ſiẽ:
Nam illi mihi dotem iam conſtituerunt dare.
C. *Iam accipiet: illis repudium renunciet:
Hanc ducat. D. quæ quidẽ illis res vertat malè.
C. Opportunè adeò nunc argentũ mecũ attuli,
*Fructum, quẽ Lemni vxoris reddunt prædia.
Id ſummam: vxori tibi opus eſſe, dixero.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Obiurgat Antipho Getam, cuius opera ſe in periculum veniſſe putat, ne extrudatur coniux: idem ab eodem placatur.

Iambici ſenarij.

ANTIPHO, GETA.

*GETA. G. hem. A. quid egiſti? G. emunxi argẽto ſenes.
A. Satin' id eſt? neſcio hercle: tantũ iuſſus ſum
A. Ehò verbero, aliud mihi reſpondes, ac rogo?
G. Quid ergo narras. A. q.d ego narrẽ? opera tua
*Ad reſtim mihi quidem res rediit planiſſimè:
Vt te quidem omnes Dii, Deęq;, Superi, Inferi
Malis exemplis perdant: hem, ſi quid velis,
**Huic mãdes, quòd quidẽ rectè curatũ velis,
*Qui te ad ſcopulum è tranquillo inferat.
Quid minùs vtibile fuit. quã hoc vlcus tãgere,
Aut nominare vxorem? iniecta eſt ſpes patri,
Poſſe

**Dicas hoc loco, rationes, ſiue cauſas expenſarum ſignificare videtur. Nan. Miſc. lib. 2.*
**Chremes viginti minas dat, Demipho decem.*
**Chremes ſẽtẽtiam fert, argentũ dat.*
**Iurgio paratur locus.*
**Epitaſis. Nam in periculum venit Antipho, ne extrudatur coniux.*
**Ad reſtim, qua ſcilicet me ſuſpend.*
**Huic mandes, qui te ad ſcop.*
**Ironicè.*
**Prouerbiũ.*

C.Atque ita opus facto eſt:at matura,dum ludo eadem hæc manet:
*Nam ſi altera illa magis inſtabit,forſitan nos reiiciat. *Approbat conſilium.*
G.Rem ipſam putaſti. D. duc me ad eum ergo. G.non moror.C. vbi hoc egeris,
Tranſito ad vxorem meam, vt conueniat hanc priùs,quàm hinc abeat:
Dicat eam dare nos Phrmioni nuptum,ne ſub cenſeat:
Et magis eſſe illũ idoneũ,qui ipſi familiarior:
Nos noſtro officio nihil egreſſos eſſe, quantũ* is voluerit, **Is,Phormio ſcilicet.*
Datum eſſe dotis.D.quid tua,*malũ,id refert? C.magni Demipho. *Malum, indignationis.*
D.Non ſat tuum te officium feciſſe,ſi nõ id fama approbat?
C.volo ipſius quoque voluntate hoc fieri,ne ſe eiectam prædicet.
D.Idem ego iſtuc facere poſſum.C.*mulier mulieri magis congruet. *Adagium.*
D.Rogabo.C.vbi nũc illas ego reperire poſſim, (cogite.

ACTVS V. SCENA I.

ARGVMENTVM.

Hac ſcena continet mutuam agnitionem Sophronæ nutricis et Chremetis. Chremes ex eadem nutrice diſcit, filiam ſuam Phanium nuptam eſſe Antiphoni, quæ res ingentem ei lætitiam affert:cauet item, ne vxor hoc reſciſcat.

Iambici octonarij catalectici, et acatalectici, & Iambicus dimeter unus, miſtis aliquot Trochaicis octonarijs.

SOPHRONA, CHREMES.

*Quid agam? quem mihi amicum miſera inueniam.aut cui conſilia hæc referam? *Occaſio catastrophes.*

Hera,id eſt Aut vnde mihi auxilium petam?

Phanium. Nam vereor, *hera ne ob meum ſuaſum indignè iniuria afficiatur:

Ita patrem adoleſcentis facta hæc tolerare audio violenter

**Nam quæ, figuratè, pro Quanam.* C. Nam quæ hæc*eſt anus exanimata, à fratre quæ egreſſa eſt meo?

**Bemb. anus eſt.* S. Quod vt facerem, egeſtas me impulit, cũ ſcirem infirmas nuptias

Haſce eſſe, vt id conſulerem, intereà vita vt in tuto foret.

C. Certè ædepol, niſi me animus fallit, aut parum oculi proſpiciunt, meæ

Nutricem gnatę video. S. atq; ille inueſtigatur.

**Deliberatio.* C. *quid agam?

S. Qui eſt eius pater. C. adeo, an maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cognoſco?

S. Quod ſi eum nunc reperire poſſim, nihil eſt, quòd verear. C. ea ipſa eſt.

**Iam planè nouit.* Colloquar. S. *quis hic loquitur? C. Sophrona.

S. & meum nomen nominat?

** Inuocatio gaudentis.* C. Reſpice ad me. S. * Dii obſecro vos. eſtne hic Stilbo? C. non. S. negas?

**Timet proditionem.* C.* Cõcede hinc à foribus paululùm iſtorſum ſodes Sophrona.

** Bemb. non obſecro is.* Ne me iſtoc poſthac noīe appellaſſis. So. quid? *non is obſecro es,

**Si, ſilentij nota.* Quem ſemper te eſſe dictitaſti? C.*eſt. s. q̃d has metuis fores?

** Aperit fictionem.* C. Concluſam hic habeo vxoré ſæuam: verùm *iſthoc de nomine

**Iſthoc nomine, ſcilicet Sic bonis.* Eò perperam olim dixi, ne vos fortè imprudentes foris

Effutiretis, atque id porrò aliquà vxor mea reſciſceret,

S. Hem,

So. Hem, iſtoc pol nos te hic inuenire miſeræ
nunquàm potuimus.
C.*Ehò dic mihi, quid tibi rei eſt cum familia
hac vnde exis? *Solicitè de
Aut vbi illæ ſunt?s.miſeram me.Ch.hem,quid ſuis inquirit
eſt?viuuntne?s.viuit gnata.
*Matrem ipſam ex ægritudine miſeram mors *Mors vxo-
conſecuta eſt. ris. Modeſtè
C.Malè factum. s. ego autem quæ eſſem anus pronũtiãda.
deſerta,egens,ignota,
Vt potui nuptũ virginẽ locaui huic adoleſcẽti,
Harum qui eſt dominus ædium. Ch. Antipho-
nine inquam?s.hem,iſti ipſi.
c.Quid?duaſne is vxores habet?s.*Hau obſecro* Hau faſti-
vnam ille quidem hanc ſolam. dientis.
C.Quid illa altera, quæ dicitur cognata?s. hæc
ergo eſt.c.quid ais?
So.Cõpoſito eſt factum,quo modo hanc amans
habere poſſet
Sine dote.c *Dij voſtram fidem. quàm ſæpè* Exclama-
fortè temere tio gaudẽtis.
Eueniunt, quæ non audeas optare offendi ad-
ueniens.
Quicum volebam,atque vt volebam,collocatã
filiam.
Quod nos ambo opere maximo dabamus, vt
fieret,operam,
Sine nôſtra cura, maxima ſua cura, * hæc ſola *Hæc,Sophro
fecit. na,ſcilicet.
S.Nunc quid facto eſt opus, vide: *pater adole- *Pater, De-
ſcentis venit, mipho ſcili-
Eumque animo iniquo hoc oppidò ferre aiũt. cet.
c.nihil pericli eſt.
*Sed per Deos,atque homines,meam eſſe hanc * Adiurat,
caue reſciſcat quiſquam. vt celet.

Y S.Ne-

S. Nemo ex me ſcibit. Ch. ſequere me: cętera intus audies.

ACTVS V. SCENA II.

ARGVMENTTM.

Demipho ſeipſum excuſat, ꝙ dum auaritiæ maculam ſtudet effugere, in ſtultitiæ reprehenſionem inciderit. Dolet enim, Phormioni datum eſſe argentũ.

Iambici tetrametri catalectici.

DEMIPHO, GETA.

NOSTRAPTE culpa facimus, vt malos expediat eſſe.
Dum nimium dici nos bonos ſtudemus, & benignos
Ita fugias, ne præter caſam, quod aiunt. nonne id ſat erat
Accipere ab illo iniuriam? etiam argentum eſt vltro obiectum,
Vt ſit, q viuat, dũ aliquid aliud flagitii cõficiat.
Sentẽtia ni mirũ vera. G. Planiſſimè. D. *his nunc præmium eſt, qui recta praua faciunt.
G. Veriſſimè. D. vt ſtultiſſimè quidem illi rem geſſerimus.
** Timorem inijcit.* G. *Modò vt hoc conſilio poſſit diſcedi, vt iſtá ducat.
D. Etiamne id dubium eſt? G. haud ſcio hercle, vt homo eſt, an mutet animum.
D. Hem, mutet aũt? G. neſcio: verũ ſi fortè, dico,
D. Ita faciã, vt frater cenſuit, vxorem huc eius adducam,
** Iſta, Phanio.* Cum *iſta vt loquatur. tu Geta abi, prænuntia hanc venturam.
**Geta inſultans commoda enumerat.* G. Argentum inuentum eſt Phædriæ: de iurgio ſiletur.
Prouiſum eſt, ne in præſentia hæc hinc abeat. quid nunc porrò?

Quid

Quid fiet?in eodem luto hæſitas: ** vorſuram ſolues *Vorſurã ſoluu.

Geta:præſens quod fuerat malum,in diẽ abijt: plagæ creſcunt, *Vorſu.ſoluere, eſt credi-

Niſi proſpicis.nunc hinc domum ibo, ac Phanium edocebo, tu rem mutare.

Ne quid vereatur Phormionem, aut eius orationem.

ACTVS V. SCENA III.

ARGVMENTVM.

Apud Demiphonem queritur Nauſiſtrata.ſuum viri Chremetis negligentia minui patrimonium.

Iambici octonarij catalectici & acatalectici.

DEMIPHO, NAVSISTRATA, CHREMES.

*Agedum,vt ſoles Nauſiſtrata, fac vt illa placetur nobis, * *Hortatur, vt Phanium placatã reddat.*

Vt ſua voluntate, id quod eſt faciundum,faciat.N.faciam.

D.Pariter nunc opera me adiuues,ac dudum re opitulata es.

N. *Factum volo:ac pol minus queo viri culpa,quàm me dignum eſt. *Cõqueritur de viri negligentia.

D.Qui autem?N.quia pol mei patris bene parta indiligenter

Tutatur:nã ex his prędiis talenta argenti bina

Statim capiebat.hem,vir viro quid præſtat :D. bina quæſo?

N.Ac rebus vilioribus multò, tamen duo talenta,D.hui. *Parce, dubium aduerbiumne ſit, an imperatiuum.

N. Quid hæc videntur? D. ſcilicet.N. virum me natam vellem.

Ego oſtenderem.D. certò ſcio. N. quo pacto,D. *parce ſodes,

Vt poſſis cum illa, ne te adoleſcens mulier defatiget.

N. Faciam, vt iubes: ſed meum virum abs te exire video c. hem Demipho.

Iam illi datum eſt argentum? D. curaui illico. c. nollem datum.

Altera epistolis pars, de pecunia temerè effuſa.

* Hei, video vxorem: penè plus, quàm ſat erat. D. cur nolles Chreme?

C. Iam rectè. D. quid tu? ecquid locutus cum iſta es quam ob rem hanc ducimus?

* *Vir timidus, vxore præſente, non audet loqui.*

C. Transegi. D. quid ait tandem? Ch. abduci nō poteſt. D. qui non poteſt?

C. Quia* vterque vtrique eſt cordi. D. quid iſtuc noſtra? c. magni præter hæc,

* *Valla. Eleg. lib. 3. cap. 30.*

Cognatā comperi eſſe nobis. D. quid? deliras? C. ſic* erit:

Non temerè dico. redi mecum in memoriam. D. ſatiſne ſanus es?

N. Au, obſecro, caue ne in cognatam pecces. D. non eſt. c. ne nega:

Patris nomen aliud dictum eſt: hoc tu erraſti. D. non norat patrem?

**Dixit, Phormio, ſcilicet.*

C. Norat. D. cur aliud * dixit? Ch. nunquamne hodie concedes mihi,

Neque intelligis? D, ſi tu nihil narras. Ch. pergis? N. miror quid hoc ſiet.

* *Scabroſus ſermo, ob vxoris præſentiam.*

D.* Equidem hercle neſcio. Ch. vin' ſcire? at ita me ſeruet Iupiter,

Vt propior illi, quàm ego ſum, ac tu, homo nemo eſt. D. Dij voſtram fidem:

Eamus ad ipſam vnà omnes nos: aut ſcire, aut neſcire hoc volo. C. ah.

D. Quid eſt? c. itane parum mihi fidē apud te? D. vin' me hoc credere?

Vin' ſatis quæſitum mihi iſtuc eſſe? agè fiat.

quid

quid illa filia
Amici noſtri,quid futurum eſt?C.rectè. D. hâc igitur mittimus?
C.Quid ni?D.illa maneat?C. ſic.D.ire igitur tibi licet Nauſiſtrata.
N. ſic pol commodiùs eſſe in omnes arbitor, quàm vt cœperas,
Manere* hanc: nam perliberalis viſa eſt,cùm vidi,mihi.
D. Quid iſthuc negoti eſt?C. iamne operuit oſtium?D.iam.C.ò Iupiter,
Dijnos reſpiciunt: gnatam inueni nuptam cum tuo filio.D.hem,
Quo pacto id potuit? C. non ſatis tutus eſt ad narrandum hic locus.
D.At tu intrò abi. C. heus,ne filii noſtri quidé hoc reſciſcant,volo.

* *Hanc, Phaniũ, ſcilicet.*

ACTVS V. SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Antipho redemptã Phædria amicã gratulatur: ſeque inuolutum his malis queritur, vnde expediri nequeat.

Iambici quadrati catalectici.

ANTIPHO.

LAETVS ſum,vtut meę res ſeſe habent* fratri obtigiſſe quod volt.
Quã ſcitũ eſt,eiuſmodi parare aío cupiditates,
Quas,cũ res aduerſæ ſient,paulo mederi poſſis.
Hic ſimul argétũ repperit, cura ſeſe expediuit:
Ego nullo poſſum remedio me * euoluere ex his turbis,
Quin,ſi hoc celetur,in metu:ſin patefit, in probro ſim.
Neque me domum nunc reciperem, ni mihi eſſet ſpes* oſtenſa

* *Fratri,Phædria,ſcilicet*

* *exoluere*

* *Vide Riuium.*

Huiuſce habendæ. ſed vbinam Getam inuenire poſſum,
Vt rogem, quod tempus conueniendi patris me capere iubeat?

ACTVS V. SCENA V.

ARGVMENTVM.

Adnumeratam eſſe lenoni pecuniam narrat Phormio: & quaſi re bene geſta, nunc ſe curaturum cuticulam dicit.

Iambici octonarij acatalectici.

PHORMIO, ANTIPHO.

** Collocatur pecunia extorta ſenibus, quæ repetita poſteà mirus Tragœdias excitabit:*

** De fratre inquirit.*

*ARGENTVM accepi, tradidi lenoni, abduxi mulierem,
Curaui, propria ea Phædria vt poteretur: nam emiſſa eſt manu,
Nunc vna res mihi reſtat, quæ eſt etiam conficiunda, otium
A' ſenibus ad potandum vt habeam: nam aliquot hos ſumam dies.
A. Sed Phormio eſt. quid ais? Ph. quid? A. *quidnam nunc facturus Phædria?
Quo pacto ſatietatẽ amoris ait ſe velle ſumere?
P. Viciſſim partes tuas acturus eſt. A. quas? P. vt fugitet patrem:
Te ſuam rogaui rurſum, vt ageres cauſam, vt pro ſe diceres;
Nam potaturus eſt apud me: ego me ire ſenibus Sunium
Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, dudum quam dixit Geta,
Ne, cùm hic non videant me, conficere credãt argentum ſuum.
Sed oſtium concrepuit abs te A. vide, quis egreditur. P. Geta eſt.

ACTVS V. SCENA VI.

ARGVMENTVM.

Geta Antiphoni nuntiat Phanium inuentam eſſe Chremetis filiam.

Trochaici tetrametri catalectici.

GETA, ANTIPHO, PHORMIO.

O * FORTVNA, ò Fors fortuna, quantis commoditatibus.
Quàm ſubito hero meo Antiphoni ope veſtra hunc oneraſtis diem.
A. Quidnam hic ſibi vult? G. noſque amicos eius exoneraſtis metu?
Sed ego nunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc onero pallio,
Atque hominem propero inuenire, vt hęc, quę contigerint, ſciat?
A. Non tu intelligis, quid hic narret? P. nũ tu? A. nihil. P. tantundem ego.
G. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc sũt. A heus Geta. G. hem tibi.
Num mirum, aut nouum eſt, reuocari, curſum cum inſtitueris? A. Geta.
G. * Pergin'? hercle nunquàm tu tuo odio vinces me. A. non manes?
G. Vapula. A. id quidem tibi iam fiet, niſi reſiſtis, verbero.
G. Familiariorem oportet eſſe hunc, minitatur malum:
Sed iſne eſt, quem quæro, an non? ipſus eſt. P. congredere actutum. A. quid eſt?
G. *Omnium, quãtum eſt, qui viuant, hominũ homo honoratiſſime:
Nam ſine controuerſia à Dijs ſolus diligere Antipho.
A. Ita velim: ſed qui iſthuc credam ita eſſe, mihi dici velim.

**Fortuna, inſtabilis Dea: fors fortuna, bonus euentus.*

** Geta herũ nõdum agnoſcit.*

** Vapulabis. curialis vernula, eſt, qui me vocat. A. Id tibi quidem.*

**Geta maximus aſſentator.*

G. Satin'eſt, ſi te delibutum gaudio reddo? A. enecas.

Ph. Quin tu pollicitationes aufer, & quod fers, cedò. G. oh,

Tu quoque hic aderas Phormio? P. aderam. ſed ceſſas? G. accipe, hem,

** Narratio planè comica, exponens cataſtrophē.*

* Vt modò argentum tibi dedimus apud forū, rectà domum

Sumus profecti: intereà mittit herus me ad vxorem tuam.

A. Quam ob rem? G. omitto proloqui nam nihil ad hanc rem eſt Antipho.

Vbi in gynęceum ire occipio, puer ad me accurrit Mida:

Ponè aprehēdit pallio, reſupinat: reſpicio, rogo

Quam ob rem retineat me: ait eſſe vetitum intrò ad heram accedere:

Sophrona modò fratrem huc, inquit, ſenis introduxit Chremem,

Eumque nunc eſſe intus cum illis: hoc vbi ego audiui, ad fores (ti:

** Auſcultationē ipſam mirè exprimit.*

* Suſpēſo gradu placidè ire perrexi: acceſſi: aſti

Animam compreſſi: aurem admoui: ita animū cœpi attendere

Hoc modo ſermonem captans. A. * euge Geta, G. hic pulcherrimum (dio.

** Cataſtrophe periculorum Antiphonis.*

Facinꝰ audiui: itaq; penè hercle exclamaui gau

P. Quod? G. quodnam arbitrare? A. neſcio. G. at qui mirificiſſimum:

Patruus tuus pater inuentus eſt Phanio vxori tuæ. A. hem,

** Conſueuit, honeſtè dixit*

Quid ais? G. cum eius conſueuit olim matre in Lemno clanculum.

P. Somnum. vtin' hæc ignoraret ſuum patrem? G. aliquid credito

*Phor-

*Phormio eſſe cauſæ. ſed me cenſen potuiſſe omnia
Intelligere extra oſtium, intus quæ inter ſeſe ipſi egerint?
P. Atque hercle ego quoque illam audiui fabulam. G. imò etiam* dabo,
Quo magis credas: patruus interea intus egreditur foras:
Haud multò poſt cum patre idem recipit ſe intrò denuo:
Ait vterq; tibi poteſtatē eius habendę ſe dare:
Denique ego ſum miſſus, te vt requirerem, atque adducerem.
A. Hem, quin ergo? rape me. quid ceſſas? G.* fecero. A. ò mi Phormio
Vale. Ph. vale Antipho: bene, ita me Dij ament, factum, gaudeo.

*Studet compendio.

*Dabo, id eſt dicam.

*Fecero, pro faciam, eleganter.

ACTVS V. SCENA VII.

Iambici ſenarij.

PHORMIO.

**TANTAM fortunā deimprouiſo eſſe his datā
Summa eludendi occaſio eſt mihi nunc ſenes,
Et Phædrię curam adimere argentariam,
Ne cuiquam ſuorum æqualium ſupplex ſiet?
Nā idē hoc argentum ita vt* in gratis eſt datū,
His datū erit: hoc qui cogam, re ipſa repperi.
Nūc geſtus mihi, vultuſq; eſt capiūdus nouus.
Sed hinc concedā in angiportū *hūc proxumū:
Inde hiſce oſtendā me, vbi erunt egreſſi foras:
Quò me aſſimularam ire ad mercatū, non eo.

*In vetuſtis codicibus hæ ſcenæ ſuperiori ſunt annexæ.

* Phormio hæc ſecum.

* datum eſt in gratijs.

*Ita Priſc. lib. 6. al. hoc legunt.

ACTVS V. SCENA VIII.

ARGVMENTVM.

Cognita Phanio, ſenes à Phormione pecuniam repetunt: Phormio negat ſe redditurum. Hinc contentio inter eos oritur.

Iam-

Iambici trimetri.

DEMIPHO, PHORMIO, CHREMES.

**Gratiarum actio de ſecũdo rerum euentu.* *Diis magnas meritò gratias habeo, atq; ago,
Quando euenere hęc nobis frater proſperè.
Quantũ poteſt, nũc cõueniendus Phormio eſt,
Priùs, quàm dilapidet noſtras triginta minas,
Vt auferamus. P. Demiphonem, ſi domi eſt,
**Apoſiopeſis* Viſã. *vt qđ. D. at nos ad te ibamus Phormio.
P. De eadem hac fortaſſe cauſa? D. ita hercle. P. credidi.
*Quid ad me ibatis? ridiculum. an veremini,
** Iactantia de fide,* Ne non id facerem, quod recepiſſem ſemel?
Heus, quãta quãta hæc mea paupertas eſt, tamẽ
Adhuc curaui vnũ hoc qdẽ, vt mihi eſſet fides.
C. Eſtne ea ita, vt dixi, liberalis. D. oppidò.
**Paraſiti aſtus.* P. *Itaq; ad vos venio nuntiatum Demipho.
Paratum me eſſe: vbi vultis, vxorem date.
Nam oẽs poſthabui mihi res ita vti par fuit,
Poſtquàm, tantopere id vos velle, animum aduorteram.
**Vafrè retorquet rationes.* D.* At hic dehortatus eſt me, ne illã tibi datẽ.
Nã qui erit rumor populi, inquit, ſi id feceris?
Olim cùm honeſtè potuit, tum non eſt data:
Nunc viduã extrudi turpe eſt: ferme eadem oĩa,
**Qui, id eſt, quõ, quanquã fortè & plurale videri poteſt.* Quæ tute demum coram me incuſaueras.
P. Satin' ſuperbè illuditis me? D. *qui? P. rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere.
Nam quo redibo ore ad eam, quam contempſerim?
**Hac Demiphoni clanculum ſuggerit Chremes.* C. Tũ aũt Antiphonem video ab ſeſe amittere
Inuitum eam, inque. D. tum aũt video filium
Inuitum ſanè mulierem à ſe amittere.
Sed tranſi ſodes ad forum, atq; illud mihi
**Reſcribit, i. renumerari.* Argentũ iube rurſum* reſcribi Phormio.
P. Quòdne ego perſcripſi porrò illis, quibus debuiſ

D. Quid

D. Quid igitur fiet? P. ſi vis mihi vxorẽ dare, *Diuino, color.
Quam deſpondiſti, ducam: ſin eſt, vt velis
Manere illã apud te, dos hic maneat Demipho:
*Nam non eſt æquum me propter vos decipi, * Ab æquo,
Cum ego veſtri honoris cauſa repudium alteri & honeſto,
Remiſerim, quæ dotis tantundem dabat.
D. I hinc in malã rem cum iſthac magnificẽtia
Fugitiue: etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeò? P. irritor. D. tùne hãc duce-
Si tibi data eſſet? P. fac periclũ D. vt filius (res,
Cũ illa habitet apud te hoc veſtrũ cõſiliũ fuit. *Apoſiopeſis
Ph. Quæſo, quid narras. D. quin tu mihi argen- minaci vultum cedò. tu.
P. Imò verò tu vxorem cedò. D. in ius ambula. * Apertius
P. In ius?* enimuero ſi porrò eẽ odioſi pergitis loquens in-
D. Quid facies? P. egone? vos me ĩdotatis modò tercipit.
Patrocinari fortaſſe arbitramini *Epitaſis al
Etiam dotatis ſoleo. C. quid id noſtra? P. nihil terius partis
Hic quandam noram, cuius vir vxorem. C.* in fabula.
hem. D. quid eſt? * Chremes
P. Lẽni habuit aliã. C. nullus ſum. P. ex qua filiã terretur.
Suſcepit: & eã clàm educit. C. ſepultus ſum. * Inuectiua
P.*Hæc adeò ego illi iã denarrabo. C. obſecro in ſenes.
Ne facias. P oh, tun'is eras? D vt ludos facit. *In inconſtã
C. Miſsũ te facimus. P. fabulæ. C.*quid vis tibi? tes.
Argentũ quod habes? condonamus te. P. audio: * Miratur
*Quid vos, malùm, ergo me ſic ludificamini vnde ſciuerit.
Inepti, voſtra puerili ſententia?
*Nolo: volo: volo, nolo rurſum: cedò cape: *Prouerbiũ.
Quod dictum, indictum eſt: quod modo erat ra * Stomacho-
tum irritum eſt. sè ad lites cõ
C.*Quo pacto, aut vñ hęc hic reſciuit? D. neſcio, citat.
Niſi, me dixiſſe id nemini, certò ſcio.
C.*Monſtri, ita me Dij ament, ſimile. P. inieci *A neceſſario
ſcrùpulum. D.*hem. *Ab honeſto.
*Ab vtili.

Hiccine vt à nobis hoc tãtum argenti auferat,
Tam apertè irridens? emori hercle ſatius eſt:
Animo virili, præſentique vt ſis, para.
Vide tuum peccatum eſſe elatum foras,
Neque iam id celare poſſe te vxorem tuam:
Nunc quod ipſa ex alijs auditura ſit Chreme
Id noſmet indicare placabilius eſt.
Tum hûc impuratum poterimus noſtro modo
Metaphora ab auibus in uiſcatis. Vlciſci. P. atat, niſi mihi proſpicio,* hæreo:
Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.
C. At vereor, vt placari poſſit. D. bono aĩo es:
Ego redigã vos in gratiã, hoc fretus, Chreme,
Cũ è medio exceſſit, vñ hæc ſuſcepta eſt tibi.
Perſtat in metaphora. P. Itane agitis mecũ? ſatis aſtutè* aggredimini
Non hercle ex re iſtius me inſtigaſti Demipho,
Ain' tu, vbi peregre, tibi qđ lubitũ fuit, feceris
Neque huius ſis veritus fœminæ primariæ,
Nouo modo ei quin faceres contumelias,
Lautum, id eſt, purgatũ. Venias mihi precibus* lautũ peccatum tuum?
Hiſce ego illã dictis ita tibi incenſam dabo,
Metaphora Vt ne reſtinguas, lacrumis ſi* exillaueris.
Interrogationes mira ĩdignationis. D. Malum quod iſti Dii, deæq; omnes duint.
*Tantane affectũ quẽquã hominẽ eſſe audacia?
Nonne hoc publicitus ſcelus hinc deportarier
Seruius legit hunc, ſupra illud Virgi. 11. Æn. Iuga ola petebat Solorũ nemorum. In ſolas terras? C. in id redactus ſum loci,
Vt, quid agã cũ illo, neſciã prorſus. D. ego ſcio:
In ius eamus. P. in ius? huc, ſi quid lubet.
D. Aſſequere, ac retine, dũ huc ego ſeruos euoco
C.*Etenim nequeo ſolus: accurre huc. P. vna in
iuria eſt
Tecum. C. lege agito ergo. P. altera eſt tecum
Vide turbas. Chreme. (opus.
D. Rape hunc. P. itane agitis? enimuero voce eſt
Iniuria, id eſt, actio iniuriarum. Nauſiſtrata. exi. C. os opprime. D. impurũ vide,
Quantũ valet. P. Nauſiſtrata inquã. C. nõ taces?
P. Ta-

P. Taceá? D. niſi ſequir̃, pugnos in vẽtrẽ ingere.
P. Vel oculum *‸exculpe: eſt, vbi vos vlciſcar, * locus. *Riuius, exclude. *probè.

ACTVS V. SCENA IX.

ARGVMENTVM.

Phormio Chremetem prodit vxori de altera coniuge: Chremes grauiter obiurgatur: Phormio exultat, tam probè ſe vltum eſſe ſenes. Demipho pro fratre intercedit: & orat, vt huic vxor factum condonet. Et neque ſe ignoſcere dicit, neque promittere quidquam, ſed filij iudicio permittere omnia.

Iambici ſenarij, & Trochaici octonarij.

NAVSISTRATA, CHREMES, PHORMIO, DEMIPHO.

*QVI nominat me? C. hem. N. quid iſtuc turbæ eſt obſecro *Audiēs elamoſi Phormionis vocē hæc dicit.
Mi vir? P. hem, quid nunc* obticuiſti? N. quis hic homo eſt?
Non mihi reſpondet? Phor. hiccine vt tibi reſpondeat, *obſtupuiſti?
Qui hercle, vbi ſit, neſcit? Chr. caue iſti quidquã creduas.
P. Abi: tange: ſi non totus *friget, me eneca.
C. Nihil eſt. N. quid ergo eſt? quid iſthic narrat? P. iam ſcies: *Phyſicè. Vir. 3. Æ.
Auſculta. C.*pergin' credere? N. q̃d ego obſecro Gelidusque cait formidine ſanguis.
Huic credam qui nihil dixit? P. delirat miſer
Timore. N. nõ pol temere eſt, ꝙ tu tam times.
C. Egone timeo? P. rectè ſanè: qñ nihil times, *Vide timorem Chremetis.
Et hoc nihil eſt, q̃d ego dico, tu narra. D. ſcelus,
Tibi narret? P. eho tu, factum eſt abs te ſedulò.
Pro fratre. NA. *mi vir, non mihi narras. Ch. at. NA, quid at? *Ironicos. ſtomachosè.
C. Non opus eſt dicto. P. tibi quidem: at ſcio huic opus eſt. *Blandè.

In

Interrũpit vterq. narrationem Phormionis. In Lemno. C. *hem quid ais? D. non taces? P. cliête. C. hei mihi.
P. Vxorẽ duxit. N. mi homo, Dij melius d int.
P. Sic factum eſt. N. perii miſera. P. & inde filiá
Suſcepit iam vnã, dũ tu dormis. C. qd agimus.

Exclamatio cum Stomacho. N. *Pro Dij immortales, facinus indignum, & malum.

Amplificatio digna muliere. P. Hoc actum eſt. N.* an quidquam hodie eſt factum indignius?
Qui mihi, vbi ad vxores ventũ eſt, tũ fiũt ſenes.

Appello, ſcilicet vt teſtem. Demipho, te *appello: nam me cum hoc ipſo diſtædet loqui: (næ
Hæccine erãt itiones crebræ, & mãſiones diuti-
Lemni? hæccine erat ea, quæ noſtros fructus minuebat, vtilitas?
D. Ego Nauſiſtrata eſſe in hac re culpá meritam non nego,
Sed eã, quæ ſit ignoſcẽda. P. verba fiũt mortuo.

Cauſæ deriuatio. D. *Nam neque neglegentia tua, neque id odio fecit tuo.
Vinolentus ferè ab hinc annos quindecim, muliereulam
Eam compreſſit, vnde hæc nata eſt, neque poſtilla vnquam attigit.
Ea mortem obijt: è medio abijt: qui fuit in re hac ſcrupulus.

Oratoria deprecatio. *Quam ob rem te oro, vt alia tua facta ſunt, æquo animo hoc feras.
N. Quid ego æquo animo? cupio miſera in hac re iam defungier.

Anticipatio. *Sed quid ſperem? ætate porrò minùs peccaturum putem?
Iã tũ erat ſenex, ſenectus ſi verecundos facit.
An mea forma, atque ætas nunc magis expetẽda, eſt Demipho?

Quid

Quid mihi *hic affers, quam ob rem ex pectem, * *Vide Riuium.*
aut ſperem porrò non fore?
P. *Exequias Chremeti, quibus eſt commodum * *Inſultat*
ire, hem tempus eſt. *Cremeti, tã-*
Sic dabo: agè nunc, agè, Phormionem, qui vo- *quam iam*
let, laceſſito: *mortuo.*
*Faxo tali eũ mactatũ, atq; hic eſt, infortunio. * *Iactãtia de*
Redeat ſanè in gratiã: iã ſupplicii ſatis eſt mihi *male actu.*
Habet hæc, ei quod, dum viuat, vſque ad aurẽ
obganniat.
N. An meo meritò credo. quid ego nunc com-
memorem Demipho
Singillatim, qualis in iſtum fuerim? D. noui æ-
què omnia
Tecum. N. meriton' hoc meo videtur factum?
D. minimè gentium.
Verùm, quando iam accuſando fieri infectum
non poteſt,
Ignoſce. orat, cõfitetᷣ, purgat. q̃d vis amplius?
P. Enimuero priùs quàm hæc dat veniam, mi-
hi proſpiciam & Phædriæ.
*Heus Nauſiſtrata, priùs quàm huic reſpondes * *Aliud ma*
temere, audi. N. quid eſt? *lũ dicturus.*
P. Ego minas triginta p̱ fallaciã ab illo abſtuli:
Eas dedi tuo * gnato: is pro ſua amica lenoni * *Gnato, Phæ*
dedit. *dria ſcilicet.*
C. Hem, quid ais? N. * adeò hoc indignum tibi * *Excuſat fi-*
videtur, filius *lij amorem.*
Homo adoleſcens ſi habet vnam amicam, tu
vxores duas?
Nihil pudere? quo illum ore obiurgabis? reſpõ
de mihi.
D. Faciet vt voles: N. * imò, vt iam meam ſcias * *Duriuſcu-*
ſententiam. *la eſt Nauſi-*
Neque ego ignoſco, neque promitto quidquã, *ſtrata.*

neque reſpondeo

*Filium iudicem conſtituit. Priùs, quàm gnatum videro: *eius iudicio permitto omnia:
Quod is iubebit, faciam. P. mulier ſapiens es Nauſiſtrata.

* Cataſtrophe. NAV. * Satis tibi eſt? Ph. imò verò pulcrè diſcedo, & probè,
Et præter ſpem. N. tu tuum nomé dic quod eſt. P. mihin'? Phormio,
Veſtræ familiæ hercle amicus, & tuo ſummus Phædriæ.

* Pollicetur operã ſuam. N. *Phormio at ego æcaſtor poſthac tibi, quod potero, & quæ voles,
Faciamq;, & dicam. P. benignè dicis. N. pol meritum eſt tuum.
Ph. Vin' primùm hodie facere, quòd ego gaudeam Nauſiſtrata,

* Dictum in inuidos. * Et quòd tuo viro oculi doleant? N. cupio. P. me ad cœnam voca.
N. Pol vero voco D. eamus intrò hinc. N. fiat: ſed vbi eſt Phædria,
Iudex noſter? Ph. iam hic faxo aderit. vos valete, & plaudite.

PHORMIONIS FINIS.

VOLCATII SEDIGITI DE COMICIS LATINIS IAMBI.

*MVLTOS incertos certare hanc rẽ vidimus,
Palmam poetæ Comico cui defferant:
Eum, me iudice, errorem diſſoluam tibi:
Vt, contrà ſi quis ſentiat, nil ſentiat.
Cæcilio palmam ſtatuo de Comico:
Plautus ſecundus facilè exſuperat cæteros:
Dein' Næuius, qui feruet, pretio in tertio eſt:
Si quid quarto detur, dabitur Licinio:
Poſt inſequi Licinium facio Atilium:
In ſexto conſequitur hos Terentius:
Turpilius ſeptimũ, Trabea octauum obtinet:
Nono loco eſſe facilè facio *Luſcium:
Decimum addo cauſa antiquitatis, Ennium.

Stephani Doleti iudicium de comparatione Terentij, & Plauti.

GRAECOS poetas Comicos mitto libens:
De Latinis quid ſentiam, iam iam eloquar.
Plautum Terentio qui obſtinatè præferunt,
Grauiter mihi videntur errare. ſiquidem
Nemo negat Plauto ſermonis Latii
Proprietatem ſupremam. ſed nec ea deeſt
Terentio, vel maior. atque præterea
Seruile Plauti ingenium, & plebeium nimis:
Terentius liberali ſtylo, & extra ſales
Vulgareis poſito non vulgariter ſuperat.
In hoc Latinæ Muſæ parcite Sedigito,
Qui principi Latinæ Comediæ abſtulit
Meritam hercle laudẽ, ſi Comico cuiquã alii.

DE P. TERENTII VITA, ET EIVSDEM COMOEDIIS.

EX IPSIVS PERSONA.

Hexaſtichon.

*excelſa Carthaginis adibus altis.

NATVS in* excelſis tectis Carthaginis altæ,
Romanis ducibus bellica præda fui.
Deſcripſi mores hominū, iuuenūq; ſenumq;
Qualiter & ſerui decipiant dominos.
Quid meretrix, q̄d leno dolis confingat auar⁹.
Hæc quicunque leget, ſic puto, cautus erit.

IN LAVDEM EIVSDEM OCTONARIVS.

AONIDES quiſquis Muſas, Latiumq; decorē
Artibus ingenuis excoluiſſe cupit.
Quiſquis laſciui fugiſſe Cupidinis arma,
Et quidquid ſuadet fœda libido mali.
Vrbanos quiſquis mores, vitamq; probatam,
Aut magnum quidquam voce ſonare cupit.
Huc ſua conuertat celeri veſtigia greſſu,
Hunc vnum è multis edidiciſſe iuuet.
Hic poſuere ſuos Nymphæ Libetrides hortos:
Hic reſona ductus ludit Apollo chely.
Hic eſt, occultas qui te tranſnare Charybdes
Inſtruat, & placidas æquore reddat aquas.
Hic ille eſt per quem tuto diſrumpere vafros
Scortorum niſus, & malefacta queas,
Auſculta monitis huius lenonis auari,
A turpi tutus ſi cupis eſſe dolo.

INDEX

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

INDEX VERBORVM, VETERVM, ET RARO VSITATORVM APVD TERENTIVM.

A.primam faciem folii, B. ſecundam denotat. primus numerus folium, ſecundus lineam.

Abligurire.	a.37.11
Abſente nobis	a.47.8.
Abſtineo cum accuſatiuo	b.68.29.
Abutor cum accuſatiuo	b.6.20.
Ad Dianæ	a 101.26.
Affero me	b.25.2.
Adorno	b.47.24.
Adtemperate	a.28.22.
Attigo	a.25.7.
Aduenti	b.138.30.
Aduorſum	b.7.1.
Æſculapius,& Salus	a.121.12
Ætatem aduerbium	a.49.30.a.77 18.
Agellus	a.110.19.
Ago me	a.23.29.
Agin'tu	b.158.16.
Alteræ	b.66.25.
Altero actiue	a.22.5.
Ambo caſu accuſatiuo.	a.58 11.
Amittere,pro dimittere	a.71.13.
Andros	b.28.1.
Angiportus maſc.	a.157.27.
Anicula	b.237.29.
Annis	a.67.8.

Apollinis reſponſum a.23.11.
Arceſſo b.26.10.a.69.13.b.104.4.
Atrabo b.73.29.
Aſto b.53.18.
Aſymbolus a 143.33.

B.

Beneuolens b.147.30.
Babylo a.109.30.

C.

Caluor a.35.32.
Caprificus a.101.11.
Careo cum genitiuo b.69.16.
Caria a.34.27.a.74.6.
Catus b.26.10.
Caudex a.81.1
Caue ne b.154.17.
Cedere ſermones a.66.6.
Cedodum a.143.14.
Celere a.139.16.
Centies a.81.9.
Certè quidem pol a.49.25.
Ciſtella a.50.7.
Clanculum cum accuſatio b.88.12.
Coitio b.143.12.
Colaphus b.91.16.
Colet vitam a 63.5.
Columen a.142.18.
Comare. b.65.24.
Commiſſator b.106.2.
Commiſſatum a.42.5.
Commorat b.137.34.
Commotus in aliqua b.44.20.
Comparari ad aliquem a.48.3.
Complacita eſt b.21.25.
Compluſculi a.116.25.
Com-

Compoſito a.153.28.
Compreſſus, pro vitio. a.98.33.
Concordare a.145.20.
Condono gem. accuſ. a.33.1.a.158.25.
Congruđo b.72.2.
Confit a.110.13.
Conger b.96.17.
Conſueſcere cum aliqua b.103.22.b.126.9.
b.156.31.
Conuaſare a.140.3.
Cœperet, pro cœperit a.97.7.
Creduas a.159.21.
Curriculo b.77.25.
Cum maximè a.99.27.a.116.26.
Cyprus a.92.34.

D.

Danae a.45.19.
Date biber b.17.28.
Debacchatus a.91.21.
Decet cum datiuo b.98.17.b.109.16.
De die b.120.22.
Deduce b.43.23.
Deferuiſſe a.90.24.
Defetiſcar b.149.8.
Defrudo b.92.27.a.137.2.
Delibutus b.156.1.
Demenſum a.137.1.
Demedium a.96.10.b.149.19.
Depaſiſci a.139.17.
Deſpicatus b.40.28.
Diecula a.23.34.
Diem aduerbium a.51.4.b.148.7.
*In diem b.56.3.
Digitulus a.38.28.
Diphilus b.87.22.

Dis a.106.16.
Diſcordare b.19.21.
Diſpudet a.52.27.
Diſtædet b.159.10.
Diuerticulum b.46.14.
Diuiduum b.92.22.
Diuitiores b.136.34.
Duco b.125.17.
Duint a.22.24.147.11.
Duo caſu accuſ. a.107.3.

E

Ecca ipſa a.34.3.b.49.5.
Ecere b.142.29.
Effertur b.8.11.a.77.5.
Educere b.34.18.
Ehodum b.9.24.b.13.13.a.21.7.a.40.16.
Elephanti Indici b.41.7.
Emergo actiue b.19.8.
Emoriri b.41.29.
Emungere a.151.24.
Eneco a.44.30.144.29.a.359.22.
Enim in principio b.117.31.
Ergo b.26.14.a.135.16.
Ergo propterea b.114.28.
E re nata a.94.30.
Erumpo actiue a.44.24.
Eſt vbi a.159.2.
Exaduerſum a.101.24.b.137.21.
Exoſſare b.96.18.
Expergere a.107.34.

F.

Fabrica, pro fallacia a.72.25.
Facillime vti a.65.5.
Facito dum a.72.31 b.98.29.

Falſus

Falſus animi a.38.10.
Fame b.83.12.
Fenero a.92.23.
Ferunt b.99.22.
Flabellum b.45.4.
Fors fortuna b.122.3.
Fors nominat, ſingularis a 93.28.
Frigit, pro friget a.49.28.
Fructi a.108.18.
Fuat a.128.22.
Fungor cum accuſ. a.73.19.a.98.20.a.142.11.

G.

Geſtire a.41.29.
Grauiter b.33.9.
Graciiæ a.39.19.
Gynæceum b.156.12.

H.

Hæc, pro hæ a.45.14.a.80.8.b.159.12.
Harunc a.78.17.
Hariolor b.91.21.b.146.29.
Haud nuſquam b.66.34.
Hercules b.56.24.
Here, pro heri a.40.10.
Hice nominatiuus b.37.34.
Hilaris b.106.28.b.107.3.
Hinc illinc b.103.29.
Hoc, pro huc a.89.29.
Horunc' a.116.20.b.147.9.

I.

Ilicet b.39.30.
Illi, pro illic b.89.21.b.114.33.b.123.20.
b.132.21.b.137.24.
Ilignus a.101.26.
Illo, pro illuc b.44.30.

Imbrus a.116.19.
Immiſericorditer b.103.18.
Impendere cum gem.accuſ. b.139.17.
Induente me. a.99.3.
Indulgeo cum accus. b.36.10.b.83.27.
Inſcitia a.58.16.
In honorem eſſe b.37.20.
Ingratis b.36.5.b.70.12.
Illudo { aliquem a.78.7. / in aliquem a.54.27. / in aliquo b.24.8. }
Illuuies a.67.16.
Inque b.76.31.b.157.30.
Irruo actiue a.100.27.
Inſiſto cum accuſ. b.38.19.
Intro admittere b.117.30.
Intro aſpicere b.14.28.
Intereà loci b.34.27.b.37.12.b.66.2.
Interloqui cum accuſ. b.76.10.
Introitur b.69.22.
Intus foras a.157.7.
Iurandum b.23.32.
Iuſta, pro iure a.142.10.
Iuſta iniuſta a.80.9.b.111.3.

L.

Labos b.119.10.
Latere tecto a.76.1.
Lauatum a.45.33.
Lemnus a.137.33.
Liberum b.106.20.
Licitum eſt b.16.30.b.133.13.
Limis b.45.13.
Logi b.146.31.
Liciſcit b.70.5.

Luctat a.133.34.
Lucu pro luce b.107.2.
Lubere b.96.17.

M.

Magnificare b.118.12.
Mancupium a.39.9.
Manſum b.64.1.
Maſtigia a.106.34.
Malo a.126.17.
Maximo opere b.43.17.
Mea tu b.37.1.a.94.18.
Meditata paſſiue b.141.5.
Mercenarius a villa a.100.11.
Militum b.103.4.
Millies a.29.13.b.41.18.b.146.21.
Minerua a.85.28.
Mirificiſſimus b.158.28.
Miſeritum b.70.29.a.122.24.a.147.10.
Miſit orare b.43.12.
Modo nunc a.38.24.
Morigera b.12.19.
Mulco b.50.21.
Multis modis b.28.33.b.67.17.a.119.23.
a.146.5.
Muſſitare b.91.28.
Mutire a.18.27.b.134.7.

N.

Nam quæ b.152.8.
Nactus b.22.31.a.44.33.b.67.1.a.116.18.
b.137.14.
Neque haud non a.10.28.
Nunium quantum b.130.9.
Niſi ſi b.11.21.a.47.32.b.53.5.b.163.16.
Non ſciunt b.121.16.
Nuili, pro nullius b.20.27.

Nullus a.15.4.a.36.31.b.114.16.

O.

Obganire a.160.10.
Obitus a.134.27.
Obſitus annis a.37.13.
Obſita pannis a.67.15.
Obſtupui b.11.34.a.102.28.
Odium, pro odioſo a.29.3.
Oedipus a.10.10.
Olet vnguenta b.89.22.
Omphale b.55.24.
Ornati b.14.28.a.37.14.
Oſſum b.37.27.
Oſtenta b.45.21.a.155.14.

P.

Pædagogus b.138.10.
Papæ b.36.23.a.38.19.
Parcere. a.107.7.
Parſi b.119.2.
Patriſſo b.100.21.
Pax b.67.12.a.77.20.
Piræum b.38.3.b.43.31.
Pendeo animi b.77.14.
Peniculus b.30.26.
Penus maſculinum a.39.12.
Percuſſit ad animum b.8.19.
Perduint b.79.5.b.123.24.a.138.22 b.115.11.
Perpetuum b.78.34.b.99.24.
Pertendere b.33.9.a.86.2.
Peſſum dare b.139.23.
Phalerata dicta a.147 9.
Phy a.97.26.
Piſtrilla a.101.24.
Plerique omnes b.7.15.a.136.27.

Pluſcu-

Pluſcula b.150.34.
Poſterius, pro poſtremo a.99.12.
Poſtillà b.28.28.b.34.28 b.70.13.b.143.14. b.151.14.b.159.22.
Poſtremum b.13.8.
Pote b.27.24.
Poteretur b.155.14.
Poſſe b.47.5.
Prior cum accuſ. a.108.20.
Præcucurrit a.122.8.
Præter b.64.3.
Præut b.38.29.
Præcator b.83.5.b.138.6.
Primulum a.94.19.b.108.34.
Prodeambulare a.106.12.
Produxe b.100.15.
Proluuium a.111.27.
Promittere, pro minari b.77.17.
Pro patre a.110.23.
Proruo actiue b.45.10.
Protelo a.140.11.
Prouinam b.140.4.
Prouidere b.9.23.
Publicitus b.158.24.
Pudet geminum accuſ. b.105.26.
Pulpamentum b.41.22.
Pulto b.66.30.a.70.5.
Puto b.46.11.
Py[illegible]s a.51.4.

Q.

Quæſti b.130.20.b.133.11.
Quantus quantus a.97.3 b.157.12.
Quenque a.114.30
Qui, pro quis a.45.29.a.154.10.

Quidam

4.a.36.31.b.114.16.
a.160.10.
a.134.27.
a.37.13.
a.67.15.
b.11.34.a.102.28.
a.29.3.
a.10.10.
b.89.22.
b.55.24.
b.14.28.a.37.14.
b.37.27.
b.45.21.a.155.14.
b.138.10.
b.36.23.a.38.19.
a.107.7.
b.119.2.
b.100.21.
b.67.12.a.77.20.
b.38.3.b.43.31.
b.77.14.
b.30.26.
a.59.12.
b.8.19.
a.138.22 b.115.11.
b.78.34.b.99.
b.33.9.a.86.2.
b.139.23.
a.147.9.
a.97.26.
a.101.24.
b.7.15.a.136.27.

Pluſcu-

Quidem, hercle, certe a.139.13.
Quiſquam genere fœm. b.40.9.b.47.33.
Quita eſt a.127.4.
Quiuis, pro quouis a.93.8.
Quoque etiam a.126.23.

R.

Raptio a.96.22.
Referire b.100.26.
Remitto b.116.2.
Riſcus a.50.9.
Ruo actiue b.68.25.

S.

Sæuidicus b.140.11.
Salus b.105.33.a.121.12.
Satagit a.65.21.
Sati b.44.1.a.127.19.
Satraphes b.70.18.
Scibam b.34.a.67.31.
Scibo b.153.1.
Sciri a.28.33.b.66.34.
Scirpus a.29.3.
Scirtus a.114.15.
Senium cum accuſ. mag. b.38.31.
Sentus a.37.12.
Seria b.70.26.
Seruat domi b.50.33.
Seruibo a.125.10.
Sibe, pro ſibi b.57.3.
Sibi abundat b.110.1.
Silicernium a.101.31.
Similis cum genitiuo a.43.7.
Socors rerum a.104.30.
Solæ pro ſoli a.56.11.
Sorbillam b.101.3.

Spetare

Sperare, pro timere b.15.15.
Si, ſilentii nota b.22. [illegible] 8.b.152.27.
Statim a.154.25.
Sterquilinium b.147.24.
Studet ſe b.32.14.
Subfarcinata b.24.21.
Subagitare b.72.28.
Succenturiatus b.140.31.
Sunium b.34.16.b.43.3.
Sycophanta b.25.10.
Symbola a.8.13.
De Symbolis eſſe b.43.32.

T.

Tantidem b.91.14.
Techna b.48 25.
Templa cœli a.45.29.
Tetulit b.[illegible].3.
Tranſdere a.136.16.
Tranſducere a.109.32.
Tumulti b.14.28.b.121.9.

V.

Vecti b.50.22.
Vetulus b.85.4.
Videre ſomnum a.71.24.
Villum b.106.5.
Volup' a.134.24.a.150.7.
Vſque donec a.105.11.
Vſus, pro opus a.62.11.b.97.8.
Utibile a.151.33.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E.
ROMA